אוניברסיטת חיפה
University of Haifa
جامعة حيفا

הפקולטה למדעי הרווחה והבריאות
בית הספר לבריאות הציבור

Faculty of Social Welfare & Health Sciences
School of Public Health

كلية علوم الرفاهة الاجتماعية وعلوم الصحة

בני נוער ערבים – מה הם אומרים, איך הם מתנהגים, ואיך אפשר לשפר את יחסם לבטיחות בדרכים?

Arab teens - What do they say, how do they behave, and how it is possible to improve their attitudes towards road safety?

שמות החוקרים

ד"ר ענת גסר-אדלסבורג

ראש המגמה לקידום בריאות, ביה"ס לבריאות הציבור, אוניברסיטת חיפה

ד"ר מינה צמח

מידגם יעוץ ומחקר

ד"ר ציפי לוטן ד"ר חנין פרח וגב' עינת גרימברג

עמותת אור ירוק וקרן רן נאור

ד"ר ופא אליאס

המכללה האקדמית להנדסה ע"ש סמי שמעון

תודה מיוחדת לעוזרת המחקר גב' אחלאם חמיס על העבודה המסורה

מוסד המחקר

אוניברסיטת חיפה

נובמבר 2015

<u>תוכן עניינים</u>

תמצית מנהלים מקוצרת..... 4-8

תמצית מנהלים מורחבת..... 9-19

מטרות, מתודולוגיה ומהלך המחקר..... 20-26

סקירת ספרות 27-43

ממצאים..... 44-105

הערה למקרא הממצאים..... 45

ממצאי המחקר האיכותני 46-67

תיאור המדגם : קבוצות מיקוד עם בני נוער..... 47-48

רפלקסיביות..... 48-49

הבדלים בין תתי אוכלוסיות שונות..... 50-55

תפישות לגבי נהיגה..... 55-57

תרבות ונהיגה..... 57-59

תכניות התערבות בית ספריות..... 59-61

ראיונות עם רכזים בבתי הספר..... 62

תהליך בחירת הרכזים, הכשרתם ותפישתם את תפקידם..... 63

פער בין תכניות קיימות של משרד החינוך ומימוש שלהם בפועל..... 63-64

תהליך קבלת החלטות בעת בחירת תכנית התערבות..... 64

התאמת התכניות לגילאים ולצרכי האוכלוסייה..... 65

פרמטרים לתכנית התערבות אידיאלית..... 65-66

הקריטריונים לפיהם מוערכות תכניות ההתערבות השונות..... 66

תרבות הנהיגה באוכלוסייה הערבית מנקודת מבטם של הרכזים..... 66-67

הבדלים בתפישה בין קבוצות גיל שונות ביחס למי הוא נהג טוב..... 67

ממצאי המחקר הכמותי..... 68-106

University of Haifa, 199 Abba Khoushy, Mount Carmel, Haifa | 3498838 אוניברסיטת חיפה, רח' אבא חושי 199, חיפה
Phone: 972-4-8288675 : טל' E-mail: gassas@univ.haifa.ac.il : דוא"ל Fax: 972-4-8288673 :פקס

התייחסות לרישיון נהיגה..... 69-71

התחושות שהנהיגה מעוררת \ צפויה לעורר..... 71-74

תפיסות לגבי הגורמים לתאונות..... 74-77

שמירה על חוקי התנועה..... 77-106

סיכום והמלצות המחקר..... 107

בביליוגרפיה..... 108-112

נספחים..... 113-156

אוניברסיטת חיפה, רח' אבא חושי 199, חיפה 3498838 | University of Haifa, 199 Abba Khoushy, Mount Carmel, Haifa
פקס: **972-4-8288673** Fax: דוא"ל : E-mail: gassas@univ.haifa.ac.il טל' : **972-4-8288675** Phone:

תמצית המחקר, מסקנות והמלצות

University of Haifa, 199 Abba Khoushy, Mount Carmel, Haifa | 3498838 אוניברסיטת חיפה, רח' אבא חושי 199, חיפה
Phone: **972-4-8288675** : טל' E-mail: gassas@univ.haifa.ac.il : דוא"ל Fax: **972-4-8288673** :פקס

תמצית מנהלים

אוניברסיטת חיפה, רח' אבא חושי 199, חיפה 3498838 | University of Haifa, 199 Abba Khoushy, Mount Carmel, Haifa
פקס: **972-4-8288673** Fax: דוא"ל : E-mail: gassas@univ.haifa.ac.il טל' : **972-4-8288675** Phone:

מחקר משולב: כמותי ואיכותי

המחקר משלב שיטות מחקר איכותניות וכמותיות לאיסוף נתונים. במישור האיכותני נערכו שני תהליכים: 18 קבוצות מיקוד בהשתתפות 157 בני נוער באשר לעמדות שלהם כלפי התכניות השונות, התפיסות שלהם לגבי נהיגה, נהג טוב, תרבות הנהיגה, ותפיסות סיכון של הצעירים. 11 ראיונות עומק עם הרכזים התעבורתיים או הרכזים לחינוך חברתי בבתי הספר, על מנת לבדוק את אסטרטגיות בתי הספר בהקשר לשימוש בתכניות התערבות, אופן בחירת התכניות, ואופן הערכתן. במסגרת הסקר הכמותי נערך מדגם מייצג בין 1,721 בני נוער. הראיונות נערכו בתחילת קיץ 2014.

ראיונות עם רכזי תעבורה ורכזי חינוך חברתי בבתי הספר- ממצאים

במהלך המחקר נערכו ראיונות עומק עם 11 רכזי חינוך תעבורתי ורכזי חינוך חברתי בבתי ספר ערביים ברחבי הארץ. הריאיון עם הרכזים עסק בהכשרה של הרכזים, בתכניות ההתערבות הפדגוגיות של משרד החינוך, הזמנת התכניות ותהליך בחירתן, הקריטריונים שלפיהן מוערכות התכניות השונות והערכת השפעתן. כמו כן נבדקו תפישותיהם של הרכזים לגבי נהג טוב, תרבות הנהיגה והבנים כפוטנציאל סיכוני.

מהראיונות עם הרכזים עלה שיש שונות רבה בין ההכשרה של הרכזים השונים, וכן במרכזים שבהם עברו את ההכשרה, וכי רובם הגיעו לתפקיד לא ביוזמתם. אך ניכר כי כולם מזדהים עם מטרות התפקיד ומייחסים לו חשיבות גבוהה. המרואיינים דברו על תהליך הבחירה שלהם של תכניות ההתערבות וניכר היה כי לרוב, התכניות נבחרות על ידי האחראים על הבטיחות בעירייה ולא על ידי הרכזים עצמם, וכי תהליך בחירת התכניות מונע משיקולים כלכליים, ומוגבל לתכניות המאושרות על ידי משרד החינוך. כמו כן ניכר היה כי לא קיימים קריטריונים מדידים להערכת התכניות השונות. הרכזים העריכו את התכניות באמצעות תגובותיהם הספונטניות והאקראיות של התלמידים אחרי הפעילות.

מהמחקר עולה כי תכניות התערבות למניעת תאונות דרכים הנעשות בבתי הספר, מתקבלות באופן חיובי על ידי התלמידים ועל ידי הרכזים. עם זאת, כפי שניתן היה לראות ממצאי המחקר, התכניות לא נתפשו ככלי אפקטיבי לשינוי עמדות ושינוי נורמות התנהגות בקרב הצעירים, וזה מכמה סיבות, העיקרית היא חוסר העקביות ומיעוט התכניות שנעשות כך שברוב בתי הספר זה מסתכם ביום אחד של פעילויות בשנה. סבה אחרת היא האופי של הפעילויות עצמן, שלדעת רוב המעורבים, לא היו מותאמות לחברה ולתרבות ולא עונות על הצרכים של הצעירים בחברה הערבית. כמו כן, לא נבחרו על ידי הרכזים שמכירים את התלמידים ואת הצרכים שלהם מקרוב.

בנוסף עלה מהראיונות שישנם מאפיינים באוכלוסייה הערבית שמשפיעים על תרבות הנהיגה ומעלה את הסיכון לנהיגה לא בטוחה כמו: תפקיד ההורים, ואי ציות לחוקים וכי ישנם הבדלים בתפישה בין קבוצות גיל שונות ביחס למי הוא נהג טוב. בעוד שהמבוגרים בחברה רואים כנהג טוב הנהג המציית לחוקי התעבורה, מכבד את חיי האדם, ולא עושה תאונות, הצעירים ברובם ובעיקר הבנים תופשים נהג טוב כנהג שמסתכן ולא מציית לחוק.

קבוצות מיקוד עם בני נוער- ממצאים

בחלק זה של המחקר נערכו 18 קבוצות מיקוד עם בני נוער בגילאי 13- 18. מטרת קבוצות המיקוד הייתה להבין את עמדות בני הנוער כלפי תכניות ההתערבות השונות למניעת תאונות דרכים שאליהן נחשפו בבית הספר. כמו כן לבדוק את התפישות שלהם לגבי נהיגה, מי נחשב בעיניהם לנהג טוב, המודל לחיקוי הורי והשפעתו על נהיגת צעירים, תרבות הנהיגה באוכלוסייה הערבית, ותפיסות הסיכון של הצעירים בהקשר של נהיגה.

University of Haifa, 199 Abba Khoushy, Mount Carmel, Haifa | 3498838 אוניברסיטת חיפה, רח' אבא חושי 199, חיפה
Phone: 972-4-8288675 : טל' E-mail: gassas@univ.haifa.ac.il : דוא"ל Fax: 972-4-8288673 פקס:

נמצא כי התלמידים העריכו את תכניות ההתערבות באופן חיובי בעיקר בהקשר החוויתי שלהן, כלומר פעילויות חווייתיות נתפשו בקרב המרואיינים כפעילויות טובות ומעניינות והם זכרו אותם יותר והעריכו אותם כאפקטיביות יותר.

בהקשר של תפישות בני הנוער, ניכר הבדלים בין תתי אוכלוסיות שונות בקרב המשתתפים בקבוצות המיקוד ביחס להתנהגות סיכונית. הייתה התייחסות שונה של נערים ונערות להתנהגויות סיכוניות של הצעירים, נערים דווחו יותר על התנהגויות שליליות. כמו כן הייתה התייחסות שונה של תושבי הכפר ותושבי העיר להתנהגויות הצעירים. בכפרים המרואיינים דווחו על נורמות שונות כמו: אי שימוש בחגורת בטיחות בתוך הכפר, נהיגה ללא רישיון בגילאים הצעירים, תופעה הנעשית בהסכמת ההורים בדרך כלל, ולקיחת סיכונים בנהיגה במטרה לחזק את התדמית החברתית.

התנהגות סיכונית אחרת שבה ניכר הבדל בין תתי האוכלוסיות השונות היא נהיגה תחת השפעת אלכוהול, סוגיה שהביאה להרבה חילוקי דעות, גם בתוך הקבוצות עצמן וגם בין הקבוצות השונות. ניכר כי התופעה נפוצה בקרב כלל תתי האוכלוסיות, המוסלמית, הנוצרית, הדתית והלא דתית. כמו כן בולט בקרב המרואיינים, חוסר ידע לגבי השפעת האלכוהול ולגבי החוק האוסר שתיה תחת השפעת אלכוהול.

שוני נוסף בין נערים ונערות בתפישות שלהם לגבי נהיגה, יותר נערים תפשו נהיגה כהנאה, כיף ובילוי מאשר נערות, ויותר נערות תפשו את הנהיגה כחופש עצמאות וחוסר תלות מאשר נערים. לגבי תפישת הסיכון בנהיגה, יותר נערות תפשו את הנהיגה כמסוכנת ומפחידה מאשר נערים.

לגבי התפישה מי הוא נהג טוב, נערים ונערות תפשו את הנהג הטוב באופן דומה, הוא הנהג המציית לחוק, וגם בעל ניסיון, זהיר, שולט ברכב, חכם בכביש ולא מפחד. השוני בתפישה היה בשני מאפיינים, מהירות ופחד. נערים תפשו נהג מהיר כנהג טוב, בעוד שנערות תפשו נהג שמפחד כנהג טוב כי אז הוא נזהר יותר.

נושא אחר שעלה בצורה מאוד חדה הוא נהיגת נשים, והממצא הבולט ביותר היה ההתייחסות המאוד שלילית של הנערים לנהיגת נשים. נשים נתפשו בעיני הנערים כנהגות גרועות מאוד.

בסוגיות הקשורות לתרבות ולנהיגה, והמאפיינים התרבותיים שיכולים להשפיע על התנהגות הצעירים, תפישותיהם, ועמדותיהם, נמצא שישנם מאפיינים ספציפיים בחברה, בקרב הצעירים, בקרב ההורים, ובקרב המשפחה הקרובה, אשר להם השפעה על התנהגות הצעירים הלא בטיחותית כמו: סגנון הנהיגה של ההורים, חוסר שיח בין ההורים לילדים בנושאים הקשורים לבטיחות בנהיגה, ההשפעה השלילית של הסביבה הקרובה על העמדות ועל ההתנהגות של הנהג הצעיר.

במסגרת הסקר רואיין מדגם מייצג בין 1721 בני נוער. הראיונות נערכו בתחילת קיץ 2014.

להלן הממצאים העיקריים:

1. **תפיסות עמדות ורגשות המהווים רקע לעמדות והתנהגות של שמירה או אי שמירה על כללי הבטיחות**

- בני נוער ערבים לא משייכים התנהגות סיכונית רק לחברה הערבית. התופעה על פי תפישתם קיימת בכל החברות.
- נהיגה נתפסת כהנאה, כיף ועצמאות.
- 90% יודעים כי הגורם האנושי אחראי לתאונות דרכים אך כחמישית (22%) חושבים שלמזל יש תפקיד משמעותי בתאונות דרכים. רוב גדול (78%) חושבים שהסיכויים של נהג צעיר להיות מעורב בתאונות דרכים הם או גבוהים (55%) או בינוניים (21%).

University of Haifa, 199 Abba Khoushy, Mount Carmel, Haifa | 3498838 אוניברסיטת חיפה, רח' אבא חושי 199, חיפה
Phone: 972-4-8288675 : טל' E-mail: gassas@univ.haifa.ac.il : דוא"ל Fax: 972-4-8288673 פקס:

2. שמירה על חוקי התנועה

העמדה הכללית שצריך לנהוג בזהירות שכיחה (כ-90%) גם כאשר פורטים אותה למרכיבים שונים מתקבלת תמונה של דעות שאומרות להניעה לשמירה בפועל על חוקי התנועה, אולם בפועל לגבי מספר מרכיבים חושבים יש פער בין הדעות לבין התנהגות.

- **חגורת בטיחות:** 89% חושבים שהיא מצילת חיים, רק 65% חוגרים תמיד או בד"כ.
- **נהיגה לאחר שתיית משקאות חריפים:** 60% אומרים שזה מסוכן גם אם לא שתה כדי שכרות, רק 36% ממי שנסעו עם נהג שנסע, העירו לו.
- **נהיגה ללא רישיון / ללא ליווי בשלושת החודשים הראשונים לקבלת הרישיון:** 74% אומרים כי גם בכפר אסור לנהוג ללא רישיון. רק 58% אומרים כי אף פעם לא נהגו ללא רישיון, 39% אומרים כי לפחות לפעמים הם נוהגים בכפר ללא רישיון. כמחצית (49%) אומרים כי בין חבריהם יש שנוהגים בכפר ללא רישיון. 58% נהגו ללא ליווי בשעות היום ו-66% גם בשעות הלילה.
- **נהיגה במהירות מופרזת:** 54% נסעו בסמוך לריאיון עם מי שנסע במהירות מופרזת. רק 59% מתוכם העירו לו.
- **המרכיב היחידי בו לא נמצא פער בין עמדות להתנהגות הוא - עקיפה בקו לבן:** 66% אומרים שעקיפה בקו לבן תמיד מסוכנת, 37% מדווחים כי כשהם נוסעים עם החבר'ה הם עוקפים בקו לבן לפעמים או בתדירויות גבוהות יותר ו-59% יעיר לנהג על עקיפה כזו.

סטייה מחוקי התנועה בולטת במיוחד כאשר נוסעים עם החבר'ה, אז מופיעה נהיגה שמתאים לכנות "נהיגת שוויץ": כ-60% מדווחים על כל אחד מדפוסי ההתנהגות הבאים: השכבת מושב הנהג, השמעת מוסיקה בפול וליום, לחץ על הנהג שייתן גז. קצת מעל שליש (37%) מדווחים על עקיפה בקו הפרדה.

3. סמכות הורית

חלק גדול מבני הנוער מפנימים את עמדות ההורים וחלק נוסף (12%) מקבלים אותם כצו שיש לקיימו. אולם ההורים מעבירים מסר כפול: הדעות של ההורים תומכות בשמירה על חוקי התנועה, אך ההתנהגות של חלק לא מובטל מהם, לפי דברי ילדיהם, מפרה את חוקי התנועה.

4. פערים בין קבוצות שונות

- בקבוצות המיקוד עלה כי נערים מדווחים על התנהגויות שליליות יותר מנערות. הנערות מנסות יותר להציג תמונה שהרוב בחברה שלהם שומרים על כללי הבטיחות. ממצא זה קשור לכך שאכן הנערות שומרות על חוקי התנועה יותר מנערים. יחד עם זאת, גם אחוז לא מבוטל בקרב הנערות הודו בנהיגה בכפר ללא רישיון (30%).
- בני הנוער הצעירים אינם מודעים מספיק לחוקי התנועה. כצפוי, עברות על חוקי התנועה שכיחים יותר בקרב בני הנוער המבוגרים יותר, אך גם בקרב הצעירים יש שכיחות לא מבוטלת של נהיגה ללא רישיון.

University of Haifa, 199 Abba Khoushy, Mount Carmel, Haifa | 3498838 אוניברסיטת חיפה, רח' אבא חושי 199, חיפה
Phone: 972-4-8288675 : טל' E-mail: gassas@univ.haifa.ac.il : דוא"ל Fax: 972-4-8288673 פקס:

המלצות:

א. מסע ההסברה/תוכנית התערבות צריך להיות מותאם לתרבות, לנורמות ולגיל של צעירים באוכלוסייה הערבית, אך יש לקחת בחשבון שפנייה רק לאוכלוסייה הערבית יכולה לחזק סטראוטיפים שלילים כלפי האוכלוסייה הערבית ואף לצור אפקט בומרנג.

ב. הפעילות בקמפיין צריכה להיות מכוונת גם לבני הנוער וגם להורים.

ג. יש להעביר להורים מסרים האומרים כי בשל המסר האמבולנטי שהם מעבירים לילדיהם בהקשר לנהיגה, הם מסכנים אותם.

ד. יש להשתמש באסטרטגיות, שיצביעו גם לבני הנוער וגם להוריהם על ה "דיסוננס קוגניטיבי", דהיינו לחוסר העקביות שלהם בין עמדותיהם להתנהגותם בפועל.

ה. צריך לבנות מסרים דיפרנציאלים לכל אחת מקבוצות המגדר.

ו. כדאי שהמשטרה תערוך מבצע ברמת בולטות גבוהה של בדיקות בשבילי עפר ובמקומות אחרים שנראים חסינים מפיקוח המשטרה.

ז. המסרים בקמפיין צריכים להיות מלווים בדוגמאות מוחשיות, רצוי שהדוגמאות תכלולנה אירועים שקורים במקומות שנתפסים גם כחסינים מתאונות דרכים – שבילי עפר, חורשות או ליד הבתים.

ח. בכיתות הנמוכות ; בכיתת הביניים יש לתת שיעורים שמקנים מידע מדויק על נושא הבטיחות ולקשור אותו להתנהגות.

University of Haifa, 199 Abba Khoushy, Mount Carmel, Haifa | 3498838 אוניברסיטת חיפה, רח' אבא חושי 199, חיפה
Phone: 972-4-8288675 : טל' E-mail: gassas@univ.haifa.ac.il : דוא"ל Fax: 972-4-8288673 :פקס

תמצית מנהלים מורחבת

University of Haifa, 199 Abba Khoushy, Mount Carmel, Haifa | 3498838 אוניברסיטת חיפה, רח' אבא חושי 199, חיפה
Phone: **972-4-8288675** : טל' E-mail: gassas@univ.haifa.ac.il : דוא"ל Fax: **972-4-8288673** :פקס

הרקע למחקר: מעורבות הנהגים במגזר הערבי, ובמיוחד הנהגים הצעירים, בתאונות הדרכים **עולה על יחסם באוכלוסייה** הכללית של החברה הישראלית **ומהווה חלק נכבד מהתאונות הקטלניות**. בנוסף, שיעור זה נמצא במגמת עלייה. נמצא שגורמי ההתנהגות של הנהגים הינם משפיעים ביותר על המעורבות בתאונות לצד התשתית הירודה וחוסר האכיפה. בספרות המחקרית נמצאו **מעט מאוד מחקרים שעסקו בסיבות ובגורמים בתאונות דרכים באוכלוסייה הערבית בישראל**. יתרה מזו, **לא נעשו מחקרים** על עמדות **בני נוער ערבים** בישראל בנושא **בטיחות בדרכים**, על אף הידוע בספרות כי ישנה חשיבות רבה להתערבות מגיל צעיר, על מנת לבסס התנהגויות חיוביות. בנוסף, עד היום לא נעשה מחקר להערכת היקף ותדירות פעילות החינוך התעבורתי ותוכניות ההתערבות בבתי הספר במגזר הערבי, רב מחקרי ההערכה התמקדו עד כה באוכלוסייה היהודית.

מטרות ויעדים: מטרת המחקר הינה להבין את עמדות בני הנוער (גילאים 14-17) מהאוכלוסייה הערבית, לפני קבלת רישיון הנהיגה, לגבי מגוון נושאים הקשורים בנהיגה ובבטיחות בדרכים. היעד המרכזי של המחקר היה להבין את החסמים הנורמטיביים, התרבותיים והפסיכולוגיים שמובילים את בני הנוער הערבים, שיהוו את דור העתיד של הנהגים הצעירים מהמגזר הערבי, להתנהגויות מסוכנות, ולאי ציות לחוקי התנועה. כמו כן, מחקר זה מיפה את תוכניות החינוך התעבורתי ותוכניות ההתערבות בבתי הספר במגזר הערבי לשיפור יחס בני הנוער לבטיחות בדרכים. מחקר זה ישמש תשתית מחקרית עבור גופים של הרשות הלאומית לבטיחות בדרכים, משרד החינוך וגופים העוסקים בבטיחות, במטרה לפנות לקהל היעד של הצעירים באוכלוסייה הערבית בצורה המותאמת להם, דרך תוכניות התערבות במסגרות בית ספריות, כמו גם דרך ערוצי מדיה נלווים.

מתודולוגיה: המחקר משלב שיטות איכותניות וכמותיות לאיסוף נתונים וניתוח התוצאות ממקורות שונים כולל, שאלונים, ראיונות וקבוצות מיקוד. בשלב הראשון, נערך מיפוי של תוכניות פורמאליות ולא-פורמאליות, ומגוון הפעילויות הנוגעות לבטיחות בדרכים בבתי הספר הערביים. בשלב השני נערך מחקר איכותני: קרי, פיתוח פרוטוקולים של קבוצות המיקוד שיתמקדו בנושאים ובסוגיות מרכזיות שעלו בשאלונים הכמותיים. בשלב השלישי נערך מחקר כמותי שכלל סדרת שאלונים בשפה הערבית במגוון סוגיות הקשורות לבטיחות בדרכים, תפישות ונורמות, ולתרומת החינוך התעבורתי ותוכניות ההתערבות.

תועלת, חדשנות ויישומיות: מתוך נקודת המוצא, כי יש צורך להפנות כלים ומשאבים **לאוכלוסיות שנמצאות בסיכון מוגבר**, כגון האוכלוסייה הערבית ומתוך הנתונים שעולים בשטח כי ראשית, **קיים מחסור בהערכת תדירות ואפקטיביות** החשיפה של בני הנוער לתוכניות בטיחותיות בבתי ספר ערבים. שנית, **התוכניות הקיימות כיום אינן נבנו מתוך התרבות והצרכים של האוכלוסייה הערבית**, על כן נראה כי רובן **אינן מותאמות לה**. מתוך נתונים אלה, מחקר זה ניסה לענות על אתגרים אלה ויציע לחקור באמצעות שיטות מחקר משולבות (מחקר חתך כמותי, ואיכותני) את העולם הנורמטיבי והתרבותי של בני הנוער באוכלוסייה הערבית כדי **להעמיק את ההבנה בנוגע לעמדות בני נוער באוכלוסייה הערבית**, בנושאים הקשורים **לבטיחות בדרכים והחסמים להתנהגויות המובילות למצבים מסוכנים**. ממצאי המחקר מהווים בסיס **לפיתוח תוכניות התערבות מותאמות המיועדות לצעירים באוכלוסייה הערבית במטרה להפחית את מעורבותם והיפגעותם מתאונות הדרכים**.

University of Haifa, 199 Abba Khoushy, Mount Carmel, Haifa | 3498838 אוניברסיטת חיפה, רח' אבא חושי 199, חיפה
Phone: **972-4-8288675** : טל' E-mail: gassas@univ.haifa.ac.il : דוא"ל Fax: **972-4-8288673** פקס:

I. מטרת ושיטת המחקר

מטרת המחקר הייתה לבחון את התפיסות, העמדות וההתנהגות של בני נוער ערבים תלמידי כיתות ח',ט' ויב' הקשורים לבטיחות בדרכים בכלל ולנהיגה זהירה בפרט.

המחקר נערך בשילוב של שתי שיטות – איכותני וכמותי. במסגרת המחקרים האיכותניים נערכו 18 קבוצות מיקוד בהשתתפות 157 בני נוער ו11 ראיונות עם רכזים בבתי ספר. במסגרת הסקר רואיין מדגם מייצג בין 1,721 בני נוער. הראיונות נערכו בתחילת קיץ 2014.

II. ממצאים עיקריים

1. תפיסות, עמדות ורגשות המהווים רקע להתנהגות ועמדות של בני הנוער

א. התחושות שהנהיגה מעוררת

רוב המרואיינים, הן בקבוצות מיקוד והן בסקר, תפסו את הנהיגה "כהנאה, כיף ותענוג". חלק גדול ציינו שבשבילם נהיגה היא חופש עצמאות ושליטה. חלק גדול ציינו שנהיגה היא "כלי" המאפשר ניידות ונוחות והיא צורך חיוני. נהיגה גורמת שמחה וגאווה, יחד עם זאת, קבלת רישיון לא מבטיחה מקובלות בחברה או, תדמית של גבר לנער.

לכאורה רוב בני הנוער לא מקשרים את תחושת הפחד לנהיגה. אמנם רק 27% ממרואייני הסקר וחלק קטן בקבוצות מיקוד אמרו כי נהיגה מחוץ לכפרם מפחידה אותם, אולם נראה כי את הפחדים הם משליכים על חבריהם: 54% אומרים כי לפחות חלק מחבריהם חוששים מנהיגה מחוץ לכפר. כאשר מזכירים למרואיינים בסקר את האפשרות של תאונת דרכים כשני שליש (62%) אומרים כי הם חוששים מכך.

ב. תפיסות לגבי האחראים לתאונת דרכים

הגורם האנושי ולא המזל נתפס כאחראי עיקרי לתאונות הדרכים (90% ציינו גורם זה כאחד משני האחראים לתאונות דרכים) . רק כחמישית מהמרואיינים 22% חושבים שלמזל תפקיד חשוב בתאונות דרכים לעומת זאת 81% ציינו את חוסר הזהירות של הנהגים, 26% ציינו את עצבנות הנהגים, 16% ציינו חוסר מיומנות. על הגורמים האחרים שאחראים לתאונות דרכים נמנים אין מספיק אכיפה (38%), תשתיות לא טובות (16%).

משקלו של הגורם האנושי בולט במיוחד כאשר מדובר בגיל צעיר: כ-80% מבני הנוער חושבים כי הסיכויים של נהג צעיר להיות מעורב בתאונת דרכים הם גבוהים (55%) או בינוניים (21%); 70% חושבים כי נהג צעיר חייב להקפיד על כללי הבטיחות יותר מנהג ותיק.

ג. כמות הידע בנושאי בטיחות בכביש

בקבוצות המיקוד נמצאו הבדלים גדולים בין המשתתפים באשר לידע על התנהגות בטיחותית בכביש. תלמידים משכבות כלכליות חברתיות גבוהות גילו ידע רב, אך בשכבות נמוכות יותר בולט חוסר ידע. כך, למשל נמצא כי בגילאי כיתות ז-ח בני נוער לא יודעים על החובה לחגור חגורת בטיחות.

ד. קישור בין תרבות לנהיגה: האם ניתן לאפיין את הנהג הערבי

University of Haifa, 199 Abba Khoushy, Mount Carmel, Haifa | 3498838 אוניברסיטת חיפה, רח' אבא חושי 199, חיפה
Phone: 972-4-8288675 : טל' E-mail: gassas@univ.haifa.ac.il : דוא"ל Fax: 972-4-8288673 :פקס

בקבוצות המיקוד הייתה הסתייגות רבתי לשייך את ההתנהגות הסיכונית של הצעירים בחברה הערבית רק להיבטים תרבותיים. לדעתם זה עניין של גיל ולא של תרבות. יחד עם זאת, היו מעטים שציינו כי יש מאפיינים ייחודיים לנהג באוכלוסייה הערבית: חוסר סבלנות, חוסר זהירות ואי הקפדה על החוק.

2. שמירה על חוקי התנועה – דעות והתנהגות

א. עמדות כלליות

רוב גדול (85%-90%) אומרים כי חשוב לנהוג בזהירות. כשלושה רבעים (75%) אומרים כי כאשר הם נוסעים עם החברה אזי לפעמים או בתדירות גבוהה יותר הם מבקשים מהנהג שינהג בזהירות וכשני שליש (63%) אומרים כי הם מעירים לנהג אם הוא לא נוסע בזהירות. יחד עם זאת, חשוב לציין כי שליש מהמרואיינים (33%) וחלק מהמשתתפים בקבוצות המיקוד אמרו שנהג טוב הוא מי שנוהג בביטחון ושולט ברכב, גם אם הוא עובר על חוקי התנועה.

כפי שיוצג להלן כאשר פורטים את הנורמה הכללית למרכיבים השונים של נהיגה זהירה עולה תמונה פחות אופטימית התנהגותן בפועל.

ב. התייחסות למרכיבים השונים של נהיגה לפי חוקי התנועה – פער בין דעות להתנהגות

השקפים הבאים מציגים, דעות ודיווחים על התנהגות לגבי המרכיבים השונים של כללי הבטיחות, אליהם המחקר התייחס. מנתונים אלו ניתן להסיק שבמרכיבים הבאים יש פערים בין דעות להתנהגות:

- **חגורת בטיחות:** 89% חושבים שהיא מצילת חיים, רק 65% חוגרים תמיד או בד"כ.
- **נהיגה לאחר שתיית משקאות חריפים:** 60% אומרים שזה מסוכן גם אם לא שתה כדי שכרות, רק 36% ממי שנסעו עם נהג שנסע, העירו לו.
- **נהיגה ללא רשיון / ללא ליווי בשלושת החודשים הראשונים לקבלת הרשיון:** 74% אומרים כי גם בכפר אסור לנהוג ללא רישיון. רק 58% אומרים כי אף פעם לא נהגו ללא רשיון, 39% אומרים כי לפחות לפעמים הם נוהגים בכפר ללא רישיון. כמחצית (49%) אומרים כי בין חבריהם יש שנוהגים בכפר ללא רישיון. 58% נהגו ללא ליווי בשעות היום ו-66% גם בשעות הלילה.
- **נהיגה במהירות מופרזת:** 54% נסעו בסמוך לריאיון עם מי שנסע במהירות מופרזת. רק 59% מתוכם העירו לו.
- **המרכיב היחידי בו לא נמצא פער בין עמדות להתנהגות הוא - עקיפה בקו לבן:** 66% אומרים שעקיפה בקו לבן תמיד מסוכנת, 37% מדווחים כי כשהם נוסעים עם החבר'ה הם עוקפים בקו לבן לפעמים או בתדירויות גבוהות יותר ו-59% יעיר לנהג על עקיפה כזו.

University of Haifa, 199 Abba Khoushy, Mount Carmel, Haifa | 3498838 אוניברסיטת חיפה, רח' אבא חושי 199, חיפה
Phone: 972-4-8288675 : טל' E-mail: gassas@univ.haifa.ac.il : דוא"ל Fax: 972-4-8288673 פקס:

א. חגורת בטיחות

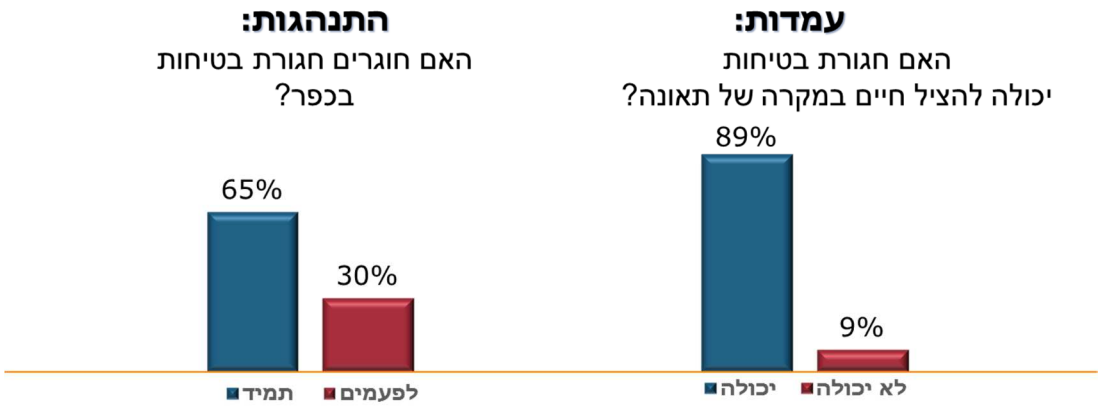

הסיבות לאי חגירה: אי נוחות (38% - החגורה מגבילה) או אין צורך: בקבוצת המיקוד צוין כי יש נסיבות בהן החגירה מיותרת (נסיעה הכפר, ישיבה במושב האחורי).

בקבוצת המיקוד, בשונה ממצאי הסקר, עלה אצל חלק לא מבוטל שלמי שחוגר יש תדמית של פחדן. בסקר רק מיעוט, 11%, חושבים כך.

נהיגה לאחר שתיית משקאות חריפים

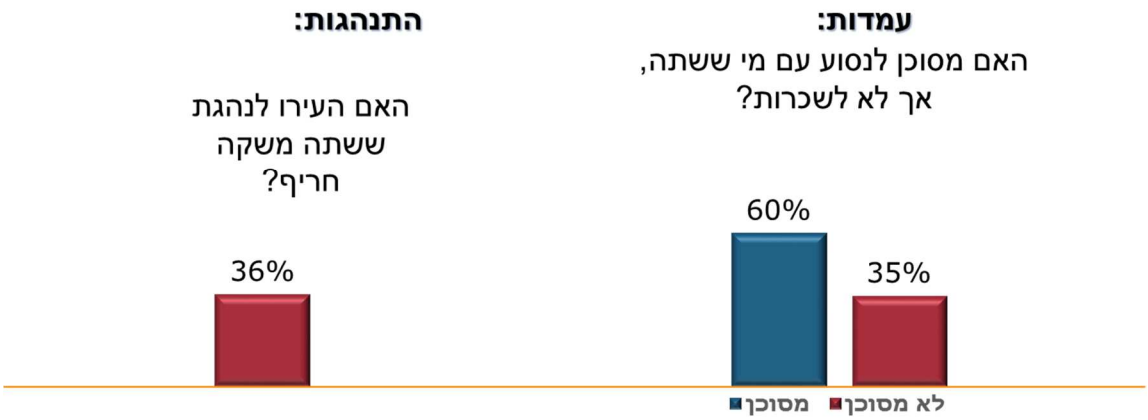

בקבוצת המיקוד עלה כי נהיגה בהשפעת אלכוהול אצל האוכלוסייה המוסלמית פחות שכיחה בשל אמונה דתית (איסור שתייה) ולא בשל

חוקי התנועה. יחד עם זאת, דווח על אנשים ששותים מחוץ לכפר ונוהגים.

University of Haifa, 199 Abba Khoushy, Mount Carmel, Haifa | 3498838 אוניברסיטת חיפה, רח' אבא חושי 199, חיפה
Phone: 972-4-8288675 : טל' E-mail: gassas@univ.haifa.ac.il : דוא"ל Fax: 972-4-8288673 פקס:

נהיגה ללא רשיון

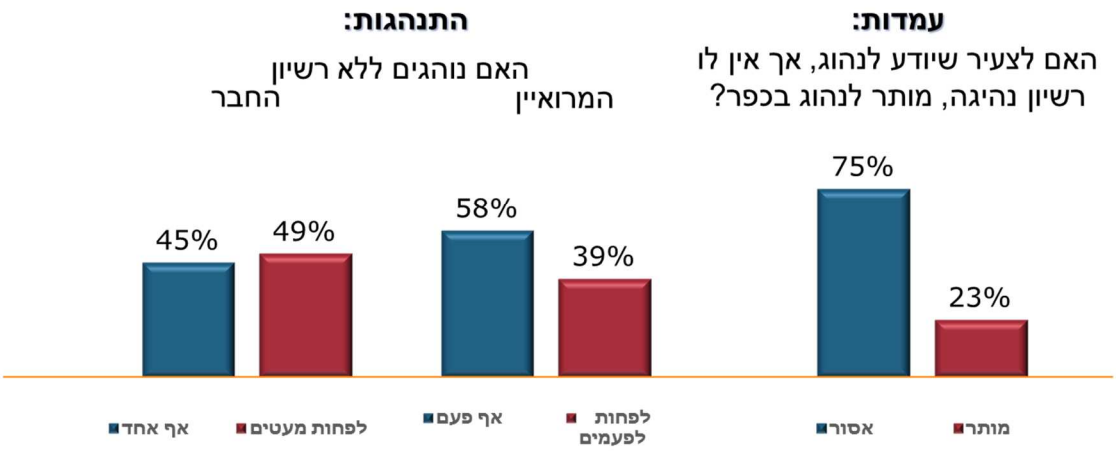

בקבוצות המיקוד עלה כי התופעה של נהיגה ללא רישיון שכיחה הן בקרב המרואיינים עצמם והן בסביבתם החברתית. תופעה זו מתרחשת הרחק מהכביש, בשבילי עפר או בחורשות או באזור בו מחנים את המכונית (דווח גם על שכיחות לא מבוטלת של הורים שמבקשים את ילדיהם, הגם שאין להם רישיון נהיגה להחנות את המכונית).

נהיגה ללא ליווי בשלושת חודשי הרשיון הראשונים

University of Haifa, 199 Abba Khoushy, Mount Carmel, Haifa | 3498838 אוניברסיטת חיפה, רח' אבא חושי 199, חיפה
Phone: 972-4-8288675 : טל' E-mail: gassas@univ.haifa.ac.il : דוא"ל Fax: 972-4-8288673 :פקס

נהיגה במהירות מופרזת

התנהגות:

האם נסעו לאחרונה עם מי שנהג במהירות מופרזת?

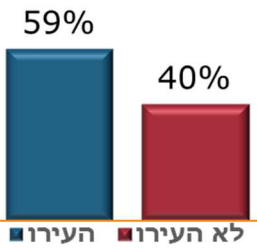

האם העירו לנהג?

עקיפה בקו לבן

עמדות:

האם עקיפה בקו לבן מסוכנת?

צפי להתנהגות:

האם יעירו לנהג על עקיפה בקו לבן?

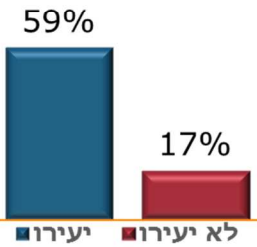

אוניברסיטת חיפה, רח' אבא חושי 199, חיפה 3498838 | University of Haifa, 199 Abba Khoushy, Mount Carmel, Haifa
פקס: 972-4-8288673 Fax: דוא"ל : E-mail: gassas@univ.haifa.ac.il טל' : 972-4-8288675 Phone:

נהיגת "שוויץ" (עם החבר'ה)

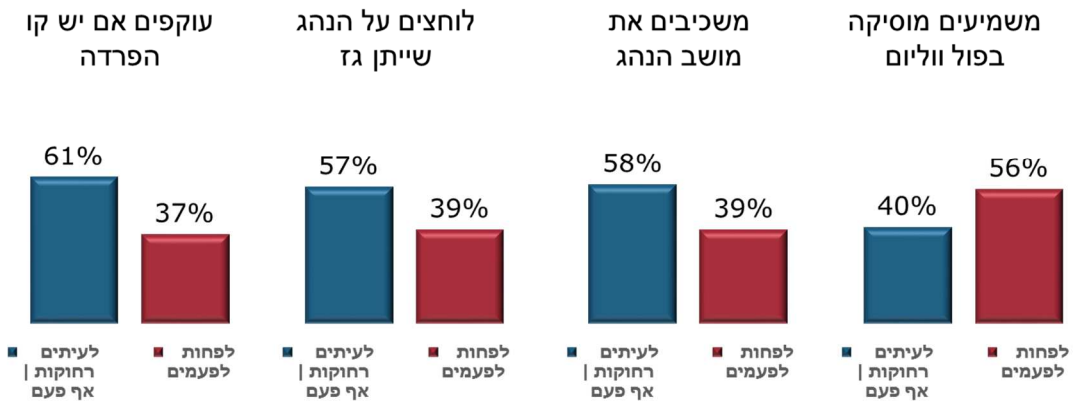

הסיבות לנהיגת "שוויץ" על פי קבוצות מיקוד מושלכות על פי אחרים בהבחנה מהמרואיין: האחרים חושבים שנהיגה כזו בונה תדמית, אני לא חושב כי זה מעיד על גבריות.הבנות בקבוצות מיקוד טענו כי הבנים חושבים שנהיגה כזו מראה שהם נהגים טובים.

University of Haifa, 199 Abba Khoushy, Mount Carmel, Haifa | 3498838 אוניברסיטת חיפה, רח' אבא חושי 199, חיפה
Phone: 972-4-8288675 : טל' E-mail: gassas@univ.haifa.ac.il : דוא"ל Fax: 972-4-8288673 פקס:

3. קבלת סמכות הורות

א. המסר שההורים מעבירים

בקבוצות המיקוד עלה כי ההורים לא מדברים עם ילדיהם בנושאים הקשורים לנהיגה. בסקר רק 66% אמרו כי הוריהם מעבירים להם הוראה גורפת על הצורך לנהוג בזהירות; 28% מדווחים כי ההורים אומרים שבנסיבות מסוימות מותר להפר את חוקי התנועה. במקביל לכך, 68% אומרים כי ההורים יענישו אותם אם לא יקפידו על כללי התנועה לכשינהגו. 31% לא חושבים שייענשו.

בחלק מהנושאים ההורים מעבירים מסרים כפולים או שליליים:

- חגורת בטיחות: 79% אומרים כי האב אומר / 85% כי האם אומרת שצריך לחגור; אך 43% מדווחים שבנסיעה בכפר אביהם לא חוגר.
- מהירות מופרזת: 80% מדווחים כי אביהם אומר שמהירות מופרזת אסורה, אך 75% אומרים שאביהם שולט במכונית גם כשהוא נוסע במהירות גבוהה.
- נסיעה ללא רשיון נהיגה: 20% מדווחים כי האם נוהגת בכפר ללא רשיון.
- משלוח הודעות בעת הנהיגה: 22% אומרים כי הוריהם מסמסים בעת נהיגה לפחות לעיתים קרובות. 20% נוספים מדווחים על סימוס לעיתים רחוקות.
- כ-46% מדווחים כי במכונית הוריהם אין דיבורית או בלוטוס.

ב. קבלת סמכות ההורים:

חלק גדול מבני הנוער מקבלים את סמכות ההורים אך ההלימה בין הקבלה של הוראות ההורים ברמת הפנמה כלשהי (כולל קבלתן כצו) לבין הפנמה אמתית אינה מלאה.

כשני שלישים, 63% אומרים כי הנהיגה שלהם מושפעת מהנהיגה של ההורים. שלושה רבעים (כ-75%) אומרים כי יצייתו להוריהם בשמירה על כללי בטיחות, 335 לא יצייתו.

4. סטראוטיפיות מגדריות

נמצאו חילוקי דעות בין קבוצות המגדר באשר לנהיגת נשים בעיני הנערים; נשים נתפסות כנהגות גרועות, בעיקר בשל זהירות יתר המיוחסת להן. מאותן סיבות הנערות תפסו את הנשים כנהגות טובות יותר. זאת ועוד, הנערים חושבים שהנשים נלחצות מהר בנהיגה והבנות חושבות שהן רגועות.

בסקר: 55% אין הבדלי מגדר, 31% גברים נוהגים יותר טוב, 10% נשים נוהגות יותר טוב.

טבלה 1: יתרונות הגברים והנשים

יתרונות הגברים	יתרונות הנשים
העזה 81%	זהירות 76%
יותר ניסיון 76%	מתחשבות לחוקי התנועה 71%
פחות פחד מהכביש 68%	מתחשבות באחרים 60%
מסתכנים יותר 57%	כפופות פחות ללחץ קבוצתי 43%

University of Haifa, 199 Abba Khoushy, Mount Carmel, Haifa | 3498838 אוניברסיטת חיפה, רח' אבא חושי 199, חיפה
Phone: 972-4-8288675 : טל' E-mail: gassas@univ.haifa.ac.il : דוא"ל Fax: 972-4-8288673 פקס:

5. קשרים בין מאפיינים סוציו דמוגרפים

א. הבדלים מגדריים

בקבוצת המיקוד נערים דווחו יותר על התנהגויות שליליות בעוד שנערות ניסו להראות שהרוב שומרים על כללי הבטיחות בדרכים. עוד נמצא כי נערים תופסים את חווית הנהיגה בעיקר בהנאה וכיף ונערות רואות בה חופש, שחרור מתלות ועצמאות. במחקר הכמותי עלה כי:

הדעות, התפיסות והתנהגויות שמאפיינות <u>בנות</u> יותר מבנים הם:

- אמונה כי למזל תפקיד חשוב בתאונות דרכים (29% לעומת 18% בקרב הנערים).
- חשש מנהיגה (64% לעומת 56%).
- מעירות יותר, הן למי שנוהג לאחר ששתה (41% לעומת 33%) והן לנהג לא זהיר (82% לעומת 68%).

הדעות, התפיסות והתנהגויות שמאפיינות <u>בנים</u> יותר מבנות הן:

- אמונה שצעיר שיש לו רישיון מקובל יותר בחברה (30% לעומת 21%).
- נסעו בסמוך לראיון עם מי ששתה משקה חריף לפני הנהיגה (48% לעומת 36%) ועם מי שנהג במהירות מופרזת (64% לעומת 46%).
- נוהגים ללא רישיון (50% לעומת 30%).

ב. גיל

עם העלייה בגיל עולה חלקם של המביעים את הצורך בשמירה על כללי התנועה. כך למשל תלמידי י"ב מאמינים יותר שבכל מקרה אסור לנהוג אחרי שתייה (66% לעומת 53%), שעקיפה בקו לבן תמיד מסוכנת (71% לעומת 61%). כמו כן, בקרב הגילאים הצעירים יותר שכחה יותר הדעה כי מי שיודע לנהוג מותר לו לנהוג לפעמים גם אם אין לו רישיון נהיגה (27% לעומת 18%). יחד עם זאת, בפועל וכצפוי חלקם של תלמידי כיתה י"ב שנוהגים ללא רישיון גבוה מחלקם בקרב הצעירים יותר (48% לעומת 32%). יתר על כן, מניתוח החומר שעלה בקבוצות המיקוד סביר כי הנתונים לגבי תלמידי כיתות י"ב הם אומדן חסר. בעוד שהמרואיינים היותר צעירים גילאי 13-15, דברו בחופשיות על נהיגה ללא רישיון, ספרו על החוויות שלהם בנהיגה, ועל צעירים הסובבים אותם שנוהגים ללא רישיון, המרואיינים מגילאי 15-17, פחות דווחו על נהיגה ללא רישיון.

זמינות רישיון נהיגה

בעלי רישיון נהיגה מחזיקים יותר מאחרים בכמה דעות שיכולות להניע נהיגה לא זהירה: הם מאמינים במזל כגורם תאונות דרכים יותר ממי שאין להם רישיון (32% לעומת 20%), חושבים יותר שמי שחוגר חגורת בטיחות הוא פחדן (17% לעומת 9%) הם גם יתנסו יותר מהאחרים בנהיגה עם מי שנהג במהירות מופרזת (69% לעומת 50%).

ג. צורת ישוב

בקבוצות מיקוד עלו פערים בין מי שגרים בערים מעורבות לבין מי שגרים בצורות ישוב אחרות, בעיקר בכפרים: אי שמירה על חוקי התנועה שכיח פחות בערים מעורבות. הפערים בלטו במיוחד בהקשר של נהיגה ללא רישיון.

University of Haifa, 199 Abba Khoushy, Mount Carmel, Haifa | 3498838 אוניברסיטת חיפה, רח' אבא חושי 199, חיפה
Phone: 972-4-8288675 : טל' E-mail: gassas@univ.haifa.ac.il : דוא"ל Fax: 972-4-8288673 פקס:

III. מסקנות והמלצות

1. הנחות

א. בקרב בני הנוער יש פער בין דעות להתנהגות – העמדות מקבלות את חוקי התנועה יותר מאשר ההתנהגות מצייתת להם. יתר על כן, בני הנוער מודעים לסכנות של נהיגה לא זהירה ולסיכויים שיהיו מעורבים בתאונות דרכים ,אך החששות והפחדים אינם מניעים מספיקים להתנהגות בטיחותית.

ב. העמדות המובעות מושפעות מרצייה חברתית, משמעות הדבר היא שהן נתפסות כנורמה חברתית ויש בסיס טוב לשינוי התנהגות.

ג. קיימת התנגדות לייחוס התנהגות סיכונית רק להיבטים תרבותיים של החברה הערבית, בעיקר הייחוס לכך הוא גיל ונורמות.

ד. לחלק גדול מבני הנוער ההורים משמשים מודל חיקוי או סמכות כופת ציות.

ה. לפי דיווחי המרואיינים, להורים יש דעות שמביעות חשיבות לנהיגה בטוחה, אך גם בקרב ההורים יש פער בין עמדות להתנהגות והם מעבירים מסר כפול ומבלבל לילדיהם.

ו. לבני נוער בכיתות ח' –ט' אין מספיק ידע לגבי כללי הבטיחות בדרכים ; חלק לא מבוטל מהם נוהגים ללא רישיון.

ז. ממצאים בספרות מורים כי יש מטיפוס U- הפוך בין רמת ההפחדה במסרים של תקשורת סיכונים לבין קבלת העמדה המומלצת, כמו כן, ככל שהאירועים המפחידים מוחשיים יותר וקרובים לפרט, כך שהוא לא יכול להכחיש אותם, ניתן להשתמש בגורם ההפחדה.

2. המלצות

א. מסע ההסברה/תוכנית התערבות צריך להיות מותאם לתרבות, לנורמות ולגיל של צעירים באוכלוסייה הערבית, אך יש לקחת בחשבון שפנייה רק לאוכלוסייה הערבית יכולה לחזק סטראוטיפים שלילים כלפי האוכלוסייה הערבית ואף לצור אפקט בומרנג.

ב. הפעילות בקמפיין צריכה להיות מכוונת גם לבני הנוער וגם להורים.

ג. יש להעביר להורים מסרים האומרים כי בשל המסר האמבולנטי שהם מעבירים לילדיהם בהקשר לנהיגה, הם מסכנים אותם.

ד. יש להשתמש באסטרטגיות , שיצביעו גם לבני הנוער וגם להוריהם על ה "דיסוננס קוגניטיבי" , דהיינו לחוסר העקביות שלהם בין עמדותיהם להתנהגותם בפועל.

ה. צריך לבנות מסרים דיפרנציאלים לכל אחת מקבוצות המגדר.

ו. כדאי שהמשטרה תערוך מבצע ברמת בולטות גבוהה של בדיקות בשבילי עפר ובמקומות אחרים שנראים חסינים מפיקוח המשטרה.

ז. המסרים צריכים להיות מלווים בדוגמאות מוחשיות, רצוי שהדוגמאות תכלולנה אירועים שקורים במקומות שנתפסים גם כחסינים מתאונות דרכים – שבילי עפר, חורשות או ליד הבתים.

ח. בכיתות הנמוכות ;בכיתת הביניים יש לתת שיעורים שמקנים מידע מדויק על נושא הבטיחות ולקשור אותו להתנהגות.

University of Haifa, 199 Abba Khoushy, Mount Carmel, Haifa | 3498838 אוניברסיטת חיפה, רח' אבא חושי 199, חיפה
Phone: 972-4-8288675 : טל' E-mail: gassas@univ.haifa.ac.il : דוא"ל Fax: 972-4-8288673 פקס:

מטרות, מתודולוגיה ומהלך המחקר

University of Haifa, 199 Abba Khoushy, Mount Carmel, Haifa | 3498838 אוניברסיטת חיפה, רח' אבא חושי 199, חיפה
Phone: **972-4-8288675** : טל' E-mail: gassas@univ.haifa.ac.il : דוא"ל Fax: **972-4-8288673** :פקס

1. מטרת המחקר וחשיבותו

מטרתו הכללית של המחקר הינה להבין את עמדות ונורמות ההתנהגות של בני הנוער מהאוכלוסייה הערבית (לפני קבלת רישיון הנהיגה) לגבי מגוון נושאים הקשורים בנהיגה ובבטיחות בדרכים. בנוסף, היעד המרכזי של המחקר הינו להבין את החסמים הנורמטיביים, התרבותיים, והפסיכולוגיים והגורמים שמובילים את בני הנוער הערבים להתנהגויות מסוכנות, ולאי ציות לחוקי התנועה. מחקר זה ישמש תשתית מחקרית עבור הרשות הלאומית לבטיחות בדרכים, משרד החינוך, וגופים העוסקים בבטיחות, במטרה לפנות לקהל היעד של הצעירים באוכלוסייה הערבית בצורה המותאמת להם, דרך תוכניות התערבות במסגרות בית ספריות, כמו גם דרך ערוצי מדיה נלווים.

בפועל למחקר היו מספר יעדים מרכזיים:

- הבנת התפישות, העמדות, והידע של בני הנוער בנוגע לסוגיות שונות שנוגעות להתנהגות סיכונית בנהיגה, והתנהגות סיכונים כמשתמשי דרך בכבישים.
- אפיון האלמנטים שחשובים לבני נוער בנוגע לתוכניות התערבות העוסקות בנהיגה ובהתנהגות בטיחותית.
- המלצות ספציפיות לבניית תוכניות התערבות שמתאימות לתתי אוכלוסיות שונות אצל בני נוער ערבים (על פי מאפייני מגדר, גיל, וכו').
- בדיקת מודלים נורמטיביים חיוביים בהקשר לנהיגה.

2. תועלת המחקר

מתוך נקודת המוצא, כי יש צורך להפנות כלים ומשאבים לאוכלוסיות שנמצאות בסיכון מוגבר, כגון האוכלוסייה הערבית ומתוך הנתונים שעולים בשטח כי ראשית, קיים מחסור בהערכת תדירות ואפקטיביות החשיפה של בני הנוער לתוכניות בטיחותיות בבתי ספר ערבים. שנית, התוכניות הקיימות כיום אינן נבנו מתוך התרבות והצרכים של האוכלוסייה הערבית, על כן נראה כי רובן אינן מותאמות לה. מתוך נתונים אלה, מחקר זה ניסה לענות על אתגרים אלה והציע לחקור באמצעות שיטות מחקר משולבות (מחקר חתך כמותי, ואיכותני) את העולם הנורמטיבי והתרבותי של בני הנוער באוכלוסייה הערבית, כדי להעמיק את ההבנה בנוגע לעמדות בני נוער באוכלוסייה הערבית, בנושאים הקשורים לבטיחות בדרכים והחסמים להתנהגויות המובילות למצבים מסוכנים. הממצאים של מחקר מוצע זה יהוו בסיס לפיתוח תוכניות התערבות מותאמות המיועדות לצעירים באוכלוסייה הערבית במטרה להפחית את מעורבותם והיפגעותם מתאונות הדרכים.

מתודולוגיה

המחקר שילב שיטות איכותניות וכמותיות לאיסוף הנתונים ולניתוח הממצאים ממקורות שונים. **להלן פירוט מהלך המחקר והשיטות:**

- **מיפוי התוכניות הרשמיות והלא רשמיות, ומגוון הפעילויות הנוגעות לבטיחות בדרכים בבתי הספר הערביים בצפון הארץ (ראה נספח א).**

אוניברסיטת חיפה, רח' אבא חושי 199, חיפה 3498838 | University of Haifa, 199 Abba Khoushy, Mount Carmel, Haifa
פקס: 972-4-8288673 Fax: דוא"ל : gassas@univ.haifa.ac.il E-mail: טל' : 972-4-8288675 Phone:

השיטה: מיפוי זה התבצע באמצעות התקשרות עם מפקחים ורכזים ארציים בבטיחות בדרכים במגזר הערבי מטעם משרד החינוך, מנהלי בתי ספר ורכזי הבטיחות בדרכים בבתי הספר, והאחראים בעיריות. מיפוי זה חקר את המצב של החינוך התעבורתי ותוכניות ההתערבות הרשמיות והלא רשמיות לבני הנוער הערבים בארץ, מה קיים, לאיזה שכבות, האם התוכן מותאם לתרבות בני הנוער מהמגזר, ומה מידת האפקטיביות שלהם.

ממצאים ולקחים: מיפוי זה בא במטרה להבין לעומק את המצב לגבי היקף הפעילויות והתוכניות המיועדות להגברת המודעות בנושאי הבטיחות בדרכים בבתי הספר הערביים בצפון ובמרכז הארץ ובאיזה מסגרת הם מועברים.

- **סקירת ספרות מעמיקה בנוגע לחינוך תעבורתי ותוכניות התערבות המיועדות לבני נוער מיעוטים בעולם, העמדות שלהם, והמעורבות שלהם בתאונות דרכים.**

השיטה: סקירת הספרות התבססה על מראי מקום מהארץ ומהעולם. הסקירה מתיחסת לחינוך התעבורתי ותוכניות התערבות שפותחו במיוחד עבור בני נוער מיעוטים מהעולם.

ממצאים ולקחים: סקירת הספרות נותנת תמונת מצב לגבי האסטרטגיות שאומצו ופותחו בעולם להפחתת מעורבות המיעוטים בתאונות דרכים, במיוחד, בהקשר של החינוך התעבורתי ותוכניות ההתערבות.

- **ראיונות וקבוצות מיקוד (ראה נספח ב).**

השיטה: לפני הפצת השאלונים לבני הנוער, נערך מחקר פיילוט, שכלל מספר מצומצם של קבוצות מיקוד (שלוש קבוצות) במטרה לקבל תחושה לגבי אוכלוסיית המחקר, והאופן שבו צריך לבנות את הפרוטוקולים של קבוצות מיקוד וכן את השלד של השאלון הכמותי. בהמשך נערכו 18 קבוצות מיקוד על פי מאפיינים של סוציו דמוגרפים שונים**(ראה נספח ג)** קבוצות מיקוד היוו את הבסיס לבניית פרוטוקולים של השאלונים במחקר הכמותי. במקביל נערכו אחד עשרה ראיונות אישיים עם יועצים ומחנכים לבטיחות בדרכים בבתי הספר הערביים, במטרה להבין את רציונל בחירת התכנים, את התכנים המעוברים, את צורת ההעברה, ואת הערכת מידת האפקטיביות שלהם על פי דעת היועצים והמחנכים**(ראה נספח ד)**

ממצאים ויעדים: באמצעות קבוצות המיקוד ניתן להבין לעומק את המניעים לעמדות, וההתנהגויות המסוכנות על הכביש ומה מעודד אותם להתנהגויות אלו. הראיונות עם היועצים והמחנכים בבטיחות בדרכים יעזרו בהבנת המצב, מה קיים, ועד כמה התכנים המועברים מתאימים למגזר הערבי.

- **בנייה ופיתוח של שאלונים (ראה נספח ה).**

השיטה: סדרת השאלונים הועברה למילוי עצמי על ידי בני נוער ערבים בבתי ספר שונים. במקביל נערך סקר פנים מול פנים עם קבוצות גיל תואמות באזורים גאוגרפים בעלי אותו פרופיל. שימוש בשתי שיטות מתודולוגיות אלה נועד לבחון את המתודולוגיה העדיפה בעריכת סקר עם בני נוער ולנסות להתגבר על אפקט "הרצייה החברתית".

ממצאים ויעדים: דרך ניתוח השאלונים ניתן להבין את עמדות בני הנוער הערבים בנוגע למגוון נושאים הקשורים בבטיחות בדרכים ונורמות הנהיגה שלהם. בנוסף באמצעות הנתונים הדמוגרפים והסוציו-אקונומיים יהיה אפשר לאבחן איך משפיעים משתנים אלו על עמדות בני נוער ותפישת

אוניברסיטת חיפה, רח' אבא חושי 199, חיפה 3498838 | University of Haifa, 199 Abba Khoushy, Mount Carmel, Haifa
פקס: 972-4-8288673 Fax: דוא"ל : E-mail: gassas@univ.haifa.ac.il טל' : 972-4-8288675 Phone:

הנורמות של נהיגה באוכלוסייה הערבית ולאתר את הקבוצות בעלות הסיכון הגבוה ביותר למעורבות בתאונות הדרכים.

מטרת המחקר הכמותי הייתה לבחון את התפיסות, העמדות וההתנהגות של בני נוער ערבים בנושאים הקשורים לבטיחות בדרכים ולנהיגה זהירה בפרט. במסגרת זו בחן המחקר את הנושאים הבאים.

א. תדמית של מי שיש לו רישיון נהיגה
ב. התחושות שנהיגה מעוררת\ צפויה לעורר
ג. תפיסות לגבי הגורמים לתאונות דרכים
ד. התייחסות לשמירה על חוקי התנועה –
- עמדות כלליות על שמירה על חוקי התנועה
- חגורת בטיחות
- אלכוהול ונהיגה
- נהיגה במהירות מופרזת
- עקיפה אסורה
- נהיגה ללא רישיון נהיגה
- התייחסות לדפוסי נהיגה לא זהירים

ה. מה לדעת המרואיינים מאפיין נהג טוב
ו. תפיסות לגבי פערים מגדריים
ז. סמכות הורית

כמו כן, בחן המחקר את הקשר בין מאפיינים סוציו דמוגרפים – מגדר, שכבת הכיתה, מעמד מוניציפלי של היישוב בו גרים, רישיון נהיגה – לבין הנושאים הנ"ל.

- **פיתוח המלצות לבניית תוכניות התערבות מיוחדות לנהגים הצעירים מהמגזר הערבי.**

השיטה: המלצות אלו הסתמכו על התוצאות והמסקנות מהשאלונים, קבוצות המיקוד והראיונות עם בני הנוער והצוותים השונים בבתי הספר.

ממצאים ויעדים: ההמלצות שיינתנו בהסתמך על תוצאות המחקר יהוו בסיס לפיתוח תוכניות התערבות מותאמות לאוכלוסייה הערבית, שיועברו בעתיד בבתי הספר. כמו כן, מחקר זה יצביע על ערוצי תיווך נוספים לבני נוער. בנוסף, גורמים שעוסקים בתוכניות התערבות יוכלו להשתמש בממצאים אלו לבניית תוכניות התערבות מבוססות מחקר.

אוניברסיטת חיפה, רח' אבא חושי 199, חיפה 3498838 | University of Haifa, 199 Abba Khoushy, Mount Carmel, Haifa
פקס: 972-4-8288673 Fax: דוא"ל : E-mail: gassas@univ.haifa.ac.il טל' : 972-4-8288675 Phone:

שלבי המחקר : המחקר היה בנוי אחד עשר שלבים עיקריים

א. **הכנות ואישורים.** שלב זה כלל פניה למשרד החינוך, לצורך קבלת אישור לראיין תלמידים בבתי ספר, ובקשה מהתלמידים שימלאו שאלונים ולקיים עמם קבוצות מיקוד.

ב. **מיפוי של מגוון והיקף הפעילויות הנוגעות בבטיחות בדרכים בבתי הספר הערביים.** שלב זה כלל ראיונות עם הרכזים, היועצים, המדריכים, והמורים המעורבים בפעילויות אלו.

ג. **סקירת ספרות מעמיקה.** סקירת הספרות התייחסה למחקרים הנעשים בארץ ובעולם על חינוך תעבורתי, הגורמים המשפיעים על התנהגויות סיכוניות בקרב בני הנוער בכבישים, ומעורבותם בתאונות.

ד. **פיילוט של ראיונות עם קבוצות מיקוד.** המטרה הייתה לחוש טוב יותר את המצב במגזר הערבי במטרה לבנות באופן טוב ויעיל יותר את המתווה והתכנים של הפרוטוקולים והשאלונים (ראה נספח ב).

ה. **בניית השאלונים.** תחילה נערך פיילוט לאחר שהשאלון נבנה עם עשרה מרואיינים , נציגים משתי אוכלוסיות היעד של בני נוער שהשתתפו במחקר. לאחר מכן אותרו ונבנו סדרת השאלות שהתייחסו למגוון היבטים, חברתיים, אישיותיים, תרבותיים, דמוגרפים, וסוציו אקונומיים של הנהגים הצעירים הערבים (ראה נספח ג).

ו. **הגשת דו"ח ביניים לקרן מחקרים בענייני ביטוח שכלל התייחסות לשלבים של הוצאת האישורים, סקירת ספרות ומיפוי.**

ז. **גיוס המשתתפים ובחירת מדגם מייצג.** המשתתפים במחקר יהיו בני נוער מהמגזר הערבי בגילאים 14-17 משני המגדרים לפני קבלת הרישיון. בני הנוער במדגם שייבחר יהיו מרמות סוציו-אקונומיות שונות ועם מאפיינים חברתיים וכלכליים מגוונים כך שייצגו את ההתפלגות באוכלוסייה.

ח. **ניתוח תוצאות השאלונים והסקת מסקנות.** שלב זה כלל את הנתונים של השאלונים שהועברו לבני הנוער הערבים באמצעות השימוש במגוון שיטות סטטיסטיות המקובלות בספרות המקצועית לניתוח נתונים מסוג זה ויציג את המסקנות מהניתוח.

ט. **הגשת דו"ח ביניים לקרן מחקרים בעניני ביטוח**

י. **ניתוח, כתיבה וסיכום.** שלב זה כלל ניתוח כמותי ואיכותני לנתונים שנאספו מהשאלונים ומהראיונות, עיבודם, הסקת מסכנות וכתיבת דו"ח שיסכם את כל השלבים של המחקר, התוצאות והמסקנות.

יא. **בניית קריטריונים ומתווה לתוכנית התערבות על סמך הממצאים.** על סמך כל ממצאי המחקר נבנה הדו"ח הסופי והמסכם שכולל תקציר מנהלים קצר ומורחב.

אוניברסיטת חיפה, רח' אבא חושי 199, חיפה 3498838 | University of Haifa, 199 Abba Khoushy, Mount Carmel, Haifa
פקס: 972-4-8288673 Fax: דוא"ל : gassas@univ.haifa.ac.il E-mail: טל' : 972-4-8288675 Phone:

א. המחקר האיכותני

נערכו 18 קבוצות מיקוד עם בני נוער בבתי ספר במגזר הערבי, בעשרה יישובים שונים בצפון ובמרכז הארץ: טורעאן, קלנסוה, שפרעם, כפר יאסיף, כפר נחף, חיפה ונצרת.
שמונה קבוצות בחטיבות הביניים ועשר קבוצות בתיכון. ביישובים הגדולים שיש בהם בתי ספר פרטיים וגם ממשלתיים, דהיינו נצרת וחיפה, נערכו קבוצות מיקוד במקביל גם בבתי ספר פרטיים וגם בבתי ספר ממשלתיים. בכל קבוצת מיקוד השתתפו בין 8- 13 תלמידים, בנים ובנות. התלמידים המשתתפים נבחרו ע"י המורים מחנכי הכיתות או ע"י הרכזים של החינוך החברתי בכל בית ספר.

בחלק זה של המחקר נערכו ראיונות עם רכזי חינוך חברתי ורכזי חינוך תעבורתי, בבתי ספר ערביים, חטיבת ביניים ותיכון. רואיינו 11 רכזים, 5 נשים ו- 6 גברים, מ- 3 בתי ספר חטיבת ביניים, 3 בתי ספר תיכוניים ו- 5 בתי ספר משותפים לחטיבת ביניים ותיכון.

אנליזה

ניתוח הראיונות עם הרכזים וקבוצות המיקוד עם בני נוער בוצע על פי שיטת הניתוח הנושאית המתייחסת למילים ולתיאורים של המרואיינים כמשקפים את רעיונותיהם, מחשבותיהם, אמונות והידע, ובכך מאפשרת מבט לתוך החוויה האנושית (Elo and Kyngäs 2008). הניתוח התמטי של הראיונות נעשה לפי ששת השלבים של בראון וקלארק (Braun & Clarke, 2006): הכרת הטקסט לעומק, קידוד ראשוני של הטקסט, חיפוש אחר תמות, סקירת התמות, הגדרת נושאים ושיומם, מערך תמות המאורגן תוך התייחסות רטרוספקטיבית לשאלת המחקר. כל תימלול של קבוצת מיקוד הוקלט ותומלל, כך התאפשר להתייחס אליו כטקסט. לאחר התמלול נותח כל ראיון, לאור התיאוריה המעוגנת בשדה, בשיטת bottom-up, כלומר ניתוח שהתחיל מן הנתונים שנאספו בשטח ונשאר צמוד אליהם. השלב הראשון של הקידוד נעשה על כל ראיון בנפרד ולאחר מכן, נעשה קידוד על שקישר בין כל הראיונות שנערכו. מספר הראיונות נקבע יקבעו על-פי חידוש המידע שנאסף מכל ראיון עד רוויה מהנתונים שסופקו על-ידי המרואיינים והעלו נושאים חדשים שטרם עלו (Thomson,2004).
רפלקסיביות: בסיום כל ראיון קבוצות המיקוד והראיונות עם היוצריתועדו הראיונות בתוך יומן שדה. הרפלקסיביות אפשרה התייחסות לתגובות מילוליות ובלתי מילוליות שעלו במהלך הריאיון (Graneheim & Lundman, 2004).

ב. המחקר הכמותי

1) אוכלוסיית המחקר והמדגם , אוכלוסיית המחקר הוגדרה ככל התלמידים בכיתות ח'-ט' ו- יב' ביישובים הבאים – <u>קבוצת יישובים א'</u> - חיפה, נצרת, כפר יסייף, נחף, שפרעם, אום אל פחם, טירה, באקה אל גרביה, קלנסואה ; <u>קבוצת יישובים ב'</u> – חיפה, נצרת אבו סנאן, מג'ד אל כרום, סכנין, מוסמוס, טייבה, באקה אל גרבייה וכפר קאסם. בקבוצת יישובים א' נערכו ראיונות במערך קבוצתי (ראה להלן) ובקבוצת יישובים ב' נערכו ראיונות במערך פרטני (ראה להלן). המדגמים מכל אחת הקבוצות הוצעו בשיטת השכבות (הקריטריונים להגדרת השכבה היו יישוב המגורים ושכבת הכיתה). המדגם מקבוצת היישובים א' נערך בשלבים- בשלב הראשון נדגמו מכל יישוב בתי ספר ובבתי הספר נדגמו כיתות ; בכיתות שנדגמו רואיינו כל התלמידים שנוכחו בכיתה בעת הריאיון ; המדגם בקבוצת יישובים ב' נערך אף הוא בשלבים – דגימת יחידות דיור ומתוך היחידות דיור נדגמו בני נוער.

University of Haifa, 199 Abba Khoushy, Mount Carmel, Haifa | 3498838 אוניברסיטת חיפה, רח' אבא חושי 199, חיפה
Phone: 972-4-8288675 : טל' E-mail: gassas@univ.haifa.ac.il : דוא"ל Fax: 972-4-8288673 פקס:

2) איסוף הנתונים ביצוע הראיונות במדגם שהוצע מקבוצת יישובים א׳ נעשה, כאמור, במערך קבוצתי. הראיונות נערכו בזמן הלימודים בכיתה, ובאישור משרד החינוך. במדגם שהוצע מקבוצת ישובים ב׳ נערכו ראיונות פרטניים פנים אל פנים. הראיונות נערכו בתחילת קיץ 2014 .שאלון המחקר בשפה הערבית מופיע כנספח ג.

3) ניתוח הנתונים – ניתוח הנתונים נערך בשלבים הבאים:

א. חיבור קובץ הנתונים של הריאיון במערך הקבוצתי עם קובץ הריאיון במערך הפרטני. החיבור נעשה לאחר בדיקה שהראתה כי מוצדק לפני החיבור. לשם לחבר את שני הקבצים לקובץ אחד.

ב. מיון השאלות לפרקי המחקר ובניית מדדים משותפים למספר שאלות – מיון השאלות לפרקים השונים נערך על סמך ממצאי ניתוח גורמים. שאלות שנמצאו כמוסברות ע״י אותו גורם מוצגות באותו הפרק. על סמך ממצאי ניתוח הגורמים ועל סמך ממצאי מבחן אלפא קורנבך נבנו מדדים משותפים למספר שאלות.

ג. חיבור נתוני הבדיקה הקבוצתית עם נתוני הבדיקה הפרטנית נערך ניתוח משווה בין נתוני הבדיקה הפרטנית לבין נתוני הבדיקה הקבוצתית, בחלק גדול מהשאלות נמצאו הבדלים בין הנתונים שעלו בין שני מערכי הבדיקה, אולם ההבדלים היו בעוצמת התגובות אך לא בכיוון התשובות, דהיינו הם נעלמו כאשר מחברים את התגובות בסולם רגיש לדיכוטומיה. לפיכך קיבצנו יחד את תוצאות הבדיקה בשני המערכים השונים.

ד. רמות ניתוח הנתונים – ניתוח הנתונים נערך הן לכלל המדגם והן בנפרד, לפי המאפיינים הבאים- מגדר, רמת הכיתה, מחוז הנתונים ומעמד מוניציפלי של יישוב המגורים. לצורך בדיקת הקשר עם מאפיינים סוציו דמוגרפים השתמשנו במדדים המשותפים ולא בכל שאלה בנפרד.

4) הצגת הנתונים – בסמוך לכל טבלה או מקבץ טבלאות (לפני או אחרי הטבלה\ות) יש סיכום של התובנות.

תוקף ומהימנות

במחקר נעשה שימוש בשיטת משולבת של מחקר איכותני וכמותני (Johnson & Onweugbuzie, 2004). שימוש במגוון מקורות של נתונים (כלים). מביאה להצלבת הנתונים ואימותם. שימוש במספר כלים לצורך עריכת המחקר, הכוללים, סקרים בצורות שונות, ראיונות אישיים, קבוצות מיקוד מגדילים את התוקף בשל התייחסות לנושא המחקר ממספר נקודות מבט. ריבוי מקורות מאפשר הבנה טובה ומלאה יותר של התופעה הנחקרת, ומשפר את המחקר ברמת תוקף ומהימנות הממצאים. במחקר נעשה שילוב של ראיונות אישיים (פרוטוקול חצי מובנה) בנוסף, השימוש בכלי מחקר אלה נעשה עד לשלב ״הרוויה״ (saturation point), שזוהי נקודה בה לא מופיעות תמות חדשות. כלומר חקירה נוספת מעלה תמות חוזרות, וניתוח נוסף לא מעלה חידוש של תובנות וכיוונים במחקר (Auerbach & Silverstein, 2003).שאלון חצי מובנה אשר נכתב לראיון, נבדק ע״י החוקרים השונים. לאחר ביצוע ראיונות אישים, נבנו הפרוטוקולים של קבוצות מיקוד. השאלות עברו עריכה ושינויים בהתאם להערות המרואיינים. בנוסף לפני בנית השאלון הכמותי, נערכה סקירת ספרות לחיפוש אחרי שאלונים דומים בספרות, השאלון נבדק על ידי פיילוט עם עשרה בני נוער בגילאים של אוכלוסיות היעד. כל ראיון אישי וכל ראיון קבוצתי הוקלט ותומלל לאחר המפגש. לאחר הקלטת כלל הראיונות, התבצעה שמיעה חוזרת של כל ראיון, בכדי לעקוב אחר אופן הקלטת המלל ותמלול הריאיון. בדיקות אלו סייעו בזיהוי טעויות אקראיות שייתכן וקרו במהלך עיבוד הנתונים. ריאיונות שתורגמו לשפה הערבית, תורגמו תרגום חוזר ע״י גורם נוסף דובר ערבית שפת אם ועברית ברמה כמו שפת אם לצורך בדיקה ואימות הריאיון.

University of Haifa, 199 Abba Khoushy, Mount Carmel, Haifa | 3498838 אוניברסיטת חיפה, רח' אבא חושי 199, חיפה
Phone: 972-4-8288675 : טל' E-mail: gassas@univ.haifa.ac.il : דוא"ל Fax: 972-4-8288673 פקס:

סקירת ספרות

University of Haifa, 199 Abba Khoushy, Mount Carmel, Haifa | 3498838 אוניברסיטת חיפה, רח' אבא חושי 199, חיפה
Phone: **972-4-8288675** : טל' E-mail: gassas@univ.haifa.ac.il : דוא"ל Fax: **972-4-8288673** :פקס

1. סקירת ספרות

1.1. הקדמה

תאונות הדרכים אחראיות לחלק נכבד מהתמותה ולמספר גדול יותר של אובדן נפשות מאשר רוב המחלות האנושיות. לפי ארגון הבריאות העולמי (WHO), תאונות דרכים היום הינן הגורם השמיני המוביל לתמותה בעולם, והגורם המוביל לתמותה בקרב צעירים בגילאי 15-29. המגמות הנוכחיות לתמותה מתאונות דרכים מצביעות על כך שעד שנת 2030 תאונות דרכים יהפכו להיות הגורם המוביל החמישי לתמותה, אם פעולות דחופות לא ילקחו בחשבון. שיעורי התמותה הינן גבוהות יותר במדינות בעלות הכנסה נמוכה ובינונית.

למניעת תאונות הדרכים ערך אנושי, חברתי וכלכלי משמעותי ביותר. גורמים רבים תורמים באחוזים שונים להתרחשות תאונות הדרכים. ניתן לחלק גורמים אלו לשלוש קטיגוריות עיקריות: הגורם האנושי, הכביש והרכב. לגורם האנושי והתנהגות הנהגים חלק ניכר בהתרחשות תאונות הדרכים. מחקרים רבים (Rumar, 1985; IFRCRCS, 2007; SHRP2, 2012) מציינים, שהגורם האנושי תורם ליותר מ-90% מתאונות הדרכים שמתרחשות. במחקר שנערך על ידי Curry et al (2011), נמצא שטעויות הנהגים הינן הגורמים העיקריים בכ-96% מתאונות הדרכים הקשות שבהם מעורבים צעירים, ובכ-76% מתאונות אלו הנהג היה נהג צעיר. במילים אחרות, הטעויות שהנהגים עושים, אי ההבחנה בסכנות בזמן, דפוסי נהיגה מסוכנים, לקיחת סיכונים, אי שמירה על חוקי התנועה ואי תשומת לב מובילות לתאונות רבות, ובמיוחד אצל נהגים צעירים. ידוע כי לחינוך, דוגמה אישית ופעולות התערבות בגיל צעיר חשיבות רבה לביסוס התנהגויות חיוביות ויצירת נורמות התנהגות רצויות (Taubman Ben-Ari et al., 2005; Simons-Morton et al., 2002; Taubman Ben-Ari and Katz-Ben-Ami, 2012; 2013).

מחקרים רבים מראים שיש הבדל במידת המעורבות בתאונות דרכים בין נהגים צעירים לנהגות צעירות. נהגים צעירים ובמיוחד אלו שבגילאי 16-18 שנים, מעורבים יותר בתאונות דרכים קטלניות גם כאשר מספר התאונות מנורמל למרחקי הנסיעה (OECD 2006; NHTSA, 2009; Lewis-Evans, 2010). הבדל זה יכול להיות מוסבר חלקית על ידי נהיגה אגרסיבית יותר, נטייה חזקה יותר ללקיחת סיכונים, חיפוש ריגושים והתנהגויות אנטי חברתיות, נטייה להעריך בהערכת יתר את יכולות הנהיגה שלהם, ורגישות יתר ללחץ מחברים שלהם במיוחד בנים (OECD, 2006; Prato et al. 2010; Farah, 2011).

על כן, לצורך הפחתת מספר תאונות הדרכים יש צורך בהבנה מעמיקה של עמדות בני הנוער בנושא הבטיחות בדרכים והצעת דרכי התערבות ואסטרטגיות שונות להגברת הבטיחות.

1.2. רקע על האוכלוסייה הערבית בישראל

עד מלחמת 1948 חיו בשטחי פלסטין/ארץ ישראל המנדטורית 1.3 מיליון תושבים ערבים לצד 600 אלף תושבים יהודים. עם סיום המלחמה ולאחר חתימת הסכמי שביתת הנשק, נותרו בשטחה של מדינת ישראל כ- 156 אלף אזרחים ערבים ששיעורם מכלל אוכלוסיית המדינה היה 17.9% (רכס ורודינסקי, 2009).

University of Haifa, 199 Abba Khoushy, Mount Carmel, Haifa | 3498838 אוניברסיטת חיפה, רח' אבא חושי 199, חיפה
Phone: 972-4-8288675 : טל' E-mail: gassas@univ.haifa.ac.il : דוא"ל Fax: 972-4-8288673 פקס:

המגזר הערבי היום הינו מיעוט שמהווה כ-20.6% מהאוכלוסיה הישראלית (למ"ס, 2012) ושעל פי הלמ"ס כולל בתוכו את המוסלמים (17.1%), נוצרים-ערבים (1.9%) ודרוזים (1.6%). שיעור הגידול של האוכלוסייה הערבית בשנת 2012 עמד על 2.3% בעוד ששיעור הגידול באוכלוסיה היהודית עמד על 1.7%. שיעור הגידול בתוך האוכלוסיה הערבית הינו משתנה כתלות בדת, שיעור הגידול אצל הערבים המוסלמים הינו 2.5%, ערבים נוצרים 1.2%, ערבים דרוזים 1.5%. ממוצע הנפשות למשק בית יהודי בשנת 2012 היה 3.12 (כולל משקי בית עם נפש אחת) לעומת 4.82 במגזר הערבי (שנתון סטטיסטי לישראל, 2013).

מבחינה דימוגרפית, האוכלוסיה הערבית יחסית צעירה בהשוואה לאוכלוסיה היהודית, בעוד ש-47% מהאוכלוסיה הערבית הם בני פחות מ-19, באוכלוסיה היהודית שיעורם עומד על 33%. אחוז הנשים עומד על כ-50% בשני המגזרים, וגם באלו שהם בני פחות מ-19. בשנת 2011, על פי נתוני הלמ"ס, תוחלת החיים של הגברים הערבים הינה 76.5 ולנשים הערביות 80.9 בעוד שתוחלת החיים של הגברים היהודים הינה 80.7 ולנשים היהודיות 83.9.

האזורים הגאוגרפיים העיקריים שבהם מתגוררת האוכלוסייה הערבית כוללים: אזור הצפון, אזור המשולש, אזור הדרום (בעיקר אוכלוסיית הבדווים בנגב – כ-9% מהאוכלוסיה), ערים מעורבות (חמש הערים המעורבות ה"מסורתיות" הן: עכו, חיפה, תל-אביב-יפו, רמלה ולוד), וירושלים (כ-18%- מהאוכלוסייה, רובם במזרח ירושלים). אך יותר מחצי מהאוכלוסיה הערבית מתרכזת באזור הצפון.

מבחינת המצב הסוציו-אקונומי, האוכלוסיה הערבית נבדלת מהאוכלוסיה היהודית. רמת החיים והסטטוס הסוציו-אקונומי של אוכלוסיית המיעוטים נחשבת נמוכה בהשוואה לאוכלוסייה היהודית (Azaiza, 2006). הגורמים לפערים בין אוכלוסיית המיעוטים לבין אוכלוסייה היהודית כוללים בין היתר: הקצאה שונה של תקציבי פיתוח ממשלתיים, יזמות כלכלית וחברתית נמוכה בקרב אוכלוסיית המיעוטים לקידום היישובים, משאבים דלים שהיו לאוכלוסיית המיעוטים ערב הקמת המדינה, ריבוי טבעי גבוה של אוכלוסיית המיעוטים המקטין את אפשרויות הפיתוח. שיעורם של משקי הבית הערביים באוכלוסייה הענייה בשנת 2009 היה גבוה פי 2.6 משיעורם בכלל האוכלוסייה בישראל. באותה שנה נמנו עם העניים 49.8% ממשקי הבית הערביים, 53.3% מהנפשות ו– 62.7% מהילדים (גרא, 2012). בקרב האוכלוסייה הערבית בשנת 2012, שיעור המדווחים כי אינם מצליחים לכסות את ההוצאות החודשיות של משק ביתם גבוה מהשיעור באוכלוסייה היהודית: 45% לעומת 32% בהתאמה (פני החברה בישראל, למ"ס, 2012).

צפיפות הדיור גם כן מהווה מדד מרכזי לרמת החיים. בקרב הגרים ביישובים במעמד החברתי-כלכלי הנמוך, שיעור היהודים המתגוררים בצפיפות גבוהה גבוה משיעור הערבים המתגוררים בצפיפות גבוהה (27% לעומת 19% בהתאמה). שיעור גדול במיוחד (34%) של מתגוררים בצפיפות דיור גבוהה, נמצא בקרב ערבים הגרים ביישובים במעמד הבינוני. בקרב הגרים ביישובים במעמד הגבוה, 19% מהערבים מתגוררים בצפיפות דיור גבוהה, לעומת 2% מהיהודים (פני החברה בישראל, למ"ס, 2012).

1.3. התנהגות סיכונית של בני נוער

השאלה למה בני נוער נמצאים בסיכון גבוה להיפגעות העסיקה ואתגרה חוקרים רבים במשך שנים (בטרם, 2012; Steinberg, 2004; 2007). שיעורי ההיפגעות של בנים יותר גבוהים מאשר בנות. אף שבני הנוער מודעים לתוצאות

University of Haifa, 199 Abba Khoushy, Mount Carmel, Haifa | 3498838 אוניברסיטת חיפה, רח' אבא חושי 199, חיפה
Phone: 972-4-8288675 : טל' E-mail: gassas@univ.haifa.ac.il : דוא"ל Fax: 972-4-8288673 פקס:

האפשריות של מעשיהם, הם נוטים, יותר מילדים צעירים או ממבוגרים, לקחת חלק בהתנהגויות סיכון, כגון: שימוש באלכוהול, נהיגה בשכרות, נהיגה פזיזה, פגיעה עצמית או אלימות (בטרם, 2012).

על פי הסקר הרב-לאומי של ארגון הבריאות העולמי HBSC (Health Behavior in School-Aged Children) המתבצע אחת לארבע שנים, נמצא כי שיעור ההיפגעות בקרב בני נוער בישראל גבוה בהשוואה ל 40- המדינות המשתתפות במחקר, ישראל מדורגת במקום החמישי כך שרק ארבע מדינות אחרות מדווחות על אחוז היפגעות גבוה משל ישראל (הראל-פיש ועמיתיו, 2012). נתון מעניין שנמצא בסקר הינו שבחברה היהודית, ככל שהרמה החברתית-כלכלית גבוהה יותר, כך אחוז ההיפגעויות המדווח בקרב התלמידים גבוה יותר. לעומת זאת, בחברה הערבית לא קיימים הבדלים משמעותיים בין התלמידים בדיווח על היפגעויות לפי הרמה החברתית-כלכלית שלהם. ככל שהרמה החברתית-כלכלית עולה, כך מצטמצם הפער בין החברה היהודית לחברה הערבית, בדיווח התלמידים על היפגעויות.

מחקרים רבים מצאו שישנו קשר מובהק בין התנהגות סיכונית בנהיגה לבין שימוש בחומרים (סיגריות, סמים, אלכוהול, וכו') (Johnston, 2003). החוקרים Dunlop and Romer (2010), מצאו שהנטייה של הצעירים להשתמש בחומרים הינה קשורה ללקיחת סיכונים, מה שמעיד על כך שהסיכוי למעורבות שלהם בתאונות דרכים קשורה לנטיות שלהם ללקיחת סיכונים. בנוסף, החוקרים מצאו שהנטייה לשימוש בחומרים קשורה באופן יותר חזק למעורבות בתאונות דרכים מאשר השימוש בסוג חומר מסוים שנחקר (סיגריות, אלכוהול, או מריח'ואנה).

החוקר Steinberg (2007), חקר את תופעת לקיחת הסיכונים של בני הנוער מפרספקטיבה ההתפתחותית של מדעי המוח. על פי השקפה זו, הפער הזמני בין הבגרות, שדוחפת את בני הנוער ללקיחת סיכונים, לבין תהליך ההתפתחות האיטי של מערכת הבקרה הקוגניטיבית שמסדיר דחפים אלו, הופך את גיל ההתבגרות לזמן של פגיעות מוגברת להתנהגות מסוכנת. תוצאות המחקר מסבירות מדוע התערבויות חינוכיות שנועדו לשנות את הידע של המתבגרים, האמונות, והעמדות שלהם לא היו יעילות במידה רבה, ומצביעות על כך ששינוי בהקשרים שבהם מתרחשות התנהגויות מסוכנות עשוי להיות מוצלח יותר מאשר לשנות את הדרך שבה מתבגרים חושבים על סיכון.

במחקר של Gardner & Steinberg (2005) שבו ערכו ניסוי נהיגה מעבדתי בסימולטור נהיגה ובו השתתפו בני נוער, סטודנטים לתואר ראשון, ומבוגרים, נמצא שנוכחותם של חברים בזמן הנהיגה הגדילה ביותר מפעמיים את לקיחת הסיכונים של בני הנוער, ב- 50% בקרב סטודנטים לתואר ראשון, אך לא הייתה השפעה על נהיגת המבוגרים.

על פי דו"ח מחקר של בטרם (2012), מנגנון ההיפגעות הנפוץ ביותר בתמותת בני נוער בגילאי 10-17 מהיפגעות לא מכוונת הוא תאונת דרכים (71%-76%) המתרחשת בעיקר במעורבות רכב מנועי. בקרב בני נוער בגילאי 15-17 הפערים בשיעורי התמותה בין ערבים ליהודים, הקיימים בקרב כלל הגילאים, מצטמצמים. עדיין, בסקר HBSC נמצא שישנו הבדל בדפוסי הבטיחות בדרכים בין האוכלוסיה היהודית לאוכלוסיה הערבית. לדוגמה, בעוד שבחברה היהודית כ- 84% מכלל התלמידים דיווחו כי הם תמיד חוגרים חגורת בטיחות מלפנים, רק 58% מן התלמידים בחברה הערבית דיווחו כי הינם עושים זאת. לאורך כל השנים, הדיווח על שימוש בחגורות בטיחות במושב הקדמי רחב יותר בקרב תלמידים מן החברה היהודית לעומת תלמידים מן החברה הערבית (הראל-פיש ועמיתיו, 2012).

במספר מחקרים נמצא שמעורבותם המשמעותית ביותר של נהגים צעירים בתאונות מתרחשת בחודשים הראשונים שלאחר קבלת רישיון הנהיגה (Shinar, 2007; Lotan and Toledo, 2007). נהגים צעירים מעורבים

University of Haifa, 199 Abba Khoushy, Mount Carmel, Haifa | 3498838 אוניברסיטת חיפה, רח' אבא חושי 199, חיפה
Phone: 972-4-8288675 : טל' E-mail: gassas@univ.haifa.ac.il : דוא"ל Fax: 972-4-8288673 פקס:

יותר בתאונות בעלות אופי של נהיגה מסוכנת כגון: נהיגה במהירות גבוהה, נהיגה בשעות הלילה, נהיגה במצב עייפות ונהיגה תחת השפעת אלכוהול. מעורבותם של נהגים צעירים (גברים) בתאונות דרכים גבוהה משל נהגות צעירות, גם לאחר התאמת החשיפה השונה שלהם (Shinar, 2007).

הגורמים המשפיעים על מעורבות היתר של נהגים צעירים בתאונות דרכים כוללים חוסר ניסיון בנהיגה ובמיוחד בהערכת סיכונים, נוכחות נוסעים אחרים ברכב במיוחד צעירים אחרים וחברים, נהיגת לילה שמשרה תחושת אנונימיות והכבישים הפנויים שמאפשרים נהיגה במהירות מופרזת, ונהיגה אחרי שתיית אלכוהול (הרשות הלאומית לבטיחות בדרכים, 2009).

1.4. מעורבות מיעוטים בעולם ובמיוחד בני נוער בתאונות דרכים

מחקרים רבים בספרות מצאו שמיעוטים וקבוצות אתניות שונות מעורבים יותר בהתנהגויות מסוכנות, עבירות תנועה ותאונות דרכים. לדוגמה, במחקר של Roman et al (2005) נמצא שנהגים היספניים בארה"ב מעורבים בעבירות תנועה מסוג אי שימוש בחגורות בטיחות, מעבר באור אדום, נסיעה במהירות מופרזת, ונהיגה תחת השפעת אלכוהול, יותר מאשר לבנים. ממצאים דומים נמצאו גם במחקר של Hilton (2006), שההיספנים והאינדיאנים מעורבים בתאונות דרכים באחוז גדול יותר מהאחוז שלהם באוכלוסייה. אלכוהול נמצא גורם חשוב בתאונות גם כנהגים וגם כהולכי רגל. גורמים נוספים שנמצאו כתורמים למעורבותם בתאונות כללו נהיגה בלי רישיון נהיגה תקף, אי שימוש בחגורות בטיחות, אי שימוש במושבי בטיחות לילדים, וקסדות בטיחות לאופנוענים.

מחקר בלונדון (Steinbach et al., 2007), בחן את נתוני ההיפגעות ל-100,000 תושבים בין השנים 1996-2006, נמצא ששיעורי ההיפגעות בתאונות דרכים של ילדים ומבוגרים הינם גבוהים יותר בקרב אוכלוסיית השחורים, ונמוכים יותר בקרב אוכלוסיית האסיאתים בשוואה לאוכלוסיית הלבנים. במחקר אחר בלונדון (Steinbach et al., 2010) שהתמקד בהיפגעות ילדים הולכי רגל ובהבנת הקשר בין שיעור ההיפגעות, אזורים שאינם מטופלים, ומוצא אתני באמצעות בדיקת דוחות תאונות הדרכים של המשטרה, נמצא שלילדים 'שחורים' שיעור היפגעות גבוה יותר מאשר ילדים 'לבנים' או 'אסיתים'. בנוסף, שיעור ההיפגעות של ילדים 'שחורים' שהתגוררו באזורים פחות מקופחים לא היה נמוך יותר מאזורים יותר מקופחים. החוקרים הגיעו למסקנה שהבדלים אתניים בשיעורי הפגיעה לא יכולים להיות מוסברים על ידי מוצא אתני או מאפייני האזור (אזורים פחות מטופלים), אך עשויים לנבוע מאת מהדרכים המורכבות שבה מוצא אתני מעצב חוויות מקומיות של חשיפה לסיכון לפגיעה.

במחקר בשוודיה (Forward et al., 2009) שבדק את ההתנהגות בנהיגה ואת מעורבות המהגרים בתאונות דרכים, מצא שההתנהגות בנהיגה של מהגרים נשאה את חותמם של הנורמות המקובלות בנהיגה בארץ שבה הם גדלו. ערכים חברתיים, שפה וגורמים סוציו-אקונומיים הינם בין המדדים שיכולים לשפר את הבטיחות בדרכים של מהגרים המתגוררים בשוודיה. הם מצאו שלקבוצות מסוימות של המהגרים יש סיכון להיות מעורבים בתאונות יותר מאשר אלו שנולדו בשוודיה, וקבוצות אחרות של מהגרים עם סיכון קטן יותר. לכן, החוקרים מציינים שאין לראות במהגרים בשוודיה קבוצה הומוגנית. בנוסף החוקרים מצאו שחלק גדול מההבדל נובע מגורמים כמו חשיפה, חינוך, גיל ומגדר. בעוד שאצל חלק מהמגרים נמצאה מגמה של אי-שימוש בחגורות בטיחות ואי שימוש בכיסאות בטיחות לילדים, אצל האנשים שנולדו בשוודיה הייתה מגמה שלא לכבד את המהירות המותרת. לכן, המחקר לא יכל באופן חד משמעי להסביר את המעורבות הגדולה של קבוצות מסוימות בתאונות דרכים.

University of Haifa, 199 Abba Khoushy, Mount Carmel, Haifa | 3498838 אוניברסיטת חיפה, רח' אבא חושי 199, חיפה
Phone: 972-4-8288675 : טל' E-mail: gassas@univ.haifa.ac.il : דוא"ל Fax: 972-4-8288673 פקס:

בני נוער, ובמיוחד בחורים, מעורבים בתאונות דרכים ובהתנהגויות מסוכנות יותר מאשר מבוגרים. מוות כתוצאה מתאונות דרכים משפיע באופן לא פרופורציונלי על בני נוער מיעוטים וביישובים רבים יש שיעור גבוה יותר של התנהגויות מסוכנות בקרב בני נוער מיעוטים (Juarez et al., 2006). החוקרים מציינים שהפער העיקרי שמצאו בהתנהגויות בין האפריקאים-אמרקאים והלטינים לעומת שאר התושבים בארצות הברית הינו השימוש בחגורות בטיחות, כאשר האפריקאים-אמרקאים והלטינים משתמשים פחות בחגורות הבטיחות.

מחקר שנערך בארצות הברית (Elliott et al., 2008) בנושא נהיגת צעירים ללא רישיון ואופן נהיגתם, מצא שברוב הפעמים הנהגים הצעירים היו היספניים או שחורים, גרים באזורים בין-עירוניים או במחוזות עיר מרכזיים, ובעלי ציונים נמוכים בבית ספר בהשוואה לנהגים צעירים עם רישיון. נהגים ללא רישיון דווחו על כך שהם מעורבים יותר בהתנהגויות מסוכנות (אי-חגירת חגורת בטיחות, נהיגה תחת השפעת אלכוהול, ויותר נסיעות ללא מטרה) מאשר נהגים צעירים עם רישיון.

מחקר שנערך בשוודיה (Hasselberg and Laflamme, 2008) החוקרות בדקו אם יש קשר בין מדינת המוצא, מצב-סוציואקונומי, והסיכון להיפגע בתאונת דרכים כנהג צעיר. החוקרות מצאו שאין קשר מובהק בין הסיכון להיפגעות בין נהגים צעירים ממוצא זר לנהגים צעירים ממוצא שוודי, אך כן נמצא קשר מובהק בין הרמה הסוציו-אקונומית של הנהגים הצעירים והסיכון להיפגעות.

1.5. מעורבות המגזר הערבי ובמיוחד בני נוער בתאונות הדרכים

ממוצע מספר ההרוגים כתוצאה מתאונות דרכים בין השנים 2008-2012 במדינת ישראל עמד על כ- 365 הרוגים. וממוצע מספר הפצועים קשה עמד על 1816 (למ"ס- הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, 2008-2012). המגזר הערבי, שהינו מיעוט במדינת ישראל, הווה בשנת 2011 כ-20% מהאוכלוסיה בישראל, כאשר הרוב הינם מוסלמים, כ-16% מכלל המורשים לנהוג אך חלקם בנפגעי תאונות הדרכים עולה על יחסם באוכלוסיה ושיעור זה נמצא במגמת עלייה. בין השנים 2008-2012, 27% מהנפגעים בתאונות דרכים ו-34% מההרוגים היו ערבים.

בסיכום שנעשה על ידי הרשות הלאומית לבטיחות בדרכים בשנת 2011 לגבי היפגעות בתאונות הדרכים במגזר הערבי, נמצא ששיעור ההרוגים בתאונות דרכים בשנים 2006-2010 בכבישים הבינעירוניים ובסוגי התאונות העצמיות ובתאונות מסוג "חזית אל חזית", גבוה יותר בקרב המגזר הערבי בהשוואה לשאר האוכלוסיה.

במחקר של טאובמן בן-ארי (2008) על מאפיני סגנונות הנהיגה בשני המגזרים, היהודי והערבי וההשוואה ביניהם, נמצא כי נהגים במגזר הערבי מאופיינים יותר בסגנון נהיגה חרד, מסתכן, כועס, עוין ופחות בסגנון הזהיר והסובלני מאשר נהגים יהודים. בנוסף, הנהגים הערבים נוטים לשמור על חוקי התנועה בדרך כלל רק כאשר הם נמצאים מחוץ ליישוב, כי הם בטוחים כי בתוך היישוב "זה לא יקרה" וגם כאילו בתוך הבית חוקי המדינה אינם חלים. כמו כן, ההורים הערבים מקפידים פחות מההורים היהודים על חגירת ילדים בחגורות בטיחות, ושימוש בבוסטרים ומוותרים יחסית מהר לילד. נמצא כי הנהגים מהמגזר היהודי תופסים את עצמם כנהגים יותר אחראיים, מנוסים, סובלניים והחלטיים מאשר הנהגים מהמגזר הערבי, ואילו הנהגים מהמגזר הערבי תופשים את עצמם כנהגים יותר עצבניים, מתוחים, פזיזים, לחוצים ולוקחי סיכונים.

פקטור (2008) בחן את רמות הסיכון של הקבוצות החברתיות השונות בישראל בהתחשבות במדגם שכלל 20% מאוכלוסיית ישראל. להשגת מטרה זו נבנה קובץ נתונים מאוחד המשלב את נתוני תאונות הדרכים עם נפגעים משנת 1983-2004 ואת מפקדי האוכלוסין והדיור שנערכו בשנת 1983 ו-1995, כאשר הנתונים מופיעים ברמת הפרט. מתוצאות ניתוח ההסתברויות השונות של הקבוצות החברתיות השונות להיות מעורבות בתאונות דרכים

University of Haifa, 199 Abba Khoushy, Mount Carmel, Haifa | 3498838 אוניברסיטת חיפה, רח' אבא חושי 199, חיפה
Phone: 972-4-8288675 : טל' E-mail: gassas@univ.haifa.ac.il : דוא"ל Fax: 972-4-8288673 פקס:

נמצא שהנהגים היהודים מעורבים פחות בתאונות (76%) מאשר גודלם היחסי באוכלוסיית הנהגים (88%), בעוד שהנהגים המוסלמים היו מעורבים יותר מפי 2 בתאונות (18%) מאשר גודלם באוכלוסיית הנהגים (8%).

ח'מיס (2012) ערכה מחקר איכותני שמטרתו לזהות את הגורמים לתאונות דרכים במגזר הערבי, מנקודת מבט של אנשי מפתח במועצות המקומיות ובעיריות, לאתר את החסמים המונעים מהם לטפל בבעיה. איסוף המידע התבסס על ראיונות עומק עם ראשי מועצות ועיריות ואנשי מפתח בכל עירייה או מועצה, כגון מהנדס המועצה, גזבר, אחראי בטיחות בדרכים, ואחראי מערכת החינוך במועצה. המימצאים הראו שניתן לחלק את מגוון הגורמים השונים שתורמים להתרחשות תאונות דרכים כפי שעלה מראיונות העומק לארבע תמות עיקריות: גורמים אישיים (נתונים סוציו-דמוגרפיים, עמדות ואמונות), גורמים חברתיים (מצב כלכלי-חברתי, מצב כלכלי, בעיות חברתיות), סביבה (גורמים הסביבתיים-הפיזיים כגון תשתיות ומגרשי משחק) וגורמים מדיניים (מדיניות הממשלה: כגון הקצאת משאבים, אכיפה, שירותי רפואת חירום). כמו כן, נמצא שגורמים אלו תומכים בתיאורית המודל האקולוגי-חברתי מכיוון שהם משפיעים על ההתנהגות הלא בטיחותית של האוכלוסייה הערבית בכמה מישורים: במישור האישי; במישור הבינאישי; במישור הקהילתי; ובמישור המדיני. לפיכך, על מנת לקדם התנהגות בטיחותית בקרב האוכלוסייה, יש לעשות תוכנית המבוססת על המודל האקולוגי חברתי.

על פי לוטן וגרימברג (2011) נהגים צעירים מעורבים בתאונות דרכים בשיעורים גבוהים יותר מכל קבוצת גיל אחרת, מצב הדומה לנתונים מהעולם. מעורבות הנהגים הצעירים מהמגזר הערבי בתאונות דרכים גדולה יותר מחלקם באוכלוסיה. בשנת 2011, 30% מתאונות הדרכים הנהגים המעורבים היו צעירים ערבים, בעוד ששיעורם מהנהגים באותה קבוצת גיל הייתה רק 23%. מעורבותם של הצעירים הערבים (17-24) בתאונות דרכים עם נפגעים בשנים 2008-2012 ירדה ב- 12% בלבד, לעומת 41% במעורבות הנהגים הצעירים היהודים והאחרים. כמו כן, נמצא ששיעור הנהגים שאינם מורשים לנהוג מתוך סך כל הנהגים המעורבים בתאונות דרכים גבוה יותר בכל חומרות התאונות בקרב נהגים מהמגזר הערבי ושיעור מעורבותם בתאונות דרכים, עקב ביצוע עבירות נהיגה, גם גבוה משיעורם היחסי במצבת הנהגים בעלי רישיון.

על פי תוצאות המחקר של בראון-אפל ועמיתיה (2007), הציבור הערבי מאד מודע לחומרת המצב בנושא תאונות הדרכים והוא פתוח ומוכן לפעול לשינוי המצב.

1.6. מאפיינים וגורמים של תאונות במגזר הערבי

השיעורים הגבוהים של מעורבות הנהגים מהמגזר הערבי בתאונות הדרכים, היא לא האינדיקציה היחידה המצביעה על חוסר הבטיחות בדרכים. מספר מדדי תפקוד בטיחותיים, כגון שיעורי החגירה בחגורות בטיחות ושימוש באמצעי ריסון, נהיגה תחת השפעת אלכוהול, אי ציות לחוקי התנועה, נהיגה במהירות מופרזת, מצביעים גם הם על התנהגויות לא בטיחותיות.

- **חגירת והיפגעות ילדים**

בסקר של הרשות הלאומית לבטיחות בדרכים נמצא ששיעור הילדים החגורים כהלכה הינו נמוך (37%) ושיעור הילדים הלא חגורים כלל (26%) הינו גבוה. גם שיעורי החגירה בקרב המגזר הערבי נמוכים מאוד ביחס למגזרים אחרים במיוחד בחגירת הנוסעים היושבים במושב האחורי (הרשות הלאומית לבטיחות בדרכים, 2011).

שיפטן ואליאס (2011) פיתחו מודל סיכון דיסאגריגטיבי להיפגעות ילדים בתאונות דרכים כהולכי רגל לצורך איתור קבוצות הילדים הפגיעים יותר בתאונות והשפעת המאפיינים הדימוגרפיים והסוציו-כלכליים על היפגעותם. נתוני המחקר נאספו ממספר מקורות, נפגעי תאונות הדרכים מהלמ"ס משנת 2004 ועד 2009, נתוני

University of Haifa, 199 Abba Khoushy, Mount Carmel, Haifa | 3498838 אוניברסיטת חיפה, רח' אבא חושי 199, חיפה
Phone: 972-4-8288675 : טל' E-mail: gassas@univ.haifa.ac.il : דוא"ל Fax: 972-4-8288673 פקס:

תאונת ונפגעים מהמשטרה בשנים 2006 ועד 2008 בשפרעם ובעפולה, וסקר שכלל שלושה חלקים: שאלון משק בית, יומני נסיעות ושאלון עמדות. תוצאות המחקר מצביעות על כך שדפוסי הפעילות היומית של הילדים, המאפיינים הדימוגרפיים והסוציו-אקונומיים משפיעים בצורה מובהקת על הסיכון להיפגעות בתאונות דרכים. דפוסי התנהגות הילדים, כגון שימוש בחגורות בטיחות, מושפעים מדפוסי התנהגות ההורים שלהם. נמצא גם שזמן ההליכה הממוצע ברגל של הילדים הנפגעים בתאונות הולכי רגל הינו גבוה באופן מובהק מזמן ההליכה הממוצע ברגל של הילדים שלא נפגעו. הילדים הנפגעים באים ממשפחות עם גודל משק הבית גדול יותר, מצב כלכלי נמוך יותר, השכלת הורים נמוכה יותר, אמהות עקרות-בית ושכונות מגורים צפופות.

- **מאפייני הסביבה ומעורבות בתאונות בכבישים עירוניים ובין-עירוניים**

מצב התשתיות ביישובים הערביים הינו ירוד, אין מדרכות מסודרות ורציפות להולכי הרגל ואפילו בקרבת בתי-ספר ומוסדות ציבוריים, אין מקומות חנייה מסודרים מצב הגורם לנהגים לחנות בכבישים בצורה לא חוקית, לעיתים תוך חסימת שדות הראייה ומעברי החצייה. סימוני הדרך (כולל סימון מעברי החצייה) שחוקים ולפעמים אינם קיימים. אין אמצעי ריסון ואין תכנון תנועתי נכון. בנוסף, מצב שכבת האספלט ירוד עם הרבה בורות ומפגעים. תחנות האוטובוס אינן מוסדרות, ולרוב אין מפרצי עצירה לאוטובוסים שמגיעים לתחנות או שכלי רכב פרטיים חונים במקום המיועד לאוטובוס לעצור, כך שהאוטובוסים עוצרים באמצע הרחוב ומעכבים את התנועה וכמו כן הנוסעים יורדים מהאוטובוס מיד לכביש מה שמעלה את הסיכון שלהם להיפגע. רוב הפעולה המסחרית ביישובים אלו והמוסדות הציבוריים (בתי ספר, קופות חולים, בנקים, מסעדות וכו') ממוקמים לאורך הצירים העורקיים ביישובים כך שישנה תנועה מסחרית משמעותית וריכוז גבוה של הולכי רגל יחד עם נפחי תנועה גבוהים. מאפיינים אלו מעלים את הסיכויים לתאונות דרכים.

דיין וגיטלמן (2004) התבססו על נתוני תאונות הדרכים מהלמ"ס בשנים 2001-2002 לצורך זיהוי תכונות ייחודיות של תאונות הדרכים במגזר הערבי וזיהוי גורמי התאונות ובהתבסס על כך לתת המלצות בהקשר לדרכי פעילות של הרשויות ושל גורמי השפעה אחרים להפחתת מספר תאונות הדרכים. החוקרים השתמשו בשיטת מחקר השוואתית ובבחינה מעמיקה של תיקי תאונות הדרכים במשטרה. חתכי נתונים זהים משני המגזרים הושוו לצורך איתור מאפייני תאונות ייחודיים למגזר הערבי.

מסתמן מתוצאות המחקר, ששיעור מעורבות המגזר הערבי בתאונות בכבישים הבין-עירוניים, גבוה יותר מאשר שיעור המעורבות של המגזר היהודי בכל סוגי הנפגעים, אך שיעור המעורבות בתאונות העירוניות זהה לשיעור המעורבות של המגזר היהודי.

תאונות רכב בודד ותאונות עם הולכי רגל הינן סוגי התאונות הנפוצות ביותר במגזר הערבי. מבחינה מעמיקה של פרטי התאונות מתיקי המשטרה, החוקרים מדגישים את רמת התשתית הירודה במגזר הערבי המאפיינת את מקומות התרחשות התאונות. בנוסף החוקרים מצאו מספר סוגי עבירות תנועה שהובילו לתאונות דרכים, מביניהם: אי ציות לרמזור, סטייה מהנתיב, אי מתן זכות קדימה לרכב, אי שמירת מרווח, ומהירות מופרזת. שיעור הפגיעה בהולכי רגל גבוה גם הוא בהשוואה למגזר היהודי.

הגורמים העיקריים המובילים לתאונות הולכי רגל כוללים חוסר הרגלי התנהגות בטוחה, מצב ירוד של התשתית וחוסר מדרכות, אחוז גבוה של כלי רכב כבד, מהירות לא מתאימה לתנאי הכביש ואי מתן זכות חצייה להולכי הרגל. מסתמן גם שהנהגים הערבים הינם צעירים יותר ועם מספר שנות אחזקת רישיון נמוך יותר. החוקרים מציעים שטיפול יסודי בבעיית תאונות הדרכים במגזר הערבי מצריכה פיתוח תוכנית בטיחות מקיפה הכוללת שיפורי תשתית, אכיפה, אמצעי הסברה ותוכנית חינוך לטווח ארוך.

אוניברסיטת חיפה, רח' אבא חושי 199, חיפה 3498838 | University of Haifa, 199 Abba Khoushy, Mount Carmel, Haifa
פקס: 972-4-8288673 Fax: דוא"ל: gassas@univ.haifa.ac.il E-mail: טל': 972-4-8288675 Phone:

גיטלמן (2005) מצאה שהמעורבות הגבוהה של המגזר הערבי בתאונות הדרכים נובעת בעיקר משני גורמים בסיסיים. הגורם הראשון הינו רמת התשתית הירודה ביישובים והערים הערביים והגורם השני הינו התנהגות הנהגים שמאופיינת יותר באי ציות לחוקי התנועה ואי שימוש באמצעי ריסון.

- **עמדות הציבור בנושא הגורמים לתאונות דרכים במגזר הערבי**

בראון-אפל ועמיתיה (2007) בחנו את עמדות הציבור הערבי בנושא תאונות דרכים, הגורמים לתאונות ודרכים למניעתן. כמו כן, המחקר בחן את מצב התשתיות, התנהגות משתמשי הדרך ודפוסי משחק של הילדים במגזר. שיטת המחקר הסתמכה על קבוצות מיקוד ותצפיות בישובי המגזר הערבי. תוצאות המחקר מציינות שהגורמים לתאונות הדרכים, שהועלו על ידי הציבור הערבי כוללות: (1) הגורם האנושי: אופן נהיגה פרוע, אי ציות לחוקים וזלזול בחוקים בתוך היישוב, עייפות מוגברת הנובעת משעות עבודה ארוכות ועבודה פיזית ממושכת, ונורמות נהיגה לא בטוחות; (2) תשתית ירודה ומוזנחת: הנובעת מהקצאה פחותה של משאבים למגזר הערבי ואפליה במדיניות הקצאת תקציבים למגזר הערבי וגם כן מהכשלון של הרשויות המקומיות להשקיע ולטפל בתשתיות, בנוסף חוסר סביבה בטוחה ומגרשי משחק לילדים; (3) מצב סוציו-אקונומי ירוד המתבטא, למשל, בשימוש ברכבים ישנים ולא מתוחזקים כראוי, חוסר פעילויות ומקומות פנאי לילדים, מה שגורם לכך שמקום משחק הילדים זה הכביש או חצר חניית הרכבים סביב הבית. הדרכים השונות למניעת תאונות הדרכים שהוצעו על ידי הציבור הערבי כללו מספר אסטרטיגיות, המרכזיות מביניהן הינן החינוך, הוראת הנהיגה והפעילות הקהילתית של היישובים לצורך שיפור התשתיות ושינוי הנורמות החברתיות (כגון לחץ חברתי) ונורמות הנהיגה. כמו כן, הגברת האחריות והפעילות של הגופים הממלכתיים והלאומיים במיוחד המשטרה והשלטון המקומי לשיפור התשתיות והגברת אכיפת חוקי התנועה.

במחקר של שיפטן ועמיתיו (2012) נמצא שרוב הנהגים חושבים, כי שיפור התשתית, הסדרת התנועה, שיפור התחבורה הציבורית, הגדלת הזדמנויות העבודה, הגדלת הפעילות החברתית, והעלאת המודעות יביאו לשינוי דפוסי התנהגות ויפחיתו את מעורבות הנהגים הערבים בעבירות תנועה.

- **גורמים חברתיים**

אליאס ועמיתיה (2008) בחנו את הקשר בין המאפיינים הדמוגראפיים והסוציו-כלכליים ודפוסי הפעילות לבין היפגעות בתאונות הדרכים במגזר הערבי. הערים שנכללו במחקר כוללות מג'ד אל-כרום, ראמה, שפרעם, ואילו בענה, נחף וסכנין נבחרו כערי ביקורת. הנתונים של המחקר נאספו מניתוח תיקי המשטרה. תוצאות המחקר מראות שהרמה הסוציו-כלכלית במגזר הערבי הינה נמוכה ורבים מהמועסקים עובדים בעבודה פיזית ושעות עבודה ארוכות, ואחוז גבוה מהם מוצאים את עבודתם מחוץ לישוב, דבר המצריך הרבה נסיעות ברכב הפרטי, כתוצאה מהעדר תחבורה ציבורית מפותחת. בנוסף לכך, אחוז הנהגים המקצועיים בכלל ונהגי המשאיות הינו גבוה. כל המאפיינים האלה מעלים את הסיכוי להיפגעות בתאונות דרכים. בנוסף נמצא שהעלאת רמת ההשכלה של נשים במגזר הערבי בכוחה להשפיע לטובה על הפחתת תאונות הדרכים במיוחד תאונות הולכי הרגל של ילדים. נשים עם השכלה לרוב יוצאות לעבודה ויש להן רישיון נהיגה ולכן הן מסיעות את הילדים שלהן למקומות הבילוי ובעקבות כך הסיכוי שילדיהן יהיו מעורבים בתאונות ובמיוחד בתאונות הולכי רגל הינה נמוכה יותר מילדים שהאמהות שלהן לא עובדות ועם רמת השכלה נמוכה.

במחקר של בראון-אפל ועמיתיה (2007) נמצא שלצורך שיפור הבטיחות בדרכים יש צורך לשנות את הנורמות במגזר הערבי כולל שינוי בנורמות הנהיגה בתוך הכפר ושינוי נורמות התנהגות הולכי הרגל ונורמות המשחק של

אוניברסיטת חיפה, רח' אבא חושי 199, חיפה 3498838 | University of Haifa, 199 Abba Khoushy, Mount Carmel, Haifa
פקס: 972-4-8288673 Fax: דוא"ל : E-mail: gassas@univ.haifa.ac.il טל' : 972-4-8288675 Phone:

הילדים. שינוי הנורמות יביא להטמעת נורמות נהיגה בטיחותיות של הנהגים והקניית התנהגות בטיחותית של הולכי הרגל באמצעות חינוך, אכיפה של חוקי המעבר בכביש ושיפור התשתית.

- **אי-ציות לחוקי התנועה והעדר אכיפה משטרתית**

אחת הסיבות לאי-ציות לחוקי התנועה הינה המחסור באכיפה משטרתית. ידוע ממחקרים קודמים שמה שמשפיע על הנהגים לנהוג לפי חוקי התנועה הינה התפיסה שלהם לסיכוי להיתפס ופחות ההפסד או הערך הכספי של דו"ח העבירה). שיעור התפיסה במגזר הערבי הינו נמוך, וכתוצאה מכך שיעור העוברים על החוק הינו גבוה, כי בדרך כלל לבני אדם נטייה לדחוק מהמודעות איומים בעלי הסתברות נמוכה (Yechiam & Busemeyer, 2006; Vaillant, 1992). כמו כן, נמצא במחקר של שיפטן ועמיתיו (2012), רוב הנהגים הערבים מסכימים שהסיכוי להיתפס על ידי שוטר תנועה בזמן ביצוע עבירה בעיר יהודית הרבה יותר גבוה מהסיכוי להיתפס ביישוב ערבי.

במחקר של שיפטן ועמיתיו (2012) נבחנו העבירות שנרשמו בתוך יישובים ערביים ויהודים ונמצא הבדל בסוג האכיפה המשטרתית בין המגזר הערבי לבין המגזר היהודי. בעוד שמרבית העבירות אשר נרשמו בתוך יישובי המחקר הערביים היו כתוצאה מאכיפה מסוג ביקורת משטרתית, ביישובים היהודיים העבירות התמקדו בעבירות של מהירות, אי ציות לתמרורים, ואי מתן זכות קדימה הן לרכב והן להולך רגל. בחינת עבירות התנועה של תושבי יישובי המחקר הידועות שגורמות לתאונות הראתה שעבירה מסוג נהיגה במהירות מופרזת הינה העבירה הנפוצה ביותר של הנהגים הערבים וגם היהודים בדרכים הבינעירוניות, בעוד שכמעט ואין עבירות מהירות בתוך היישובים הערבים, עבירות אלו הם גם נפוצות בתוך ביישובים היהודים.

החוקרים (שיפטן ועמיתיו, 2012), בחנו את הסיבות לאי ציות לחוקי התנועה במגזר הערבי בישראל. במחקר נכללו שני ישובים ערביים ושני יישובים יהודיים. שני הישובים הערבים שפרעם ומג'ד אל כרום מאופיינים בשיעור גבוה יחסית של תאונות דרכים ועבירות תנועה, ועיר עפולה והישוב ראש פינה המאופיינים בשיעור גבוה יחסית של עבירות תנועה. הנתונים ששימשו את החוקרים כוללים עבירות תנועה ותאונות דרכים מהמשטרה ומהלשכה המרכזית לסטטיסטיקה. בנוסף, באמצעות סקרים נאספו נתונים על המאפיינים הדמוגראפיים והסוציו כלכליים, עמדות הנהגים ומאפייני הנסיעה והפעילות. ממצאי המחקר הראו שהגורמים הבאים משפיעים לרעה על הסיכוי של הנהג להיות מעורב בעבירות תנועה: סביבות המאופיינות ברמת תשתיות נמוכה ובעומסי תנועה, נהיגה בתוך יישוב ערבי (לדוגמה שיעורי החגירה מחוץ ליישוב ערבי או ביישוב יהודי גבוהות מאשר בתוך יישוב ערבי), רמת הכנסה נמוכה, עובדים עצמאיים, מסלול נסיעה מורכב ויותר נסיעות.

מספר מחקרים (בראון אפל, 2007 ; גיטלמן, 2005) הצביעו על העדר אכיפה משטרתית ביישובים הערביים, בעוד שידוע, כי אחד הכלים המשמעותיים המשפיעים על שינוי התנהגותם של נהגים והולכי רגל הוא אכיפה של חוקי התעבורה והענישה המלווה אותה (Retting & Williams, 2000). ההיקף המעשי של האכיפה המשטרתית הינו בעל חשיבות רבה לגבי יעילותה של האכיפה, המושפעת ממידת היחשפות הנהגים לאמצעי האכיפה והסיכויים שלהם להיתפס על עבירה ולהיענש. הגדלת היקף האכיפה עשוי להגדיל את תפיסת הסיכון של הנהגים להיתפס בזמן אי ציות לחוקי התנועה ולשנות את דפוסי הנהיגה שלהם, אבל יעילות האכיפה תלויה גם במידת הרתעת העונשים השונים על הנהגים השונים.

שני מחקרים של (Weiss, 1996; 1999) חקרו את נושא האלכוהול והנהיגה במגזר הערבי. הממצאים מציינים כי לתלמידי תיכון ערביים מוסלמים, ידע מועט יותר לגבי רמת אלכוהול מותרת ומספר משקאות אלכוהוליים מותרים לשתיה טרם נהיגה, בהשוואה לערבים נוצרים, לדרוזים וליהודים. בנוסף, עולה כי תלמידי תיכון ערביים

University of Haifa, 199 Abba Khoushy, Mount Carmel, Haifa | 3498838 אוניברסיטת חיפה, רח' אבא חושי 199, חיפה
Phone: 972-4-8288675 : טל' E-mail: gassas@univ.haifa.ac.il : דוא"ל Fax: 972-4-8288673 פקס:

הביעו תמיכה רבה יותר מיהודים בהגברת הפעילות כנגד נהיגה תחת השפעת אלכוהול, ובמסגרת זו גם הגברת האכיפה המשטרתית בנושא.

1.7. חינוך תעבורתי ותוכניות התערבות בבתי ספר בישראל ובעולם

ממחקר שנערך על ידי ארגון הבריאות העולמי משנת 2004 עולה כי לחינוך התעבורתי ותוכניות ההתערבות בבתי הספר השפעה ניכרת על צמצום תאונות הדרכים ומעורבות הגורם האנושי בתאונות (WHO, 2004). מחקרים נוספים שנערכו על ידי ה- OECD בשנת 2004, משרד התחבורה הבריטי 2009, והלשכה המרכזית לסטטיסטיקה בגרמניה 2009, הראו שבשנים האחרונות חלה ירידה בתאונות הדרכים ,שבהם מעורבים ילדים ובני נוער, בין היתר עקב השימוש בחגורות בטיחות, חבישת קסדה, התנהגות בטוחה של הולכי הרגל, ערנות הנהגים למשתמשי הדרך ולבטיחות הנוסעים איתם ואי נהיגה בשכרות. ועל פי המחקרים נושאים אלו הודגשו בחינוך התעבורתי.

ממשלת ישראל החליטה בשנת 1992 כי החינוך לבטיחות בדרכים יהיה מקצוע חובה בכל מוסדות החינוך ועליו להילמד בכל כיתה החל מגן ילדים ועד כיתה יב׳. לרוב החינוך התעבורתי הפורמאלי הינו במסגרת של שעה אחת שבועית. תוכנית החינוך התעבורתי המועברת במגזר הערבי תואמת את התוכנית שמועברת במגזר היהודי.

בשנת 2004 נערך מחקר הערכה של תוכניות טיפוח תרבות התנהגות בדרכים הנלמדות במוסדות החינוך בארץ (אופק, 2004). במחקר נבדקו עמדות התלמידים לגבי זהירות בדרכים ודפוסי התנהגותם בדרך. תוצאות המחקר הראו שהחלטת הממשלה משנת 1992 לגבי חובת החינוך התעבורתי אינה מיושמת כלשונה ותוכניות הלימוד לא מועברות כיום בכל מערכת החינוך למרות התרומה המוכחת של התוכניות לפיתוח ההבנה והמודעות של התלמידים בנושא הבטיחות בדרכים. נמצא גם שהנושא מקבל מיקום נמוך בעדיפויות והחלטה מודעת של מנהלי בית הספר שיש ללמד נושאים אחרים הנתפסים כחשובים יותר. מחקר זה גם בחן קיומם של הבדלים בשביעות הרצון של תלמידי כיתה יא׳ מהתכנית לחינוך תעבורתי בהתאם למגזרי האוכלוסייה השונים. מהמחקר נמצא שתרומת הענקת הכלים לקבלת החלטות נכונות יותר כנהג/נוסע הינה גבוהה ביותר במגזר הערבי, ואחריו, לפי סדר יורד, המגזר הדתי והמגזר החילוני. בנוסף נמצא שהתוכנית תורמת לתלמידי המגזר הערבי הבנה רבה ביותר של סוגיות הקשורות לנהיגה נכונה בכבישים ואחריו, לפי סדר יורד, לתלמידי המגזר הדתי והמגזר החילוני. מחקר זה כלל 54 מוסדות חינוך שכוללים גנים, בתי ספר, ותצפיות במשמרות זהב אך מתוכם רק 2 גנים ו-6 בתי ספר (2 בתי ספר עבור יא׳ בלבד) מהמגזר הערבי, ולכן לא ניתן להגיד שתוצאות המחקר יכולות לייצג את בני הנוער באוכלוסיה הערבית. בנוסף לא נבדקה מידת התאמת תוכניות אלו לאוכלוסייה הערבית.

מתוך בדיקת התוכניות הפוראמליות, היה ניתן לראות כי לא נבנתה תוכנית ייחודית שמתאימה לתרבות ולצרכים של הצעירים ובני הנוער מהמגזר הערבי אלא שרוב התוכניות הן לרוב מתורגמות מהשפה העברית. בנוסף לחינוך התעבורתי הפורמאלי ישנם מספר ספקים מאושרים על ידי הרשות הלאומית לבטיחות בדרכים ומשרד החינוך, שמעבירים פעילויות בבטיחות בדרכים לגילאים שונים, נושא זה נידון בפרק הבא על מיפוי התוכניות לבטיחות בדרכים בארץ.

גסר-אדלסבורג ועמיתיה (2013) במחקר ראשון מסוגו בארץ התמקדו בהערכת האפקטיביות של חמש תוכניות התערבות חוותיות לבני נוער בבתי ספר במגזר היהודי (תוכניות אלו נבחרו מתוך מדגם שכלל 64 תוכניות התערבות). מטרת המחקר הייתה להסיק מסקנות ולפתח קריטריונים והמלצות לשימוש מושכל בבחירת תוכניות התערבות, כחלק מהמערך ההתערבותי-חינוכי למניעת תאונות דרכים של נהגים צעירים באמצעות החינוך התעבורתי בבתי ספר. ממצאי המחקר הראו שרוב התוכניות השונות לא העריכו את ההשפעה של התוכניות על

University of Haifa, 199 Abba Khoushy, Mount Carmel, Haifa | 3498838 אוניברסיטת חיפה, רח' אבא חושי 199, חיפה
Phone: 972-4-8288675 : טל' E-mail: gassas@univ.haifa.ac.il : דוא"ל Fax: 972-4-8288673 פקס:

קהלי היעד, בטרם שיווקם למשרד החינוך ולבתי הספר. כמו כן, תוכניות אלו לא עברו הערכה מעצבת; כלומר, בניית התוכניות בשיתוף קהל התלמידים, לא על ידי הבונים והיוצרים ולא על ידי רכזי התעבורה. ההערכה בדרך כלל התבססה על תגובות ספונטניות והתרשמות אישית.

חמש התוכניות החוותיות שנבחרו להערכת השפעתן על עמדות וכוונות התנהגותיות של בני הנוער כללו: הרצאה "מפגשים מהסוג המשפטי" של עו"ד אלה שוורצמן, עדות אישית של משה טבשי, ההצגה "עדים של אלכוהול", סימולטור של אבי קנטרוביץ וסדנה של פרוייקט הדסה. על מנת להעריך את אפקטיביות התוכניות, הועברו שאלוני עמדות לפני ואחרי ההשתתפות בחמשת התוכניות. ממצאי המחקר הראו כי התלמידים העריכו את תוכניות ההתערבות באופן חיובי בעיקר בהקשר החויתי שלהן וחלקן היוו נושא לשיחה בעיקר בין התלמידים וחלקם הקטן יותר עם המשפחה והחברים. אך האפקטיביות של התוכניות ומידת השפעתן על העמדות היו יחסית נמוכות. חשוב לציין, ששמרבית התוכניות לא הסתמכו על מודלים תיאורטיים ומרכיב דיוני שיתופי. החוקרים נתנו מספר המלצות לגורמים המעורבים בבניית תוכניות, ביניהם לדוגמה: הסתמכות על מודלים תיאורטיים מדעיים, היצוע מחקר שיתופי עם קהל היעד והערכה מעצבת, התאמה אישית (סגמנטציה), והכללת המרכיב הדיוני.

המודעות לקידום פעילויות ובניית תוכניות להגברת הבטיחות בדרכים בעולם הערבי תופסת גם היא תאוצה. להלן מספר דוגמאות לפעילויות ותוכניות בבטיחות בדרכים במספר מדינות ערביות:

- המרכז ללימודי בטיחות בדרכים באוניברסיטת קטאר במימון תאגיד האנרגיה MAERSK מקיימים תחרות נושאת פרסים לתלמידי תיכון ואוניברסיטה בקטאר במטרה להעלות מודעות לנושאי בטיחות בדרכים. על המשתתפים בתחרות לשלוח סרטון קצר המתאר סיטואציה הקשורה לבטיחות בדרכים בקטאר, לדוגמא- העלאת מודעות על הסכנה בנהיגה במהירות מופרזת, חשיבות השימוש בחגורות בטיחות וכו' (Qatar University, 2013).
- בבתי ספר ביריחו נפתחה תכנית שמטרתה העלאת המודעות לבטיחות בדרכים ברשות הפלסטינית. התכנית בת שלושה שלבים- בשלב ראשון יכשירו צוותי הוראה בנושא, לאחר מכן יוקמו צוותי תלמידים לבטיחות בדרכים שיעברו סדנה ייחודית. בשלב השלישי תועבר התכנית לכלל התלמידים. התכנית כוללת מתן כלים בקבלת החלטות ודימוי עצמי בשילוב עם תכנים של התמודדות נכונה בכביש, עם כלי רכב וחוקי תנועה. בסוף התכנית תוקם תערוכה באחד מבתי הספר המשתתפים בפרויקט ותציג בפני הקהילה המקומית וההורים את עבודתם של התלמידים (Al-Ayam, 2012).
- ה"תנועה" בפוג'יירה (אחת משבע האמירויות במפרץ) בשת"פ עם המשטרה המקומית, מפעילה סדנה בשישה תיכונים באמירות, שמטרתה העלאת מודעות לבטיחות בדרכים של תלמידי תיכון. הסדנה שמה דגש על נהיגה במהירות מופרזת כאחד הגורמים העיקריים לתאונות דרכים (Emirates News Agency, 2013).
- בעומאן התפרסם מאמר המדבר על חשיבות יישום תכנית להוראת בטיחות בדרכים בקרב תלמידי בית הספר. המאמר מתאר את המצב בכבישים כ- "מלחמת רחוב" וסוקר את הסיבות העיקריות לבעית- אי הציות לתמרורים וחוקים, נהיגה במהירות מופרזת, חוסר שימוש בחגורות בטיחות, הסחות דעת כגון שימוש בטלפונים סלולריים בזמן נהיגה, ואף חוסר תחזוקה של הרכבים. המאמר טוען כי ילדים ובני נוער הם הנפגעים העיקריים מתאונות דרכים ולכן יש חשיבות רבה בהעברת תכנית

University of Haifa, 199 Abba Khoushy, Mount Carmel, Haifa | 3498838 אוניברסיטת חיפה, רח' אבא חושי 199, חיפה
Phone: 972-4-8288675 : טל' E-mail: gassas@univ.haifa.ac.il : דוא"ל Fax: 972-4-8288673 פקס:

בבתי ספר. המאמר מתאר את המצב הקיים היום מבחינת תכניות חינוכיות בבתי ספר ומשרטט מטרות עיקריות הצריכות לעמוד בבסיס תכניות עתידיות (Madarisna, 2013).

- בלבנון ב-2011 הושקה על ידי שר החינוך וההשכלה הגבוהה בממשלה הרחבה לתוכנית הלימודים לבטיחות בדרכים בבתי הספר. התוכנית כוללת פעילויות מעשיות שונות וחוברות מותאמות ספיציפית לכל שיעור ועבור שלבי החינוך היסודי והתיכוני על מנת ללמד את התלמידים את שפת תמרורי התנועה והתנהגות נכונה בכבישים. התוכנית בנויה באופן היררכי עולה בהתאם לגילאים השונים על מנת שהתלמידים עם הזמן יפנימו את המסרים וזה יהיה חלק מההתנהגות הטבעית נורמטיבית שלהם. התוכנית כוללת הסבר על המאפיינים של הכביש, חוקי התנועה, חצייית הכביש במעבר חצייה מרומזר ועל ידי שימוש בגשרים להולכי רגל, ואופן החצייה בהיעדר נוכחותם, הליכה במדרכות, הסכנות בלשחק ברחוב והחשיבות בהליכה בליווי מבוגר ברחוב, והשימוש באמצעי הבטיחות (חגורות בטיחות, קסדות לרוכבי אופניים, וכו'), (Almustaqbal Newspaper, 2011).

במדינות אחרות בעולם גם כן מנסים להתמודד עם בעיית המעורבות הגבוהה של מיעוטים בני נוער בתאונות דרכים. בארצות הברית (Falcone et al., 2006) לדוגמה פותחה תכנית התערבות קהילתית מבוססת כנסיה, להגברת שימוש בחגורות בטיחות בקהילה האפרו-אמריקאית. התכנים הועברו במגוון דרכים- שיעורים והרצאות בחלוקה לקבוצות גיל (ילדים קטנים 5-14, נוער ומבוגרים) במסגרת בית הספר של יום ראשון, ירידי בטיחות בדרכים בכנסיה, הצגת תאטרון לכל המשפחה, חלוקת אביזרים בטיחות בחינם ושילוב המסרים בדרשות הכנסיה. המחקר בדק את אחוזי השימוש בחגורות בטיחות במבוגרים וילדים לפני ואחרי התכנית על ידי השוואת קבוצת הטיפול עם קבוצת ביקורת. המחקר מצא שישנה ירידה של 72% בכמות הילדים שאינם נחגרים ברכב, עלייה של 25% בחגירת ילדים במושב האחורי, ועלייה של 20% בשימוש בחגורות בטיחות אצל הנהגים. החוקרים הגיעו למסקנה שהטמעת התכנית הנבנית בשיתוף פעולה מלא עם הקהילה, יכולה לשפר משמעותית את השימוש בחגורות בטיחות באוכלוסיות מיעוטים.

תוכנית התערבות אחרת שנערכה בדאלאס בארצות הברית (Istre et al., 2002) התמקדה בהגברת השימוש בחגורות בטיחות בשכונות היספניות. התוכנית הינה תוכנית קהילתית ששילבה סוגים שונים של פעילויות:

- בקופות החולים: רופאים נתנו "מרשמים" למושבי בטיחות לרכב, והורה שרכש/קיבל מושב היה צריך לעבור הדרכה של שעה של שימוש נכון במושב. בנוסף באירועים וירידים של קופות החולים היו מדריכים שהעבירו הדגמות והדרכות קצרות.
- בגני הילדים: שבוע התערבות שיועד לילדים, הוריהם והצוות החינוכי. הדגמות וסדנאות הועברו ע"י שוטרות.
- בשכונות: נוכחות בירידים, פסטיבלים ומסיבות שכונתיות, נקודות ביקורת בכבישי השכונה, חלוקת עלונים והעברת סדנאות במרכזים קהילתיים, כנסיות וחנויות.

המחקר עקב אחר שיעור השימוש בחגורות בטיחות לילדים במשך 3 שנים, שבמהלכן נעשתה ההתערבות. התוצאות הראו שהייתה עלייה מ- 20% ל- 70% בשימוש בחגורות בטיחות, בייחוד לתינוקות מתחת לגיל שנתיים. החוקרים מעריכים כי הצלחת התכנית היתה בזכות העובדה כי היא התפרשה על פני שלוש שנים, ושילבה אספקטים תרבותיים ודתיים של קהילת המיעוט. בקרב ילידי אוסטרליה יש אחוז קטן של נהגים בעלי רשיון נהיגה בהשוואה לאוכלוסיה הכללית, מה שגורם לשיעור גבוה של מעורבות בתאונות דרכים והרשעות בגין עברות תנועה. ולכן היה צורך בבניית תכנית קהילתית שייעודה העלאת שיעור בעלי רשיון הנהיגה בקהילת ילידים

University of Haifa, 199 Abba Khoushy, Mount Carmel, Haifa | 3498838 אוניברסיטת חיפה, רח' אבא חושי 199, חיפה
Phone: 972-4-8288675 : טל' E-mail: gassas@univ.haifa.ac.il : דוא"ל Fax: 972-4-8288673 פקס:

אוסטרליים (אבוריג'ינים) ותכנית חינוכית לבטיחות בדרכים המותאמת לאוכלוסיה. בניית והפעלת התוכנית גרמה לירידה של 13% במספר הנהגים ללא רשיון. מעבר לכך, התכנית הביאה גם לשיפור ברמת ההשכלה והתעסוקה בקרב האוכלוסיה.

החוקרים (Juarez et al., 2006) מציינים שישנם שלוש קטיגוריות של תוכניות התערבות שניתן באמצעותם להפחית את המעורבות של בני נוער מיעוטים בתאונות דרכים: (1) על ידי תוכניות התערבות שמתמקדות באוכלוסיה הכללית של הנהגים; (2) תוכניות התערבות שמתמקדות בבני נוער באופן כללי; ו-(3) תוכניות התערבות שמיועדות לבני נוער מיעוטים. עד 2006 רוב תוכניות ההתערבות נפלו תחת שתי הקטיגוריות הראשונות, ומעט מאוד תוכניות נבנו במיוחד עבור בני נוער מיעוטים. המאמצים שהתמקדו באוכלוסיית הנהגים הכללית התרכזו בשינוי ההתנהגות של ידי: חינוך, מדיניות ציבורית, שינוי הרכב המנועי ו/או התאמת הסביבה. על מנת להשפיע על הנורמות החברתיות ועל ההתנהגויות באוכלוסיות מיעוטים, יש צורך באסטרטגיות שמשלבות רמות התערבות שונות כגון: חינוך בריאותי, קמפיינים תקשורתיים ציבוריים, מסרים קהילתיים, ואכיפת חוקי התנועה. האסטרטגיות שמתבססות של שיתוף אוכלוסיית היעד במאמצים למניעת התאונות הינם האסטרטגיות האפקטיביות ביותר.

1.8. סיכום ופערים

תוצאות המחקרים מצביעות על חומרת ההיפגעות של המגזר הלא-יהודי ועל המעורבות הגבוהה בתאונות דרכים. המעורבות בתאונות דרכים קטלניות של הנהגים מהמגזר הלא-יהודי הינה גבוהה בהרבה בהשוואה למגזר היהודי. התוצאות הראו שגורמי הסיכון מגוונים ונוגעים למספר תחומים. בנוסף לרמת התשתית הירודה בכפרים והערים הערביים וחוסר אכיפת החוק, שהינם גורמים חשובים, נמצאו גורמי ההתנהגות של הנהגים כמשפיעים ביותר על המעורבות בתאונות. אי ציות וזלזול בחוק, נהיגה במהירות מופרזת, אי שימוש באמצעי ריסון, היסח דעת והתנהגות מסוכנת הינם מבין המאפיינים הבולטים של התנהגות הנהגים במגזר הערבי. במחקר של בראון-אפל ועמיתיה (2007) חינוך בכל הרמות חזר והוזכר על ידי קולות מהאוכלוסיה הערבית כאסטרטגיה מרכזית אשר יש להשתמש בה להעלאת רמת הבטיחות. לאור עובדות אלו, ולאור הידיעה שלהטמעת התנהגויות בטיחותיות והתערבות מגיל צעיר חשיבות עצומה, למחקר המוצע צורך נכבד להבנת עמדות וידע בני הנוער במגזר הערבי, לגבי מגוון נושאים בבטיחות בדרכים והערכת היקף, ותדירות ההיחשפות שלהם למסרים הנוגעים בבטיחות בדרכים ולתוכניות התערבות בבתי הספר במגזר הערבי. עד כה המחקרים שהתמקדו בבעיית הבטיחות בדרכים במגזר הערבי, הסתמכו בעיקר על ניתוח תיקי המשטרה, נתוני תאונות וסקרי דעת הציבור והתרכזו בתיאור וזיהוי הגורמים לבעייה. הנהגים הצעירים הערבים (עד גיל 24) מהווים כ- 21% ממצבת בעלי רישיונות הנהיגה בשכבת גיל זו, אך היו מעורבים בממוצע בין השנים 2006-2010 בכ- 44% מהתאונות הקטלניות של שכבת גיל זו. השינוי של מגמה זו מחייב התערבות בשלב מוקדם יותר, קרי בהיותם עוד בני נוער ולפני קבלתם רישיון הנהיגה. עד כה לא נעשה מחקר במטרה להבין את עמדות בני הנוער הערבים, מה הם חושבים על הבטיחות בדרכים, איך הם מתנהגים כמשתמשי דרך, כמה הם לוקחים נושא זה ברציונות, ומה מידת ההיחשפות שלהם והמודעות שלהם לחשיבות של התנהגות בטיחותית בכביש ובסביבת הכביש. הבנה זו תהווה בסיס הכרחי לפיתוח ותכנון שיטות התערבות שונות, וחינוך תעבורתי המותאם למגזר זה. המטרה של המחקר המוצע הזה, היא הבנת עמדות בני הנוער ונורמות התנהגותם והמניעים שלהם. מטרה זו תמומש על ידי עריכת מחקר מקדים שיתופי עם בני הנוער לזיהוי דרכי פעולה אפקטיביות ובניית תוכניות עבודה ייחודיות המותאמת לתרבות בני הנוער הערבים

University of Haifa, 199 Abba Khoushy, Mount Carmel, Haifa | 3498838 אוניברסיטת חיפה, רח' אבא חושי 199, חיפה
Phone: 972-4-8288675 : טל' E-mail: gassas@univ.haifa.ac.il : דוא"ל Fax: 972-4-8288673 פקס:

ומאפייני המגזר. המחקר של דיין וגיטלמן (2004) מחזק את הנחיצות של מחקר זה ואת החשיבות של החינוך התעבורתי, פיתוח תוכניות הסברה, הגברת המודעות להיפגעות בתאונות והטמעת נורמות נהיגה בטיחותיות, כאמצעים שצריכים להתלוות לשיפורי התשתית ואכיפת החוק על ידי המשטרה.

University of Haifa, 199 Abba Khoushy, Mount Carmel, Haifa | 3498838 אוניברסיטת חיפה, רח' אבא חושי 199, חיפה
Phone: **972-4-8288675** : טל' E-mail: gassas@univ.haifa.ac.il : דוא"ל Fax: **972-4-8288673** פקס:

2. מיפוי התוכניות הלא פורמאליות לבטיחות בדרכים בארץ

בנוסף לחינוך התעבורתי הפורמאלי ישנם מספר ספקים מאושרים על ידי הרשות הלאומית לבטיחות בדרכים ומשרד החינוך, שמעבירים פעילויות בבטיחות בדרכים לגילאים שונים. טבלה 1 מסכמת את כל התוכניות המיועדות למגזר הערבי והמאושרות על ידי הרשות הלאומית לבטיחות בדרכים. הטבלה מתארת את הפעילויות לבני הנוער בגילאים 14-17, כלומר כיתות ט-יב':

טבלה 1: תוכניות התערבות המאושרות על ידי הרשות הלאומית לבטיחות בדרכים ומשרד החינוך – 2013

שם החברה	שם ההצגה / פעילות	משך הפעילות	מס' צופים	גילאים
עמותת שורוק פקיעין	סיפורה של ראחב	שעה	עד 250	ו' - יב'
שפיק אלהוזייל	בכביש אין מועד ב' - סיפור אישי-פסיכולוג חינוכי אשר מספר את סיפורו האישיבעבר שחקן כדור רגל	שעתיים וחצי	עד 400	ז'-י"ב'
עמותת האומנים לקידום התיאטרון וההצגות	הטעות האחרונה	שעה	עד 250	ז'-י"ב'
טכנודע- דור ס"ת	הסדנא לנהיגה בריאה	4 שעות	כיתה	ט -י ב'
א.ד.ר בטיחות בדרכים	סדנת רכיבה על אופניים - עיוני ומעשי	שעתיים	עד 30 אנשים	ד-ט + קהילה
א.ד.ר בטיחות בדרכים	חגורת בטיחות - מתקן הדמייה	45 דק'	עד 30 אנשים	א-ט + קהילה
עמותה ותאטרון אלפרח	אסייארה (המכונית)	שעה	עד 250	ז-יב + קהילה
סאבת סוויד	הגורמים לתאונות דרכים	שעה וחצי	עד 50	ט' - י"ב
תדהר	אלימות בכבישים	שעתיים	עד 35	ז' - י"ב
תדהר	חינוך ותרבות - סמים, אלכוהול ואלימות	שעתיים	עד 35	ז' - י"ב
תדהר	נהג חדש - חינוך תעבורתי ותיאוריה	שעתיים	עד 35	ז' - י"ב
תדהר	הסעות תלמידים - הסעות, מסיעים ותחבורה ציבורית	שעה וחצי	עד 35	ט' - י"ב
תדהר	אמצעי המחשה ומיגון ברכב	שלוש שעות	עד 35	א' - י"ב

אוניברסיטת חיפה, רח' אבא חושי 199, חיפה 3498838 | University of Haifa, 199 Abba Khoushy, Mount Carmel, Haifa
פקס: 972-4-8288673 Fax: דוא"ל : gassas@univ.haifa.ac.il E-mail: טל' : 972-4-8288675 Phone:

לצורך הבנת הרציונל בבניית התוכניות ומטרת התוכניות נערכו ראיונות וסקרים טלפוניים עם יוצרי ומשווקי התוכניות שעוסקות בנושא נהיגת צעירים ומיועדות לאוכלוסיה הערבית. בין היתר נשאלו שאלות לגבי הרקע של יוצרי התוכניות, היעדים והמטרות של תוכניות ההתערבות, לאילו קהלי יעד מיועדות התוכניות, באילו אסטרטגיות יוצרי התוכניות השתמשו (כגון: הפחדה, יצירת הזדהות, וכו'), האם יוצרי התוכניות התייעצו עם מומחים בתחום נהיגת הצעירים, האם התוכניות הותאמו לתרבות במגזר הערבי, וגם באם הייתה הערכה מדעית לתוכניות ההתערבות.

מהמיפוי שנעשה נמצא שמשך הפעילויות נע בין 45 דקות ל-4 שעות, תלוי בסוג הפעילות. ניתן למיין את הפעילויות ל-4 סוגים שונים: הרצאות, הצגות, סיפור אישי/התנסות אישית, והתנסות בסימולאטורים. חלק מההצגות וההרצאות בנויות על סמך סיפור אמיתי, כגון סיפורה של רחאב, ובכביש אין מועד ב', שבהם יוצרי התוכניות השתמשו באסטרטגיות של הזדהות והפחדה. שתי אסטרטגיות אלו בולטות ברוב התוכניות שמועברות במגזר הערבי. בנוסף, כמעט בכל התוכניות יוצרי התוכניות לא נעזרו במומחים מקצועיים ליצירת התוכנית והתאמתה או בחינת מידת התאמתה למגזר הערבי. כמו כן, בכל התוכניות לא נעשתה הערכה מדעית למידת האפקטיביות של התוכניות ומידת השפעתן להגברת הבטיחות בדרכים, בדומה למצב במגזר היהודי (גסר-אדלסבורג ועמיתיה, 2013). בדרך כלל יוצרי התוכניות יחד עם מורי בית הספר מקיימים דיון עם בני הנוער לאחר גמר הפעילות לגבי המסקנות של בני הנוער מהפעילות ועונים על השאלות שעולות. בנוסף, ניתן לסכם ולומר, שישנו מגוון של מסרים הנוגעים לבטיחות בדרכים, ומגוון פעילויות הנוגעות לבטיחות בדרכים, שבית הספר יכול לבחור מתוכן. לכן מידת החשיפה של בני הנוער למסרים אלו תלויה במידת ההתעניינות של הנהלת בית הספר בפעילויות אלו. עד כה לא נעשתה בארץ הערכה של היקף פעילויות אלו בבתי הספר השונים במגזר הערבי, ומידת האפקטיביות שלהן והשפעתן על עמדות בני הנוער ועל יחסם לבטיחות בדרכים. אחד היעדים האופרטיביים של אגף לזהירות ולבטיחות בדרכים במשרד החינוך, הינו להגביר את הוראת הבטיחות בדרכים במגזר הלא-יהודי, במטרה ללמד את התלמידים עקרונות התנהגות בטיחותיים. על מנת להשיג יעד זה, התוכניות המופעלות בבתי הספר במגזר הלא-יהודי במסגרת התוכניות הפורמאליות והלא-פורמאליות צריכות להיות מותאמות לתרבות ולצרכים של המגזר הלא יהודי. בהמלצות של הוועדה הבין-משרדית לבטיחות ילדים בחברה הערבית (2011) למשרד החינוך הודגש הצורך בפיתוח ויישום תוכניות בית ספריות המותאמות לילדי החברה הערבית ולהעלאת הידע והמודעות לבטיחות הילדים בדרכים.

University of Haifa, 199 Abba Khoushy, Mount Carmel, Haifa | 3498838 אוניברסיטת חיפה, רח' אבא חושי 199, חיפה
Phone: 972-4-8288675 : טל' E-mail: gassas@univ.haifa.ac.il : דוא"ל Fax: 972-4-8288673 :פקס

ממצאים

University of Haifa, 199 Abba Khoushy, Mount Carmel, Haifa | 3498838 אוניברסיטת חיפה, רח' אבא חושי 199, חיפה
Phone: **972-4-8288675** : טל' E-mail: gassas@univ.haifa.ac.il : דוא"ל Fax: **972-4-8288673** :פקס

<u>הערה למקרא ממצאים</u>

נהיגה בהתאם לכללי התנועה הוא מה שסוציולוגים מכנים "אמיתה תרבותית". מחקרים רבים מורים שהדיווח על התנהגות שמתייחסים אליה כאל אמיתה תרבותית כפופים לגורם התקינות הפוליטי. (רצויה חברתית בז'רגון של שיטות מחקר). המשמעות היא שאנשים לא רוצים להודות בעמדות או התנהגות שאינם מקובלים חברתית. עוד נמצא כי גורם הרצייה החברתית משפיע יותר כאשר מדובר בעמדות ופחות כאשר מדובר בהתנהגות. הסיבה לכך היא שדיווח על התנהגות צריך להיות על עובדות אובייקטיביות והטיה קשה יותר למדווח.

באשר לעמדות, אף על פי שיתכן כי הן מציגות תמונה אופטימית מדי נראה כי הדבר מעיד על הכרות ומודעות לחוקי התנועה ועל התפיסה כי צריך להתייחס אליהן חיובית. דבר שמהווה בסיס לפניית התנהגות נכונה.

באשר להתנהגות, האווירה בקבוצת מיקוד המבוססות על ראיונות עומק קבוצתיים מורידה את ההשפעה של גורם הרצייה החברתית, ועולה הנכונות לדווח על התנהגות שאינה בבחינת "תקינה פוליטית".

כאמור המרואיינים בקבוצת בקבוצות מיקוד דיברו בחופשיות, דוגמה לכך שחלק גדול מהמרואיינים דיברו על התופעה של נהיגה ללא רישיון, וחלק גדול דווחו שהם בעצמם נוהגים ללא רישיון, כמו כן רובם הרגישו חופשי לדבר על צורת הנהיגה של ההורים שלהם, ועל הרצון שלהם לחקות את ההורים או לא לחקות אותם.

לפיכך, למרות שסביר כי דיווחים בסקר הכמותי על התנהגות שלילית, הם אומדן חסר, משילוב נתוני הסקר עם נתוני המחקר האיכותני ניתן ללמוד על היקף ההתנהגויות השליליות ולהפיק מסקנות לגבי דרך התמודדות איתן.

University of Haifa, 199 Abba Khoushy, Mount Carmel, Haifa | 3498838 אוניברסיטת חיפה, רח' אבא חושי 199, חיפה
Phone: **972-4-8288675** : טל' E-mail: gassas@univ.haifa.ac.il : דוא"ל Fax: **972-4-8288673** פקס:

I. ממצאי המחקר האיכותני

University of Haifa, 199 Abba Khoushy, Mount Carmel, Haifa | 3498838 אוניברסיטת חיפה, רח' אבא חושי 199, חיפה
Phone: **972-4-8288675** : טל' E-mail: gassas@univ.haifa.ac.il : דוא"ל Fax: **972-4-8288673** :פקס

תיאור המדגם: קבוצות מיקוד עם בני נוער

נערכו 18 קבוצות מיקוד עם בני נוער בבתי ספר במגזר הערבי, בתשעה יישובים שונים בצפון ובמרכז הארץ. שמונה קבוצות בחטיבות הביניים ועשר קבוצות בתיכון. ביישובים הגדולים שיש בהם בתי ספר פרטיים וגם ממשלתיים, דהיינו נצרת וחיפה, נערכו קבוצות מיקוד במקביל גם בבתי ספר פרטיים וגם בבתי ספר ממשלתיים. בכל קבוצת מיקוד השתתפו בין 8- 13 תלמידים, בנים ובנות. התלמידים המשתתפים נבחרו ע"י המורים מחנכי הכיתות או ע"י הרכזים של החינוך החברתי בכל בית ספר.

טבלה 1: קבוצות מיקוד

מס קבוצה	מיקום	שם בית הספר	מס' משתתפים	כיתות	בנים	בנות
1	טורעאן	מתנ"ס עירוני	13	ח',ט', י'	7	6
2	קלנסוה	תיכון עתיד	9	י', י"א	6	3
3	שפרעם	תיכון שפרעם	9	י'	4	5
4	כפר יאסיף	ב"ס חטיבת ביניים	11	ח', ט'	4	7
5	כפר יאסיף	ב"ס תיכון	10	י"א, י"ב	4	6
6	כפר נחף	ב"ס חטיבת ביניים "אלרסאלה"	9	ח', ט'	4	5
7	כפר נחף	ב"ס תיכון "אבן סינא"	8	י', י"א	4	4
8	חיפה	ב"ס תיכון אורתודוקסי	11	י', י"א, י"ב	5	6
9	נצרת	ב"ס פפטיסטי, חטיבת ביניים	8	ח', ט'	5	3
10	נצרת	ב"ס פפטיסטי, תיכון	8	י', י"א	4	4
11	טירה	ב"ס תיכון עתיד	10	י', י"א, י"ב	6	4
12	נצרת	ב"ס "מפתן" לנוער בסיכון	6	גיל 13-16	6	-
13	נצרת	ב"ס "מפתן" לנוער בסיכון	5	גיל 17-18	5	-

אוניברסיטת חיפה, רח' אבא חושי 199, חיפה 3498838 | University of Haifa, 199 Abba Khoushy, Mount Carmel, Haifa
טל' : 972-4-8288675 Phone: דוא"ל : gassas@univ.haifa.ac.il E-mail: פקס: 972-4-8288673 Fax:

14	טירה	ב"ס חטיבת ביניים א	8	ח', ט'	4	4
15	אום-אלפחם	ב"ס "אלתסאמוח"	8	ח', ט'	4	4
16	אום-אלפחם	ב"ס אלתסאמח"	8	י', י"א	4	4
17	חיפה	ב"ס חטיבת ביניים אלמותנבי	9	ט'	2	7
18	חיפה	ב"ס תיכון "אלמותנבי"	7	י', י"א	3	4

רפלקסיביות

קבוצות המיקוד נערכו בתוך כותלי בתי הספר שנבחרו למחקר. קבוצה אחת נערכה במתנ"ס בשעות אחרי הצהריים. הקבוצות נערכו לרוב בחדר הספרייה, חדר ישיבות, או בחדרי כיתות ריקות. המרואיינים ישבו עם המנחה בצורת עיגול. בכל הקבוצות המפגש היה מתוכנן והמקום היה מסודר מראש, נשמרה אוירה שקטה ורגועה, חוץ מבית ספר אחד שלא היה מוכן מראש והיו הפרעות להתנהלות הקבוצה משך כל זמן המפגש.

באופן כללי המרואיינים שיתפו פעולה, לא היה צורך רב לדובב אותם, דיברו בחופשיות על החוויות שלהם, על התחושות שלהם ועל התנהגויות שלהם. הם הרגישו חופשי לדבר גם על התנהגויות מקובלות בחברה ועל התנהגויות סיכוניות לא מקובלות. כמו כן, הרגישו חופשי לדבר על התנהגויות שהן עבירה על החוק. דוגמה לכך שחלק גדול מהמרואיינים דווחו על התופעה של נהיגה ללא רישיון, וחלק גדול דווחו שהם בעצמם נוהגים ללא רישיון. בנוסף, רובם הרגישו חופשי לדבר על צורת הנהיגה של ההורים שלהם, ועל הרצון שלהם לחקות את ההורים או לא לחקות אותם.

במקביל היו נושאים שהיה קושי לדבר עליהם, או שהביאו לחילוקי דעות בין משתתפי קבוצות המיקוד. נושא אחד הוא תרבות הנהיגה בחברה הערבית, מעט מרואיינים התייחסו לנושא ודברו עליו, הם הסתייגו מלשייך את ההתנהגות הסיכונית של הצעירים בחברה הערבית להיבטים תרבותיים, מעט מאוד מרואיינים ייחסו התנהגויות מסוימות לתרבות, ומצאו התנגדות מהקבוצה. למשל כאשר נערה אחת ציינה: " מסתכלים מסביב ורואים שכולם מתנהגים אותו דבר" (בהקשר להתנהגות סיכונית), נערה אחרת השיבה: " לא נכון, תלוי מי, זה מאפיין את הצעירים לא כל המגזר הערבי..". רוב המרואיינים שהתייחסו לתרבות הנהיגה טענו שאין הבדל בין בני נוער בכל העולם. להלן ציטוט: " כל מה שאמרו נכון, אבל זה לא מאפיין את האוכלוסייה הערבית, זה מאפיין את כל הצעירים בעולם".

נושא אחר שהיה קושי לדבר עליו, במיוחד בקרב הנערות המוסלימיות, הוא נושא שתיית אלכוהול ביישובים המוסלמים הדתיים, חלק ציינו ששתיית אלכוהול אסורה לפי הדת, ולא הסבירו את התופעה בהקשר של נהיגה, וחלק נמנעו מלהגיב או לענות לשאלות.

University of Haifa, 199 Abba Khoushy, Mount Carmel, Haifa | 3498838 אוניברסיטת חיפה, רח' אבא חושי 199, חיפה
Phone: 972-4-8288675 : טל' E-mail: gassas@univ.haifa.ac.il : דוא"ל Fax: 972-4-8288673 פקס:

רמת הידע בנושא חוקי התעבורה והתנהגות בטיחותית בכביש, הייתה שונה בין הקבוצות, אך דומה בקרב המרואיינים מכל קבוצה. היו ארבע קבוצות משני בתי ספר, שהראו רמת ידע יותר גבוהה משאר קבוצות המיקוד. אחד מהם הוא בית ספר פרטי שהתלמידים בו נבחרים מכלל האוכלוסייה והם תלמידים טובים מאוד מבחינת רמת לימודים, ובדרך כלל שייכים למעמד סוציואקונומי גבוהה. בית הספר השני מפעיל תכנית מסודרת כל שנה בנושא בטיחות בדרכים. ברוב קבוצות המיקוד המרואיינים הראו רמת ידע בינונית ומטה בנושא חוקי התעבורה והתנהגות בטיחותית בכביש.

בקשר להבדלים בין נערים לנערות, באופן כללי גם נערים וגם נערות השתתפו באותה מידה בקבוצות המיקוד. היו נושאים שנערים דברו עליהם יותר, הביאו דוגמאות, ודברו על חוויות אישיות, כמו נהיגה ללא רישיון, נהיגה תחת השפעת אלכוהול ונהיגה של צעירים במשפחה. במקביל היו נושאים שנערות דברו עליהם יותר כמו, תכניות התערבות בית ספריות והיעילות שלהן.

הבדל נוסף היה בקבוצות גיל שונות, בעוד שהמרואיינים היותר צעירים גילאי 13-15, דברו בחופשיות על נהיגה ללא רישיון, ספרו על החוויות שלהם בנהיגה, ועל צעירים הסובבים אותם שנוהגים ללא רישיון, המרואיינים מגילאי 15-17, פחות דווחו על נהיגה ללא רישיון, הם ציינו שהם לקראת קבלת רישיון ולא מוכנים להסתכן. להלן ציטוט מדבריהם: "אנחנו לא נוהגים כי אנחנו לקראת רישיון ולא כדאי לנו להסתבך".

ממצאים

טבלה 2: תמצית הממצאים לפי התמות המרכזיות, והקטגוריות, כמו שנקבעו בניתוח הנתונים:

1. הבדלים בין תתי אוכלוסיות שונות בקרב משתתפים בקבוצות מיקוד ביחס להתנהגות סיכונית	1.1 אי שימוש בחגורת בטיחות 1.2 נהיגה ללא רישיון 1.3 נהיגה תחת השפעת אלכוהול 1.4 לקיחת סיכונים בנהיגה
2. תפיסות לגבי נהיגה	2.1 מה מסמלת נהיגה 2.2 מי הוא נהג טוב 2.3 סטראוטיפים ודעות קדומות ביחס לנהיגת נשים
3. תרבות ונהיגה	3.1 מאפייני הנהג באוכלוסייה הערבית 3.2 ההורים כמודל חיקוי 3.3 שיח עם ההורים 3.4 תרבות הנהיגה בקרב הסביבה
4. תכניות התערבות בית ספריות	4.1 האם תכניות ההתערבות בבתי הספר אפקטיביות 4.2 חוויה כמרכיב חשוב בהתערבות

University of Haifa, 199 Abba Khoushy, Mount Carmel, Haifa | 3498838 אוניברסיטת חיפה, רח' אבא חושי 199, חיפה
Phone: 972-4-8288675 : טל' E-mail: gassas@univ.haifa.ac.il : דוא"ל Fax: 972-4-8288673 פקס:

1. הבדלים בין תתי אוכלוסיות שונות בקרב משתתפים בקבוצות מיקוד, ביחס להתנהגות סיכונית

מדברי המרואיינים בקבוצות המיקוד עלו הבדלים בין תתי האוכלוסיות השונות ביחס להתנהגות סיכונית בנהיגה. הייתה התייחסות שונה של נערים ונערות להתנהגויות סיכוניות של הצעירים, נערים דווחו יותר על התנהגויות שליליות בקבוצות מיקוד, בעוד שנערות ניסו להראות שהרוב לא מתנהגים בצורה זאת, קרי, כאשר נערים לדוגמה דברו על צעירים "שמשוויצים" ונוהגים במהירות מופרזת, הנערות אמרו שלא כולם מתנהגים כך. כמו כן, רוב ההתנהגויות השליליות המקובלות בקרב הנערים אינם מקובלות בקרב הנערות. לדוגמה הנערות ציינו שלא מקובל שנערות "משוויצות" בנהיגה, והן לא עושות זאת, גם לא שותות אלכוהול, לא נוסעות במהירות מופרזת ולא נוהגות ללא רישיון. ההתנהגות היחידה שהיה דמיון בין בנים לבנות זה לגבי חגורת בטיחות, נערים ונערות דווחו באותה מידה על אי חגירה אך הסיבות לכך היו שונות. רוב הנערות לא חוגרות כי לא רגילות ולא יודעות שצריך תמיד לחגור. זה בא לידי ביטוי בדבריהן: " אני לא חוגרת כשאני יושבת במושב האחורי ברכב, לא מרגישה שיש צורך". נערה אחרת ציינה: " אני לא חוגרת, אני לא רגילה לחגור".

לעומת זאת, רוב הנערים לא חוגרים כי לא מקובל שגבר יחגור חגורה, בחברה חושבים שהוא "פחדן" או "חנון". נער אחד הסביר: "אצלנו בחברה מסתכלים אחרת על מי ששם חגורה, כאילו הוא פחדן, אם אתה לא שם חגורה אז אתה גבר".

כמו כן הייתה התייחסות שונה של תושבי הכפר ותושבי העיר להתנהגויות של הצעירים. בעוד שבכל קבוצות המיקוד בכפרים היה דמיון רב בהתנהגויות של הצעירים, בקבוצות המיקוד שנעשו בבתי ספר בעיר מעורבת, ובפרט בבתי הספר הפרטיים, המרואיינים דווחו על נורמות שונות. לדוגמה בעיר מעורבת ציינו המרואיינים שהתנהגויות כמו נהיגה ללא רישיון, אי חגירה של חגורת בטיחות, "נהיגת שוויץ", לא מקובלות בקרב האוכלוסייה וגם לא בקרב הצעירים, ואם יש בודדים שעושים זאת בדרך כלל ההורים לא יודעים. הם גם ציינו שהתנהגויות כמו אלה אופייניות לתושבי הכפרים, כמו שנערה אחת ציינה: "בעיר לא מקובל לנהוג ללא רישיון, אולי בכפרים כן". וכאשר התלמידים נשאלו לגבי נסיעת "שוויץ", אחת הנערות הסבירה: התנהגות כזאת לא מקובלת בעיר, מי שנוהג בצורה כזאת אומרים עליו "כפרי".

להלן פירוט של התמות המרכזיות שעלו בהקשר של הבדלים בין תתי אוכלוסיות שונות בקרב משתתפים בקבוצות מיקוד ביחס להתנהגות סיכונית:

1.1 - אי שימוש בחגורת בטיחות:

ברוב קבוצות המיקוד עלה כי בני נוער יודעים שצריך לחגור גם בתוך הכפר אך רוב בני הנוער בכפרים לא עושה זאת. נערה אחת בגיל 13-15 ציינה: "כולם יודעים שצריך לחגור אבל בפועל אף אחד לא חוגר, או מעט מאוד שחוגרים".

הסיבות שבגללן לא חוגרים הן רבות, אבל דומות בכל הקבוצות שבהם המרואיינים דיווחו שהם לא חוגרים. סיבה שבלטה כמעט בכל הקבוצות בקרב הנערים היא התפישה שמי שחוגר נתפש על ידי קבוצת השווים "כפחדן". אחד המרואיינים הסביר כך: "אצלנו בחברה מסתכלים אחרת על מי ששם חגורה, כאילו הוא פחדן, אם אתה לא חוגר אז אתה גבר", אחר ציין: " אנחנו צריכים לחגור אבל יש החושבים אם אתה שם חגורה אז אתה פחדן".

University of Haifa, 199 Abba Khoushy, Mount Carmel, Haifa | 3498838 אוניברסיטת חיפה, רח' אבא חושי 199, חיפה
Phone: 972-4-8288675 : טל' E-mail: gassas@univ.haifa.ac.il : דוא"ל Fax: 972-4-8288673 פקס:

סירה אחרת היא האמונה שחגורת בטיחות לא נחוצה במצבים מסוימים כמו בתוך הכפר או כשיושבים במושב האחורי במכונית, נערים בגילאי 13-15 הסבירו את העניין באופן הבא: "אני לא חוגר כי לא נוסעים במהירות בתוך הכפר". נער נוסף אמר: "אם אני נוסע למרכז העיר אני לא חוגר כי יש פקקים והרכב נוסע במהירות של 20 קמ"ש בקושי..". נערה אחת ציינה: "אני לא חוגרת כשאני יושבת במושב האחורי במכונית, אני לא מרגישה צורך לחגור".

סיבה נוספת לאי חגירה היא האי נוחות המלווה חגירה. נערה בגיל 13-15 ציינה: "צריך לחגור אבל אני לא סובלת את החגורה, כי היא חונקת אותי". נער בגיל 15-17 ציין: "בשביל בחור לא צריך לשים חגורה בתוך הכפר זה מגביל אותו, רוצים לשבת בנוח, לעשות פוזות, להשכיב את הכיסא אחורה, וזה מגביל...".

עוד סיבה לאי חגירה שהמרואיינים ציינו היא הרגשת הביטחון בתוך הכפר, נערה אחת ציינה: "בתוך הכפר אנחנו רגילים לא לחגור, מרגישים בטוח, זה הכפר שלנו, כשיוצאים מחוץ לכפר לא מרגישים בטחון".

סיבה נוספת שלא הייתה מרכזית אך אוזכרה בכמה הקשרים היא חוסר ידע, חלק קטן מהמרואיינים בגילאי 13-15, לא יודעים שצריך לחגור וזה בא לידי ביטוי בדברים שאמרו. נער אחד ציין: "בתוך הכפר לא צריך חגורה, מחוץ לכפר כן צריך", גם כן נערה אחת אמרה: "לא צריך תמיד לשים חגורה, למשל אם יושבים במושב האחורי לא צריך חגורה".

ברוב קבוצות המיקוד, רוב המרואיינים כאמור לא משתמשים בחגורת בטיחות, המיעוט שדיווח על כך עושה זאת בעיקר בשל אמונה שהחגורה עוזרת לשמור על הבטיחות שלהם, נער אחד הסביר: "כי לפי השם שלה, חגורת בטיחות, היא שומרת על הבטיחות שלנו". סיבה אחרת שבלטה היא שההורים מכריחים אותם, ובשל כך הם התרגלו לשים חגורה. נער אחד הסביר: "אבא שלי תמיד היה מבקש שנשים חגורה וכך אני רגיל", ונערה נוספת ציינה: "אני שמה חגורה כי אבא שלי לא מסכים לנסוע אם אני לא חגורה".

עוד סיבה שבגללה חוגרים היא פחד מהמשטרה, נער בגיל 15-17 ציין: "אם לא הייתה משטרה אף אחד לא היה חוגר", ונער נוסף ציין: "אם צעירים שמים חגורה אז זה רק בגלל המשטרה". המרואיינים הכירו ביתרונות של נוכחות משטרה בכך שהיא מכריחה אנשים לחגור, מצד שני הם השמיעו ביקורת על תפקוד המשטרה. נערים בודדים מהתיכון טענו שהמשטרה לא נוכחת בכפרים ושאין אכיפה בתוך הכפרים ולכן נהגים לא מצייתים לחוק, כמו שנערה אחת ציינה: "הנהג חושב לעצמו, אם אין משטרה אז מותר לעשות הכל". נער אחר ציין: "המשטרה לא מעניין אותם אומרים: ערבים שיחסלו אחד את השני, אין אכיפה בכפרים".

1.2- נהיגה ללא רישיון:

ברוב קבוצות המיקוד דברו המרואיינים על התופעה של נהיגה ללא רישיון, למרות שהגילאים של משתתפי קבוצות המיקוד היו צעירים, גילאי 13- 15, ו- גילאי 15-17 ואין להם רישיון נהיגה, הייתה תופעה חוצה תתי אוכלוסיות של דיווח על נהיגה ללא רישיון. בנוסף, ממצא מפתיע היה שלא רק שמרבית המרואיינים דיווחו על תופעה של נהיגה ללא רישיון באוכלוסייה הערבית אלא, רוב המרואיינים בכל קבוצה דווחו על כך שהם בעצמם נוהגים ללא רישיון. הם ציינו שהתופעה נפוצה במגזר הערבי, והרגישו חופשי לדבר עליה.

לתופעה של נהיגה ללא רישיון יש כמה מאפיינים, על פי דיווחיהם של המרואיינים בקבוצות המיקוד. מאפיין ראשון, היא נפוצה יותר בכפרים, כשנשאלו המרואיינים איכן התופעה מקובלת, הם דיווחו על השכיחות של התופעה בכפרים הערביים: " כן זה מקובל, אבל נוהגים רק בשכונה".

University of Haifa, 199 Abba Khoushy, Mount Carmel, Haifa | 3498838 אוניברסיטת חיפה, רח' אבא חושי 199, חיפה
Phone: 972-4-8288675 : טל' E-mail: gassas@univ.haifa.ac.il : דוא"ל Fax: 972-4-8288673 פקס:

המרואיינים דווחו על כך שהתופעה קיימת בכל הכפרים הערביים מלבד בכפר אחד שהמרואיינים היו נבדלים בהרכבם משאר הקבוצות, בהם רק שלושה בני נוער מכירים אנשים שנוהגים ללא רישיון, ומשתתפי הקבוצות בעצמם לא נוהגים ללא רישיון.

מאפיין נוסף של נהיגה ללא רישיון היא מימושו במקומות מסוימים: חורשות מסביב לכפרים, כבישי עפר מסביב לכפרים או בתוך הכפרים, כלומר הם מתרחקים מכבישים מרכזיים ומכבישים בין- עירוניים. וכן בסיטואציות מסוימות כמו חנייה של המכוניות ליד הבתים. זה בא לידי ביטוי בדבריהם: "מקובל לנהוג רק בשכונה, יש הורים שנותנים לילדים להכניס את הרכב לחניה, לא מקובל בכביש ראשי", נער אחר ציין: "אני נוהג בכביש עפר מחוץ לכפר".

מאפיין אחר של התופעה הוא שהיא נעשית בהסכמת ההורים בדרך כלל, בקבוצות שדווחו שהתופעה קיימת, רוב המרואיינים ציינו שההורים יודעים ומסכימים, והם בעצמם מבקשים מהילדים להחנות את הרכב בחניה, והם הסבירו באופן הבא: "יש הורים שמבקשים מהילדים להכניס את הרכב לחניה, ויש שמלמדים את הילדים שלהם נהיגה".

אך היו מרואיינים שדווחו על כך שהילדים לוקחים את הרכבים ללא ידיעת ההורים, נער אחד בגיל 13-15, שנוהג ללא רישיון ציין: " אני לוקח את הרכב בלי שידעו". מדברי המרואיינים עולה הסוגיה של אכיפת הסמכות ההורית, כמו שאחת הנערות ציינה: " עדיף שיתנו להם כי אם לא, הם לוקחים את המפתחות כאשר ההורים ישנים".

מאפיין נוסף הוא שהתופעה נפוצה בקרב נערים ולא נערות, היו רק שתי נערות בקבוצות המיקוד, שדווחו שהן מתאמנות בנהיגה בחניה. נערה אחת בגיל 13-15 ציינה: "אני נוהגת אבל לא בכביש, יש לנו חלקת אדמה ואנחנו מתאמנים שם".

בשונה מהכפרים, בעיר מעורבת התופעה של נהיגה ללא רישיון לא מקובלת, זה בא לידי ביטוי בדברי המרואיינים:

"בעיר לא מקובל לנהוג ללא רישיון, אולי בכפרים כן".

"במקומות מסוימים זה מקובל בעיר לא".

היו שלושה נערים מהעיר שדווחו שהם מכירים בני נוער הנוהגים ללא רישיון, וכאשר נשאלו אם הדבר נעשה בהסכמת ההורים, הם ציינו שלא: "ההורים לא תומכים בתופעה, הרבה פעמים הם לא יודעים".

לעומת זאת, בעיר לא מעורבת, היה שוני בין המרואיינים שלמדו בבית ספר ממשלתי לבין אלה שלמדו בבית ספר פרטי. בחינוך הממשלתי כל משתתפי קבוצות המיקוד, גילאי 13-15, וגם גילאי 15-17, ציינו שהתופעה של נהיגה ללא רישיון מקובלת, רוב המרואיינים דווחו על כך שהם בעצמם נוהגים ללא רישיון, בעוד שבבית ספר הפרטי המרואיינים ציינו שהתופעה כן קיימת אבל לא מאוד נפוצה, הם בעצמם לא נוהגים ללא רישיון. נערה בגיל 15-17 ציינה: "יש כאלה שנוהגים ללא רישיון בחורשה, אבל אנחנו לא..". נער נוסף בגיל 13-15 ציין: "לא מכיר כאלה שנוהגים ללא רישיון".

1.3 נהיגה תחת השפעת אלכוהול:

בנושא של נהיגה תחת השפעת אלכוהול היו הרבה חילוקי דעות, נשמעו דעות שונות גם בתוך הקבוצות עצמן וגם בין הקבוצות השונות. באופן כללי ניתן לחלק את ההתפלגות בדיווחים לשתי קבוצות בהתייחס לדעות שלהם לגבי שתיה ונהיגה.

University of Haifa, 199 Abba Khoushy, Mount Carmel, Haifa | 3498838 אוניברסיטת חיפה, רח' אבא חושי 199, חיפה
Phone: 972-4-8288675 : טל' E-mail: gassas@univ.haifa.ac.il : דוא"ל Fax: 972-4-8288673 פקס:

הקבוצה הראשונה הם המרואיינים המוסלמים הגרים באזור המשולש. מה שמאפיין קבוצה זו היא שרוב המרואיינים הם ממשפחות דתיות, והם גרים באזור שכול התושבים הם מוסלמים. בקבוצות האלה כל המרואיינים ציינו שאסור לשתות ולנהוג, אך הדעות שלהם היו מושפעות מהאמונה הדתית, ולא בגלל הבטיחות בנהיגה. דבר זה בא לידי ביטוי בדברים שהם אמרו. נער אחד הסביר: "מי ששותה לא שולט, בגלל זה האלכוהול אסור באסלאם". כמו כן, חלק גדול מהנערות סרבו להתייחס לנושא, הן רק הנהנו בראש, סימן שהן שוללות את הנושא.

בנוסף חלק גדול מהמרואיינים במיוחד נערות, תפסו את שתיית האלכוהול כמסוכנת מאוד, גורמת לאיבוד שליטה ואפילו לאיבוד הכרה, מבלי להתייחס לכמות, כלומר מבחינתם כל כמות היא מסוכנת. להלן ציטוטים שמבהירים תפישות שלהם:

"מי ששותה מאבד את ההכרה וזה גורם לתאונה".

"אי אפשר, האלכוהול משפיע על המוח ואז נרדמים ועושים תאונה".

במקביל כאשר נשאלו אותם מרואיינים אם יש נהגים בחברה המוסלמית ששותים ונוהגים, הם דווחו שיש הרבה ששותים ונוהגים, להלן ציטוטים שלהם:

נער: "יש הרבה ששותים ונוהגים אבל לא בתוך הכפר, אלא מחוץ לכפר".

נער: "יש הרבה ששותים ונוהגים בחברה שלנו".

כלומר משתתפי הקבוצות הדגישו את העניין שהשתייה אסורה בחברה המוסלמית, מצד שני הם דווחו על כך שיש הרבה נהגים בחברה המוסלמית ששותים ונוהגים. בנוסף המרואיינים הדגישו שאם יש כאלה ששותים אז זה לא בידיעת ההורים ולא בידיעת בתי הספר, להלן ציטוטים שלהם:

"אסור לשתות בחברה שלנו, מי ששותה זה מאחורי גבם של ההורים".

"גם תלמידים בבתי ספר לא שותים. מי ששותה זה מבלי שההורים יודעים"

הקבוצה השנייה היא מרואיינים מיישובים מעורבים, או מבתי ספר מעורבים. בקבוצות אלה המרואיינים הרחיבו את הדיון יותר בנושא והם הפגינו יותר ידע לגבי החוק, למרות שרוב המידע היה חלקי. לא נמצא שוני ברמת הידע בין מרואיינים נוצרים למרואיינים המוסלמים. רוב המרואיינים גם נערים וגם נערות ציינו שנהיגה תחת השפעת אלכוהול אסורה, אבל התופעה מאוד נפוצה, להלן ציטוטים שמבהירים זאת: "אסור לשתות ולנהוג אבל התופעה מאוד שכיחה" או "זה קורה הרבה בחתונות, שותים ואחר כך נוהגים".

חלק מהמרואיינים ציינו שבמקרים מסוימים אפשר לשתות ולנהוג, לדוגמא: כאשר הגוף רגיל לשתייה, אם זו כמות קטנה, וסוג המשקה ששותים. היו כמה מרואיינים גם נערים וגם נערות שאמרו: "תלוי בגוף האדם, יש כאלה ששותים כוס ומשתכרים ויש ששותים כוס ונוהגים רגיל". חלק גם אמרו: "אם שותים כמות קטנה של אלכוהול יכולים לנהוג", וכמות קטנה הגדירו "כוס" או " "בקבוק בירה".

כמו כן, נער בגיל 15-17 ציין: "תלוי מה סוג האלכוהול ומה הכמות", ואילו נערה נוספת אמרה: "תלוי אם זה בחור או בחורה, בחורה מהר מאוד משפיע עליה האלכוהול".

חלק קטן ממשתתפי קבוצות המיקוד ציינו שאסור לשתות בכלל, כמו שציינה אחת הנערות, בגיל 15-17: "לדעתי לא משנה מה, מתי, כמה, אסור לשתות ולנהוג". כמו כן רק שלושה מרואיינים התייחסו לחוק. נער בגיל 15-17 ציין:

אוניברסיטת חיפה, רח' אבא חושי 199, חיפה 3498838 | University of Haifa, 199 Abba Khoushy, Mount Carmel, Haifa
פקס: 972-4-8288673 Fax: דוא"ל: gassas@univ.haifa.ac.il E-mail: טל': 972-4-8288675 Phone:

"תלוי בכמות, יש כמות מותרת לפי החוק, אם שוטר עוצר אותך ובודק, יש רמה מסוימת שהיא מותרת". נערה נוספת ציינה: "אם החוק אוסר, אז אסור בכלל לשתות ולנהוג". ורק נער אחד בגיל 15-17, ידע את החוק, הוא ציין: " לא, אסור בכלל לפי החוק".

1.4- לקיחת סיכונים בנהיגה: צעירים משוויצים בכביש במטרה לחזק את התדמית החברתית:

הייתה הסכמה בין כל משתתפי קבוצות המיקוד שצעירים מתנהגים אחרת בחברת צעירים. בנוסף הייתה הסכמה שלצעירים חשובה התדמית החברתית שלהם ולכן הם מרבים לקחת סיכונים. המרואיינים תארו נהגים צעירים שמסיעים צעירים, עושים סיבובים במקומות מסוימים בכפרים, בולמים בסיבוב על מנת שהרכב יסתובב, נוהגים באופן פרוע, משמיעים מוסיקה רועשת, משכיבים את הכיסאות אחורה, משוויצים בביצועים שלהם. להלן ציטוטים של נערים גילאי 15-13: "צעירים עושים רושם ליד החברים", "עושים חמש" (הכוונה שהרכב יסתובב סביב עצמו, חמש בערבית זה צורת עיגול). כמו כן נערים מגילאי 15-17 ציינו: "צעירים נוהגים אחרת, עושים פוזות, מוסיקה בקול רם, סיגריות, XL, רוצים להראות מה הם יודעים".

בקרב משתתפי הקבוצות שררה הסכמה סביב התפישה ש"נהיגת שוויץ" מזוהה עם נהיגת גברים, נער אחד ציין: " גברים חושבים אם נוסעים מהר יותר זה מראה שהם חזקים יותר".

אבל כשנשאלו משתתפי הקבוצות אם התנהגות זאת מראה על גבריות לדעתם האישית, כולם ציינו שהתנהגות כזאת בכלל לא מראה בעיניהם על גבריות, להלן ציטוטים: נער אחד ציין: "נהיגה לא מראה על גבריות, אין גבר בכביש". ונערה אחת ציינה: "הם אוהבים להשוויץ אבל אין קשר לגבריות".

יחד עם זאת המרואיינים ציינו שחלק מהצעירים המקיפים אותם חושבים כך, נער אחד ציין: "בכביש זה לא עניין של גבריות, אבל יש גברים כך חושבים, תראו אותי... אני גבר". נער נוסף ציין: "יתכן שיש חלק שחושב כך, לא אנחנו".

חלק אחר מהנערים הסבירו את התופעה של נהיגת "שוויץ", שמאפיינת נהיגת גברים צעירים, באופן אחר. לטענתם המטרה של נהיגה מסוכנת, היא לא להראות על גבריות אלא בעיקר בשביל הכיף וההנאה שכרוכה בהתנהגות סיכונית. להלן ציטוט:

"זה לא מראה על גבריות, עושים זאת בשביל הכיף"

בנוסף הם נשאלו אם בהתנהגות זאת הם מנסים להרשים את הנערות. רוב הנערים ציינו שגברים נוהגים בצורה זו לא על מנת להרשים את הבנות אלא עושים זאת בעיקר בשביל ההנאה שלהם ושל חבריהם. הם הסבירו את דבריהם: "זה לא קשור לנערות, נוהגים כך מחוץ לכפר, בכביש פתוח איפה שאין נערות", או "לרוב הם משוויצים ליד הנערים ולא ליד הנערות". הנערים פירשו את ההתנהגות הסיכונית של הנערים, גם כדרך להראות לחברה כי הם נהגים טובים. אחד הנערים אמר: "הנערים נוסעים נסיעת שוויץ על מנת שיכירו בהם "כנהג טוב" ולא על מנת להרשים את הנערות".

היו גם נערות שהסכימו עם ההסבר הזה וציינו שלא כל הנערים מנסים להרשים את הנערות, הם נוהגים כך מסיבות אחרות, לדוגמה נערה אחת ציינה: "יש הנוהגים כך על מנת להראות את הרכב שלהם ולא בשביל להרשים את הנערות".

כאשר הנערות נשאלו אם נסיעת "שוויץ" עושה רושם על הנערות, כול הנערות בקבוצות המיקוד היו באותה דעה, שהתנהגות כזאת לא עושה רושם עליהן, חלק מאוד קטן ציינו שיש נערות שזה כן עושה עליהן רושם,

University of Haifa, 199 Abba Khoushy, Mount Carmel, Haifa | 3498838 אוניברסיטת חיפה, רח' אבא חושי 199, חיפה
Phone: 972-4-8288675 : טל' E-mail: gassas@univ.haifa.ac.il : דוא"ל Fax: 972-4-8288673 פקס:

חלק אחר ציינו שהתנהגויות אלה מורידות מהערך של הגברים בעיניהם. נערות מהכפרים ומהערים הביעו אותן עמדות, להלן ציטוטים:

"נער שמתנהג כך מוריד את הערך שלו בעינינו, זה בכלל לא עושה רושם טוב".

"צעיר שמשוויץ אנחנו אומרות עליו, לא מוצלח, כישלון".

בעיר מעורבת, בשונה משאר הקבוצות, המרואיינים ציינו שלנהוג באופן פרוע, להשוויץ בכביש, לא מקובל בקרב צעירים ולא נפוץ בעיר, ישנם מקרים כאלה אבל הם לא רבים. כמו שנער אחד ציין: "עכשיו רוב הצעירים שקטים, יש יותר מודעות".

ונערה אחת ציינה: מיעוט עדיין עושים "פוזות" בכביש, היום הצעירים השתנו.

בשתי קבוצות בעיר מעורבת, ציינו המשתתפים שלהשוויץ זאת התנהגות שמאפיינת נערים מהכפרים, נערה אחת ציינה: "מי שנוהג בצורה כזו אנחנו אומרים עליו "כפרי"".

2. תפישות לגבי נהיגה:

2.1- מה מסמלת נהיגה:

בקבוצות המיקוד נשאלו המרואיינים מה "נהיגה" מסמלת עבורם, האם הנהיגה מפחידה ומרתיעה, או האם היא כיפית, מקום לשחרור ולעצמאות. הם נתבקשו לתאר במילים שלהם, מה מסמלת נהיגה. רוב המרואיינים תפשו את הנהיגה "כהנאה, כיף ותענוג". חלק גדול ציינו שבשבילם נהיגה היא חופש וחירות, כמו כן חלק גדול ציינו שנהיגה היא "כלי" המאפשר לנו ניידות ונוחות, והיא צורך חיוני. בנוסף חלק יותר קטן מהמרואיינים ציינו שנהיגה מפחידה ומסוכנת, כמו כן בלטה התפיסה שנהיגה מסמלת עצמאות, חוסר תלות, ושליטה. תפישות שפחות בלטו היו: אחריות, בגרות, ופינוק.

היה שוני בין נערים ונערות בתפישות שלהם לגבי נהיגה, יותר נערים תפשו את הנהיגה כהנאה וכיף מאשר נערות, אבל עדיין מרבית הנערות תפשו את הנהיגה כהנאה וכיף. מה שבלט בממצאים הוא שיותר נערות תפשו את הנהיגה כחופש, עצמאות וחוסר תלות מאשר נערים. במקביל הנערים תפשו את הנהיגה כבילוי.

לגבי תפישת הסיכון בנהיגה, יותר נערות תפשו את הנהיגה כמסוכנת ומפחידה, מעט נערים תפשו את הנהיגה כמסוכנת ורק שני נערים מכל משתתפי קבוצות המיקוד תפשו את הנהיגה כמפחידה.

2.2- מי הוא נהג טוב:

למרואיינים בקבוצות המיקוד חולקו פתקים שבתוכם כתוב: שולט ברכב, מהיר, מציית לחוקים, בעל ניסיון, יודע לצאת ממצבים מסוכנים, זהיר, לא פוחד מהכביש. המרואיינים נתבקשו לבחור את הפתק שמביע את הדעה שלהם.

רוב המרואיינים בקבוצות המיקוד ציינו "שנהג טוב" הוא נהג המציית לחוקי התעבורה, בנוסף חלק גדול מהמרואיינים ציינו שנהג טוב הוא נהג בעל ניסיון. עוד מאפיינים שבלטו לגבי נהג טוב הם: שולט ברכב, וזהיר. מאפיינים שפחות בלטו היו: נהג שלא פוחד מהכביש, נהג שיודע לצאת ממצבים קשים, ונהג שלא נוסע במהירות מופרזת.

באופן כללי נערים ונערות תפשו את הנהג הטוב באופן דומה, גם נערים וגם נערות הדגישו את העניין של ציות לחוק כאל מאפיין חשוב של "נהג טוב". כמו כן נערים ונערות ציינו באותה מידה שנהג טוב הוא נהג בעל ניסיון, זהיר, שולט ברכב, חכם בכביש ולא מפחד. השוני בתפישה בין נערים ונערות היה בשני מאפיינים,

University of Haifa, 199 Abba Khoushy, Mount Carmel, Haifa | 3498838 אוניברסיטת חיפה, רח' אבא חושי 199, חיפה
Phone: 972-4-8288675 : טל' E-mail: gassas@univ.haifa.ac.il : דוא"ל Fax: 972-4-8288673 פקס:

מהירות ופחד. בעוד שחלק מהנערים ציינו שנהג טוב הוא נהג מהיר, הנערות הוסיפו שנהג טוב הוא הנהג המהיר וזהיר באותה עת. כמו כן נערים לא ציינו שפחד הינה תכונה של הנהג הטוב בעוד שחלק מהנערות הסבירו שצריך לפחד, כי אם מפחדים נזהרים יותר. להלן ציטוט של נערה שאמרה: "נהג טוב הוא נהג שמפחד, כי אז הוא יותר זהיר". במקביל נער אחר ציין: "מי שמפחד, מרוב פחד הוא עוצר באמצע הכביש ומהווה סכנה לאחרים".

2.3- סטראוטיפים ודעות קדומות ביחס לנהיגת נשים

הסטראוטיפים המגדריים עלו בצורה מאוד חדה בשיח סביב הנושא "נהיגת נשים", בכל קבוצות המיקוד. הממצא הבולט ביותר היה ההתייחסות המאוד שלילית של הנערים לנהיגת נשים. הנשים נתפשו בעיני הנערים כנהגות גרועות מאוד בכמה מישורים: לא יודעות לנהוג, לא יודעות לחנות, איטיות בתגובות שלהן, מפחדות, נלחצות מהר. בנוסף חלק מהנערים אף הגדילו לתאר את נהיגת הנשים כחלק מהסיבות לתאונות הדרכים. להלן ציטוטים נבחרים מדבריהם של הנערים:

"נשים לא יודעות לנהוג, אסור להן לקבל רישיון נהיגה".

"מפחדות והפחד גורם להן לנהוג גרוע".

"הן הסיבות לתאונות".

במקביל, הנערות תפשו את הנשים כנהגות יותר טובות, שומרות חוק, זהירות, שומרות על עצמן ועל אחרים בכביש, רגועות, והן פחות מעורבות בתאונות. להלן ציטוטים נבחרים מדבריהן:

"נשים יותר זהירות ושומרות חוק".

"נשים נוהגות יותר טוב, יותר זהירות, פחות מעורבות בתאונות"

"נשים דואגות לעצמן ולאחרים בכביש, לא לוקחות סיכונים, לא שותות, ונוהגות לפי החוק".

מעט מאוד נערות תפשו את הנשים כנהגות פחות טובות, לדוגמא, אחת הנערות ציינה: "יש נערות שמשתוללות בכביש כמו גברים". במקביל מעט מאוד נערים תפשו את הנשים באופן חיובי, לדוגמא, נער אחד ציין: " יש נשים שהם גברים" (הכוונה יודעות לנהוג).

בנוסף עלה בקבוצות המיקוד סטראוטיפים נפוצים בחברה הערבית לגבי נהיגה של נשים, גם נערים וגם נערות ציינו שישנם דעות קדומות בחברה אשר משפיעה על התפישה של הגברים, וכן על ההתנהגות של הנשים. למשל אחד הנערים הסביר: "אצל ערבים חושבים שאשה לא יודעת לנהוג ולא משנה מה...".

נער אחר הסביר שהחוסר ביטחון של הנשים נובע מהדעות הרווחות של החברה: " אין בטחון עצמי, אולי בגלל החברה, אומרים שנשים לא יודעות לנהוג וזה מוריד את הביטחון העצמי שלהן".

גם הנערות חושבות שאלה דעות קדומות המושרשות בחברה. נערה אחת ציינה: " רק הערבים חושבים כך" (הכוונה שנשים לא יודעות לנהוג). ונערה אחרת הסבירה: "אם רואים נהג שלא מסתדר ישר אומרים: זאת בטוח אישה".

היו מעט נערים ונערות שהפרידו בין מגדר למיומנות, הם ציינו שאין קשר למגדר יש נהגות טובות ויש הפחות טובות. להלן ציטוטים של הנערות:

"יש טובות ויש לא טובות, לא ניתן לשפוט לפי היותן נשים".

"לא משנה גבר או אישה, זה תלוי באישיות"

University of Haifa, 199 Abba Khoushy, Mount Carmel, Haifa | 3498838 אוניברסיטת חיפה, רח' אבא חושי 199, חיפה
Phone: 972-4-8288675 : טל' E-mail: gassas@univ.haifa.ac.il : דוא"ל Fax: 972-4-8288673 פקס:

גם חלק קטן מהנערים היו באותה דעה, נער אחד הסביר: "לא קשור גבר או אישה, יש שיודעים לנהוג ויש שלא.."

3. תרבות ונהיגה:

בקבוצות המיקוד דנו גם בסוגיות הקשורות לתרבות ולנהיגה, בחנו את המאפיינים התרבותיים באוכלוסייה שיכולים להשפיע על ההתנהגות של הצעירים, על התפישות, ועל העמדות שלהם. הממצאים מצביעים על כך שישנם מאפיינים ספציפיים בחברה, בקרב צעירים, בקרב הורים, ובקרב המשפחה הקרובה, אשר להם השפעה על התנהגות הצעירים. להלן התמות המרכזיות שעלו מניתוח הממצאים:

3.1- מאפייני הנהג באוכלוסייה הערבית:

בעוד שמשתתפי קבוצות המיקוד דברו בחופשיות על מאפייני הנהיגה של הצעירים, רובם הסתייגו מלשייך את ההתנהגות הסיכונית של צעירים בחברה הערבית להיבטים תרבותיים. הייתה הסכמה בקרב כל המרואיינים שהתנהגות מסתכנת בנהיגה הינה אופיינית לנהגים צעירים בכל העולם, ולא מאפיינת רק נהגים צעירים באוכלוסייה הערבית. להלן דבריהם:

"..זה לא רק באוכלוסייה הערבית, צעירים אוהבים להשוויץ בכל האוכלוסיות בעולם".

"זה לא מאפיין את האוכלוסייה הערבית, זה מאפיין את הצעירים בכל העולם".

למרות זאת חלק קטן יותר מהמרואיינים ציינו שישנם מאפיינים הקשורים לתרבות, הם ציינו שהנהג באוכלוסייה הערבית חסר סבלנות, תמיד ממהר ולא מקפיד לשמור על החוק, להלן ציטוטים נבחרים:

"מה שמאפיין נהג ערבי זה חוסר סבלנות".

"נהג באוכלוסייה שלנו תמיד ממהר..".

"לא מעניין אותו החוק, עושים חוקים משלהם".

3.2- ההורים כמודל חיקוי

נושא נוסף שבלט בקבוצות המיקוד הוא סגנון הנהיגה של ההורים, ואיך הוא נתפש על ידי הילדים שלהם. רוב המרואיינים, כשנשאלו מה הם חושבים על הנהיגה של הוריהם, ציינו שההורים שלהם נוסעים "טוב" או "לפי החוק". אך כשנתבקשו להסביר נסיעה לפי החוק, רובם התייחסו בעיקר למאפייני הנהג ולמהירות הנסיעה.

חלק גדול מהמרואיינים אמרו שההורים שלהם נוסעים במהירות מעל המותר אך הדגישו שההורים יותר מנוסים, זהירים, שולטים ברכב, ויש להם בטחון עצמי. כמו שאחד הנערים ציין:

"אבא שלי הוא הנהג הכי טוב שאני מכיר, יכול להיות שהוא לא תמיד נוסע לפי החוק אבל הוא נהג מצוין, יש לו ניסיון, ובטוח בעצמו", נער אחר ציין: "אבא שלי יש לו ניסיון, הוא נוסע מהר אבל הוא שולט ברכב". כלומר מתוך הראיונות עולה שהתלמידים תופשים את הנהיגה של הוריהם כנהיגה טובה במידה והנהג זהיר, יש לו בטחון עצמי, שולט ברכב, ויש לו ניסיון, ולא בהכרח נוהג לפי חוקי התעבורה.

הייתה התייחסות שונה בין נערים ונערות לנושא של חיקוי ההורים. הנערים נטו יותר לחקות את האבות, בעוד שהנערות נטו לחקות את האימהות. חלק גדול מהנערים בערך שליש, ציינו שהם רוצים לחקות את

University of Haifa, 199 Abba Khoushy, Mount Carmel, Haifa | 3498838 אוניברסיטת חיפה, רח' אבא חושי 199, חיפה
Phone: 972-4-8288675 : טל' E-mail: gassas@univ.haifa.ac.il : דוא"ל Fax: 972-4-8288673 פקס:

האבא כי הוא נוסע מהר, כמו שציין אחד הנערים: "אבא שלי מהיר, אימא שלי פחדנית ואיטית, אני רוצה לחקות את אבא כי הוא נוסע מהר, אבל מרוכז בנהיגה וזהיר מאוד".

לעומת זאת, חלק גדול מהנערות רצו לחקות את האימא כי היא נוסעת לפי החוק. נערה אחת ציינה: "אמא שלי זהירה, הייתי רוצה לחקות אותה, אבא שלי לא זהיר, מנהל שיחה ולא שם לב לכביש".

בנוסף היו מעט מרואיינים שרצו לתקן את ההתנהגות של ההורים שלהם, אלה היו בני נוער שראו בסגנון הנהיגה של הוריהם דברים שליליים כמו: כעס, עצבנות, נהיגה במהירות מופרזת. מרואיינים אלה ציינו שאינם רוצים לחקות את ההורים שלהם. הנשאלים הביקורתיים היו בעיקר נערות שלא אהבו את סגנון הנהיגה של האבא. אחת הנערות ציינה: "אבא שלי נוהג לפי מצב רוח, לא שומר חוקים, לא הייתי רוצה לחקות אותו, אני רוצה לנהוג לפי החוק. נערה אחרת ציינה: "אבא שלי עצבני, לא נוהג טוב, מהיר, לא הייתי רוצה לחקות אותו", והיה נער אחד שציין: "אבא שלי בשלילה, לא הייתי רוצה לחקות אותו".

3.3 שיח עם ההורים

משתתפי קבוצות המיקוד נשאלו אם הם משוחחים עם ההורים שלהם בשני נושאים, בנושא נהיגה ובנושא שתיה ונהיגה. רק רבע מהמרואיינים בקבוצות המיקוד דיווחו שהם כן משוחחים עם ההורים שלהם בנושא נהיגה, כלומר ההורים מהווים מקור ידע, יעוץ, הכוונה ותמיכה עבור הנערים והנערות. נערה אחת ציינה: "כן, ההורים משוחחים אתנו, הם נותנים לנו מידע, אומרים לנו למשל תיזהרו, שימו חגורה, אל תיסעו עם זרים...". ונער אחר ציין: "ההורים מלמדים אותנו, למשל כשאני נוסע עם אבא שלי, בדרך אנחנו משוחחים והם מסביר לי שצריך לנהוג לפי החוק, לשים חגורה...".

רוב המרואיינים אמרו שהם לא משוחחים עם ההורים שלהם וטענו שאין צורך לשוחח, והם הסבירו את הטענה בכך שעדיין אין להם רישיון ואין על מה לשוחח: "למה צריך לדבר אתנו?? עדיין אין לנו רישיון". חלק אחר אמרו שהם יודעים הכל וההורים לא יכולים לתרום להם: "לא צריכים לדבר אתנו אנחנו יודעים הכל".

כאשר נשאלו המרואיינים אם הם משוחחים עם ההורים בנושא נהיגה ושתיה, כמעט כולם אמרו שהם לא משוחחים בנושא אלכוהול, רק שני מרואיינים, שהם נוצרים, אמרו שההורים מזהירים אותם מפני נהיגה ושתיה. נער אחד אמר: "בכל פעם שאני יוצא מהבית אבא אומר לי, אם תשתה אל תנהג".

בנושא שתיה ונהיגה, כל המרואיינים המוסלמים אמרו שההורים לא מדברים אתם מכיוון שלפי הדת אסור לשתות. אחד הנערים הסביר: "ההורים סומכים על זה שאנחנו לא שותים, ואז לא משוחחים אתנו". ונערה אחרת ציינה: "לא עולה בדעתם שנערה יכולה לשתות...".

3.4 תרבות הנהיגה בקרב הסביבה

נושא נוסף שבלט בקבוצות המיקוד הוא נושא ההשפעה הסביבתית הקרובה. מדברי המרואיינים עולה שהתנהגות מסתכנת בקרב נהגים צעירים במשפחה או בסביבה הקרובה, הינה תופעה נפוצה אשר יש לה השפעה על הנהגים הצעירים. כלומר צעירים נוטים לחקות נהגים צעירים במשפחה או בסביבה הקרובה, בהתנהגויות מסוכנות כמו נהיגה במהירות מופרזת. זה בא לידי ביטוי בדבריהם:

"צעירים במשפחה רובם לוקחים סיכונים ונוהגים במהירות מופרזת... כל אחד רוצה להתנסות פעם בנהיגה במהירות...".

University of Haifa, 199 Abba Khoushy, Mount Carmel, Haifa | 3498838 אוניברסיטת חיפה, רח' אבא חושי 199, חיפה
Phone: 972-4-8288675 : טל' E-mail: gassas@univ.haifa.ac.il : דוא"ל Fax: 972-4-8288673 פקס:

גם נמצא שחלק ממשתתפי קבוצות המיקוד, בעיקר נערים, נהנים מהנהיגה הפרועה של צעירים במשפחה או בסביבה, כמו שאחד הנערים ציין:

"אני נסעתי עם בן דוד שלי, נסע מהר והתחיל להסתובב ולבלום... מאוד נהניתי..."

נמצא גם שמעט מאוד צעירים מעירים לנהגים צעירים כאשר נוהגים בצורה פרועה וזה משתי סיבות, או שהם נהנים, כמו שהוזכר מקודם, או בגלל שהם יודעים שלהעיר להם לא יעזור, כמו שאחד הנערים הסביר:

"אני לרוב לא מעיר כי אני יודע שצעירים בדרך כלל נוסעים מהר והם לא מקשיבים כשמדברים אתם, הדבר טבעי לחלוטין".

4. תכניות התערבות בית ספריות:

נושא נוסף שנבדק בקבוצות המיקוד היה מה חושבים בני הנוער על הפעילויות שנעשות בנושא נהיגה בבתי הספר, מה מידת האפקטיביות של התכניות מנקודת מבטם של המרואיינים, ואיזה תכניות התערבות הם זוכרים במיוחד. מתוך הממצאים עלו שתי התמות הבאות:

4.1 מידת האפקטיביות של תכניות ההתערבות בבתי הספר

באופן כללי תכניות ההתערבות בבתי הספר לא נתפסו ככלי אפקטיבי למניעת תאונות ולנהיגה בטוחה בקרב הצעירים. מתוך קבוצות המיקוד עלו שתי סיבות עיקריות לחוסר האפקטיביות של תכניות ההתערבות, סיבה ראשונה היא חוסר העקביות ומיעוט התכניות, כך שהמרואיינים לא זכרו הרבה מהפעילויות שנעשו. סיבה אחרת היא חוסר שביעות רצון המרואיינים מהפעילויות עצמן.

המרואיינים ציינו שרוב הפעילויות, אם בכלל, נעשות בבתי ספר יסודיים ומעט מאוד פעילויות נעשות בחטיבת ביניים ובתיכון. בארבע קבוצות מתוך שמונה עשר קבוצות המרואיינים ציינו שלא היו פעילויות בכלל בנושא נהיגה בחטיבת ביניים ובתיכון. נער אחד ציין: "פעילויות היו רק בבית ספר יסודי... מעבר חציה, משמרות זהב". ואחת הנערות הסבירה: "לא זוכרים כי אין מספיק פעילויות, פעם בשלוש שנים עושים פעילות ואנחנו לא זוכרים.. צריך לעשות יותר" .

המרואיינים גם העבירו ביקורת על התזמון בחלק קטן מהקבוצות. נער אחד ציין: "כאשר קוראת תאונה מתחילים להתעניין ומדברים בכיתות, כאשר אין תאונה לא מדברים, לא מזכירים את הנושא, מתעניינים רק כאשר קורא אסון..".

בנוסף חלק מהמרואיינים הביעו חוסר שביעות רצון מהפעילויות עצמן, הם ציינו שהפעילויות משעממות, וחוזרות על עצמן. להלן ציטוט: "הדרך שבא מעבירים את הפעילות משעממת, הרצאות, מצגות...".

חלק נוסף ציינו שבני נוער לא מתייחסים ברצינות לפעילויות, בעיניהם יום פעילות נחשב ליום כיף, כמו שאחד הנערים הסביר: "לוקחים את הדברים בצחוק, לא רציניים, רובם חושבים שזה יום כיף".

היו גם מרואיינים שחשבו שהתכנים לא רלוונטיים להם, או לא מתאימים לנורמות החברתיות ולתרבות. זה עלה מתוך הדברים שהם אמרו: "מיותר בחטיבת ביניים, עוד אין לנו רישיונות". ונער אחר הסביר: "רואים שהתאונות הם תוצאה של מהירות, ומדברים אתנו על שתיה ונהיגה..". כמו כן מעט מהמרואיינים ציינו שהפעילויות נעשות ברמה שלא מתאימה לתלמידים שצריכים את ההתערבות, אחת הנערות ציינה: "יש תלמידים שהם לא ברמה של הפעילות, ולא לומדים כלום, מי שלומד ומבין זה אותה קבוצה של תלמידים שיודעים... צריך למצוא דרכים למשוך את תשומת לבם של הקבוצות הבעייתיות".

University of Haifa, 199 Abba Khoushy, Mount Carmel, Haifa | 3498838 אוניברסיטת חיפה, רח' אבא חושי 199, חיפה
Phone: 972-4-8288675 : טל' E-mail: gassas@univ.haifa.ac.il : דוא"ל Fax: 972-4-8288673 פקס:

בנוסף היו מרואיינים בודדים שחשבו שישנם דברים שיש להם השפעה יותר חזקה על התנהגות בטיחותית של צעירים בהקשר של נהיגה, כמו ההורים, הסביבה, וחינוך מגיל צעיר. לכן לא תהיה השפעה של התכניות אם לא תהיה התערבות בכל המישורים. להלן הסברים שהם נתנו:

"כל התכניות שעושים בבתי הספר לא מועילות, רק הורים יכולים להשפיע על הילדים שלהם... אם היו מלמדים את הילדים מגיל צעיר ממש, זה היה עוזר יותר, רק הורים יכולים להגיד לילד שלהם כן תעשה או לא תעשה".

המדד שלפיו קבעו המרואיינים שהתכניות לא אפקטיביות הינו ההתנהגות בסביבה. המרואיינים טענו שאינם רואים שינויים בהתנהגות בקרב הצעירים בסביבה שלהם, למרות השתתפותם בפעילויות, נערה אחת הסבירה: "התכניות לא עוזרות, רואים שזה לא הוריד את מספר התאונות, הצעירים שעכשיו נוהגים עשו פעילויות ועדיין עושים תאונות". נער אחר הסביר: "שומעים ולומדים אבל לא משנים את ההתנהגות שלהם".

במקביל חלק מהמרואיינים ראו בתכניות כלי חשוב שמעלה את המודעות בקרב הצעירים ומספק להם מידע. להלן דבריהם: " התכניות טובות, מעלים את המודעות בקרב הצעירים ומספקים להם מידע"

4.2 חוויה כמרכיב חשוב בהתערבות

מדברי המרואיינים עולה שחוויה הינה מרכיב חשוב בפעילות. פעילויות חווייתיות נתפשו בקרב המרואיינים כפעילויות טובות ומעניינות, הם זכרו אותם יותר, והעריכו אותם כאפקטיביות יותר. שתי הפעילויות שהוזכרו כמעט בכל קבוצות המיקוד כפעילויות טובות הן: "רכב מתהפך" ו-"משקפיים" כמו שכונו על ידי המרואיינים. מה שמייחד פעילויות אלה זה ההתנסות בחוויית הנהיגה בסיטואציות שונות, חווית ההתנסות גרמה לכך שהמרואיינים יזכרו יותר את הפעילות, ויפנימו את המטרה שלה. זה בא לידי ביטוי בדברים שהם אמרו:

"פעילויות שאנחנו מתנסים במשהו, כמו רכב מתהפך, התנסינו בנהיגה וראינו איך עושים תאונה... אם מתנסים ומשתתפים, הדבר יותר יעיל". בדומה לכך אמרו על פעילות "המשקפיים":

"המשקפיים... מאוד מעניין, כשמתנסים בהם מבינים מה אלכוהול עושה".

פעילויות אחרות שהוזכרו בחלק מקבוצות המיקוד, ואשר נתפסו כיעילות היו "סרטים", "ניסיון אישי". מה שמאפיין את הפעילויות האלה לפי המרואיינים זה שהם נוגעים בחיים האמתיים, ובשל כך הם זוכרים אותם. גם נערים וגם נערות זכרו את הפעילויות שרגשו אותם. נערה אחת הסבירה: "פעם הביאו לנו סרט, סיפורים אמתיים, זה השפיע על כל התלמידים". נער אחר ציין, כאשר נשאל איזה פעילות הוא זוכר במיוחד: "פעם במתנ"ס הראו לנו סרט על בחור שעשה תאונת דרכים ונהרג, הסרט היה מאוד קשה, מאוד מרגש ועצוב". בדומה לסרטים גם "סיפור אישי" השפיע על המרואיינים, ברוב קבוצות המיקוד המרואיינים הזכירו את הסיפור של "שפיק אלהזיייל" שחקן כדורגל שעבר תאונת דרכים ונשאר נכה. מתוך הסיפור האישי שלו הוא מעביר מסר לבני נוער. נערה אחת ציינה: "הביאו לנו את שפיק אלהזייל, דיבר על עצמו, הוא מאוד השפיע עלינו בסיפור שלו, את רואה שבגלל תאונה כל החיים שלו השתנו...".

University of Haifa, 199 Abba Khoushy, Mount Carmel, Haifa | 3498838 אוניברסיטת חיפה, רח' אבא חושי 199, חיפה
Phone: 972-4-8288675 : טל' E-mail: gassas@univ.haifa.ac.il : דוא"ל Fax: 972-4-8288673 פקס:

חלק קטן מהמרואיינים הזכירו הצגות שונות שהם ראו והם זוכרים אותם. נערה אחת ציינה: "אני זוכרת שהיינו בתאטרון, ראינו הצגה, הייתה על נער רוכב אופניים שעשה תאונה...". נער אחר ציין: "הייתה הצגה במתנ"ס על נער שלא מקשיב לאבא שלו, הוא לקח את הרכב ובסוף עשה תאונה..".

המרואיינים הדגישו שלא מספיק סוג הפעילות, מה שיותר חשוב זה ההתמדה, וההתחלה מגיל צעיר, הם הסבירו באופן הבא: "בהתחלה התלמידים מושפעים מהפעילויות ואחר כך שוכחים". לכן הם הדגישו את ההמשכיות, נער אחד ציין: "צריך שיעורים קבועים בבית הספר, כלומר כל תקופה קצרה, צריך המשכיות וכל הזמן לדבר על הנושא".

University of Haifa, 199 Abba Khoushy, Mount Carmel, Haifa | 3498838 אוניברסיטת חיפה, רח' אבא חושי 199, חיפה
Phone: 972-4-8288675 : טל' E-mail: gassas@univ.haifa.ac.il : דוא"ל Fax: 972-4-8288673 פקס:

תיאור המדגם: ראיונות עם רכזים בבתי הספר

בחלק זה של המחקר נערכו ראיונות עם רכזי חינוך חברתי ורכזי חינוך תעבורתי, בבתי ספר ערביים, חטיבת ביניים ותיכון. רואיינו 11 רכזים, 5 נשים ו- 6 גברים, מ- 3 בתי ספר חטיבת ביניים, 3 בתי ספר תיכוניים ו- 5 בתי ספר משותפים לחטיבת ביניים ותיכון.

טבלה 3: פרופיל הרכזים

מס רכז	שם בית הספר	מיקום	מקצוע של הרכז	תפקיד
1	ב"ס תיכון	כפר יאסיף	מורה לטכנולוגיה ומדע	רכזת חינוך חברתי
2	ב"ס "אלרסאלה"	כפר נחף	מורה לחינוך מיוחד	רכז חינוך תעבורתי
3	ב"ס תיכון "אורתודוקסי"	חיפה	מורה לאזרחות ומחשבים	רכזת חינוך חברתי
4	ב"ס "תיכון עתיד"	טירה	מורה למדעי הסביבה	רכזת חינוך חברתי
5	ב"ס חטיבת ביניים א'	טירה	מורה להיסטוריה וגאוגרפיה	רכז חינוך חברתי
6	ב"ס "אלתסאמוח" חטיבת ביניים ותיכון	אום אלפחם	מורה לאלקטרוניקה ומתימטיקה	רכז חינוך חברתי
7	ב"ס "אלמותנבי"	חיפה	מורה לשפה ערבית	רכזת חינוך חברתי
8	ב"ס פפטיסטי- חטיבת ביניים ותיכון	נצרת	מורה להיסטוריה ואזרחות ומורה נהיגה	רכז חינוך תעבורתי
9	ב"ס "מפתן" לנוער בסיכון	נצרת	מנהלת בית הספר	
10	ב"ס ממלכתי- פסוטה	כפר פסוטה	מורה לחינוך גופני	רכז חינוך תעבורתי
11	ב"ס חטיבת ביניים ותיכון	כפר יאסיף	מורה לחינוך גופני ומורה נהיגה	רכז חינוך תעבורתי

University of Haifa, 199 Abba Khoushy, Mount Carmel, Haifa | 3498838 אוניברסיטת חיפה, רח' אבא חושי 199, חיפה
Phone: 972-4-8288675 : טל' E-mail: gassas@univ.haifa.ac.il : דוא"ל Fax: 972-4-8288673 פקס:

ממצאים:

1- תהליך בחירת הרכזים, הכשרתם ותפישתם את תפקידם

מראיונות עם הרכזים עולה כי הרכזים הינם מורים מקצועיים בבתי הספר, לדוגמת מורה לחינוך גופני, מורה למדעים, מורה למתמטיקה, וכו'. בנוסף לכך הם קבלו על עצמם תפקיד רכז לחינוך חברתי או חינוך תעבורתי. רובם של הרכזים בבתי הספר הם רכזי חינוך חברתי, אשר משלבים בתכנית השנתית שהם עושים את נושא הבטיחות בדרכים. מתוך 11 מרואיינים רק שלושה מהם היו רכזי חינוך תעבורתי. מדברי המרואיינים עלו הבדלים בין רכזי חינוך חברתי לרכזי חינוך תעבורתי בהכשרה שלהם, אך לא היה שוני בתפיסתם את תפקידם. רכזי חינוך תעבורתי, חלק מהם מורים לנהיגה בשעות אחרי הצהריים, בנוסף לתפקידם כמורים למקצועות השונים בבית הספר. ההכשרה שלהם מתמקדת בנושא התעבורה והבטיחות בדרכים. לעומת זאת רכזי חינוך חברתי הוכשרו בנושאי חינוך בלתי פורמלי באופן כללי, ואף חלק מהם ציינו שבתקופת הלימודים לא נחשפו לנושא של בטיחות בדרכים.

ההכשרה של הרכזים, גם רכזי חינוך חברתי וגם רכזי חינוך תעבורתי, נעשית במרכזי פסגות, שהם מרכזים לפיתוח סגלי הוראה. ניכרת שונות רבה בין ההכשרה של הרכזים, חלק עברו קורס שלב א', וחלק עברו קורסים יותר מתקדמים, בשני התחומים של ההכשרה.

מהראיונות עם הרכזים עולה שרובם המוחלט הגיעו לתפקיד בעקבות פניה של המנהל אליהם ולא מיוזמתם האישית. אך חלק מהם ציינו שהם היו פעילים בכל מיני תחומים ועל כך המנהל פנה אליהם, כמו שציינה אחת המורות: "לפני שקבלתי את התפקיד הייתי מאוד פעילה, אז, לא ידעתי שקיים כזה תפקיד, אבל אני מיוזמה אישית הייתי פעילה ועשיתי תכניות לתלמידים, ואז הציע לי המנהל את התפקיד". כמו כן, רכז חינוך תעבורתי ציין: "אני מורה לנהיגה ומלמד תאוריה בשעות אחרי הצהריים, ואז המנהל פנה אלי שאני אלמד חינוך תעבורתי".

למרות שרוב המרואיינים הגיעו לתפקיד לא ביוזמתם, ניכר כי הם מזדהים עם מטרות התפקיד ומייחסים לו חשיבות גבוהה. המרואיינים היו מודעים לממדי התופעה של תאונות דרכים באוכלוסייה הערבית, ומאמינים בחינוך תעבורתי בבית הספר, ובפעילויות הבלתי פורמליות, ככלי אפקטיבי לשינוי בהתנהגות בכביש, אחד המרואיינים ציין: "כל פעילות שמעבירים בבית הספר יכולה לתרום לתלמידים, את לא יודעת איזה תלמידים יש לנו כאן, יש כאלה שבכלל לא שומעים בבתים שלהם על הנושא, הורים לא מדברים אתם, אז כל מה שתתני יתרום".

לגבי פעילויות בלתי פורמליות, אחד הרכזים ציין: "אם מתמידים בכל שנה וחוזרים על הדברים מטמיעים את המסר. זה מסר חינוכי וצריך להעביר אותו בבתי הספר".

2- פער בין תכניות קיימות של משרד החינוך ומימוש שלהם בפועל

המדיניות של משרד החינוך בכל הנוגע לחינוך תעבורתי היא שכל בתי הספר יהיו ערוכים בתחום הפדגוגי והלימודי לפי הנהלים של משרד החינוך. על פי הוראת חוזר מנכ"ל משרד החינוך חובה ללמד זהירות בדרכים כשעה שבועית בכיתות א', ה', ט', י', ו- י"א. בשכבות הגיל האחרות הנושא משולב בתוכנית הלימודים בעיקר במסגרת הנושא "כישורי חיים". נוסף על כך התלמידים ישתתפו בפעילויות בית ספריות וכיתתיות הקשורות לבטיחות בדרכים. אולם כאשר נשאלו המרואיינים אם הם מעבירים את התכנית של משרד החינוך, מתברר שרק שני בתי ספר מעבירים את התכנית של משרד החינוך במלואה. שאר בתי הספר מעבירים רק חלקים מהתכנית.

University of Haifa, 199 Abba Khoushy, Mount Carmel, Haifa | 3498838 אוניברסיטת חיפה, רח' אבא חושי 199, חיפה
Phone: 972-4-8288675 : טל' E-mail: gassas@univ.haifa.ac.il : דוא"ל Fax: 972-4-8288673 פקס:

לדוגמה, אחד הרכזים ציין: "אנחנו מעבירים את התכנית לכיתות ז', ח', ט', בתיכון לא מעבירים תכניות". רכז אחר מבית ספר חטיבת ביניים ציין: "אצלנו לא מעבירים לכיתה ט', אין תקן, הם נחשפים לנושא דרך פעילויות לא פורמליות". כמו כן רכז מבית ספר תיכון ציין: "אנחנו מעבירים רק לכיתה י"א, אני מלמד אותם שעה שבועית. בשנה ראשונה העברתי את התכנית של משרד החינוך אבל אח"כ בניתי תכנית משלי, מעבר למה שמבקש משרד החינוך".

בנוסף לכך, לא בכל בתי הספר התכנית של משרד החינוך מועברת על ידי רכזים, לדוגמה באחד מבתי הספר חטיבת ביניים ציין הרכז: "שעות של משרד החינוך מעבירים מחנכי הכיתות בשעת מחנך", כמו כן בבית ספר תיכון אחר ציינה הרכזת: "היועצת מעבירה את השעות של משרד החינוך לכיתות ט'- י"א".

ממצא נוסף שראוי לציינו, משרד החינוך בשיתוף עם עמותת אור ירוק יזם מיזם חדש "סינמה דרייב", מיזם חינוכי וחדשני בתחום הזהירות בדרכים לכיתות י"א, אולם רק בשני בתי ספר המרואיינים ציינו שהם הזמינו את הפעילות "סינמה דרייב".

3- תהליך קבלת החלטות בעת בחירת תכנית התערבות

מלבד פעילויות ההוראה המחייבות דורש משרד החינוך הפעלת תכניות העשרה מגופים חיצוניים המאושרים על ידי הרשות הלאומית לבטיחות בדרכים ומשרד החינוך. מדברי המרואיינים עולה שפעילויות אלה מוזמנות לרוב על ידי אחראי בטיחות בדרכים בעירייה, בתיאום עם הרכז בבית הספר. בדרך כלל האחראים על הבטיחות בעירייה מזמינים את התכניות המאושרות על ידי משרד החינוך ואלה שיש להם תקציב ממשרד החינוך. אחד המרואיינים ציין: "בחירת תכנית היא בשיתוף בין רכז חינוך חברתי לבין הרכז בטיחות בעירייה, זה גם עניין של תקציב, בדרך כלל מבקשים תכניות שיש להן תקציב". מרואיינת אחרת ציינה: "מתקשרים אלי מהעירייה מציעים לי כמה תכניות מאושרות ואני בוחרת מתוכם". לפעמים הרכז בבית הספר לא שותף בכלל להחלטה, כמו שעולה מדברי אחד המרואיינים: "אני לא בחרתי בתכנית, האחראי על הבטיחות בעירייה הודיע לי שמגיע לנו פעילות בנושא בטיחות בדרכים, הוא הזמין את התכנית מאור ירוק". היו שני מרואיינים שציינו שהם בוחרים את התכנית דרך רשימת הספקים באינטרנט ואז מודיעים לאחראי בטיחות בעירייה על מנת לקבל תקציב לפעילות, לא תמיד הם נענים בחיוב, הדבר תלוי בתקציב העומד לרשותם.

חלק מהרכזים מרוצים מדרך בחירת התכניות, זה בא לידי ביטוי בדבריהם: "האחראי על הבטיחות בדרכים בעירייה מזמין את התכניות, אני סומכת על הבחירה שלהם כי בוחרים את מה שמאושר על ידי משרד החינוך". לעומת זאת רוב המרואיינים לא מרוצים מדרך בחירת התכניות כי לדבריהם היא מושפעת משיכולים כלכליים ותקציביים בלבד ללא התחשבות בהתאמה של התכנית לקהל היעד. גם במקרים שהרכז בבית הספר שותף לבחירת התכנית, עדיין הוא מונע על ידי שיכולים כלכליים, כמו שהסביר אחד המרואיינים: "במועצה אומרים לי תבחר תכניות מאושרות או בהתנדבות. אני יודע שיש דברים יותר טובים אבל אין תקציב". רכז אחר הביע את חוסר הרצון שלו מבחירת התכניות והוא הסביר: "יש שחיתות בנושא, בהרבה מקרים המנהל מחוז מציע תכנית למנהל בטיחות במועצה והם יחד מציעים לרכז את התכנית למרות שלא מכירים אותה ולאיזה אוכלוסייה היא מתאימה".

כלומר העובדה שתהליך קבלת ההחלטות בעת בחירת תכנית התערבות, הוא לא בידי הרכזים בבתי הספר, אשר מכירים את התלמידים ואת הצרכים שלהם מקרוב, מביא לכך שחלק די גדול של התכניות לא מותאם לקהל היעד שלהן, לדברי המרואיינים.

אוניברסיטת חיפה, רח' אבא חושי 199, חיפה 3498838 | University of Haifa, 199 Abba Khoushy, Mount Carmel, Haifa
פקס: 972-4-8288673 Fax: דוא"ל : E-mail: gassas@univ.haifa.ac.il טל' : Phone: 972-4-8288675

4- התאמת התכניות לגילאים ולצרכי האוכלוסייה

מראיונות עם הרכזים מצטיירת תמונה שתהליך בחירת תכניות התערבות הוא תהליך המונע משיקולים כלכליים: "אני יודע שיש דברים יותר טובים (הכוונה לתכניות התערבות) אבל אין תקציב". כמו כן, תהליך בחירת התכניות מוגבל לתכניות המאושרות על ידי משרד החינוך, ולא מותאם לצרכי האוכלוסייה, כמו שבא לידי ביטוי בדברי המרואיינים: "אין הרבה בתוכניות של משרד החינוך, אני צריך תכניות שמותאמות לנו, לחברה שלנו". "הצגה, כבר כולם מכירים את ההצגה, אין משהו חדש. הרצאות לא מעניין את התלמידים, רואים שהם משתעממים. הבאתי אמבולנס ובקשתי שידבר על תאונות הדרכים, אבל הוא לא התמקד במה שביקשתי, התמקד בלהראות לתלמידים את האמבולנס והביצועים שלו, לא ענה על הציפיות. גם הבאתי את המשטרה, הם גם הראו לתלמידים את הרכב המשטרתי, התלמידים חשבו שזה משחק. אמרו לי שיש הצגה טובה אבל חידר (רכז מטעם משרד החינוך) אמר שהיא לא מאושרת".

מגבלה נוספת בבחירת התכניות היא מגבלת השפה, המרואיינים ציינו שרוב התכניות נועדו לבתי ספר יהודיים, וכאשר הן מועברות בבתי ספר ערביים הן עוברות תרגום, או שהמפעילים מגיעים עם מדריך שמדבר ערבית, ובמקרים מסוימים המורים מתלווים לתלמידים ומתרגמים להם. להלן ציטוט של אחד המרואיינים: "חלק מותאם וחלק לא, לא כל התכניות מגיעים אתם מדריכים ערבים, ואז אם אין מדריך שמדבר ערבית יש מורה שמתרגם לתלמידים". מגבלת השפה גם מגבילה את הרכזים בבחירת התכניות, כמו שהסביר אחד המרואיינים: "יש הרבה תכניות שאני מבקש אותם ואין להם תרגום, וכאן לא כמו בערים אני לא יכול להתפשר כי לא יודעים טוב את השפה העברית". בשל חוסר שביעות רצון הרכזים מהתכניות, נשאלו המרואיינים איזה תכנית נחשבת לתכנית אידיאלית בעיניהם, על הנושא הזה נדון בפרק הבא.

5- פרמטרים לתכנית התערבות אידיאלית

שררה הסכמה בין המרואיינים שתכנית התערבות אידיאלית היא הנתפסת על ידי התלמידים כפעילות חווייתית, התנסותית, ולא הרצאה פרונטלית מסורתית. המרואיינים סבורים שהתנסות התלמידים בחוויות שונות, כמו חוויית הנהיגה "ברכב מתהפך" או חוויית הנהיגה תחת השפעת אלכוהול "במשקפי האלכוהול", עוזרים לתלמידים להפנים את המסר: "רכב מתהפך, התלמידים משתתפים, נהנים ולומדים". "חשוב שהתכנית לא תהיה משעממת, ככל שמפעילים את התלמידים יותר טוב".

בנוסף המרואיינים התייחסו לתכניות התערבות שפועלות בתחום הרגש, הם הזכירו את הסרטים המתועדים ו-"סיפור אישי" כפעילויות שהתלמידים מזדהים אתם ומפנימים את המסר. למשל "שפיק אלהזיל" סיפור אישי, היה מצויין, כולם בכו, התפעלו, דברו על זה הרבה, גם המורים והמורות בבית הספר אמרו שזה מאוד השפיע על התלמידים".

מרואיין אחר ציין: "צריך להביא תסריטים מהמציאות, ממה שקרה וקורא כל יום בדרכים, התלמידים לומדים מניסיון של האחרים".

ממד אחר שהמרואיינים הדגישו אותו בהתייחסם לתכנית אידיאלית הוא ממד הזמן, המרואיינים הדגישו שתכנית התערבות אפקטיבית היא תכנית עקבית והמשכית: "אם מתמידים וחוזרים על הדברים מטמיעים את המסר". המרואיינים מבקרים את התכניות החד פעמיות, שמועברות בדרך כלל ביום הבטיחות בדרכים וחושבים

University of Haifa, 199 Abba Khoushy, Mount Carmel, Haifa | 3498838 אוניברסיטת חיפה, רח' אבא חושי 199, חיפה
Phone: 972-4-8288675 : טל' E-mail: gassas@univ.haifa.ac.il : דוא"ל Fax: 972-4-8288673 פקס:

שהם לא מספיקות: "הבעיה היא שאין עקביות, יום אחד בשנה לא יעשה את השינוי, צריכים להיות עקביים ולפרוש את הפעילויות לאורך כל השנה, וכמו שידוע בבתי הספר אין זמן ואין כסף".

כאשר נשאלו המרואיינים איזה תכנית התערבות היו בוחרים אם היו מעמידים לרשותם כל תכנית אפשרית, כולם השיבו שהם היו בונים תכנית בעצמם, תכנית פרושה לאורך זמן, שתשלב בין כל המטרות של נהיגה בטוחה. אחת המרואיינות הסבירה: "הייתי עושה פרויקט שישלב בין כמה פעילויות, כל פעילות יש לה מטרה מסוימת, מלווה בהסבר מילולי וגם סרטים, צריך לקחת כל נושא ולעבוד עליו מכל מיני מישורים, למשל מהירות, שתיה ונהיגה, חוקים וכו'. לא רק פעילות של יום אחד, אלא פעילות ממושכת של כמה מפגשים, צריך גם לעבוד עם היועצת, לעבוד על התנהגות של התלמידים, כמו שעובדים בכישורי חיים. פעילות של יום אחד שוכחים אותה ולא עושה את השינוי שאנו רוצים".

רכז אחר ציין: "הייתי משלב כמה תכניות ביחד, יש מאגר גדול של תכניות ויש לכל תכנית מטרה אחרת, צריך לשלב בין כמה תכניות בהתאם לגיל התלמידים והמטרה שנקבעה. וכמו שאמרתי אם אין עקביות זה לא עוזר".

6- הקריטריונים לפיהם מוערכות תכניות ההתערבות השונות

מראיונות עם הרכזים עולה כי לא נערך משוב או הערכה מסודרת עם התלמידים לבדיקת האפקטיביות של תכניות ההתערבות. הכלי הדומיננטי ביותר בו משתמשים הרכזים להערכת התכניות והצלחתן הוא תגובותיהם הספונטניות והאקראיות של התלמידים אחרי הפעילות. אחד המרואיינים ציין: "לפי התגובות של התלמידים, אני נוהג לשמוע תגובות של התלמידים אחרי כל פעילות, כשאני שומע תגובות חיוביות אני יודע שהתכנית מוצלחת". כלי אחר הוא תגובות התלמידים בזמן הפעילות, האם התעניינו, האם השתתפו, מרואיינת אחת ציינה: "קודם לפי הפידבק של התלמידים, אחר כך אם השתתפו בפעילות, התעניינו...". כלי נוסף שהרכזים דברו עליו הוא הערכת העמיתים: " אני גם שומע תגובות מהמורים, מה דעתם לגבי התכנית..". חלק מהמרואיינים היו מודעים למגבלות שלהם בהערכת התכניות, הם ציינו שהם לא בטוחים אם יש לתכניות השפעה לטווח הרחוק. אחד המרואיינים ציין: "אני לא יודע, אין מדד אמפירי להעריך את התכניות, לא יודע אם התכניות נבדקות" ורכז אחר ציין: "קשה לדעת, אנחנו שומעים תגובות מהתלמידים, אם למדו, הבינו וכו', אבל זה לא בהכרח משנה את ההתנהגות שלהם".

7- תרבות הנהיגה באוכלוסייה הערבית מנקודת מבטם של הרכזים

מדברי המרואיינים עולה כי ישנם מאפיינים באוכלוסייה הערבית שמשפיעים על תרבות הנהיגה ומעלים את הסיכון לנהיגה לא בטוחה. הממצא הכי בולט היה תפקיד ההורים, ההורים נתפסו בקרב המרואיינים כגורם עיקרי בחוסר חינוך לבטיחות בדרכים. הרוב המוחלט של המרואיינים ציינו שהורים לא מדברים עם הילדים בנושא בטיחות בדרכים, לא מחנכים אותם, ואף חלק מהמרואיינים ציינו שהורים מהווים מודל חיקוי שלילי עבור הילדים שלהם. להלן ציטוטים נבחרים מדבריהם: "מה שמאפיין את החברה זה חוסר חינוך בבית, ההורים לא מדברים עם הילדים". "לתרבות יש חלק גדול, כאשר אבא שם את הבן שלו על הברכיים בזמן שהוא נוהג, הוא מהווה מודל חיקוי עבור הילד הקטן, ולא רק זה, הורים נוהגים ללא חגורת בטיחות או מרשים לילדים שלהם לנהוג ללא רישיון, הם מלמדים את הילדים לא לכבד את החוק וגם לא לכבד את ערך החיים ואלה מאפיינים בחברה שלנו לצערי".

University of Haifa, 199 Abba Khoushy, Mount Carmel, Haifa | 3498838 אוניברסיטת חיפה, רח' אבא חושי 199, חיפה
Phone: 972-4-8288675 : טל' E-mail: gassas@univ.haifa.ac.il : דוא"ל Fax: 972-4-8288673 פקס:

גורם אחר שעלה מהראיונות הוא אי ציות לחוקים, המרואיינים ציינו שמקובל בחברה לא לציית לחוקים, ומה שמגביר את הבעיה לדברי המרואיינים הוא שאין אכיפת חוק על ידי המשטרה, אחת המרואיינות הסבירה: "לא חונכנו לכבד את החוק, חיים עם הרגשה שהחוק הוא נגדנו, המשטרה לא עושה את העבודה שלה באזורים הערביים. גם לא חונכנו שהמשטרה דואגת לבטיחות שלנו, חונכנו שצריך לפחד מהמשטרה ולעשות הכל על מנת לא להיתפס...". גורם נוסף לדברי המרואיינים הוא התרחקות החברה מהדת ומהערכים: "הבעיה שהחברה מתרחקת מהתרבות ומהדת, וכך מתרחקת מהערכים, אין על מה לחנך את הצעירים. אם היו קרובים לדת ולתרבות היו לומדים שצריך לכבד את האחר, ואז היו מכבדים אנשים אחרים בכבוש. היו לומדים שאסור לשתות ואז לא היו נוהגים תחת השפעת אלכוהול".

8- הבדלים בתפישה בין קבוצות גיל שונות ביחס למי הוא נהג טוב

בבחינת תפיסותיהם של הרכזים מי הוא נהג טוב, עלו כמה הגדרות שהתייחסו לקבוצות שונות. הקבוצה הראשונה היא הרכזים עצמם, רובם המוחלט של הרכזים הגדירו נהג טוב, הנוהג לפי חוקי התעבורה, והוסיפו עוד תכונות כמו: מכבד חיי אדם, מכבד אחרים, זהיר וחכם בכבוש. להלן ציטוטים נבחרים מדבריהם:
"נהג טוב הוא נהג שמכבד את החוק ומכבד את חיי האדם", "נהג טוב הוא הנוהג לפי החוק, ומכבד את הזולת" הקבוצה השנייה היא קבוצת המבוגרים שגם מנקודת מבטם של המרואיינים, רובם רואים כנהג טוב הנהג המציית לחוקי התעבורה, ומכבד את חיי האדם, לא עושה תאונות ואין לו הרשעות: "לפי החברה נהג טוב הוא מי שלא עושה תאונות ואין לו הרשעות", ואחרים ציינו שנהג טוב הוא הנהג הבוגר, להלן ציטוט: "נהג טוב הוא המבוגר ולא הצעיר". הקבוצה השלישית היא קבוצת הצעירים, אשר חולקו על ידי המרואיינים לחלוקה מגדרית. המרואיינים ראו בנערים הצעירים אוכלוסייה בסיכון גבוה להתנהגות מסתכנת בכבוש, כי לדעתם הנערים הצעירים תופסים נהג טוב, נהג שמסתכן, זה בא לידי ביטוי בדבריהם: "בעיני הצעירים נהג טוב הוא נהג שנוסע מהר, עושה עבירות, משוויץ...". מרואיין אחר ציין: "בעיני הצעירים נהג טוב הוא שנוסע מהר, משוויץ, לא מכבד את החוק ומצליח לחמוק מהמשטרה". המרואיינים גם מצביעים על כך שהאופי של החברה כחברה שמרנית, מעודדת את הנערות לאיפוק, אך מעודדת את הנערים להתפרעות, כי בחברה נער שמסתכן בנהיגה נתפס "גבר", לעומת זאת, לא מקובל שנערות יאמצו התנהגויות סכוניות. להלן דברי אחד המרואיינים: "הבנים יותר מסתכנים, זה גם בגלל אופי החברה, כחברה שמרנית, הבנות לא מרשות לעצמן להשתולל ברחוב". רכזת אחרת הסבירה: "הבנים לוקחים יותר סיכונים, הבנות יותר מאופקות, והן מגיעות לבשלות לפני הבנים, ואולי גם בגלל שהחברה מצפה מהם כך".

University of Haifa, 199 Abba Khoushy, Mount Carmel, Haifa | 3498838 אוניברסיטת חיפה, רח' אבא חושי 199, חיפה
Phone: 972-4-8288675 : טל' E-mail: gassas@univ.haifa.ac.il : דוא"ל Fax: 972-4-8288673 פקס:

II. ממצאי המחקר הכמותי

University of Haifa, 199 Abba Khoushy, Mount Carmel, Haifa | 3498838 אוניברסיטת חיפה, רח' אבא חושי 199, חיפה
Phone: **972-4-8288675** : טל' E-mail: gassas@univ.haifa.ac.il : דוא"ל Fax: **972-4-8288673** פקס:

1. התייחסות לרישיון נהיגה

ההתייחסות להשגת רישיון נהיגה נבחנה בשני המישורים הבאים – רצון להשיג רישיון נהיגה ותדמיות של מי שיש לו רישיון נהיגה.

א. רצון להשיג רישיון נהיגה

נושא זה נבחן באמצעות השאלות הבאות

הסכמה או אי הסכמה עם הדעה הבאה –

- שאלת נכון או לא נכון – "אני כבר מחכה לרגע שיהיה לי רישיון נהיגה".
- "האם אתה מקנא או לא מקנא במי שיש לו רישיון נהיגה?"

טבלה מס' 1 מציגה את תגובות המרואיינים. מטבלה זו עולה כי:

רוב גדול של בני הנוער (88%) ללא הבדלים בין הקבוצות השונות כמהים לקבל רישיון נהיגה 94% ממי שאין להם רישיון נהיגה אומרים כי הם מתכוונים להוציא רישיון נהיגה. מיעוט גדול (41%) אפילו מודים כי הם מקנאים במי שיש לו רישיון. בהמשך הדוח נבחן כיצד מתנהגים אלו שאין להם רישיון. האם הם לא נוהגים כל עוד אין רישיון או שהם עוברים על החוק ונוהגים ללא רישיון.

טבלה מס' 1: עמדות לגבי רישיון נהיגה

		סה"כ	מגדר		כתה		מעמד מוניציפלי	
			בן	בת	ח-ט	יב	עיר	מועצה מקומית
אני כבר מחכה לרגע שיהיה לי רישיון נהיגה	1 - מסכים בהחלט	75.4%	73.9%	77.1%	81.8%	68.1%	74.0%	76.9%
	2 - די מסכים	12.6%	12.8%	12.7%	11.0%	14.3%	13.5%	10.8%
	סה"כ מסכים	88.0%	86.8%	89.8%	92.8%	82.4%	87.6%	87.7%
	3 - די לא מסכים	4.2%	4.1%	4.2%	3.1%	5.6%	4.3%	4.2%
	4 - כלל לא מסכים	5.5%	6.1%	4.8%	3.1%	8.2%	5.6%	5.9%
	סה"כ לא מסכים	9.8%	10.3%	9.0%	6.2%	13.8%	9.9%	10.1%
	אין תשובה	2.3%	3.0%	1.2%	1.0%	3.7%	2.6%	2.2%
	Total	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
האם אתה מקנא או לא מקנא במי שיש לו רישיון נהיגה?	1 - מקנא מאד	15.9%	14.0%	17.4%	17.6%	14.2%	13.8%	20.7%
	2 - די מקנא	25.0%	22.8%	27.6%	23.8%	26.3%	23.9%	23.3%
	סה"כ מקנא	41.0%	36.8%	45.1%	41.4%	40.5%	37.7%	44.0%
	3 - די לא מקנא	18.8%	19.8%	17.9%	18.0%	19.2%	18.6%	18.2%
	4 - כלל לא מקנא	32.8%	34.6%	32.0%	33.1%	32.9%	36.1%	28.8%
	סה"כ לא מקנא	51.7%	54.4%	49.8%	51.2%	52.1%	54.7%	47.0%
	אין תשובה	7.4%	8.8%	5.1%	7.5%	7.4%	7.6%	9.0%
	Total	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
ממוצע המדד המשותף בסולם 1-4		2.03	2.08	1.99	1.95	2.13	2.09	1.95

University of Haifa, 199 Abba Khoushy, Mount Carmel, Haifa | 3498838 אוניברסיטת חיפה, רח' אבא חושי 199, חיפה
Phone: 972-4-8288675 : טל' E-mail: gassas@univ.haifa.ac.il : דוא"ל Fax: 972-4-8288673 פקס:

ב. תדמית מי שיש לו רישיון נהיגה

טבלה מס׳ 2 מציגה את השאלות שבוחנות את התדמית של מי שיש לו רישיון נהיגה הבעת הסכמה או אי הסכמה עם הדעות הבאות:

- ״מי שיש לו רישיון נהיגה הוא גבר 'cool'״.
- ״מי שלא מצליח להוציא רישיון נהיגה הוא לא גבר״.
- ״כשיהיה לי רישיון נהיגה אעשה רושם על בני המין השני״.
- ״עם איזה מהדעות אתה מסכים ביותר?״

מטבלה זו עולה כי:

- קבלת רישיון נהיגה לא מבטיחה לנער תדמית של גבר ו/או קבלת הרישיון לא פוגעת בתדמית הגברית; רק כשליש מהמרואיינים (35%) מסכימים עם הדעה שמי שיש לו רישיון הוא גבר. רק מיעוט קטן (9%) חושבים שמי שלא מצליח להוציא רישיון הוא לא גבר.
- יחד עם האמור לעיל 42% מהבנים חושבים שכשיהיה להם רישיון נהיגה עם יעשו רושם על הבנות וכרבע מכלל המרואיינים (30% מהבנים ו-21% מהבנות) אומרים שצעיר עם רישיון נהיגה מקובל יותר בחברה.
- ראוי לציין גם כי בין בעלי רישיון נהיגה יש מיעוט שאומרים כי רישיון נהיגה עושה רושם עם הבנות. כמו כן בעלי רישיון נהיגה לא חושבים יותר מאחרים שבעלות על רישיון נהיגה מקנה מקובלות בחברה.

University of Haifa, 199 Abba Khoushy, Mount Carmel, Haifa | 3498838 אוניברסיטת חיפה, רח' אבא חושי 199, חיפה
Phone: 972-4-8288675 : טל' E-mail: gassas@univ.haifa.ac.il : דוא"ל Fax: 972-4-8288673 פקס:

טבלה מס׳ 2: תדמית מי שיש לו רישיון נהיגה על פני ממדים שונים

		סה"כ	מגדר		כתה		האם יש לך רישיון נהיגה?		מעמד מוניציפלי	
			בן		ח-ט	יב	יש	אין	עיר	מועצה מקומית
מי שיש לו רישיון נהיגה הוא גבר cool	1 - מסכים בהחלט	16.0%	18.9%		19.6%	12.1%	23.0%	13.7%	15.2%	18.0%
	2 - די מסכים	18.9%	22.6%		19.3%	18.3%	18.4%	19.2%	16.6%	18.5%
	סה"כ מסכים	34.9%	41.6%		38.8%	30.4%	41.4%	32.9%	31.8%	36.5%
	3 - די לא מסכים	19.8%	20.1%		19.3%	20.2%	16.4%	21.4%	18.6%	19.3%
	4 - כלל לא מסכים	42.7%	35.6%		38.8%	47.4%	40.1%	43.8%	46.5%	42.2%
	סה"כ לא מסכים	62.5%	55.7%		58.1%	67.6%	56.6%	65.1%	65.1%	61.5%
	אין תשובה	2.6%	2.7%		3.1%	2.0%	2.0%	2.0%	3.1%	2.0%
	Total	100.0%	100.0%		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
מי שלא מצליח להוציא רישיון נהיגה הוא לא גבר	1 - מסכים בהחלט	4.0%	5.1%		4.4%	3.5%	7.9%	2.9%	4.2%	2.2%
	2 - די מסכים	4.9%	6.6%		4.7%	5.2%	4.9%	4.6%	3.6%	4.4%
	סה"כ מסכים	8.9%	11.7%		9.1%	8.7%	12.8%	7.4%	7.8%	6.6%
	3 - די לא מסכים	12.7%	14.1%		12.2%	12.7%	11.2%	13.1%	10.7%	13.6%
	4 - כלל לא מסכים	76.8%	72.8%		77.1%	76.8%	74.0%	78.4%	79.5%	78.7%
	סה"כ לא מסכים	89.5%	86.9%		89.3%	89.5%	85.2%	91.5%	90.1%	92.3%
	אין תשובה	1.6%	1.4%		1.5%	1.7%	2.0%	1.1%	2.0%	1.1%
	Total	100.0%	100.0%		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
כשיהיה לי רישיון נהיגה אעשה רושם על הבנות	1 - מסכים בהחלט	13.2%	18.3%		17.2%	8.4%	19.0%	11.0%	14.3%	11.0%
	2 - די מסכים	17.7%	23.3%		17.4%	18.1%	20.7%	17.4%	16.8%	20.9%
	סה"כ מסכים	30.9%	41.6%		34.7%	26.5%	39.7%	28.4%	31.1%	31.9%
	3 - די לא מסכים	19.2%	23.0%		18.0%	20.6%	19.3%	19.2%	19.3%	20.0%
	4 - כלל לא מסכים	46.7%	33.2%		44.3%	49.3%	38.6%	49.6%	46.0%	45.5%
	סה"כ לא מסכים	65.9%	56.2%		62.3%	70.0%	57.9%	68.8%	65.3%	65.5%
	אין תשובה	3.2%	2.2%		3.0%	3.5%	2.4%	2.8%	3.6%	2.6%
	Total	100.0%	100.0%		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
עם איזה מהדעות הבאות אתה מסכים ביותר ?	1 - צעיר עם רישיון נהיגה מקובל יותר בחברה |בין החברה| מאשר צעיר בלי רישיון	24.6%	29.5%		25.3%	23.9%	26.9%	24.0%	22.7%	24.8%
	2.50 - אין קשר בין רישיון נהיגה לבין מקובלות בחברה	68.0%	61.8%		68.0%	68.1%	62.0%	69.6%	70.7%	69.4%
	4 - צעיר עם רישיון מקובל פחות בחברה | בין החברה|	7.3%	8.8%		6.7%	7.9%	11.1%	6.4%	6.6%	5.8%
	Total	100.0%	100.0%		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
ממוצע המדד המשותף בסולם 1-4		2.95	2.80		2.89	3.02	2.83	2.99	2.99	2.95

2. <u>התחושות שהנהיגה מעוררת \ צפויה לעורר</u>

א. תחושות המרואיין

הסקר בחן תפיסות לגבי התחושות שנהיגה מעוררת, הן תחושות של הנאה והן תחושות של פחדים

- התחושות נבחנו הן באמצעות השאלות הבאות:
  - ״מה נהיגה עושה לך/ לצעירים שנוהגים?״
  - ״האם אתה אוהב או לא אוהב לנהוג?״
  - ״האם אתה חושש או לא חושש שחלילה תקרה לך תאונת דרכים?״
- הסכמה או אי הסכמה עם המשפטים הבאים:
  - ״נהיגה תגרום לי הנאה רבה״
  - ״נהיגה ברכב מפחידה אותי״
  - ״נהיגה ברכב מחוץ לכפר מפחידה אותי״

אוניברסיטת חיפה, רח' אבא חושי 199, חיפה 3498838 | University of Haifa, 199 Abba Khoushy, Mount Carmel, Haifa
פקס: 972-4-8288673 Fax: דוא"ל : E-mail: gassas@univ.haifa.ac.il טל' : Phone: 972-4-8288675

טבלאות מס׳ 3-4 מציגות את תגובות המרואיינים . מטבלאות אלו עולה כי:

1. תחושות חיוביות

התחושה העיקרית היא שנהיגה מקנה היא שמחה. באשר לתחושה אחרת – גאווה נמצא כי המרואיינים מייחסים אותה על אחרים: להם הנהיגה מעניקה גאווה לי לא. אך סביר להניח כי יש כאן השלכה של התחושה של הפרט שלא נאה להודות בה.

2. תחושות שליליות

תחושת הפחד לא בולטת בתודעת הפרט, אולם כאשר מטים את תשומת לב בני הנוער לתחושות אלו עולה כי:

- כשני שליש מהמרואיינים (62%) חוששים שתקרה להם תאונת דרכים. יחד עם זאת רק מיעוט אומרים שנהיגה בכפר מפחידה אותם (28%) או שנהיגה מחוץ לכפר מפחידה אותם (27%).

מבדיקה הפערים בין הקבוצות השונות עולה כי:

- בנות חוששות מנהיגה יותר מבנים, 33% לעומת 22%
- מי שאין לו רישיון נהיגה חושש מכך שתקרה תאונה יותר ממי שכבר יש לו רישיון נהיגה (64% לעומת 56%).

טבלה מס׳ 3: תחושות שמתקשרות לנהיגה

		סה"כ	מגדר		כתה		האם יש לך רישיון		מעמד מוניציפלי	
			בן	בת	ח-ט	י	אין	יש	עיר	מועצה מקומית
האם אתה אוהב או לא אוהב לנהוג? (בקרב בעלי תשיון נהיגה בלבד)	1 אוהב מאוד	67.8%	71.2%	65.8%	57.9%	72.0%		67.8%	68.4%	67.9%
	2 די אוהב	22.0%	21.8%	23.3%	18.9%	23.7%		22.0%	19.4%	25.6%
	סה"כ אוהב	89.8%	92.9%	89.2%	76.8%	95.7%		89.8%	87.9%	93.6%
	3 די לא אוהב	3.6%	2.9%	5.0%	7.4%	1.9%		3.6%	3.9%	2.6%
	4 מאוד לא אוהב	2.3%	1.8%	3.3%	7.4%			2.3%	2.9%	1.3%
	סה"כ לא אוהב	5.9%	4.7%	8.3%	14.7%	1.9%		5.9%	6.8%	3.8%
	אין תשובה	4.3%	2.4%	2.5%	8.4%	2.4%		4.3%	5.3%	2.6%
	Total	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%		100.0%	100.0%	100.0%
נהיגה תגרום לי הנאה רבה	1 - מסכים בהחלט	74.3%	75.8%	73.7%	73.2%	75.4%	72.5%	84.9%	72.1%	78.2%
	2 - די מסכים	21.6%	20.8%	22.3%	21.9%	21.2%	23.5%	13.5%	23.0%	18.0%
	סה"כ מסכים	95.8%	96.6%	96.0%	95.0%	96.6%	96.0%	98.4%	95.1%	96.3%
	3 - די לא מסכים	1.9%	1.6%	2.0%	2.2%	1.5%	2.0%	.7%	1.9%	2.4%
	4 -כלל לא מסכים	1.3%	1.1%	1.3%	1.7%	.9%	1.4%	.7%	1.7%	.7%
	סה"כ לא מסכים	3.1%	2.7%	3.3%	3.9%	2.4%	3.4%	1.3%	3.6%	3.1%
	אין תשובה	1.0%	.7%	.8%	1.1%	1.0%	.6%	.3%	1.3%	.7%
	Total	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
ממוצע המדד המשותף בסולם 1-4		1.33	1.32	1.33	1.35	1.31	1.34	1.27	1.36	1.28

אוניברסיטת חיפה, רח' אבא חושי 199, חיפה 3498838 | University of Haifa, 199 Abba Khoushy, Mount Carmel, Haifa
פקס: 972-4-8288673 Fax: דוא"ל : E-mail: gassas@univ.haifa.ac.il טל' : Phone: 972-4-8288675

טבלה מס׳ 4: החששות המתקשרות לנהיגה

		סה"כ	מגדר	כתה		האם יש לך רישיון נהיגה?		מעמד מוניציפלי	
			בן	ח-ט	יב	יש	אין	עיר	מועצה מקומית
נהיגה ברכב בכפר מפחידה אותי	1 - כלל לא מסכים	41.1%	49.9%	43.0%	39.3%	51.0%	39.1%	39.5%	44.0%
	2 - די לא מסכים	29.2%	27.4%	27.9%	30.3%	25.0%	30.6%	28.9%	29.9%
	סה"כ לא מסכים	70.4%	77.2%	71.0%	69.6%	76.0%	69.7%	68.4%	73.8%
	3 - די מסכים	23.1%	17.7%	21.9%	24.6%	20.1%	23.6%	24.4%	20.7%
	4 - מסכים בהחלט	5.2%	4.3%	5.8%	4.6%	3.0%	5.9%	5.7%	4.6%
	סה"כ מסכים	28.4%	21.9%	27.7%	29.2%	23.0%	29.5%	30.0%	25.3%
	אין תשובה	1.3%	.9%	1.3%	1.2%	1.0%	.8%	1.6%	.9%
	Total	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
נהיגה ברכב מחוץ לכפר מפחידה אותי	1 - כלל לא מסכים	43.3%	52.8%	41.4%	45.1%	56.6%	40.4%	39.9%	48.8%
	2 - די לא מסכים	27.9%	25.8%	27.3%	28.9%	20.7%	30.2%	27.9%	28.4%
	סה"כ לא מסכים	71.2%	78.6%	68.6%	74.1%	77.3%	70.6%	67.8%	77.1%
	3 - די מסכים	20.3%	14.1%	20.7%	20.1%	16.1%	21.1%	23.4%	14.9%
	4 - מסכים בהחלט	6.7%	6.3%	8.9%	4.2%	5.6%	6.9%	6.8%	6.6%
	סה"כ מסכים	27.1%	20.4%	29.6%	24.3%	21.7%	28.0%	30.2%	21.5%
	אין תשובה	1.7%	1.0%	1.8%	1.6%	1.0%	1.4%	2.0%	1.3%
	Total	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
האם אתה חושש או לו חושש שחלילה תקרה לך תאונת דרכים?	1 - כלל לא חושש	13.0%	18.2%	14.4%	11.2%	17.8%	11.3%	12.6%	12.5%
	2 - די לא חושש	24.3%	29.6%	26.3%	21.9%	26.3%	24.2%	24.2%	24.0%
	סה"כ לא חושש	37.3%	47.9%	40.7%	33.2%	44.1%	35.5%	36.8%	36.5%
	3 - די חושש	40.9%	37.7%	36.2%	46.4%	39.5%	42.0%	40.2%	42.9%
	4 - חושש מאד	21.3%	14.0%	22.4%	20.1%	16.4%	22.3%	22.3%	20.4%
	סה"כ חושש	62.2%	51.7%	58.6%	66.5%	55.9%	64.3%	62.5%	63.3%
	אין תשובה	.5%	.4%	.7%	.4%		.2%	.7%	.2%
	Total	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
ממוצע המדד המשותף בסולם 1-4		2.18	1.99	2.18	2.18	2.00	2.23	2.22	2.13

ב. חששות של אחרים

טבלה מס׳ 5 מציגה את תגובות המרואיינים לשאלות:

- ״האם רוב החברים שלך חוששים או לא חוששים מנהיגה מחוץ לכפר או בשכונה?״(5)
- ״האם אנשים שמפחדים מנהיגה מחוץ לכפר מתביישים או לא מתביישים להודות בכך?״(6)

מטבלה זו עולה כי חלק גדול מהמרואיינים משליכים את החששות מנהיגה על אחרים בעוד שכאמור רק 27% אומרים כי נהיגה מחוץ לכפר/שכונה מפחידה אותם, כאשר מדובר באחרים למעלה מחצי מהמרואיינים (54%) אומרים כי לפחות חלק מהנהגים בסביבתם חוששים מנהיגה מחוץ לכפר/שכונה. זאת ועוד כחמישית (22%) אומרים שרוב החוששים מתביישים להודות בכך וכמעט מחצית המרואיינים (47%) אומרים שלפחות חלק חוששים להודות בפחדים.

University of Haifa, 199 Abba Khoushy, Mount Carmel, Haifa | 3498838 אוניברסיטת חיפה, רח' אבא חושי 199, חיפה
Phone: 972-4-8288675 : טל' E-mail: gassas@univ.haifa.ac.il : דוא"ל Fax: 972-4-8288673 :פקס

טבלה מס׳ 5: תפיסות לגבי חששות אנשים בסביבת המרואיינים מהנהיגה

		סה"כ	מגדר		כתה		האם יש לך רישיון		מעמד מוניציפלי	
			בן	בת	ח-ט	יב	יש	אין	עיר	מועצה מקומית
האם רוב החברים שלך חוששים או לא חוששים מנהיגה מחוץ לכפר או בשכונה?	1 - אף אחד לא חושש	2%.	1%.	1%.	1%.	2%.		2%.	1%.	
	2 - חלק קטן חוששים	44.0%	45.6%	43.6%	42.7%	45.8%	40.1%	45.8%	43.0%	47.5%
	סה"כ מעט חוששים או כלל לא	44.2%	45.7%	43.7%	42.8%	46.0%	40.1%	46.0%	43.1%	47.5%
	3 - חלק חוששים וחלק לא חוששים	40.8%	37.6%	43.9%	40.3%	41.5%	42.1%	41.0%	41.2%	41.5%
	4 - רובם חוששים	7.8%	9.1%	6.4%	8.0%	7.4%	6.9%	7.3%	7.5%	7.0%
	5 - כולם חוששים	5.5%	6.1%	5.0%	6.9%	3.9%	9.5%	4.6%	6.4%	2.6%
	סה"כ חוששים	54.2%	52.8%	55.3%	55.2%	52.7%	58.6%	52.9%	55.0%	51.2%
	אין תשובה	1.6%	1.4%	1.1%	2.0%	1.2%	1.3%	1.1%	1.9%	1.3%
	Total	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
האם אנשים שמפחדים מנהיגה מחוץ לכפר מתביישים או לא מתביישים להודות בכך?	1 - אף אחד לא חושש	30.4%	30.2%	29.7%	34.2%	26.4%	26.0%	31.1%	31.5%	31.0%
	2 - חלק קטן חוששים	21.4%	18.7%	23.9%	20.6%	22.2%	16.8%	22.6%	19.8%	24.4%
	סה"כ מעט חוששים או כלל לא	51.8%	48.9%	53.6%	54.8%	48.6%	42.8%	53.6%	51.3%	55.4%
	3 - חלק חוששים וחלק לא חוששים	25.3%	22.5%	28.1%	24.4%	26.3%	24.3%	26.0%	25.8%	24.2%
	4 - רובם חוששים	16.6%	20.8%	13.8%	14.9%	18.2%	21.7%	15.6%	16.8%	14.3%
	5 - כולם חוששים	5.2%	7.0%	3.8%	4.5%	6.0%	9.9%	4.2%	4.7%	5.5%
	סה"כ הרוב או כולם חוששים	47.1%	50.3%	45.6%	43.8%	50.5%	55.9%	45.7%	47.3%	44.0%
	אין תשובה	1.2%	9%.	8%.	1.4%	9%.	1.3%	6%.	1.4%	7%.
	Total	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
ממוצע המדד המשותף בסולם 1-5		2.59	2.65	2.55	2.56	2.61	2.79	2.54	2.59	2.51

3. <u>תפיסות לגבי הגורמים לתאונות</u>

השאלות שבחנו את התפיסות לגבי הגורמים לתאונות נחלקו לקבוצות הבאות

- שאלות שהתייחסו למכלול הגורמים
- שאלות שהתמקדו בגורמי המזל
- שאלות שבחנו את הקשר בין גיל לבין מעורבות בתאונות דרכים.

א. שאלות שהתייחסו למכלול הגורמים

טבלה מס׳ 6 מציגה את תגובות המרואיינים לשאלות הבאות:

University of Haifa, 199 Abba Khoushy, Mount Carmel, Haifa | 3498838 אוניברסיטת חיפה, רח' אבא חושי 199, חיפה
Phone: 972-4-8288675 : טל' E-mail: gassas@univ.haifa.ac.il : דוא"ל Fax: 972-4-8288673 פקס:

- "במדינת ישראל קורות הרבה תאונות דרכים. מהו לדעתך הגורם העיקרי לכך?"
- "ומהו הגורם השני בחשיבותו?"
- (השאלה הופנתה למי שאין לו רישיון נהיגה) "מדוע לא תנהג לפני שיהיה לך רישיון גם אם תדע לנהוג טוב?"

טבלה מס' 6: הגורמים שנתפסים כאחראים לתאונות דרכים

			סה"כ	מגדר		כתה		האם יש לך רישיון נהיגה?		מעמד מוניציפלי	
				בן	ח-ט	יב		יש	אין	עיר	מועצה מקומית
א. ציינו כגורם עיקרי	במדינת ישראל קורות הרבה תאונות דרכים מהו לדעתך הגורם העיקרי לכך?	חוסר זהירות של נהגים	65.1%	57.7%	62.8%	68.1%		55.9%	68.8%	65.4%	67.0%
		אין מספיק אכיפה של המשטרה	14.1%	16.0%	16.0%	11.6%		16.8%	13.8%	14.6%	11.6%
		הנהגים עצבנים	5.3%	7.0%	5.7%	5.0%		3.9%	5.5%	5.4%	5.3%
		התשתיות לא טובות	5.3%	6.7%	4.7%	5.9%		8.2%	4.1%	4.4%	6.4%
		הנהגים לא מיומנים מספיק	3.6%	4.7%	3.3%	4.0%		6.9%	2.8%	3.2%	3.3%
		חוסר מזל	1.9%	2.4%	2.3%	1.5%		2.3%	1.7%	1.8%	2.2%
		אין תשובה	4.6%	5.6%	5.2%	4.0%		5.9%	3.2%	5.2%	4.2%

ב.צוין כגורם עיקרי או משני	אפיונים לנהג טוב (סה"כ התשובות שצויינו בסדר יורד).	חוסר זהירות של נהגים	81.7%	75.8%	79.2%	84.3%		72.4%	85.6%	80.7%	83.1%
		אין מספיק אכיפה של המשטרה	38.1%	36.2%	41.1%	34.5%		39.8%	38.4%	39.4%	34.7%
		הנהגים עצבנים	25.9%	27.1%	28.9%	22.8%		20.1%	27.7%	26.8%	23.1%
		התשתיות לא טובות	16.4%	17.2%	12.5%	20.8%		22.4%	14.7%	14.8%	20.2%
		הנהגים לא מיומנים מספיק	16.3%	17.9%	13.5%	19.5%		19.7%	15.6%	15.0%	18.2%
		חוסר מזל	5.9%	6.8%	6.8%	5.0%		7.2%	5.3%	6.6%	4.6%

University of Haifa, 199 Abba Khoushy, Mount Carmel, Haifa | 3498838 אוניברסיטת חיפה, רח' אבא חושי 199, חיפה
Phone: 972-4-8288675 : טל' E-mail: gassas@univ.haifa.ac.il : דוא"ל Fax: 972-4-8288673 פקס:

מטבלה מס׳ 6 עולה כי הגורם האנושי נתפס כאחראי עקרי לתאונות הדרכים (90% ציינו גורם זה כאחד משני האחראים לתאונות דרכים)

- 81% ציינו את חוסר הזהירות של הנהגים.
- 26% ציינו את עצבנות הנהגים.
- 16% ציינו חוסר מיומנות.

♦ על הגורמים האחרים שאחראים לתאונות דרכים נמנים

- אין מספיק אכיפה (38%).
- תשתיות לא טובות (16%).

ב. גורם המזל

המרואיינים התבקשו לציין אם הם מסכימים או לא מסכימים עם הדעה הבאה:

♦ ״תאונות דרכים הן רק עניין של מזל רע״.

טבלה מס׳ 7 מציגה את תגובות המרואיינים, מטבלה זו עולה כי רק בחמישית מהמרואיינים (22%) חושבים שלמזל תפקיד חשוב בתאונות דרכים.
חלקם של מי שחושב כך גבוה בקרב הבנות (29% לעומת 18%) ובקרב מי שיש להם רישיון נהיגה יותר מאשר בקרב מי שאין לו רישיון נהיגה (32% לעומת 20%)

טבלה מס׳ 7: תפיסת ההשלכות של המזל על תאונות דרכים

		סה"כ	מגדר		כתה		האם יש לך רישיון נהיגה?		מעמד מוניציפלי	
			בן	בת	ח-ט	יב	יש	אין	עיר	מועצה מקומית
תאונות דרכים הן רק עניין של מזל רע	1 - מסכים בהחלט	10.5%	14.1%	7.8%	12.2%	8.6%	16.4%	8.7%	10.2%	11.0%
	2 - די מסכים	11.6%	14.5%	9.8%	10.6%	12.6%	15.1%	11.3%	11.4%	7.9%
	סה"כ מסכים	22.0%	28.6%	17.6%	22.8%	21.2%	31.6%	20.0%	21.6%	18.9%
	3 - די לא מסכים	28.9%	30.5%	28.1%	26.0%	32.3%	30.3%	29.1%	28.2%	29.7%
	4 - כלל לא מסכים	45.1%	38.0%	51.9%	47.4%	42.4%	33.9%	49.2%	45.5%	48.8%
	סה"כ לא מסכים	74.0%	68.5%	80.0%	73.4%	74.7%	64.1%	78.3%	73.7%	78.5%
	אין תשובה	4.0%	2.8%	2.5%	3.9%	4.1%	4.3%	1.7%	4.7%	2.6%
	Total	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

ג. תרומת הגיל (הצעיר) לתאונות דרכים

בפני המרואיינים הוצגה השאלה הבאה:

♦ ״האם הסיכויים של נהג צעיר להיות מעורב בתאונת דרכים גבוהים או נמוכים לדעתך? ״(47)

ושאלה שבחנה הסכמה או אי הסכמה עם המשפט הבא:

אוניברסיטת חיפה, רח' אבא חושי 199, חיפה 3498838 | University of Haifa, 199 Abba Khoushy, Mount Carmel, Haifa
פקס: 972-4-8288673 Fax: דוא"ל : E-mail: gassas@univ.haifa.ac.il טל' : Phone: 972-4-8288675

"נהג צעיר חייב להקפיד על כללי הבטיחות יותר מנהג ותיק".

טבלה מס' 8 מציגה את תגובות המרואיינים. מטבלה זו עולה כי:

- כ-80% מהמרואיינים ללא הבדלים משמעותיים בין הקבוצות השונות חושבים כי הסיכויים של נהג צעיר להיות מעורב בתאונת דרכים הם או גבוהים (55%) או בינוניים (21%).
- במקביל לכך כ-70%, חושבים כי נהג צעיר צריך להקפיד על כללי הבטיחות יותר מנהג ותיק.

טבלה מס' 8: השלכות של גיל צעיר על הצורך בנהיגה זהירה

		סה"כ	מגדר		כתה		האם יש לך רישיון נהיגה?		מעמד מוניציפלי	
			בן	בת	ח-ט	יב	יש	אין	עיר	מועצה מקומית
נהג צעיר חייב להקפיד על כללי הבטיחות יותר מנהג ותיק	1.00 - כלל לא מסכים	16.3%	14.8%	17.2%	16.1%	16.7%	17.1%	16.0%	17.4%	15.6%
	2.33 - די לא מסכים	11.6%	12.4%	11.6%	10.1%	13.3%	15.1%	11.3%	11.7%	10.5%
	סה"כ לא מסכים	27.9%	27.2%	28.8%	26.2%	30.0%	32.2%	27.4%	29.2%	26.2%
	3.67 - די מסכים	26.6%	30.6%	23.8%	24.6%	28.8%	27.3%	25.9%	27.2%	25.5%
	5.00 - מסכים בהחלט	44.3%	40.9%	46.8%	47.9%	40.0%	39.1%	46.0%	42.3%	47.0%
	סה"כ מסכים	70.8%	71.5%	70.6%	72.5%	68.8%	66.4%	71.9%	69.5%	72.5%
	אין תשובה	1.2%	1.3%	.5%	1.3%	1.1%	1.3%	.8%	1.3%	1.3%
	Total	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
האם הסיכויים של נהג צעיר להיות מעורב בתאונת דרכים גבוהים או נמוכים לדעתך?	1 - נמוכים מאד	5.4%	5.8%	4.9%	6.6%	4.1%	6.3%	5.1%	5.8%	5.5%
	2 - די נמוכים	8.9%	8.0%	10.1%	9.5%	8.1%	9.9%	9.0%	9.1%	9.7%
	סה"כ נמוכים	14.3%	13.8%	15.0%	16.1%	12.2%	16.1%	14.1%	14.8%	15.2%
	3 - בינוניים	25.6%	27.9%	25.1%	26.0%	25.3%	22.7%	27.4%	26.0%	27.5%
	4 - די גבוהים	30.1%	28.6%	32.7%	28.8%	31.4%	31.9%	31.2%	28.7%	28.1%
	5 - גבוהים מאד	25.0%	26.8%	25.0%	24.6%	25.4%	27.3%	25.8%	24.4%	25.5%
	סה"כ גבוהים	55.1%	55.4%	57.7%	53.5%	56.9%	59.2%	57.1%	53.1%	53.6%
	אין תשובה	5.0%	2.8%	2.2%	4.5%	5.6%	2.0%	1.4%	6.0%	3.7%
	Total	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
ממוצע המדד המשותף בסולם 1-5		3.65	3.65	3.66	3.67	3.63	3.58	3.68	3.60	3.68

4. <u>שמירה על חוקי התנועה</u>

הפרק בוחן הן עמדות כלליות כלפי שמירה על חוקי התנועה והן התייחסות לכללי בטיחות ספציפיים.

א. עמדות כלליות- דווח על התנהגות

העמדות הכלליות נבחנו באמצעות השאלות הבאות:

- המרואיינים התבקשו להביע הסכמה או אי הסכמה עם המשפטים הבאים –
  - "חוקי התנועה יפריעו לי ליהנות מהנהיגה"

University of Haifa, 199 Abba Khoushy, Mount Carmel, Haifa | 3498838 אוניברסיטת חיפה, רח' אבא חושי 199, חיפה
Phone: 972-4-8288675 : טל' E-mail: gassas@univ.haifa.ac.il : דוא"ל Fax: 972-4-8288673 פקס:

- "נהג מנוסה יכול להרשות לעצמו לא לשמור על כללי הבטיחות"
- "חשוב לנהוג בזהירות, לא להשוויץ לחבר"ה ולשמור על כללי הבטיחות בנהיגה גם כאשר אין סיכוי שהמשטרה תתפוס את הנהג"

הדיווחים על התנהגות נבחנו באמצעות השאלות הבאות שהתייחסו לנהיגה בחברות

- "כאשר אתה נוסע עם חברים, כשאחד מהם נוהג האם אתה מבקש מנהג שינהג בזהירות / מעירים לנהג אם הוא לא נוהג בזהירות?"

טבלאות 9 ו-10 מציגות את תגובות המרואיינים

טבלה מס' 9 : עמדות כלליות כלפי שמירה על חוקי התנועה

		סה"כ	מגדר		כתה		האם יש לך רישיון נהיגה?		מעמד מוניציפלי	
			בן	בת	ח-ט	יב	יש	אין	עיר	מועצה מקומית
חוקי התנועה יפריעו לי ליהנות מהנהיגה	1 - מסכים בהחלט	13.2%	17.2%	9.8%	17.6%	8.5%	19.1%	12.2%	14.1%	11.6%
	2 - די מסכים	20.8%	25.1%	17.9%	19.1%	22.6%	20.7%	20.7%	19.8%	21.8%
	סה"כ מסכים	34.0%	42.3%	27.6%	36.7%	31.0%	39.8%	32.8%	34.0%	33.4%
	3 - די לא מסכים	26.3%	26.8%	26.2%	22.4%	30.3%	27.6%	26.1%	25.2%	25.9%
	4 - כלל לא מסכים	37.4%	29.2%	43.9%	38.3%	36.5%	31.6%	39.1%	38.0%	39.3%
	סה"כ לא מסכים	63.6%	56.0%	70.1%	60.7%	66.8%	59.2%	65.1%	63.1%	65.3%
	אין תשובה	2.3%	1.7%	2.3%	2.5%	2.1%	1.0%	2.1%	2.9%	1.3%
	Total	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
נהג מנוסה יכול להרשות לעצמו לא לשמור על כללי הבטיחות	1 - מסכים בהחלט	5.5%	7.8%	3.3%	6.5%	4.5%	7.9%	4.4%	5.6%	4.0%
	2 - די מסכים	8.7%	10.0%	7.3%	7.4%	10.2%	11.8%	7.8%	8.7%	7.3%
	סה"כ מסכים	14.2%	17.8%	10.5%	13.9%	14.7%	19.7%	12.2%	14.3%	11.2%
	3 - די לא מסכים	18.9%	22.2%	16.5%	18.4%	18.8%	23.4%	18.3%	18.3%	14.5%
	4 - כלל לא מסכים	65.4%	57.8%	72.5%	66.1%	65.0%	54.9%	68.7%	65.7%	73.0%
	סה"כ לא מסכים	84.3%	80.1%	88.9%	84.5%	83.8%	78.3%	87.0%	84.0%	87.5%
	אין תשובה	1.6%	2.1%	.5%	1.7%	1.5%	2.0%	.8%	1.7%	1.3%
	Total	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
חשוב לנהוג בזהירות, לא להשוויץ לחברה ולשמור על כללי הבטיחות בנהיגה גם כאשר אין סיכוי שהמשטרה תתפוס את הנהג	1 - כלל לא מסכים	4.4%	6.0%	3.3%	5.1%	3.6%	4.6%	4.3%	4.8%	4.4%
	2 - די לא מסכים	4.6%	5.8%	3.6%	5.2%	4.1%	8.6%	3.6%	5.2%	4.0%
	סה"כ לא מסכים	9.0%	11.8%	6.8%	10.2%	7.7%	13.2%	7.8%	10.0%	8.4%
	3 - די מסכים	13.7%	18.5%	9.9%	14.3%	12.6%	17.1%	13.1%	13.2%	13.2%
	4 - מסכים בהחלט	76.1%	68.5%	82.7%	74.0%	78.8%	69.4%	78.3%	75.2%	78.0%
	סה"כ מסכים	89.8%	87.0%	92.5%	88.3%	91.4%	86.5%	91.4%	88.4%	91.2%
	אין תשובה	1.2%	1.1%	.7%	1.4%	.9%	.3%	.8%	1.6%	.4%
	Total	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
ממוצע המדד המשותף בסולם 1-4		3.33	3.18	3.46	3.30	3.37	3.17	3.38	3.32	3.39

אוניברסיטת חיפה, רח' אבא חושי 199, חיפה 3498838 | University of Haifa, 199 Abba Khoushy, Mount Carmel, Haifa
פקס: 972-4-8288673 Fax: דוא"ל : gassas@univ.haifa.ac.il E-mail: טל' : 972-4-8288675 Phone:

טבלה מס׳ 10 : התנהגות המתייחסת לשמירה על זהירות בנהיגה

		סה"כ	מגדר		כתה		האם יש לך רישיון נהיגה?		מעמד מוניציפלי	
			בן	בת	ח-ט	יב	יש	אין	עיר	מועצה מקומית
מבקשים מהנהג שינהג בזהירות	1 - אף פעם	10%	15%	6%	13%	7%	11%	9%	10%	11%
	2 - עושים רק לעיתים רחוקות	12%	16%	10%	13%	11%	11%	13%	12%	9%
	סה"כ לעיתים רחוקות או אף פעם	23%	31%	16%	26%	18%	22%	22%	22%	20%
	3 - לפעמים עושים זאת לפעמים לא	17%	19%	16%	17%	17%	18%	17%	15%	18%
	4 - עושים בדרך כלל	22%	20%	23%	18%	26%	24%	22%	21%	24%
	5 - עושים תמיד	36%	29%	43%	37%	35%	35%	37%	38%	37%
	סה"כ בדר"כ או תמיד	58%	49%	66%	55%	61%	59%	59%	59%	61%
	אין תשובה	3%	1%	2%	2%	3%	2%	1%	3%	1%
	Total	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

מטבלאות 9 ו-10 עולה כי :

- ברמת העמדות הכלליות רוב גדול של המרואיינים אומרים כי חשוב לנהוג בזהירות (85%-90%). יחד עם זאת, כשליש מהמרואיינים (34%) אומרים כי חוקי התנועה יפריעו להם ליהנות מהנהיגה.
- הדיווחים על התנהגות מראים עי כאשר נוסעים בחברותא 75% אומרים כי לפעמים או בתדירות גבוה או יותר הם מבקשים מהנהג שינהג בזהירות. כשני שליש (63%) אומרים כי הם מעירים לנהג אם הוא לא נוסע בזהירות. מבדיקת ההבדלים בין הקבוצות השונות עולה כי בנות מבקשות מהנהג יותר שינהג בזהירות יותר מבנים (82% לעומת 68%).

ב. התייחסות לנושאים ספציפיים

1. <u>חגורת בטיחות</u>

נבחנו הן עמדות והן דפוסי התנהגות הנוגעים לחגורת בטיחות.

- ״ממה שאתה מרגיש, האם חגורת בטיחות מגבילה או לא מגבילה אותך?״
- ״האם אתה מאמין או לא מאמין שחגורת בטיחות יכולה להציל את החיים במקרה של תאונת דרכים?״.
- הסכמה או אי הסכמה עם המשפט הבא ״בדרך כלל מי ששם חגורת בטיחות הוא פחדן שפוחד מהמשטרה״.

השאלות שבחנו : דיווחים על התנהגות

- ״כשאתה נוסע עם חברה צעירים כשאחד מהם נוהג האם אתם חוגרים חגורת בטיחות?״

University of Haifa, 199 Abba Khoushy, Mount Carmel, Haifa | 3498838 אוניברסיטת חיפה, רח' אבא חושי 199, חיפה
Phone: 972-4-8288675 : טל' E-mail: gassas@univ.haifa.ac.il : דוא"ל Fax: 972-4-8288673 פקס:

- "כשאתה נוסע בתוך הכפר/ בסביבת מקום מגוריך כשמישהו אחר נוהג, האם אתה חוגר או לא חוגר חגורת בטיחות?"
- הסכמה או אי הסכמה עם המשפט הבא – "רוב הקרובים שלי חוגרים חגורת בטיחות גם שהם נוסעים בכפר".

טבלה מס' 11-12 מציגות את תגובות המרואיינים:

טבלה מס' 11: עמדות ותפיסות לגבי חגורת בטיחות

		סה"כ	מגדר		כתה		האם יש לך רישיון נהיגה?		מעמד מוניציפלי	
			בן	בת	ח-ט	יב	יש	אין	עיר	מועצה מקומית
בדרך כלל מי ששם חגורת בטיחות הוא פחדן שפוחד מהמשטרה	1 - מסכים בהחלט	4.9%	7.1%	2.8%	6.3%	3.4%	7.6%	3.8%	5.1%	4.4%
	2 - די מסכים	6.1%	8.2%	4.6%	5.8%	6.5%	9.6%	5.1%	5.7%	4.2%
	סה"כ מסכים	11.1%	15.3%	7.4%	12.1%	9.9%	17.2%	9.0%	10.8%	8.6%
	3 - די לא מסכים	10.5%	14.5%	7.1%	9.8%	11.3%	12.3%	9.9%	10.2%	8.6%
	4 - כלל לא מסכים	78.4%	70.2%	85.4%	78.1%	78.8%	70.5%	81.1%	79.0%	82.7%
	סה"כ לא מסכים	88.9%	84.7%	92.6%	87.9%	90.1%	82.8%	91.0%	89.2%	91.4%
	Total	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

University of Haifa, 199 Abba Khoushy, Mount Carmel, Haifa | 3498838 אוניברסיטת חיפה, רח' אבא חושי 199, חיפה
Phone: 972-4-8288675 : טל' E-mail: gassas@univ.haifa.ac.il : דוא"ל Fax: 972-4-8288673 פקס:

טבלה מס׳ 11 המשך: עמדות ותפיסות לגבי חגורת בטיחות

		סה"כ	מגדר		כתה		האם יש לך רישיון נהיגה?		מעמד מוניציפלי	
			בן	בת	ח-ט	יב	יש	אין	עיר	מועצה מקומית
כשאתה נוסע בעם חבר'ה צעירים כשאחד מכם נוהג האם אתם חוגרים חגורת בטיחות?	1 - אף פעם	4.0%	5.4%	2.6%	5.5%	2.4%	5.3%	3.5%	4.6%	3.1%
	2 - עושים רק לעיתים רחוקות	3.8%	5.1%	2.7%	3.6%	3.9%	3.9%	3.7%	3.5%	3.5%
	סה"כ לעיתים רחוקות או אף פעם	7.8%	10.5%	5.3%	9.1%	6.2%	9.2%	7.2%	8.1%	6.6%
	3 - לפעמים עושים זאת לפעמים לא	13.4%	12.1%	14.7%	15.5%	11.0%	9.5%	14.5%	12.6%	13.0%
	4 - עושים בדרך כלל	23.6%	24.4%	23.3%	23.3%	23.9%	19.4%	25.3%	22.6%	26.2%
	5 - עושים תמיד	53.0%	51.7%	55.5%	50.2%	56.4%	60.9%	52.0%	54.0%	53.0%
	סה"כ בדר"כ או תמיד	44.8%	47.0%	43.3%	48.0%	41.1%	38.2%	47.0%	43.3%	45.7%
	אין תשובה	2.2%	1.3%	1.2%	1.9%	2.5%	1.0%	1.0%	2.8%	1.3%
	Total	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
כשאתה נוסע בתוך הכפר\ בסביבת מקום מגוריך כשמישהו אחר נוהג , האם אתה חוגר או לא חוגר חגורת בטיחות?	1 - אף פעם	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%
	2 - לעתים רחוקות חוגר	15.0%	18.1%	12.6%	18.3%	11.6%	13.2%	15.3%	15.3%	17.1%
	סה"כ לעיתים רחוקות או אף פעם	15.0%	18.1%	12.6%	18.3%	11.6%	13.2%	15.3%	15.3%	17.1%
	3 - לפעמים חוגר	16.7%	17.8%	16.0%	17.9%	15.2%	18.8%	16.5%	15.1%	16.9%
	4 - בדרך כלל חוגר	24.3%	24.9%	24.2%	25.6%	22.1%	20.1%	25.9%	22.2%	24.6%
	5 - תמיד חוגר	40.7%	36.6%	45.0%	34.3%	48.4%	44.7%	40.7%	43.2%	39.1%
	סה"כ לפעמים או בדר"כ או תמיד	81.6%	79.3%	85.2%	77.9%	85.7%	83.6%	83.1%	80.5%	80.7%
	אין תשובה	3.3%	2.6%	2.3%	3.9%	2.7%	3.3%	1.7%	4.2%	2.2%
	Total	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
רוב הקרובים שלי חוגרים חגורת בטיחות גם כשהם נוסעים בכפר	1.00 - כלל לא מסכים	11.0%	12.8%	9.6%	13.5%	8.0%	7.9%	11.8%	10.8%	11.2%
	2.33 - די לא מסכים	21.7%	20.5%	23.2%	19.0%	24.6%	20.1%	22.4%	19.1%	23.1%
	סה"כ מסכים	32.7%	33.3%	32.8%	32.6%	32.5%	28.0%	34.2%	29.9%	34.3%
	3.67 - די מסכים	34.8%	33.0%	36.6%	34.1%	35.4%	35.9%	35.4%	33.0%	37.8%
	5.00 - מסכים בהחלט	28.7%	30.3%	28.6%	29.5%	28.2%	32.9%	28.6%	32.2%	25.7%
	סה"כ לא מסכים	63.5%	63.4%	65.2%	63.6%	63.6%	68.8%	64.0%	65.2%	63.5%
	אין תשובה	3.8%	3.3%	2.0%	3.9%	3.9%	3.3%	1.8%	5.0%	2.2%
	Total	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
ממוצע המדד המשותף בסולם 1-5		3.87	3.80	3.93	3.78	3.97	3.97	3.86	3.91	3.84

University of Haifa, 199 Abba Khoushy, Mount Carmel, Haifa | 3498838 אוניברסיטת חיפה, רח' אבא חושי 199, חיפה
Phone: 972-4-8288675 : טל' E-mail: gassas@univ.haifa.ac.il : דוא"ל Fax: 972-4-8288673 פקס:

טבלה מס' 12: דיווחים על שימוש בחגורת בטיחות

		סה"כ	מגדר		כתה		האם יש לך רישיון נהיגה?		מעמד מוניציפלי	
			בן	בת	ח-ט	יב	יש	אין	עיר	מועצה מקומית
ממה שאתה מרגיש, האם חגורת בטיחות מגבילה או לא מגבילה אותך?	1 - מגבילה מאד	16.0%	18.4%	13.1%	18.8%	12.8%	21.4%	14.2%	15.4%	15.8%
	2 - די מגבילה	22.3%	21.8%	23.2%	23.1%	20.9%	19.7%	23.1%	21.4%	20.4%
	סה"כ מגבילה	38.3%	40.2%	36.3%	41.9%	33.8%	41.1%	37.3%	36.8%	36.3%
	3 - די לא מגבילה	28.0%	28.6%	28.4%	27.8%	28.3%	20.4%	30.3%	28.7%	27.5%
	4 - כלל לא מגבילה	33.1%	30.9%	35.2%	29.5%	37.5%	38.2%	32.2%	33.6%	36.3%
	סה"כ לא מגבילה	61.1%	59.5%	63.6%	57.3%	65.8%	58.6%	62.5%	62.3%	63.7%
	אין תשובה	.6%	.3%	.1%	.8%	.4%	.3%	.2%	.9%	
	Total	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
האם אתה מאמין או לא מאמין שחגורת בטיחות יכולה להציל את החיים במקרה של תאונת דרכים?	1 - כלל לא מאמין	4.2%	4.8%	3.0%	5.2%	3.1%	5.3%	3.4%	4.7%	3.1%
	2 - נוטה לא להאמין	4.8%	5.0%	4.4%	5.8%	3.6%	6.6%	4.3%	5.5%	3.1%
	סה"כ לא מאמין	8.9%	9.8%	7.5%	11.0%	6.7%	11.8%	7.7%	10.2%	6.2%
	3 - נוטה להאמין	35.0%	38.7%	32.6%	34.0%	35.8%	36.5%	35.2%	34.7%	32.7%
	4 - מאמין בהחלט	54.1%	50.3%	58.4%	52.8%	55.7%	49.0%	56.3%	52.8%	59.3%
	סה"כ מאמין	89.1%	89.0%	91.0%	86.8%	91.5%	85.5%	91.5%	87.5%	92.1%
	אין תשובה	2.0%	1.1%	1.5%	2.2%	1.7%	2.6%	.8%	2.3%	1.8%
	Total	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
ממוצע המדד המשותף בסולם 1-4		3.10	3.04	3.17	3.02	3.18	3.03	3.13	3.09	3.17

מטבלאות מס' 12-11 עולה כי:

<u>ברמת העמדות</u>

- קרוב לשני שליש מהמרואיינים (61%), ללא הבדלים משמעותיים בין השכבות השונות אומרים כי חגורת הבטיחות לא מגבילה אותם, יחד עם זאת, יש לשים לב ש-38% מרגישים שחגורת הבטיחות מגבילה אותם.
- נמצא כי כל מי שחגורת הבטיחות לא מגבילה אותם וחלק גדול חושבים שהחגורה יכולה להציל חיים. בסה"כ 89% ללא הבדלים בין הקבוצות השונות חושבים כך.
- כמשלים לאמור לעיל נמצא כי רוב גדול של המרואיינים בכלל המדגם (89%) כמו גם בכל הקבוצות שנבדקו לא חושבים שמי ששם חגורת בטיחות הוא פחדן שפוחד מהמשטרה.

University of Haifa, 199 Abba Khoushy, Mount Carmel, Haifa | 3498838 אוניברסיטת חיפה, רח' אבא חושי 199, חיפה
Phone: 972-4-8288675 : טל' E-mail: gassas@univ.haifa.ac.il : דוא"ל Fax: 972-4-8288673 פקס:

<u>דיווחים על התנהגות</u>

העמדות הכמעט חד משמעיות הנוגעות לשימוש בחגורת בטיחות לא תמיד באות לידי ביטוי גם בהתנהגות מתאימה: רק כשני שליש (65%) מהמרואיינים אומרים כי תמיד או בד"כ שהם נוסעים בכפר הם חוגרים חגורת בטיחות, 32% אומרים רק כי לעיתים רחוקות (15%) או לפעמים (17%) הם חוגרים חגורת בטיחות.
דיווחים כמעט זהים נמסרו לגבי התנהגות הקרובים. כשני שליש (64%) אומרים כי רוב הקרובים שלהם חוגרים חגורת בטיחות כשהם נוסעים בכפר, זאת לעומת כשליש (33%) שלא חושבים כי קרוביהם חוגרים חגורת בטיחות בנסיעות בכפר.

מעניין לציין כי כאשר מדובר על נסיעה עם חבר'ה צעירים כשאחד מהם נוהג, עולה כי חלקם של מי שמדווחים על יישום חגורת הבטיחות (77% חוגרים תמיד או בדרך כלל). סביר להניח כי נסיעה עם נהג צעיר, אחד מהחבורה, ובאווירה של נסיעה עם החבר'ה תחושת הסיכון גוברת.

2. <u>נהיגה לאחר שתיית משקאות חריפים</u>

הסקר בחן הן עמדות כלפי נהיגה לאחר שתיית משקאות חריפים והן דיווחים על התנהגות מתאימה. העמדות נבחנו באמצעות השאלות הבאות:

- "עם איזה משתי הדעות אתה מסכים יותר – מסוכן לנסוע עם נהג ששתה משקה חריף אפילו שהוא לא שיכור או אם נהג שתה משקה חריף אבל כמות שאינה גורמת לשכרות אין סכנה לנסוע איתו"
- "האם אתה חושש או לא חושש לנסוע עם נהג ששתה משקה חריף לפני הנהיגה?"
- הסכמה או אי הסכמה עם המשפט הבא – "אדם שנוהג אחרי ששתה משקה חריף הוא חסר אחריות"

שאלה שהציגה דעה שונה לגבי נסיעה בהשפעת משקה חריף (שתפרטנה בטבלת הממצאים) והמרואיין התבקש לציין עם איזו דעה הוא מסכים.
ההתנהגות המתאימה התייחסה לנסיעה עם נהג ששתה על האיסור לנהוג

- "האם נסעת לאחרונה עם נהג צעיר ששתה משקה חריף לפני הנהיגה?
- "האם הערת לנהג ששתה משקה חריף לפני הנהיגה שאסור לו לנהוג?"

השאלה הנוספת שאינה בוחנת התנהגות, אלא תפיסות נמצאה בקשר הדוק עם שתי השאלות שבוחנות התנהגות ולכן היא מוצגת באותה טבלה.

- "מהם לדעתך הסיכויים שנהג ששתה לפני הנהיגה ייתפס ע"י המשטרה?"

טבלאות מס' 13 ו-14 מציגה את תגובות המרואיינים

University of Haifa, 199 Abba Khoushy, Mount Carmel, Haifa | 3498838 אוניברסיטת חיפה, רח' אבא חושי 199, חיפה
Phone: 972-4-8288675 : טל' E-mail: gassas@univ.haifa.ac.il : דוא"ל Fax: 972-4-8288673 פקס:

טבלה מס' 13 : עמדות כלפי נהיגה לאחר שתיית משקה חריף

		סה"כ	מגדר		כתה		האם יש לך רישיון נהיגה?		מעמד מוניציפלי	
			בן	בת	ח-ט	יב	יש	אין	עיר	מועצה מקומית
עם איזו משתי הדעות אתה מסכים יותר ?	1 - אם נהג שתה משקה חריף אבל כמות שאינה גורמת לשכרות אין סכנה לנסוע אתו	35.2%	42.2%	30.7%	41.3%	28.1%	36.8%	35.4%	33.1%	34.5%
	4 - מסוכן לנסוע עם נהג ששתה משקה חריף, אפילו אם הוא לא שיכור	59.6%	54.0%	65.8%	53.5%	66.7%	60.2%	61.8%	60.6%	61.5%
	אין תשובה	5.2%	3.8%	3.6%	5.3%	5.2%	3.0%	2.8%	6.3%	4.0%
	Total	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
האם אתה חושש או לא חושש לנסוע עם נהג ששתה משקה חריף לפני הנהיגה?	1 - כלל לא חושש	7.7%	10.8%	5.1%	8.6%	6.9%	10.9%	7.0%	8.0%	8.6%
	2 - די לא חושש	11.4%	16.5%	8.0%	13.0%	9.9%	13.8%	11.2%	10.6%	12.5%
	סה"כ לא חושש	19.2%	27.4%	13.1%	21.6%	16.7%	24.7%	18.2%	18.6%	21.1%
	3 - די חושש	31.8%	38.0%	27.6%	30.4%	33.3%	35.2%	31.6%	30.7%	34.5%
	4 - חושש מאד	46.4%	32.8%	58.4%	46.0%	46.6%	38.5%	49.6%	47.4%	42.6%
	סה"כ חושש	78.2%	70.8%	86.0%	76.3%	79.9%	73.7%	81.2%	78.0%	77.1%
	אין תשובה	2.7%	1.9%	.9%	2.1%	3.4%	1.6%	.6%	3.4%	1.8%
	Total	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
אדם שנוהג אחרי ששתה משקה חריף הוא חסר אחריות	1 - כלל לא מסכים	5.6%	6.7%	4.7%	6.5%	4.6%	8.2%	4.7%	6.3%	5.1%
	2 - די לא מסכים	5.6%	7.1%	4.3%	5.6%	5.6%	7.9%	4.9%	6.0%	5.1%
	סה"כ לא מסכים	11.2%	13.8%	9.0%	12.1%	10.2%	16.1%	9.7%	12.4%	10.1%
	3 - די מסכים	12.3%	15.1%	10.4%	13.1%	11.2%	17.1%	11.3%	12.3%	11.9%
	4 - מסכים בהחלט	74.7%	68.9%	79.2%	72.7%	76.8%	65.1%	77.6%	73.4%	76.0%
	סה"כ מסכים	86.9%	84.0%	89.6%	85.8%	88.0%	82.2%	88.9%	85.7%	87.9%
	אין תשובה	1.9%	2.1%	1.4%	2.1%	1.7%	1.6%	1.4%	2.0%	2.0%
	Total	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
ממוצע המדד המשותף בסולם 1-4		3.23	3.04	3.37	3.15	3.32	3.10	3.27	3.24	3.23

University of Haifa, 199 Abba Khoushy, Mount Carmel, Haifa | 3498838 אוניברסיטת חיפה, רח' אבא חושי 199, חיפה
Phone: 972-4-8288675 : טל' E-mail: gassas@univ.haifa.ac.il : דוא"ל Fax: 972-4-8288673 פקס:

טבלה מס׳ 13: המשך

		סה"כ	מגדר		כתה		האם יש לך רישיון נהיגה?		מעמד מוניציפלי	
			בן	בת	ח-ט	יב	יש	אין	עיר	מועצה מקומית
מה מהדברים הבאים נכון ביותר לגבי נהיגה לאחר שתיית משקה חריף?	1 - כל אחד מכיר את הגוף שלו ואם אדם מרגיש שיש לו שליטה במכונית הוא יכול לנהוג	68%	59%	75%	60%	77%	64%	69%	67%	70%
	2 - אם שותים עד שתי כוסיות מותר לנהוג	29%	35%	23%	35%	21%	30%	28%	29%	26%
	3 - אחרי ששותים כוסית אחת אסור לנהוג	4%	5%	2%	5%	2%	6%	3%	4%	4%
	Total	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

טבלה מס׳ 14 : דווח על התנהגות מול נהג ששתה משקה חריף

		סה"כ	מגדר		כתה		האם יש לך רישיון נהיגה?		מעמד מוניציפלי	
			בן	בת	ח-ט	יב	יש	אין	עיר	מועצה מקומית
האם נסעת לאחרונה עם נהג צעיר ששתה משקה חריף לפני הנהיגה ?	1 - כן	22.5%	33.2%	13.5%	23.9%	21.1%	40.5%	17.8%	24.4%	22.6%
	7 - לא	74.5%	64.0%	84.6%	72.9%	76.1%	56.9%	80.9%	72.0%	74.9%
	אין תשובה	3.0%	2.8%	1.8%	3.2%	2.9%	2.6%	1.3%	3.6%	2.4%
	Total	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
האם הערת לנהג ששתה משקה חריף לפני הנהיגה שאסור לו לנהוג? (בקרב מי שהשיב בחיוב)	1.0 - לא חשבתי שיש צורך להעיר	35.8%	38.2%	29.8%	41.7%	28.4%	33.3%	36.9%	35.8%	39.2%
	3.5 - חשבתי להעיר אך לא הרגשתי נוח להעיר	27.5%	28.8%	28.2%	27.3%	27.2%	22.8%	28.8%	29.9%	18.6%
	7.0 - הערתי	35.8%	32.6%	41.1%	29.6%	43.8%	42.3%	33.9%	33.6%	40.2%
	אין תשובה	1.0%	0.4%	0.8%	1.4%	0.6%	1.6%	0.4%	0.7%	2.0%
	Total	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
מהם לדעתך הסיכויים שנהג ששתה לפני הנהיגה ייתפס ע"י המשטרה?	1 - נמוכים מאוד	2.9%	3.4%	2.3%	3.6%	2.1%	3.6%	2.2%	3.2%	2.4%
	2 - נמוכים	3.5%	4.1%	3.0%	3.5%	3.6%	3.6%	3.6%	4.2%	2.9%
	סה"כ נמוכים	6.4%	7.5%	5.3%	7.2%	5.7%	7.2%	5.8%	7.4%	5.3%
	3 - די בינוניים	5.9%	5.4%	6.5%	6.7%	4.9%	3.3%	6.7%	6.3%	5.9%
	4 - בינוניים	20.2%	22.6%	18.9%	18.3%	22.6%	21.1%	20.7%	19.3%	24.6%
	סה"כ בינוניים	26.1%	28.1%	25.4%	25.0%	27.4%	24.3%	27.4%	25.6%	30.5%
	5 - די גבוהים	16.9%	17.8%	17.0%	17.1%	16.5%	17.4%	17.3%	17.2%	17.4%
	6 - גבוהים	21.1%	21.8%	21.7%	19.1%	23.1%	19.1%	22.5%	19.7%	20.2%
	7 - גבוהים מאוד	25.7%	21.9%	29.0%	28.2%	23.1%	29.6%	25.6%	25.6%	23.3%
	סה"כ גבוהים	63.6%	61.5%	67.7%	64.4%	62.6%	66.1%	65.4%	62.5%	60.9%
	אין תשובה	3.8%	2.8%	1.6%	3.5%	4.2%	2.3%	1.4%	4.5%	3.3%
	Total	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
ממוצע המדד המשותף בסולם 1-7		5.46	5.09	5.79	5.40	5.53	5.02	5.61	5.38	5.43

University of Haifa, 199 Abba Khoushy, Mount Carmel, Haifa | 3498838 אוניברסיטת חיפה, רח' אבא חושי 199,
Phone: 972-4-8288675 : טל' E-mail: gassas@univ.haifa.ac.il : דוא"ל Fax: 972-4-8288673 פקס:

מטבלאות מס' 14-13 עולה כי:

א. ברמת העמדות

- העמדה הכללית כלפי נסיעה עם נהג ששתה משקה חריף לפני הנסיעה היא שלילית; מעל שלושה רבעים (78%) חוששים לנסוע עם נהג ששתה משקה חריף לפני הנהיגה. רק כחמישית (19%) אומרים כי הם לא חוששים. כמשלים לך נמצא כי רוב גדול (87%) מסכימים עם הדעה האומרת כי מי שנוהג אחרי ששתה משקה חריף הוא חסר אחריות. אולם, עמדה כוללת זו נחלשת כאשר מניחים שהנהג לא שתה עד כדי שכרות. כשליש מהמרואיינים (35%) חושבים שמי ששתה משקה חריף במידה שאינה גורמת לשכרות כשיר לנהיגה. רק 60% חושבים שמוסכן לנסוע עם נהג כזה. כשני שליש (68%) אומרים שאם אדם מרגיש שיש לו שליטה במכונית גם לאחר ששתה הוא יכול לנהוג.

ב. תפיסות כלפי אכיפה רלוונטית

- כשני שליש מהמרואיינים (64%) חושבים שיש סיכויים לכך שנהג ששתה לפני הנסיעה ייתפס ע"י המשטרה (47% גבוהים או גבוהים מאוד ו-17% נוספים די גבוהים) לעומתם כשליש (33%) חושבים שהסיכויים לכך בינוניים

ג. דיווחים על התנהגות

- קצת מעל חמישית מהמרואיינים (23%) מדווחים כי בסמוך לראיון נסעו עם נהג צעיר ששתה משקה חריף לפני הנהיגה.
- מקרב מי שמדווחים על נסיעה עם הנהג ששתה רק קצת מעל שליש (36%) העירו לו על כך. מעל רבע (28%) חשבו שצריך להעיר אך לא הרגישו בנוח לעשות זאת וכשליש (36%) לא חשבו שיש צורך להעיר.
- חלקם של מי שנסעו עם נהג לאחר ששתה משרה חריף גבוה, כצפוי בקרב מי שיש לו רישיון נהיגה (40% לעומת 17% בקרב מי שאין לו רישיון) . כמו כן, נמצא כי חלקם של אלו גבוה בקרב הבנים יותר מאשר בקרב הבנות (85% לעומת 64%), כמו כן, מבין אלו שנסעו עם נהג ששתה הבנות מעירות יותר מאשר הבנים (41% לעומת 33%) .

3. <u>נהיגה במהירות מופרזת</u>

השאלות לנהיגה במהירות מופרזת בחנו רק דיווחים על התנהגות.

- "האם נסעת לאחרונה עם נהג צעיר שנסע במהירות מופרזת?"
- "האם הערת לו?"
- "כשאתה נוסע עם חברה צעירים כשאחד מכם נוהג האם אתם לוחצים על הנהג שייתן גז?"
- הסכמה או אי הסכמה עם המשפט הבא – "רוב הקרובים שלי נוהגים מעל המהירות המותרת"

University of Haifa, 199 Abba Khoushy, Mount Carmel, Haifa | 3498838 אוניברסיטת חיפה, רח' אבא חושי 199, חיפה
Phone: 972-4-8288675 : טל' E-mail: gassas@univ.haifa.ac.il : דוא"ל Fax: 972-4-8288673 פקס:

טבלה מס' 15 "דיווחים על נהיגה במהירות מופרזת והתנהלות המרואיין בקשר לזה.

		סה"כ	מגדר		כתה		האם יש לך רישיון נהיגה?		מעמד מוניציפלי	
			בן	בת	ח-ט	יב	יש	אין	עיר	מועצה מקומית
האם נסעת לאחרונה עם נהג צעיר שנסע במהירות מופרזת?	1 - כן	53.9%	63.5%	46.3%	55.0%	52.9%	69.4%	50.5%	54.8%	55.8%
	4 - לא	43.2%	34.3%	51.6%	42.0%	44.3%	28.6%	48.1%	41.2%	43.1%
	אין תשובה	2.9%	2.1%	2.2%	3.0%	2.9%	2.0%	1.4%	4.0%	1.1%
	Total	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
האם הערת לו? (בקרב מי שהשיב בחיוב)	1.0 - לא חשבתי שיש צורך להעיר	26.5%	29.1%	23.4%	30.4%	21.9%	26.5%	26.3%	28.2%	25.2%
	2.5 - חשבתי להעיר אך לא הרגשתי נוח להעיר	32.4%	36.1%	29.7%	35.4%	29.0%	26.1%	34.3%	30.0%	35.8%
	4.0 - הערתי	39.9%	33.4%	45.9%	32.4%	48.6%	46.4%	38.2%	40.7%	37.4%
	אין תשובה	1.2%	1.3%	.9%	1.8%	.5%	.9%	1.2%	1.1%	1.6%
	Total	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
רוב הקרובים שלי נוהגים מעל המהירות המותרת	1 - מסכים בהחלט	17.6%	24.5%	12.1%	20.1%	14.8%	31.3%	14.6%	17.8%	16.3%
	2 - די מסכים	23.1%	23.1%	23.4%	22.7%	23.7%	20.7%	23.9%	24.4%	18.5%
	סה"כ מסכים	40.7%	47.6%	35.5%	42.8%	38.5%	52.0%	38.4%	42.1%	34.7%
	3 - די לא מסכים	33.1%	29.2%	37.6%	31.0%	35.5%	27.3%	35.8%	31.8%	38.5%
	4 - כלל לא מסכים	22.9%	20.9%	25.1%	22.9%	22.6%	17.4%	24.5%	21.9%	24.6%
	סה"כ לא מסכים	56.0%	50.1%	62.7%	53.9%	58.1%	44.7%	60.3%	53.7%	63.1%
	אין תשובה	3.3%	2.3%	1.7%	3.3%	3.4%	3.3%	1.2%	4.2%	2.2%
	Total	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
ממוצע המדד המשותף בסולם 1-7		2.67	2.47	2.85	2.61	2.74	2.39	2.75	2.64	2.70

University of Haifa, 199 Abba Khoushy, Mount Carmel, Haifa | 3498838 אוניברסיטת חיפה, רח' אבא חושי 199, חיפה
Phone: 972-4-8288675 : טל' E-mail: gassas@univ.haifa.ac.il : דוא"ל Fax: 972-4-8288673 פקס:

טבלה 15: המשך

		סה"כ	מגדר		כתה		האם יש לך רישיון נהיגה?		מעמד מוניציפלי	
			בן	בת	ח-ט	יב	יש	אין	עיר	מועצה מקומית
לוחצים על הנהג שייתן גז	1 - עושים תמיד	11%	16%	7%	14%	7%	16%	9%	11%	10%
	2 - עושים בדרך כלל	12%	14%	11%	14%	11%	13%	12%	13%	11%
	סה"כ בדר"כ או תמיד	23%	29%	18%	28%	18%	30%	21%	24%	21%
	3 - לפעמים עושים זאת לפעמים לא	17%	17%	17%	16%	17%	17%	17%	16%	16%
	4 - עושים רק לעיתים רחוקות	22%	22%	22%	20%	24%	20%	23%	20%	25%
	5 - אף פעם	35%	29%	41%	34%	38%	31%	38%	37%	35%
טבלה מס'	סה"כ לעיתים רחוקות או אף פעם	57%	52%	64%	53%	62%	51%	61%	56%	61%
	אין תשובה	3%	2%	2%	3%	3%	2%	2%	4%	2%
	Total	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

טבלה 15 מציגה את תגובות המרואיינים, מטבלה זו עולה כי :

- 41% מהמרואיינים מדווחים כי רוב הקרובים שלהם נוהגים במהירות מופרזת. 40% אומרים כי בנסיעות שלהם עם חברים כשאחד מהם נוהג הם לפחות לפעמים לוחצים על הנהג שייתן גז.
- רוב המרואיינים 54% נסעו בסמוך לראיון עם נהג צעיר שנסע במהירות מופרזת.
- מבין מי שחוו נסיעה במהירות מופרזת כמישהו אחר נהג, רק 40% מדווחים כי העירו לנהג, 59% אומרים במפורש כי לא העירו לו או משום שלא הרגישו נוח להעיר (32%) או משום שלא מצאו לנכון לעשות זאת (27%).
- מבדיקת הקשר עם מאפיינים סוציו דמוגרפים עולה כי :
  - בנים מדווחים יותר מבנות כי רוב הקרובים שלהם נוהגים מעל המהירות המותרת (48% לעומת 36%) גם כי הם מאיצים בנהג לתת גז (46% לעומת 35%) וגם כי הם עצמם נסעו בסמוך לראיון עם מי ששתה משקה חריף (64% לעומת 46%)
  - מי שיש לו רישיון נהיגה מדווח יותר ממי שאין לו רישיון גם על קרובים שנוהגים במהירות מופרזת (52% לעומת 38%) וגם כי הם עצמם נסעו בסמוך לראיון עם מי ששתה לפני הנסיעה (69% לעומת 51%)
  - וגם כי כשהם נוסעים בחברותא לוחצים על הנהג שייתן גז (47% לעומת 38%).

4. <u>עקיפה בקו לבן</u>

העמדות המתאימות נבחנו באמצעות השאלה הבאה :

- "עם איזו משתי הדעות אתה מסכים יותר - עקיפה על קו לבן אינה מסוכנת אם בודקים שלא מגיעות מכוניות ממול או עקיפה על קו לבן תמיד מסוכנת"

התנהגות וצפי להתנהגות נבחנו באמצעות השאלות הבאות :

University of Haifa, 199 Abba Khoushy, Mount Carmel, Haifa | 3498838 אוניברסיטת חיפה, רח' אבא חושי 199, חיפה
Phone: 972-4-8288675 : טל' E-mail: gassas@univ.haifa.ac.il : דוא"ל Fax: 972-4-8288673 פקס:

- "כאשר אתה נוסע עם חברים (שמישהו אחר נוהג) האם שמכונית נוסעת לפניכם לאט, אתם עוקפים גם אם יש קו לבן?
- "אם חבר שלך ינהג במכונית וינסה לעקוף על קו לבן, האם תעיר או לא תעיר לו על כך?"

טבלה מס' 16 מציגה את תגובות המרואיינים, מטבלה זו עולה כי :

- רק שני שליש (66%) חושבים כי עקיפה על קו לבן תמיד מסוכנת, כשליש (34%) או שאומרים במפורש כי עקיפה על קו לבן אינה מסוכנת אם בודקים היטב לפני העקיפה (29%) או שאין לה דעה בנדון (5%).
- יחד עם האמור לעיל למעלה משלושה רבעים (78%) אומרים כי יעירו לחבר אם ינסה לעקוף על קו לבן. אולם כחמישית (22%) או שאומרים במפורש כי לא יעירו (7%) או שלא השיבו לשאלה (5%).
- כאשר נוסעים עם החברה כשליש (37%) אומרים כי לפעמים או בתדירות גבוהה יותר עוקפים בקו לבן.

טבלה מס' 16 - מציגה את העמדות לגבי עקיפה על קו לבן וצפו להתנהגות מתאימה

		סה"כ	מגדר		כתה		האם יש לך רישיון נהיגה?		מעמד מוניציפלי	
			בן	בת	ח-ט	יב	יש	אין	עיר	מועצה מקומית
אם איזו משתי הדעות הבאות אתה מסכים יותר?	1 - עקיפה על קו לבן אינה מסוכנת אם בודקים היטב שלא באות מכוניות ממול	28.9%	32.3%	27.1%	34.1%	23.2%	28.3%	30.2%	30.0%	29.9%
	4 - עקיפה על קו לבן תמיד מסוכנת	65.8%	64.1%	70.9%	60.7%	71.3%	68.4%	68.3%	63.4%	66.4%
	אין תשובה	5.3%	3.6%	2.1%	5.2%	5.5%	3.3%	1.5%	6.6%	3.7%
	Total	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
אם חבר שלך ינהג במכונית וינסה לעקוף על קו לבן ,האם תעיר לו או לא תעיר לו על כך?	1 - בטוח שלא אעיר	7.4%	10.5%	5.4%	9.1%	5.4%	9.5%	6.9%	7.7%	6.8%
	2 - חושב שלא אעיר	9.4%	12.8%	7.3%	11.0%	7.6%	14.8%	8.2%	9.5%	8.4%
	סה"כ לא אעיר	16.8%	23.4%	12.7%	20.1%	13.0%	24.3%	15.1%	17.2%	15.2%
	3 - חושב שאעיר	22.4%	27.1%	19.7%	23.5%	20.9%	20.1%	23.9%	19.0%	23.1%
	4 - בטוח שאעיר	56.1%	47.2%	66.1%	51.7%	61.2%	53.0%	59.9%	58.0%	58.0%
	סה"כ אעיר	78.5%	74.2%	85.8%	75.2%	82.2%	73.0%	83.8%	77.1%	81.1%
	אין תשובה	4.7%	2.4%	1.5%	4.6%	4.9%	2.6%	1.1%	5.7%	3.7%
	Total	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
ממוצע המדד המשותף בסולם 1-4		3.21	3.06	3.33	3.08	3.36	3.17	3.23	3.19	3.22

University of Haifa, 199 Abba Khoushy, Mount Carmel, Haifa | 3498838 אוניברסיטת חיפה, רח' אבא חושי 199,
Phone: 972-4-8288675 : טל' E-mail: gassas@univ.haifa.ac.il : דוא"ל Fax: 972-4-8288673 פקס:

5. דפוסי התנהגות בזמן נסיעה בחברותא

הסקר התייחס לשני דפוסי התנהגות שקורית בנסיעה בחברותא- השמעת מוסיקה בפול ווליום, השכבת מושב הנהג. לגבי כל אחד מדפוסי נהיגה אלו, המרואיינים נשאלו אם הם נוהגים או לא נוהגים כך.
טבלה מס׳ 17 מציגה את תגובות המרואיינים.

טבלה מס׳ 17: תדירות נקיטה בדפוסי התנהגות מסוכנים בעת נהיגה.

		סה"כ	מגדר		כתה		האם יש לך רישיון נהיגה?		מעמד מוניציפלי	
			בן	בת	ח-ט	יב	יש	אין	עיר	מועצה מקומית
משמיעים מוסיקה בפול ווליום	1 - עושים תמיד	18%	21%	15%	21%	14%	24%	16%	18%	18%
	2 - עושים בדרך כלל	17%	20%	15%	15%	20%	18%	17%	17%	16%
	סה"כ בדר"כ או תמיד	35%	40%	31%	36%	34%	41%	33%	35%	33%
	3 - לפעמים עושים זאת לפעמים לא	21%	22%	21%	18%	24%	21%	22%	21%	23%
	4 - עושים רק לעיתים רחוקות	18%	17%	20%	19%	18%	15%	20%	18%	18%
	5 - אף פעם	22%	18%	26%	24%	20%	19%	24%	23%	24%
	סה"כ לעיתים רחוקות או אף פעם	41%	35%	46%	43%	38%	34%	44%	41%	41%
	אין תשובה	3%	3%	2%	3%	4%	3%	2%	4%	3%
	Total	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

מטבלה מס׳ 17 עולה כי:

- למעלה ממחצית המרואיינים (56%) משמיעים בנסיעה בחברותא מוסיקה בפול ווליום. לפעמים או בתדירויות גבוהות יותר. 39% משכיבים את מושב הנהג.
- בנים נוקטים בהתנהגויות אלו יותר מבנות 66% מהבנים לעומת 52% מהבנות מדווחים על מוסיקה בפול ווליום; 49% מהבנים לעומת 31% מהבנות מדווחים על השכבת כיסא הנהג.

6. התנהלות לגבי רישיון נהיגה

הסקר בחן הן עמדות והן דווח על התנהגות הנוגעת לנהיגה של מי שאין לו רישיון נהיגה. נסיעה ללא רישיון נהיגה – הסכמה או אי הסכמה עם המשפטים הבאים:

- ״אם צעיר יודע לנהוג זה בסדר שינהג בכפר או בשכונה שלו גם אם אין לו רישיון נהיגה״
- ״אם צעיר יודע לנהוג זה לא מסוכן שינהג גם אם אין לו רישיון נהיגה״

שאלה שהופנתה למי שאמר כי לא ינהג לפני שיהיה לו רישיון נהיגה, גם אם יידע לנהוג טוב

- ״מדוע לא תנהג לפני שיהיה לך רישיון נהיגה, גם אם תדע לנהוג טוב?״

דיווח על התנהגות וצפי להתנהגות נבדק באמצעות השאלות הבאות

- ״האם אתה לוקח לפעמים את המכונית של ההורים או של חברים ונוהג בה בכפר\בסביבת מקום מגוריך?״

אוניברסיטת חיפה, רח' אבא חושי 199, חיפה 3498838 | University of Haifa, 199 Abba Khoushy, Mount Carmel, Haifa
פקס: 972-4-8288673 Fax: דוא"ל : E-mail: gassas@univ.haifa.ac.il טל' : 972-4-8288675 Phone:

- "אם תדע לנהוג טוב לפני שיהיה לך רישיון נהיגה, האם תנהג בכפר או בשכונת מגוריך עוד לפני קבלת רישיון נהיגה?"
- "האם החברים שלך שהם בגילך ואין להם רישיון נהיגה, לוקחים לפעמים את המכונית מההורים או מחברים ונוהגים בכפר או בסביבת המגורים שלהם?"
- "האם קורה בכפר\שכונה שלכם שמציעים למי שאין לו רישיון נהיגה שינהג רק בכפר\שכונה?"
- "כיצד מגיבים האנשים שאין להם רישיון נהיגה כאשר מציעים להם לנהוג רק בכפר\שכונה?"

שאלות נוספות הופנו לבעלי רישיון נהיגה ונגעו לחוק הדורש לווי בחודשים הראשונים לאחר קבלת הרישיון

- "האם בשלושת החודשים הראשונים שלך לאחר הוצאת רישיון נהיגה יצא לך לנהוג ללא מלווה בעל ניסיון נהיגה?"
- "ובשלושת החודשים שאחרי זה, האם יצא לך לנהוג בלילה ללא מלווה בעל ניסיון בנהיגה?"

טבלאות מס' 18-21 מציגות את תגובות המרואיינים:

University of Haifa, 199 Abba Khoushy, Mount Carmel, Haifa | 3498838 אוניברסיטת חיפה, רח' אבא חושי 199, חיפה
Phone: 972-4-8288675 : טל' E-mail: gassas@univ.haifa.ac.il : דוא"ל Fax: 972-4-8288673 :פקס

טבלה מס׳ 18 : עמדות כלפי נהיגה ללא רישיון נהיגה

בקרב מרואיינים במערך הקבוצתי בלבד		סה"כ	מגדר		כתה		האם יש לך רישיון		מעמד מוניציפלי	
			בן	בת	ח-ט	יב	יש	אין	עיר	מועצה מקומית
אם צעיר יודע לנהוג זה בסדר שינהג בכפר או בשכונה שלו גם אם אין לו רישיון נהיגה	1 - מסכים בהחלט	9.3%	13.6%	5.4%	12.3%	5.9%	12.3%	8.3%	10.4%	6.6%
	2 - די מסכים	13.4%	14.1%	13.4%	14.6%	11.9%	14.8%	12.9%	13.8%	12.3%
	סה"כ מסכים	22.7%	27.7%	18.8%	26.9%	17.8%	27.1%	21.2%	24.2%	18.9%
	3 - די לא מסכים	20.4%	23.5%	17.8%	22.0%	18.4%	17.6%	21.4%	20.1%	21.1%
	4 - כלל לא מסכים	54.7%	47.2%	61.7%	49.0%	61.5%	53.2%	56.0%	53.2%	58.5%
	סה"כ לא מסכים	75.1%	70.7%	79.5%	71.0%	79.9%	70.8%	77.4%	73.3%	79.6%
	אין תשובה	2.2%	1.6%	1.8%	2.1%	2.3%	2.1%	1.4%	2.5%	1.5%
	Total	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
אם צעיר יודע לנהוג - על אופנוע- זה לא מסוכן שינהג גם אם אין לו רשיון נהיגה	1 - מסכים בהחלט	7.8%	11.1%	4.5%	11.0%	4.1%	11.6%	6.7%	8.2%	6.8%
	2 - די מסכים	11.3%	14.6%	8.9%	13.1%	9.2%	13.7%	10.8%	11.4%	11.2%
	סה"כ מסכים	19.1%	25.7%	13.4%	24.1%	13.3%	25.4%	17.5%	19.6%	18.0%
	3 - די לא מסכים	19.7%	24.7%	16.2%	22.3%	16.8%	18.7%	20.3%	20.0%	19.1%
	4 - כלל לא מסכים	59.6%	48.0%	69.5%	51.9%	68.6%	54.9%	61.3%	58.8%	61.5%
	סה"כ לא מסכים	79.4%	72.7%	85.7%	74.3%	85.4%	73.6%	81.7%	78.8%	80.7%
	אין תשובה	1.5%	1.6%	.9%	1.7%	1.4%	1.1%	.8%	1.6%	1.3%
	Total	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
ממוצע המדד המשותף בסולם 1-4		3.28	3.09	3.45	3.14	3.45	3.16	3.32	3.25	3.35

טבלה מס׳ 19: הסיבות להימנעות מנהיגה ללא רישיון

		סה"כ	מגדר		כתה		מעמד מוניציפלי	
			בן	בת	ח-ט	יב	עיר	מועצה מקומית
מדוע לא תנהג לפני שיהיה לך רישיון גם אם תדע לנהוג טוב? ציין את הסיבה העיקרית	מפני שזה לא אחראי אסכן בכך את חיי ואת חיי אנשים אחרים	39.0%	28.1%	44.7%	35.8%	41.2%	47.6%	55.3%
	ההורים לא ירשו לי	20.9%	23.0%	19.6%	21.4%	24.9%	19.2%	22.3%
	אפחד שהמשטרה תתפוס אותי	15.0%	20.4%	11.8%	15.6%	16.2%	17.5%	20.3%
	אין תשובה	25.1%	28.5%	23.9%	27.2%	17.7%	15.7%	2.0%
	Total	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

אוניברסיטת חיפה, רח' אבא חושי 199, חיפה 3498838 | University of Haifa, 199 Abba Khoushy, Mount Carmel, Haifa
פקס: 972-4-8288673 Fax: דוא"ל : E-mail: gassas@univ.haifa.ac.il טל' : 972-4-8288675 Phone:

טבלה מס׳ 20: דיווחים על התנהגות של נהיגה ללא רצון נהיגה

בקרב מרואיינים במערך הקבוצתי בלבד		סה"כ	מגדר		כתה		האם יש לך רישיון		מעמד מוניציפלי	
			בן	בת	ח-ט	יב	יש	אין	עיר	מועצה מקומית
האם אתה לוקח לפעמים את המכונית של ההורים או של חברים ונוהג בה בכפר\ בסביבת מקום מגוריך?	1.00 - לעתים קרובות	13.8%	17.7%	10.2%	9.7%	18.3%	33.9%	8.7%	14.1%	13.6%
	2.33 - לפעמים	12.6%	15.1%	10.3%	10.1%	15.2%	21.4%	10.3%	12.6%	11.6%
	סה"כ לפעמית או לעיתים קרובות	26.4%	32.8%	20.5%	19.8%	33.5%	55.3%	19.0%	26.8%	25.3%
	3.67 - לעתים רחוקות	12.6%	17.5%	9.3%	12.1%	13.3%	12.8%	12.9%	12.7%	13.0%
	5.00 - אף פעם	58.2%	48.0%	67.8%	65.3%	50.2%	28.6%	66.6%	57.5%	59.1%
	סה"כ אף פעם או לעיתים רחוקות	70.8%	65.5%	77.1%	77.4%	63.6%	41.4%	79.6%	70.2%	72.1%
	לא רלוונטי, להורים או לחברים שלי אין מכונית	.1%	.1%		.1%			.1%		.2%
	אין תשובה	2.7%	1.6%	2.4%	2.6%	2.9%	3.3%	1.4%	3.0%	2.4%
	Total	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
אם תדע לנהוג טוב לפני שיהיה לך רישיון נהיגה, האם תנהג בכפר או בשכונת מגוריך עוד לפני קבלת רישיון נהיגה?	1.00 - בטוח שאנהג	14.4%	18.7%	10.9%	16.3%	12.5%	23.0%	12.5%	14.8%	14.3%
	2.33 - חושב שאנהג	22.3%	27.2%	19.6%	22.9%	21.9%	21.4%	23.2%	22.1%	22.0%
	סה"כ כן	36.7%	45.9%	30.6%	39.2%	34.4%	44.4%	35.7%	36.9%	36.3%
	3.67 - חושב שלא אנהג	20.0%	22.1%	18.7%	19.9%	19.7%	22.4%	20.1%	19.1%	19.3%
	5.00 - בטוח שלא אנהג	39.1%	29.5%	48.3%	37.2%	41.1%	31.3%	42.8%	39.1%	40.7%
	סה"כ לא	59.1%	51.6%	67.1%	57.1%	60.8%	53.6%	62.9%	58.2%	60.0%
	אין תשובה	4.2%	2.6%	2.4%	3.7%	4.7%	2.0%	1.4%	4.9%	3.7%
	Total	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
האם החברים שלך שהם בגילך ואין להם רישיון נהיגה, לוקחים לפעמים את המכונית מההורים או מחברים ונוהגים בכפר או בסביבת	1 - כולם	5.8%	8.7%	3.1%	6.7%	4.7%	12.5%	4.0%	6.6%	4.4%
	2 - רובם	11.7%	12.1%	11.5%	7.7%	16.3%	15.1%	11.0%	11.0%	10.3%
	3 - כמחציתם	6.9%	8.4%	5.5%	6.2%	7.7%	10.5%	6.2%	7.7%	5.1%
	סה"כ כמחצית ויותר	24.4%	29.2%	20.2%	20.6%	28.8%	38.2%	21.2%	25.3%	19.8%
	4 - חלק קטן	24.5%	25.4%	24.5%	21.3%	28.3%	27.6%	24.7%	23.7%	30.5%
	5 אף אחד	45.4%	39.9%	50.7%	51.0%	38.8%	31.9%	49.2%	47.3%	45.7%
	סה"כ פחות ממחצית או כלל לא	69.9%	65.2%	75.2%	72.4%	67.1%	59.5%	73.9%	71.0%	76.3%
	אין תשובה	5.7%	5.6%	4.7%	7.0%	4.1%	2.3%	4.9%	3.6%	4.0%
	Total	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
האם קורה בכפר\שכונה שלכם שמציעים למי שאין רישיון נהיגה שינהג רק בכפר\שכונה?	1.00 - לעתים קרובות	13.8%	17.4%	11.8%	14.9%	12.3%	17.8%	13.1%	13.5%	12.1%
	2.33 - לפעמים	19.8%	22.4%	18.5%	19.1%	20.6%	25.3%	19.5%	18.1%	21.5%
	סה"כ לפעמית או לעיתים קרובות	33.6%	39.7%	30.3%	34.0%	32.9%	43.1%	32.6%	31.6%	33.6%
	3.67 - לעתים רחוקות	22.0%	20.4%	24.1%	19.6%	24.4%	25.7%	21.8%	20.3%	21.8%
	5.00 - אף פעם	39.5%	36.8%	43.1%	41.7%	37.4%	28.9%	44.0%	41.9%	41.5%
	סה"כ אף פעם או לעיתים רחוקות	61.5%	57.1%	67.2%	61.3%	61.8%	54.6%	65.8%	62.1%	63.3%
	אין תשובה	4.9%	3.1%	2.5%	4.7%	5.2%	2.3%	1.6%	6.2%	3.1%
	Total	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
כיצד מגיבים האנשים שאין להם רישיון נהיגה כאשר מציעים להם לנהוג רק בכפר\שכונה?	1 - כולם מסכימים	7.1%	7.8%	6.6%	8.2%	6.1%	9.1%	6.6%	8.4%	6.3%
	2 - רובם מסכימים	25.1%	25.6%	25.3%	24.6%	25.2%	16.7%	27.5%	22.1%	27.8%
	סה"כ מסכימים	32.2%	33.4%	31.9%	32.9%	31.3%	25.8%	34.1%	30.5%	34.1%
	3 - חלק מסרבים וחלק מסכימים	36.6%	31.3%	41.0%	34.3%	39.1%	32.5%	38.0%	37.3%	36.1%
	4 - רובם מסרבים	17.8%	18.2%	17.5%	16.4%	19.1%	20.1%	16.9%	17.8%	17.5%
	5 - כולם מסרבים	12.4%	16.4%	8.8%	14.8%	10.0%	19.1%	10.5%	13.4%	10.7%
	סה"כ מסרבים	30.2%	34.6%	26.3%	31.2%	29.1%	39.2%	27.4%	31.2%	28.2%
	אין תשובה	1.0%	.7%	.8%	1.6%	.4%	2.4%	.6%	1.0%	1.6%
	Total	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
ממוצע המדד המשותף בסולם 1-5		3.70	3.50	3.87	3.76	3.62	3.24	3.82	3.72	3.73

University of Haifa, 199 Abba Khoushy, Mount Carmel, Haifa | 3498838 אוניברסיטת חיפה, רח' אבא חושי 199,
Phone: 972-4-8288675 : טל' E-mail: gassas@univ.haifa.ac.il : דוא"ל Fax: 972-4-8288673 פקס:

טבלה מס' 21 : נסיעה עם מלווה – כן או לא – בשלושת החודשים שלאחר הוצאת הרישיון

בקרב בעלי רשיון בלבד		סה"כ	מגדר		מעמד מוניציפלי	
			בן	בת	עיר	מועצה מקומית
האם בשלושת החודשים הראשונים לאחר הוצאת רישיון נהיגה יצא לך לנהוג ללא מלווה בעל ניסיון בנהיגה?	יצא יותר מפעם אחת	40%	44%	36%	40%	38%
	יצא פעם אחד	18%	20%	16%	17%	20%
	לא יצא	37%	32%	45%	38%	38%
	אין תשובה	5%	4%	3%	6%	5%
	Total	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0
ובשלושת החדשים שאחרי זה, האם יצא לך לנסוע בלילה ללא מלווה בעל ניסיון בנהיגה?	יצא יותר מפעם אחת	47%	46%	49%	50%	39%
	יצא פעם אחד	19%	21%	16%	14%	25%
	לא יצא	32%	31%	32%	33%	34%
	אין תשובה	2%	2%	3%	3%	2%
	Total	100%	100%	100%	100%	100%
ממוצע המדד המשותף בסולם 1-3		1.92	1.88	1.96	1.92	1.98

מטבלאות 21-18 עולה כי :

א. <u>עמדות:</u>

- רוב המרואיינים (75%) לא מסכימים שצעיר שאין לו רישיון ינהג בכפר\שכונה. גם ממצאים דומים עולים כאשר מדובר באופנוע (79%). יחד עם זאת, מיעוט לא קטן (23%) חושבים שניתן לנהוג ללא רישיון נהיגה.
- נהיגה ללא רישיון, גם אם יודעים לנהוג נתפסת כמעשה לא אחראי שמסכם חיי אדם.

ב. <u>התנהגות של מי שאין להם רישיון נהיגה</u>

בכפר/שכונה מציעים נהיגה לאנשים שאין להם רישיון נהיגה וחלק לא מבוטל מקבלים את ההצעה.

- למעלה ממחצית המרואיינים (56%) אומרים שקורה לעיתים רחוקות או בתדירות גבוהה יותר שמציעים למי שאין לו רישיון נהיגה לנהוג ברכב. שני שליש (67%) גם אומרים שלפחות חלק ממי שאין להם רישיון נהיגה מקבלים את ההצעה. דהיינו למעלה משליש (38%) מדווחים על מקרים בהם מציעים נהיגה ברכב למי שאין רישיון והאחרון מקבל את ההצעה.
- כאשר מדובר בחברים של המרואיינים כמחצית המרואיינים (49%) אומרים כי לפחות חלק קטן מחבריהם נוהגים ללא רישיון (25%) אומרים שכך נוהגים כמחצית או יותר מחבריהם.
- נראה כי דיווחים אלו אם מתייחסים רק לאחרים אלא גם למרואיינים עצמם.
- כאשר המרואיינים התבקשו לדווח על עצמם, חלק לא מבוטל (39%) אמרו כי הם נוהגים ללא רישיון בכפר/שכונה לפחות לעתים רחוקות. (כרבע 26% אמרו כי הם עושים זאת לפעמים או לעיתים קרובות).

University of Haifa, 199 Abba Khoushy, Mount Carmel, Haifa | 3498838 אוניברסיטת חיפה, רח' אבא חושי 199, חיפה
Phone: 972-4-8288675 : טל' E-mail: gassas@univ.haifa.ac.il : דוא"ל Fax: 972-4-8288673 פקס:

אחוזים דומים (38%) אומרים כי גם בעתיד ינהגו בכפר/שכונה לפני קבלת רישיון נהיגה (זאת בהנחה שהם יודעים לנהוג).

- מבדיקת הקשר עם מאפייני המרואיין נמצא כי בנים נוהגים גם ללא רישיון יותר מבנות (50% לעומת 30%).

ג. <u>דווח על התנהגות של מי שיש לו רישיון נהיגה</u>

- רוב בני הנוער שיש להם רישיון נהיגה לא מקפידים על הכלל המחייב נהיגה עם מלווה בשלושת החודשים הראשונים לאחר הוצאת הרישיון.
  - 56% אמרו כי בתקופה המדוברת נהגו גם ללא מלווה
  - 68% אמרו כי בתקופה המדוברת נהגו בשעות הלילה ללא מלווה.
- נהיגה ללא מלווה בתקופה הראשונה לאחר הוצאת הרישיון שכיחה גם בקרב הבנים וגם בקרב הבנות ובסודי הישובים השונים.

ד. <u>מה לדעת המרואיין מאפיין נהג טוב</u>

- "מהו המאפיין החשוב ביותר לדעתך כדי לתאר נהג או נהגת טוב/ה?"
- "מהו המאפיין השני בחשיבותו שמתאר נהג טוב?"

טבלה מס' 22 : המאפיינים המיוחסים נהג טוב

		סה"כ	מגדר		כתה		האם יש לך רישיון נהיגה?		מעמד מוניציפלי	
			בן	בת	ח-ט	יב	יש	אין	עיר	מועצה מקומית
	אחוז שציינו גורם עיקרי									
מהו המאפיין החשוב ביותר לדעתך כדי לתאר נהג או נהגת טוב\ה? (תשובה ראשונה)	מי שנוהג בביטחון גם אם הוא עובר על כללי הבטיחות	8.4%	10.0%	7.5%	9.4%	7.5%	8.2%	8.4%	8.5%	8.4%
	נהג לא פראייר	3.7%	4.1%	3.4%	3.9%	3.6%	6.6%	3.2%	3.7%	2.6%
	נהג ששולט טוב במכונית	6.2%	10.0%	2.9%	7.7%	4.5%	8.2%	5.6%	6.6%	4.8%
	נהג שיודע לצאת ממצבים מסוכנים	15.7%	17.1%	14.7%	13.8%	17.8%	20.4%	14.7%	15.8%	14.1%
	נהג שמציית תמיד לחוקי התנועה	61.7%	54.4%	68.7%	60.0%	63.7%	53.9%	64.6%	60.3%	66.8%
	אחוז שציינו את הגרם העיקרי או משני									
מהו המאפיין החשוב ביותר לדעתך כדי לתאר נהג או נהגת טוב\ה? (סה"כ התשובות שנאמרו)	נהג שמציית תמיד לחוקי התנועה	75.2%	82.1%	68.2%	70.2%	80.8%	77.7%	70.1%	72.4%	81.3%
	נהג שיודע לצאת ממצבים מסוכנים	43.1%	43.7%	42.7%	38.6%	47.9%	42.3%	47.7%	42.4%	42.2%
	מי שנוהג בביטחון גם אם הוא עובר על כללי הבטיחות	32.7%	35.8%	30.1%	34.9%	30.3%	34.3%	26.6%	33.2%	31.9%
	נהג ששולט טוב במכונית	13.1%	8.8%	18.1%	15.5%	10.5%	12.3%	15.5%	14.1%	9.9%
	נהג לא פראייר	8.8%	7.5%	10.7%	8.8%	8.9%	8.2%	12.8%	8.7%	6.8%

University of Haifa, 199 Abba Khoushy, Mount Carmel, Haifa | 3498838 אוניברסיטת חיפה, רח' אבא חושי 199, חיפה
Phone: 972-4-8288675 : טל' E-mail: gassas@univ.haifa.ac.il : דוא"ל Fax: 972-4-8288673 פקס:

מטבלה מס' 22 עולה כי :

- לפחות ברמה ההצהרתית המרואיינים מקבלים את האמיתה האומרת כי נהג טוב הוא זה שמציית תמיד לחוקי התנועה (63%) ציינו זאת כמאפיין עקרי של נהג טוב ו-75% כגורם עיקרי או משני.
- הגורם השני שצוין הוא כושר יציאה ממצבים מסוכנים (16% ציינו זאת במקום הראשון + 43% ציינו שאת כמאפיין עיקרי או משני).
- חשוב לציין כי שליש מהמרואיינים (33%) אמרו שנהג טוב הוא מי שנוהג בביטחון גם אם הוא עובר על כללי התנועה.

6. <u>סמכות הורית</u>

השאלות המתייחסות לסמכות הורית בחנו את הנושאים הבאים

- מודל דפוס הנהיגה שההורים מציגים
- מודעות ההורים להתנהגות של ילדיהם
- כוחה של הסמכות ההורים

א. מודל הנהיגה שההורים מציגים

ניתוח הגורמים הראה כי התנהגויות המשמשות מודל חיובי לנוער מוסברות ע"י גורם אחד ואילו והתנהגויות המשמשות מודל שלילי מוסברות ע"י שלושה גורמים אחרים. קבוצת שאלות נוספת שמתייחסת להערכת יכולת הנהיגה של ההורים מוסברת ע"י גורם רביעי .

- השאלות שבחנו את התנהגויות ההורים שמשמשות גורם חיובי היו הבעת הסכמה או אי הסכמה עם המשפטים הבאים :
  - □ "אבא שלי אומר לי שצריך לחגור תמיד חגורת בטיחות"
  - □ "אימא שלי אומרת לי שצריך לחגור תמיד חגורת בטיחות"
  - □ "אבא שלי חוזר ואומר לי שאסור לנהג לנהוג במהירות מופרזת"
  - □ "אימא שלי אומרת לי שלנהג צעיר אסור לנהוג במהירות"
  - □ "רוב הקרובים שלי נוהגים בזהירות "
- השאלות שבחנו את התנהגות ההורים כמודל שלילי (גורם ראשון) היו
  - □ "האם אבא שלך 'מסמס' לפעמים בעת נהיגה?"
  - □ "האם אימא שלך 'מסמסת' לפעמים בעת נהיגה?"
  - □ "לאימא שלי אין רישיון נהיגה אבל בתוך הכפר היא נוהגת בלי רישיון"
  - □ "יש הורים שמתגאים בילדים או בילדות שלהם שהם שולטים ברכב גם בלי לשמור על כללי הבטיחות. לעומתם, יש הורים שאומרים כי הילדים צריכים לנהוג בזהירות מרבית, ויש הורים שאין להם בעיה שהילדים שלהם מידי פעם נוהגים בצורה לא זהירה, אך לפעמים דורשים מהם לשמור על כללי הבטיחות. על איזה סוג נמנים ההורים שלך?"

University of Haifa, 199 Abba Khoushy, Mount Carmel, Haifa | 3498838 אוניברסיטת חיפה, רח' אבא חושי 199, חיפה
Phone: 972-4-8288675 : טל' E-mail: gassas@univ.haifa.ac.il : דוא"ל Fax: 972-4-8288673 פקס:

- הורים כמודל שלילי (גורם שני)

השאלות שבחנו את הגורם השלישי היו הבעת הסכמה או אי הסכמה עם המשפטים הבאים

- "כשאבא שלי נוסע בכפר הוא לא חוגר חגורת בטיחות"
- "האם במכונית של הוריך יש דיבורית או בלוטוס? "
- "אמא שלי שולטת ברכב גם שהיא נוהגת במהירות"
- "אבא שלי שולט ברכב גם שהוא נוהג במהירות"

טבלאות מס' 23-26 מציגות את תגובות המרואיינים.

University of Haifa, 199 Abba Khoushy, Mount Carmel, Haifa | 3498838 אוניברסיטת חיפה, רח' אבא חושי 199, חיפה
Phone: 972-4-8288675 : טל' E-mail: gassas@univ.haifa.ac.il : דוא"ל Fax: 972-4-8288673 :פקס

טבלה מס' 23 : דפוס ההתנהגות של ההורים – מודל חיובי

		סה"כ	מגדר		כתה		האם יש לך רישיון נהיגה?		מעמד מוניציפלי	
			בן	בת	ח-ט	יב	יש	אין	עיר	מועצה מקומית
אבא שלי אומר לי שצריך לחגר תמיד חגורת בטיחות	1 - כלל לא מסכים	4.4%	5.4%	3.8%	4.4%	4.4%	5.9%	4.2%	3.9%	5.8%
	2 - די לא מסכים	11.2%	14.4%	8.9%	12.7%	9.8%	14.9%	10.4%	11.3%	10.0%
	סה"כ לא מסכים	15.7%	19.8%	12.7%	17.1%	14.2%	20.8%	14.5%	15.2%	15.7%
	3 - די מסכים	20.2%	21.5%	20.1%	18.6%	21.8%	18.7%	21.3%	19.7%	19.9%
	4 - מסכים בהחלט	58.4%	53.7%	64.2%	58.1%	58.6%	56.1%	60.5%	58.7%	58.3%
	סה"כ מסכים	78.5%	75.2%	84.2%	76.7%	80.5%	74.7%	81.8%	78.4%	78.2%
	אין תשובה	5.8%	5.0%	3.1%	6.2%	5.3%	4.5%	3.7%	6.4%	6.0%
	Total	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
אימא שלי אומרת לי שצריך לחגר תמיד חגורת בטיחות	1 - כלל לא מסכים	3.9%	5.0%	2.9%	4.6%	3.2%	4.8%	3.7%	4.0%	3.2%
	2 - די לא מסכים	6.5%	8.6%	5.3%	5.8%	7.2%	9.9%	5.7%	6.4%	5.8%
	סה"כ לא מסכים	10.4%	13.6%	8.2%	10.4%	10.5%	14.7%	9.3%	10.5%	9.0%
	3 - די מסכים	21.1%	23.3%	20.3%	21.4%	21.0%	22.3%	21.3%	20.1%	21.7%
	4 - מסכים בהחלט	63.8%	59.3%	69.3%	63.2%	64.3%	59.2%	66.9%	64.3%	64.5%
	סה"כ מסכים	84.9%	82.7%	89.5%	84.6%	85.3%	81.5%	88.2%	84.4%	86.2%
	אין תשובה	4.7%	3.8%	2.3%	5.0%	4.3%	3.8%	2.5%	5.1%	4.8%
	Total	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
אבא שלי חוזר ואומר לי שאסור לנהג לנהוג במהירות מופרזת	1 - כלל לא מסכים	3.1%	3.5%	2.9%	3.2%	2.9%	3.4%	3.0%	3.3%	3.1%
	2 - די לא מסכים	10.8%	14.4%	8.3%	11.1%	10.4%	11.3%	11.0%	11.0%	8.5%
	סה"כ לא מסכים	13.9%	17.9%	11.2%	14.4%	13.3%	14.7%	14.0%	14.2%	11.5%
	3 - די מסכים	23.5%	25.1%	23.4%	20.7%	26.3%	22.9%	24.6%	22.9%	21.6%
	4 - מסכים בהחלט	56.2%	51.7%	61.6%	58.7%	53.8%	54.6%	58.0%	55.9%	60.8%
	סה"כ מסכים	79.8%	76.9%	84.9%	79.4%	80.2%	77.5%	82.6%	78.7%	82.4%
	אין תשובה	6.3%	5.3%	3.9%	6.2%	6.5%	7.8%	3.5%	7.0%	6.1%
	Total	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
אימא שלי אומרת לי שלנהג צעיר אסור לנהוג במהירות	1 - כלל לא מסכים	5.7%	6.1%	5.5%	6.8%	4.7%	6.2%	5.4%	5.6%	5.9%
	2 - די לא מסכים	10.5%	12.0%	9.3%	10.8%	10.2%	12.8%	10.0%	10.8%	9.9%
	סה"כ לא מסכים	16.2%	18.1%	14.8%	17.6%	14.8%	19.0%	15.3%	16.5%	15.8%
	3 - די מסכים	22.8%	22.5%	24.5%	21.7%	23.8%	24.5%	23.5%	21.8%	23.5%
	4 - מסכים בהחלט	55.3%	55.1%	57.3%	54.2%	56.6%	51.8%	57.9%	55.4%	54.7%
	סה"כ מסכים	78.1%	77.5%	81.8%	75.9%	80.4%	76.3%	81.4%	77.2%	78.2%
	אין תשובה	5.7%	4.4%	3.4%	6.5%	4.8%	4.7%	3.3%	6.3%	5.9%
	Total	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
רוב הקרובים שלי נוהגים בזהירות	1 - כלל לא מסכים	3.1%	4.8%	1.8%	4.1%	2.0%	4.3%	2.8%	2.9%	3.5%
	2 - די לא מסכים	13.7%	13.2%	14.0%	13.9%	13.1%	13.2%	13.9%	12.3%	11.2%
	סה"כ לא מסכים	16.7%	18.1%	15.8%	17.9%	15.1%	17.4%	16.7%	15.2%	14.7%
	3 - די מסכים	45.3%	45.0%	47.0%	41.0%	50.4%	46.7%	46.4%	45.9%	45.9%
	4 - מסכים בהחלט	34.5%	34.8%	35.1%	37.8%	30.7%	32.9%	35.5%	34.7%	36.7%
	סה"כ מסכים	79.8%	79.8%	82.1%	78.9%	81.0%	79.6%	81.8%	80.5%	82.6%
	אין תשובה	3.5%	2.1%	2.1%	3.2%	3.9%	3.0%	1.4%	4.3%	2.6%
	Total	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
ממוצע המדד המשותף בסולם 1-4		3.33	3.27	3.39	3.32	3.35	3.26	3.36	3.34	3.35

אוניברסיטת חיפה, רח' אבא חושי 199, חיפה 3498838 | University of Haifa, 199 Abba Khoushy, Mount Carmel, Haifa
פקס: 972-4-8288673 Fax: דוא"ל : E-mail: gassas@univ.haifa.ac.il טל' : Phone: 972-4-8288675

טבלה מס' 24 : דפוס ההתנהגות של ההורים – מודל שלילי (גורם ראשון)

		סה"כ	מגדר		כתה		האם יש לך רישיון נהיגה?		מעמד מוניציפלי	
			בן	בת	ח-ט	יב	יש	אין	עיר	מועצה מקומית
האם אבא שלך מסמס לפעמים בעת נהיגה?	1 - לעיתים קרובות	7.4%	9.0%	5.8%	7.7%	7.0%	14.6%	5.8%	7.8%	5.7%
	2 - לפעמים	15.0%	17.1%	13.7%	15.3%	14.7%	21.4%	14.0%	15.5%	12.7%
	סה"כ לעיתים קרובות או לפעמים	22.3%	26.1%	19.4%	23.0%	21.7%	35.9%	19.8%	23.3%	18.4%
	3 - לעיתים רחוקות	21.0%	22.6%	21.1%	21.7%	19.9%	21.4%	21.7%	21.2%	17.9%
	4 - אף פעם	52.1%	48.9%	57.5%	51.0%	53.5%	40.9%	57.3%	49.9%	60.4%
	סה"כ לעיתים רחוקות או אף פעם	73.1%	71.6%	78.6%	72.7%	73.5%	62.3%	79.1%	71.1%	78.3%
	אין תשובה 9	4.5%	2.3%	1.9%	4.3%	4.9%	1.8%	1.1%	5.6%	3.3%
	Total	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
האם אימא שלך מסמסת לפעמים בעת נהיגה?	1 - לעיתים קרובות	9.0%	12.0%	6.6%	10.8%	6.9%	17.8%	6.5%	9.7%	7.3%
	2 - לפעמים	13.5%	13.0%	14.3%	14.7%	12.2%	16.7%	13.3%	14.0%	10.1%
	סה"כ לעיתים קרובות או לפעמים	22.6%	25.0%	21.0%	25.6%	19.2%	34.4%	19.7%	23.7%	17.4%
	3 - לעיתים רחוקות	18.9%	22.7%	17.0%	19.2%	18.6%	19.3%	19.8%	18.1%	20.9%
	4 - אף פעם	53.2%	49.1%	60.0%	50.0%	56.8%	44.8%	58.7%	51.5%	58.4%
	סה"כ לעיתים רחוקות או אף פעם	72.1%	71.8%	77.1%	69.2%	75.4%	64.1%	78.6%	69.6%	79.3%
	אין תשובה 9	5.3%	3.2%	2.0%	5.2%	5.4%	1.5%	1.7%	6.7%	3.3%
	Total	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
לאימא שלי אין רישיון נהיגה אבל בתוך הכפר היא נוהגת בלי רישיון	1 - מסכים בהחלט	7.5%	10.5%	4.3%	8.3%	6.7%	16.0%	3.7%	8.0%	7.4%
	2 - די מסכים	12.7%	18.3%	8.9%	13.2%	12.0%	18.0%	11.4%	13.8%	8.1%
	סה"כ מסכים	20.2%	28.8%	13.2%	21.5%	18.7%	34.0%	15.1%	21.8%	15.5%
	3 - די לא מסכים	9.6%	12.8%	7.6%	10.2%	8.5%	18.7%	6.9%	9.5%	5.4%
	4 - כלל לא מסכים	54.3%	47.5%	66.9%	53.2%	56.0%	36.0%	67.1%	52.1%	58.1%
	סה"כ לא מסכים	63.9%	60.3%	74.5%	63.4%	64.4%	54.7%	74.0%	61.7%	63.5%
	אין תשובה 9.00	15.8%	10.9%	12.3%	15.1%	16.9%	11.3%	10.9%	16.5%	20.9%
	Total	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
יש הורים שמתגאים בילדים או בילדות שלהם שהם שולטים ברכב גם בלי לשמור על כללי הבטיחות לעומתם, יש הורים שאומרים כי	1.00 - אומרים שהילדים או הילדות שולטים ברכב ויכולים לנהוג גם בלי לשמור תמיד על החוקים	7.8%	11.7%	4.9%	8.3%	7.5%	16.4%	5.9%	8.0%	7.0%
	2.50 - לפעמים כך ולפעמים כך	20.5%	26.1%	16.6%	22.9%	17.7%	28.9%	18.8%	19.5%	19.6%
	4.00 - ההורים אומרים שמוכרחים לנהוג בזהירות	66.0%	58.7%	75.4%	63.5%	68.8%	52.3%	72.9%	65.8%	69.0%
	אין תשובה	5.6%	3.6%	3.1%	5.4%	6.0%	2.3%	2.4%	6.8%	4.4%
	Total	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
ממוצע המדד המשותף בסולם 1-4		3.32	3.20	3.44	3.26	3.38	3.00	3.42	3.29	3.41

אוניברסיטת חיפה, רח' אבא חושי 199, חיפה 3498838 | University of Haifa, 199 Abba Khoushy, Mount Carmel, Haifa
פקס: 972-4-8288673 Fax: דוא"ל : E-mail: gassas@univ.haifa.ac.il טל' : 972-4-8288675 Phone:

טבלה מס׳ 25 : דפוס ההתנהגות של הורים – מודל שלילי (גורם שני)

		סה"כ	מגדר		כתה		האם יש לך רישיון נהיגה?		מעמד מוניציפלי	
			בן	בת	ח-ט	יב	יש	אין	עיר	מועצה מקומית
כשאבא שלי נוסע בכפר הוא לא חוגר חגורת בטיחות	1 - מסכים בהחלט	16.7%	19.2%	15.5%	19.2%	13.9%	24.9%	15.1%	17.1%	18.0%
	2 - די מסכים	25.9%	22.6%	30.2%	24.0%	27.7%	20.6%	28.5%	23.6%	26.6%
	סה"כ מסכים	42.7%	41.9%	45.6%	43.2%	41.7%	45.5%	43.5%	40.7%	44.6%
	3 - די לא מסכים	23.7%	26.2%	22.7%	23.8%	23.8%	25.8%	24.1%	24.1%	20.4%
	4 - כלל לא מסכים	25.8%	25.3%	27.1%	24.6%	27.2%	21.5%	27.6%	26.5%	26.3%
	סה"כ לא מסכים	49.5%	51.5%	49.8%	48.4%	51.0%	47.2%	51.7%	50.6%	46.7%
טבלה	אין תשובה	7.8%	6.6%	4.5%	8.3%	7.3%	7.3%	4.8%	8.7%	8.7%
	Total	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
האם במכונית של הוריך יש דיבורית או בלוטוס?	1 - אין	45.6%	48.2%	45.7%	47.9%	42.8%	41.8%	48.1%	43.1%	43.3%
	4 - יש	50.0%	49.3%	53.4%	48.2%	52.3%	55.9%	51.3%	51.5%	53.6%
	אין תשובה	4.4%	2.5%	.9%	3.9%	5.0%	2.3%	.6%	5.4%	3.1%
	Total	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
ממוצע המדד המשותף בסולם 1-4		2.61	2.58	2.63	2.55	2.67	2.59	2.62	2.64	2.65

מס׳ 26 : דפוס ההתנהגות של הורים – מודל שלילי (גורם שלישי)

		סה"כ	מגדר		כתה		האם יש לך רישיון נהיגה?		מעמד מוניציפלי	
			בן	בת	ח-ט	יב	יש	אין	עיר	מועצה מקומית
אימא שלי שולטת ברכב גם כשהיא נוהגת במהירות	1 - מסכים בהחלט	41.4%	35.6%	46.5%	45.3%	37.3%	44.2%	41.5%	43.6%	41.7%
	2 - די מסכים	23.7%	26.6%	22.7%	21.6%	25.8%	24.6%	24.4%	24.4%	24.9%
	סה"כ מסכים	65.1%	62.2%	69.2%	67.0%	63.1%	68.8%	65.9%	67.9%	66.7%
	3 - די לא מסכים	13.2%	15.5%	12.2%	12.1%	14.2%	13.8%	13.6%	12.7%	12.8%
	4 - כלל לא מסכים	13.9%	15.7%	13.6%	13.3%	14.7%	12.5%	15.0%	11.0%	12.8%
	סה"כ לא מסכים	27.1%	31.1%	25.8%	25.5%	28.9%	26.3%	28.6%	23.7%	25.5%
	אין תשובה	7.8%	6.7%	5.0%	7.6%	8.1%	5.0%	5.4%	8.4%	7.8%
	Total	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
אבא שלי שולט ברכב גם כשהוא נוהג במהירות	1 - מסכים בהחלט	44.0%	41.9%	46.4%	48.6%	39.1%	41.7%	45.6%	46.7%	44.6%
	2 - די מסכים	31.1%	34.2%	30.0%	27.8%	34.6%	36.7%	31.2%	30.4%	31.4%
	סה"כ מסכים	75.1%	76.1%	76.4%	76.4%	73.7%	78.4%	76.8%	77.1%	76.1%
	3 - די לא מסכים	10.7%	10.4%	11.1%	9.5%	12.0%	9.2%	11.0%	9.8%	10.0%
	4 - כלל לא מסכים	8.3%	8.7%	8.6%	7.7%	8.7%	7.4%	8.6%	6.9%	7.0%
	סה"כ לא מסכים	19.0%	19.1%	19.7%	17.2%	20.7%	16.6%	19.6%	16.7%	17.0%
	אין תשובה	6.0%	4.7%	3.9%	6.4%	5.5%	4.9%	3.6%	6.2%	7.0%
	Total	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

מטבלאות מס׳ 26-23 עולה כי :

- מודל דפוס הנהיגה של ההורים התייחס הן לנהיגה זהירה בכלל והן למרכיבים מסוימים של נהיגה זהירה.
- מהדיווחים לגבי התייחסות כללית לשמירה על כללי הזהירות עולה כי רק כשני שליש מהמרואיינים (66%) מדווחים כי להוריהם הנחייה גורפת כי יש לנהוג בזהירות מרבית, ללא נסיבות מקלות. לעומתם 28% מדווחים כי הוריהם, לפחות לפעמים, מתירים לילדיהם להפר את חוקי התנועה בעת הנהיגה.

אוניברסיטת חיפה, רח' אבא חושי 199, חיפה 3498838 | University of Haifa, 199 Abba Khoushy, Mount Carmel, Haifa
פקס: 972-4-8288673 Fax: דוא"ל : E-mail: gassas@univ.haifa.ac.il טל' : Phone: 972-4-8288675

הסקר בחן גם את דיווחי המרואיינים על התנהגות קרוביהם ומהדיווחים עולה כי רוב הקרובים משמשים מודל חיובי (80%) מדווחים כך.

- באשר לחגורת הבטיחות חלק מההורים מעבירים מסר כפול: כשלושה רבעים (74%) מהאבות ו-81% מהאימהות אומרים לילדיהם כי צריך תמיד לחגורת בטיחות אולם 43% אומרים שאבא שלהם נוסע בכפר הוא לא חוגר חגורת בטיחות.
- גם בעניין זה מועבר מסר כפול מוערים גם בנושא מהירות מפורזת לבני הנוער הן האבות והן האימהות (80%) אומרים כי אסור לנהוג במהירות מופרזת. אולם 65% אומרים שאימא שלהם שולטת ברכב גם שהוא נוהג במהירות גבוהה, 75% אומרים כך על אביהם.
  - רק ב-50% מהרכבים של הורי המרואיינים יש דיבורית או בלוטוס. כחמישית מהמרואיינים (43%) אומרים כי אביהם מסמס בעת נהיגה לעיתים רחוקות או בתדירות גבוהה יותר (22% אומרים כי הוא מסמס לפחות לפעמים בנהיגה, אחוזים דומים דווחו על האימהות שלהם.)
  - חמישית מהמרואיינים (20%) אומרים כי אימא שלהם נוהגת בכפר/שכונה למרות שאין לה רישיון נהיגה.

ב. <u>מודעות ההורים להתנהגות ילדיהם</u>

מרואיינים שדיווחו על נהיגה של חבריהם שטרם קבלו רישיון נשאלו:

- "האם ההורים שלהם יודעים שהם נוהגים בכפר\בסביבת מקום מגוריהם ללא רישיון?"

טבלה מס' 27 מציגה את תגובותיהם. מטבלה זו עולה כי:

- שני שליש (66%) אמרו כי לפחות חלק מההורים שילדיהם נוהגים ללא רישיון מודעים לכך. שליש (39%) אמרו כי כל או רוב ההורים מודעים לנהיגה ללא רישיון של ילדיהם.

טבלה מס' 27: מודעות ההורים לנהיגה ללא רישיון של ילדיהם

		סה"כ	מגדר		כתה		האם יש לך רישיון נהיגה?		מעמד מוניציפלי	
			בן	בת	ח-ט	יב	יש	אין	עיר	מועצה מקומית
האם ההורים שלהם יודעים שהם נוהגים בכפר\ בסביבת מקום מגורים ברכב ללא רישיון ?	1 - כל ההורים יודעים	15.1%	18.6%	10.7%	22.3%	9.3%	15.3%	15.1%	17.3%	12.3%
	2 - רוב ההורים יודעים	23.2%	19.1%	26.7%	19.4%	26.0%	20.9%	23.9%	26.3%	19.3%
	3 חלק מההורים יודעים	28.0%	26.0%	31.1%	22.0%	33.1%	31.6%	26.4%	24.8%	31.6%
	סה"כ חלק או כל ההורים יודעים	66.3%	63.7%	68.4%	63.7%	68.4%	67.9%	65.4%	68.4%	63.2%
	4 - רוב ההורים לא יודעים	22.2%	22.5%	21.8%	21.5%	23.0%	20.4%	23.3%	20.4%	25.0%
	5 - כל ההורים לא יודעים	11.3%	13.8%	9.5%	14.6%	8.6%	11.7%	11.1%	11.2%	11.8%
	סה"כ מיעוט מההורים או כלל לא יודעים	33.5%	36.3%	31.3%	36.1%	31.6%	32.1%	34.4%	31.6%	36.8%
	6 אין תשובה	.1%	0.0%	.2%	.3%	0.0%	0.0%	.2%	0.0%	0.0%
	Total	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

University of Haifa, 199 Abba Khoushy, Mount Carmel, Haifa | 3498838 אוניברסיטת חיפה, רח' אבא חושי 199, חיפה
Phone: 972-4-8288675 : טל' E-mail: gassas@univ.haifa.ac.il : דוא"ל Fax: 972-4-8288673 פקס:

ג. קבלת סמכות הורית

בפני המרואיינים הוצגו השאלות הבאות

- הבעת הסכמה או אי הסכמה עם המשפטים הבאים "הנהיגה שלי מושפעת מהנהיגה של ההורים שלי"
- "כשיהיה לי רישיון נהיגה, אם אנהג ולא אקפיד על כללי הבטיחות הוריי יענישו אותי"(9.1)

ושתי השאלות הבאות

- "אם ההורים שלך יגידו לך לא לנסוע עם חברים שנוסעים מהר, האם תציית להם או לא תציית להם?"
- "אם ההורים שלך יגידו לך לנהוג במהירות לא גבוה האם תציית או לא תציית להם?"

טבלה מס' 28 מציגה את תגובות המרואיינים . מטבלה זו עולה כי :

- קרוב לשני שליש (63%) אומרים כי הנהיגה שלהם מושפעת מהנהיגה של הוריהם.
- כשני שליש מהמרואיינים (68%) אומרים כי הם מודעים לכך שאם לא יקפידו על כללי הבטיחות כשינהגו, הוריהם יענישו אותם. אולם כשליש (31%) לא חושבים שהוריהם יענישו אותם.
- כל מי שחושבים שההורים יענישו אותם אם לא ישמרו על כללי הבטיחות וגם חלק קטן ממי שלא צופים הענשה, אומרים כי יצייתו להנחיות הוריהם בעניין שמירה על מהירות המותרת בסך הכל (77%) יצייתו כשהם עצמם ינהגו ו-74% יצייתו שלא לנסוע עם חבר שנוהג במהירות מופרזת.

University of Haifa, 199 Abba Khoushy, Mount Carmel, Haifa | 3498838 אוניברסיטת חיפה, רח' אבא חושי 199, חיפה
Phone: 972-4-8288675 : טל' E-mail: gassas@univ.haifa.ac.il : דוא"ל Fax: 972-4-8288673 :פקס

טבלה מס׳ 28 : קבלת סמכות ההורים

		סה"כ	מגדר		כתה		האם יש לך רישיון נהיגה?		מעמד מוניציפלי	
			בן	בת	ח-ט	יב	יש	אין	עיר	מועצה מקומית
אם ההורים שלך יגידו לך לא לנסוע עם חברים שנוסעים מהר, האם תציית להם או לא תציית	1 - בטוח שאציית	42.8%	35.6%	49.8%	44.3%	40.6%	34.5%	46.0%	42.1%	44.0%
	2 - חושב שאציית	31.5%	33.0%	31.0%	28.4%	35.3%	30.9%	32.9%	31.0%	31.0%
	סה"כ אציית	74.3%	68.7%	80.8%	72.7%	75.9%	65.5%	78.9%	73.2%	74.9%
	3 - חושב שלא אציית	11.6%	15.2%	9.0%	12.3%	10.6%	15.1%	10.9%	11.6%	11.4%
	4 - בטוח שלא אציית	10.7%	13.5%	8.7%	11.7%	9.9%	17.4%	8.9%	10.8%	11.6%
	סה"כ לא אציית	22.3%	28.8%	17.7%	24.0%	20.4%	32.6%	19.8%	22.4%	23.1%
	אין תשובה	3.4%	2.6%	1.5%	3.3%	3.6%	2.0%	1.4%	4.4%	2.0%
	Total	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
אם ההורים שלך יגידו לך לנהוג במהירות לא גבוהה , האם תציית או לא תציית להם?	1 - בטוח שאציית	52.2%	43.0%	62.2%	48.8%	55.7%	39.8%	57.0%	51.1%	54.5%
	2 - חושב שאציית	24.7%	28.3%	22.3%	24.0%	25.7%	26.6%	24.8%	24.4%	23.7%
	סה"כ אציית	76.9%	71.4%	84.5%	72.8%	81.4%	66.4%	81.8%	75.6%	78.2%
	3 - חושב שלא אציית	6.4%	9.1%	4.2%	8.3%	4.5%	10.2%	5.4%	6.5%	4.8%
	4 - בטוח שלא אציית	5.1%	5.0%	5.3%	5.4%	4.7%	6.9%	4.7%	5.0%	5.3%
	סה"כ לא אציית	11.5%	14.1%	9.5%	13.6%	9.2%	17.1%	10.1%	11.5%	10.1%
	אין תשובה	11.6%	14.5%	6.0%	13.5%	9.4%	16.4%	8.1%	13.0%	11.6%
	Total	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
כשיהיה לי רישיון נהיגה, אם אנהג ולא אקפיד על כל כללי הבטיחות הוריי יענישו אותי	1 - כלל לא מסכים	14.6%	14.5%	14.7%	15.0%	14.2%	15.5%	14.6%	14.7%	13.0%
	2 - די לא מסכים	16.0%	15.8%	16.7%	14.6%	17.5%	14.5%	16.7%	15.4%	17.6%
	סה"כ לא מסכים	30.6%	30.3%	31.4%	29.6%	31.7%	29.9%	31.3%	30.0%	30.5%
	3 - די מסכים	32.0%	31.9%	31.2%	30.7%	33.4%	30.9%	32.4%	30.8%	34.1%
	4 - מסכים בהחלט	35.6%	36.0%	35.9%	37.3%	33.7%	37.8%	34.7%	37.0%	33.8%
	סה"כ מסכים	67.5%	67.9%	67.1%	68.0%	67.1%	68.8%	67.2%	67.7%	67.9%
	אין תשובה	1.9%	1.7%	1.5%	2.4%	1.2%	1.3%	1.5%	2.2%	1.5%
	Total	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
ממוצע המדד המשותף בסולם 1-4		2.89	2.84	2.95	2.87	2.91	2.79	2.92	2.88	2.88

טבלה מס׳ 28 : המשך

		סה"כ	מגדר		כתה		האם יש לך רישיון נהיגה?		מעמד מוניציפלי	
			בן	בת	ח-ט	יב	יש	אין	עיר	מועצה מקומית
הנהיגה שלי מושפעת מהנהיגה של ההורים שלי	1 - כלל לא מסכים	9.8%	9.0%	11.4%	10.5%	9.3%	6.4%	10.7%	9.1%	11.8%
	2 - די לא מסכים	20.5%	19.3%	22.4%	17.5%	23.5%	17.5%	22.0%	20.7%	22.4%
	סה"כ לא מסכים	30.3%	28.4%	33.8%	28.0%	32.9%	23.9%	32.7%	29.7%	34.2%
	3 - די מסכים	29.0%	28.0%	31.5%	28.0%	29.4%	20.7%	32.5%	26.9%	28.4%
	4 - מסכים בהחלט	33.5%	38.1%	29.9%	35.7%	31.4%	49.0%	30.2%	34.9%	30.4%
	סה"כ מסכים	62.5%	66.1%	61.3%	63.7%	60.8%	69.7%	62.7%	61.8%	58.8%
	אין תשובה	7.3%	5.5%	4.9%	8.3%	6.3%	6.4%	4.5%	8.5%	7.0%
	Total	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

7. <u>תפיסות לגבי פערים מגדריים</u>

המרואיינים נשאלו :

- ״האם לדעתך יש הבדלים בין נשים לגברים לגבי טיב הנהיגה או שהמגדר של הנהג אינו רלוונטי לטיב הנהיגה שלו?״

מי שחשב שגברים\נשים נוהגים יותר טוב נשאל לגבי הסיבות לכך. לצורך זה הוצגה בפניי מי שחושבים שגברים\נשים נוהגים\ות טוב יותר גורמים שיכולים להוות סיבות אפשריות ליתרון של כל מגדר ולגבי

University of Haifa, 199 Abba Khoushy, Mount Carmel, Haifa | 3498838 אוניברסיטת חיפה, רח' אבא חושי 199,
Phone: 972-4-8288675 : טל' E-mail: gassas@univ.haifa.ac.il : דוא"ל Fax: 972-4-8288673 פקס:

כל אחד מהם המרואיין נשאל "ציין בבקשה אם לדעתך הוא מהווה או לא מהווה סיבה לכך שגברים\נשים נוהגים(ות) מאשר נשים\גברים.

טבלאות מס' 31-29 מציגות את תגובות המרואיינים .טבלאות מס' מפרטת את הגורמים השונים ולגבי כל גורם את אחוז המרואיינים שלדעתם הגורם הנדון מהווה סיבה לפער המגדרי.
מטבלאות אלו עולה כי:

- רוב המרואיינים (55%) חושבים כי אין קשר בין מגדר לבין היות הפרט נהג טוב. בקרב מי שחושבים שיש קשר בין שני המשתנים, המאזן נוטה לטובת הגברים (31% חושבים שהגברים נהגים טובים יותר מהנשים, לעומת 10% שהערכות שלהם הפוכות) כצפוי חלקם של הבנים המעריכים את בני מינם כנהגים טובים יותר גבוה משמעותית לעומת החלק המתאים בקרב הבנות, לא נמצאו הבדלים משמעותיים בנדון בקרב הבנות.
- המאזן לטובת הגברים נובע רק מההערכות של הבנים; הבנות נחלקות כמעט בחלקים שווים בין מי שמייחסות יתרון לבנים ובין מי שמייחסות יתרון לנשים, כאשר רובן הגדול (72%) חושבות שאין הבדלים בין הקבוצות המגדר.
- הסיבות ליחס יתרון לגברים/נשים מפורטות בטבלאות

טבלה מס' 29 : תפיסות לגבי השלכות המגדר על הנהיגה

		סה"כ	מגדר		כתה		האם יש לך רישיון נהיגה?		מעמד מוניציפלי	
			בן	בת	ח-ט	יב	יש	אין	עיר	מועצה מקומית
האם לדעתך יש הבדלים בין נשים לגברים לגבי טיב הנהיגה או שהמגדר של הנהג אינו רלוונטי לטיב הנהיגה שלו?	1 - גברים נוהגים הרבה יותר טוב	16.9%	32.1%	5.3%	17.3%	16.6%	25.7%	15.3%	16.3%	16.3%
	2 - גברים נוהגים יותר טוב	13.7%	22.5%	7.7%	11.4%	15.8%	15.1%	13.8%	12.8%	12.3%
	סה"כ גברים נוהגים יותר טוב	30.5%	54.6%	13.0%	28.7%	32.4%	40.8%	29.1%	29.1%	28.6%
	3 - המגדר של הנהג לא רלוונטי לטיב הנהיגה שלו	55.3%	34.6%	71.9%	56.3%	54.2%	41.4%	59.3%	57.2%	56.5%
	4 - נשים נוהגות יותר טוב	4.7%	3.7%	5.2%	5.3%	3.9%	6.9%	4.1%	4.1%	5.1%
	5 - נשים נוהגות הרבה יותר טוב	5.4%	2.7%	7.4%	5.3%	5.6%	7.2%	5.1%	4.8%	6.6%
	סה"כ נשים נוהגות טוב יותר	10.1%	6.4%	12.6%	10.6%	9.5%	14.1%	9.2%	8.9%	11.6%
	אין תשובה	4.1%	4.4%	2.5%	4.4%	3.9%	3.6%	2.4%	4.9%	3.3%
	Total	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

University of Haifa, 199 Abba Khoushy, Mount Carmel, Haifa | 3498838 אוניברסיטת חיפה, רח' אבא חושי 199, חיפה
Phone: 972-4-8288675 : טל' E-mail: gassas@univ.haifa.ac.il : דוא"ל Fax: 972-4-8288673 פקס:

טבלה מס' 30 : הסיבות לייחוס נהיגה טובה יותר לגברים

		סה"כ	מגדר		כתה		האם יש לך רישיון נהיגה?		מעמד מוניציפלי	
			בן	בת	ח-ט	יב	יש	אין	עיר	מועצה מקומית
לגברים יש יותר ניסיון	לא מהווה סיבה	22%	22%	24%	24%	21%	18%	23%	25%	19%
	מהווה סיבה	76%	76%	73%	74%	77%	81%	74%	73%	78%
	אין תשובה	2%	2%	3%	2%	2%	1%	2%	2%	3%
	Total	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%
גברים מעזים יותר מנשים	לא מהווה סיבה	18%	17%	21%	18%	17%	19%	17%	19%	15%
	מהווה סיבה	81%	81%	78%	79%	82%	80%	81%	79%	83%
	אין תשובה	2%	2%	2%	3%	1%	2%	2%	2%	2%
	Total	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%
גברים פוחדים פחות מהכביש	לא מהווה סיבה	29%	30%	27%	36%	23%	28%	30%	27%	36%
	מהווה סיבה	68%	68%	70%	61%	75%	70%	68%	70%	62%
	אין תשובה	2%	2%	3%	2%	2%	2%	2%	2%	2%
	Total	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%
גברים לוקחים יותר סיכונים	לא מהווה סיבה	41%	42%	38%	37%	44%	36%	43%	39%	42%
	מהווה סיבה	57%	55%	60%	61%	54%	62%	55%	58%	55%
	אין תשובה	2%	2%	3%	2%	2%	2%	3%	2%	3%
	Total	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

University of Haifa, 199 Abba Khoushy, Mount Carmel, Haifa | 3498838 אוניברסיטת חיפה, רח' אבא חושי 199, חיפה
Phone: 972-4-8288675 : טל' E-mail: gassas@univ.haifa.ac.il : דוא"ל Fax: 972-4-8288673 :פקס

טבלה מס' 31 : הסיבות לייחוס נהיגה טובה לנשים

		סה"כ	מגדר		כתה		האם יש לך רישיון נהיגה?		מעמד מוניציפלי	
			בן	בת	ח-ט	יב	יש	אין	עיר	מועצה מקומית
נשים זהירות יותר	לא מהווה סיבה	14%	27%	9%	18%	11%	26%	9%	17%	9%
	מהווה סיבה	76%	56%	85%	71%	83%	70%	79%	72%	81%
	אין תשובה	9%	18%	6%	11%	7%	5%	12%	11%	9%
	Total	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%
נשים מתחשבות יותר באחרים	לא מהווה סיבה	30%	31%	28%	36%	24%	35%	27%	38%	17%
	מהווה סיבה	60%	51%	65%	53%	67%	60%	60%	50%	74%
	אין תשובה	10%	18%	7%	10%	9%	5%	12%	12%	9%
	Total	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%
נשים מציתות יותר לחוקים	לא מהווה סיבה	19%	29%	14%	24%	13%	35%	12%	24%	13%
	מהווה סיבה	71%	51%	80%	65%	78%	58%	76%	63%	77%
	אין תשובה	10%	20%	6%	11%	9%	7%	12%	13%	9%
	Total	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%
נשים נכנעות פחות ללחץ קבוצתי	לא מהווה סיבה	47%	29%	53%	49%	42%	44%	47%	45%	45%
	מהווה סיבה	43%	51%	41%	39%	50%	49%	40%	43%	43%
	אין תשובה	10%	20%	6%	13%	8%	7%	12%	12%	11%
	Total	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

אוניברסיטת חיפה, רח' אבא חושי 199, חיפה 3498838 | University of Haifa, 199 Abba Khoushy, Mount Carmel, Haifa
פקס: 972-4-8288673 Fax: דוא"ל : E-mail: gassas@univ.haifa.ac.il טל' : Phone: 972-4-8288675

סיכום והמלצות המחקר

סיכום

א. בקרב בני הנוער יש פער בין דעות להתנהגות – העמדות מקבלות את חוקי התנועה יותר מאשר ההתנהגות מצייתת להם. יתר על כן, בני הנוער מודעים לסכנות של נהיגה לא זהירה ולסיכויים שיהיו מעורבים בתאונות דרכים ,אך החששות והפחדים אינם מניעים מספיקים להתנהגות בטיחותית.

ב. העמדות המובעות מושפעות מרצייה חברתית, משמעות הדבר היא שהן נתפסות כנורמה חברתית ויש בסיס טוב לשינוי התנהגות.

ג. קיימת התנגדות לייחוס התנהגות סיכונית רק להיבטים תרבותיים של החברה הערבית, בעיקר הייחוס לכך הוא גיל ונורמות.

ד. לחלק גדול מבני הנוער ההורים משמשים מודל חיקוי או סמכות כופת ציות.

ה. לפי דיווחי המרואיינים, להורים יש דעות שמביעות חשיבות לנהיגה בטוחה, אך גם בקרב ההורים יש פער בין עמדות להתנהגות והם מעבירים מסר כפול ומבלבל לילדיהם.

ו. לבני נוער בכיתות ח' –ט' אין מספיק ידע לגבי כללי הבטיחות בדרכים ; חלק לא מבוטל מהם נוהגים ללא רישיון.

ז. ממצאים בספרות מורים כי יש מטיפוס U- הפוך בין רמת ההפחדה במסרים של תקשורת סיכונים לבין קבלת העמדה המומלצת, כמו כן, ככל שהאירועים המפחידים מוחשיים יותר וקרובים לפרט, כך שהוא לא יכול להכחיש אותם, ניתן להשתמש בגורם ההפחדה.

המלצות

א. מסע ההסברה/תוכנית התערבות צריך להיות מותאם לתרבות, לנורמות ולגיל של צעירים באוכלוסייה הערבית, אך יש לקחת בחשבון שפנייה רק לאוכלוסייה הערבית יכולה לחזק סטראוטיפים שליליים כלפי האוכלוסייה הערבית ואף לצור אפקט בומרנג.

ב. הפעילות בקמפיין צריכה להיות מכוונת גם לבני הנוער וגם להורים.

ג. יש להעביר להורים מסרים האומרים כי בשל המסר הכפול שהם מעבירים לילדיהם בהקשר לנהיגה, הם מסכנים אותם.

ד. יש להשתמש באסטרטגיות , שיצביעו גם לבני הנוער וגם להוריהם על ה "דיסוננס קוגניטיבי" , דהיינו לחוסר העקביות שלהם בין עמדותיהם להתנהגותם בפועל.

ה. צריך לבנות מסרים דיפרנציאלים לכל אחת מקבוצות המגדר.

ו. כדאי שהמשטרה תערוך מבצע ברמת בולטות גבוהה של בדיקות בשבילי עפר ובמקומות אחרים שנראים חסינים מפיקוח המשטרה.

ז. המסרים צריכים להיות מלווים בדוגמאות מוחשיות, רצוי שהדוגמאות תכלולנה אירועים שקורים במקומות שנתפסים גם כחסינים מתאונות דרכים – שבילי עפר, חורשות או ליד הבתים.

ח. בכיתות הנמוכות ;בכיתת הביניים יש לתת שיעורים שמקנים מידע מדויק על נושא הבטיחות ולקשור אותו להתנהגות.

University of Haifa, 199 Abba Khoushy, Mount Carmel, Haifa | 3498838 אוניברסיטת חיפה, רח' אבא חושי 199, חיפה
Phone: 972-4-8288675 : טל' E-mail: gassas@univ.haifa.ac.il : דוא"ל Fax: 972-4-8288673 פקס:

בביליוגרפיה

אופק, א. (2004). מחקר הערכה – תוכניות טיפוח תרבות התנהגות בדרכים. דו"ח מסכם, הרשות הלאומית לבטיחות בדרכים.

בטרם (2012). היפגעות ובטיחות בני נוער בישראל, נייר מחקר, מספר פרסום 1079, דצמבר 2012.

בראון-אפל, א., חמו-לוטם, מ., ומורן, מ. (2007). אפיון ידע, תפיסות ועמדות באוכלוסיה הערבית כלפי היפגעות בתאונות דרכים ואפיון גורמים הקשורים לחשיפה לסביבת הכביש במגזר הערבי. דו"ח מסכם, הרשות הלאומית לבטיחות בדרכים.

גסר-אדלסבורג, ע., בראון-אפל, א., לוטן, צ., הדר, ל. (2013). תוכניות התערבות בבתי ספר למניעת תאונות דרכים של נהגים צעירים: מיפוי, אפיון והערכת האפקטיביות של התוכניות בקרב תלמידי בתי הספר. מוגש לקרן מחקרים בענייני ביטוח ליד אגוד חברות הביטוח בישראל.

גרא, ר. (2012). ספר החברה הערבית בישראל (5) - אוכלוסייה, חברה, כלכלה. מכון ון ליר בירושלים.

דיין, י. וגיטלמן ו. (2004). המאפיינים והגורמים לתאונות דרכים במגזר הלא יהודי. דו"ח מסכם, הרשות הלאומית לבטיחות בדרכים.

הראל-פיש, י. וולש, ס., בוניאל-נסים, מ., דז'אלובסקי, א., ואמית, ש. (2012). נוער בישראל: בריאות רווחה נפשית וחברתית, ודפוסי התנהגויות סיכון. דו"ח HBSC ישראל. תוכנית המחקר הבינלאומי על רווחתם ובריאותם של בני נוער, בית הספר לחינוך, אוניברסיטת בר-אילן.

הרשות הלאומית לבטיחות בדרכים, (2009). בטיחות בדרכים בקיצור, נהגים צעירים - סיכונים ושיטות התמודדות, אוקטובר 2009.

הרשות הלאומית לבטיחות בדרכים, (2011). נקודת תצפית מס' 12: היפגעות בתאונות דרכים במגזר הערבי, יולי 2011.

ח'מיס, א. (2012). גורמים לתאונות דרכים במגזר הערבי, מנקודת מבט של אנשי מפתח במועצות המקומיות ובעיריות. עבודת גמר מחקרית (תיזה) המוגשת כמילוי חלק מהדרישות לקבלת תואר "מוסמך האוניברסיטה", אוניברסיטת חיפה.

טאובמן בן-ארי, א. (2008). פרופיל הנהג הישראלי. דוח מחקר במימון הרשות הלאומית לבטיחות בדרכים.

לוטן, צ., גרימברג, ע., (2011). מעורבות נהגים צעירים בתאונות דרכים: נתונים, מגמות ומחקרים. עמותת אור ירוק.

לשכה מרכזית לסטטיסטיקה, פני החברה בישראל – דוח מס' 5, ירושלים, חשוון תשע"ג, אוקטובר 2012.

פקטור, ר. (2008). השפעתם של מאפיינים חברתיים על מעורבות נהגים בתאונות דרכים, הטכניון – מכון טכנולוגי לישראל.

שיפטן, י., אליאס, ו. (2011). היפגעות ילדים בתאונות דרכים במגזר הערבי: זיהוי המאפיינים של הנפגעים ודרכים להקטנתם. המכון לחקר התחבורה, מרץ 2011.

University of Haifa, 199 Abba Khoushy, Mount Carmel, Haifa | 3498838 אוניברסיטת חיפה, רח' אבא חושי 199, חיפה
Phone: 972-4-8288675 : טל' E-mail: gassas@univ.haifa.ac.il : דוא"ל Fax: 972-4-8288673 פקס:

Al-Ayyam (2012). Traffic safety workshop in Jericho. http://www.al-ayyam.com/article.aspx?did=204854&date=12/3/2012 (retrieved, November, 4th 2013).

Almustaqbal Newspaper (2011). Traffic safety curriculum in schools. http://www.almustaqbal.com/storiesv4.aspx?storyid=469156. (retrieved, November, 4th 2013).

Auerbach, C.F., Silverstein, L. B. (2003). *Qualitative Data: an introduction to coding and analysis*. NYU Press

Azaiza, F. (2006) Adolescent girls in distress: views from Arab female adolescents living in Israel. International Social Work, 49, 188-197.

Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative research in psychology*, 3(2), 77-101.

Curry A.E., Hafetz, J., Kallan, M.J., Winston, F.K., Durbin, D.R. (2011). Prevalence of teen driver errors leading to serious motor vehicle crashes. Accident Analysis and Prevention, 43(4), 1285-1290.

Dunlop, S.M., Romer, D. (2010). Adolescent and young adult crash risk: sensation seeking, substance use propensity and substance use behaviors. Journal of Adolescent Health, 46, 90–92.

Development, Implementation and Evaluation of a Unique African-American Faith-Based Approach to Increase Automobile Restraint Use. Journal of The National Medical Association, 98(8), 1335-1341.

Elias, W., Newmark, G., Shiftan, Y. (2008). Gender and Travel in the Arab World: Lessons from Two Communities in Israel. Presented at the 2008 Annual Meeting of the Transportation Research Board.

Elliott, M.R., Ginsburg, K.R., Winston, F.K. (2008). Unlicensed Teenaged Drivers: Who Are They, and How Do They Behave When They Are Behind the Wheel? PEDIATRICS, 122(5), e994-e1000.

Elo, S., & Kyngäs, H. (2008). The qualitative content analysis process. *Journal of advanced nursing*, *62*(1), 107-115.

Emirates News Agency, 2013. Traffic awareness workshop for high school students. http://www.wam.org.ae/servlet/Satellite?c=WamLocAnews&cid=1290004308765&pagename=WAM%2FWAM_A_Layout&parent=Collection&parentid=1135099399918. (retrieved, November, 4th 2013).

Falcone Jr, R. A., Brentley, A. L., Ricketts, C. D., Allen, S. E., & Garcia, V. F. (2006). Development, implementation and evaluation of a unique African-American faith-based approach to increase automobile restraint use. *Journal of the National Medical Association*, *98*(8), 1335.

University of Haifa, 199 Abba Khoushy, Mount Carmel, Haifa | 3498838 אוניברסיטת חיפה, רח' אבא חושי 199, חיפה
Phone: 972-4-8288675 : טל' E-mail: gassas@univ.haifa.ac.il : דוא"ל Fax: 972-4-8288673 :פקס

Farah, H., 2011. Age and gender differences in overtaking maneuvers on two-lane rural highways. Transportation Research Record: Journal of the Transportation Research Board, No. 2248, 30–36.

Gardner, M., & Steinberg, L. (2005). Peer influence on risk-taking, risk preference, and risky decision-making in adolescence and adulthood: An experimental study. Developmental Psychology, 41, 625–635.

Graneheim, U. H., & Lundman, B. (2004). Qualitative content analysis in nursing research: concepts, procedures and measures to achieve trustworthiness. *Nurse education today*, *24*(2), 105-112.

Hasselberg, M., Laflamme, L., (2008). Road traffi c injuries among young car drivers by country of origin and socioeconomic position. International Journal of Public Health, 53, 40–45.

IFRCRCS (2007). Practical Guide on Road Safety: A Toolkit for Red Cross and Red Crescent Societies. Geneva, Switzerland: International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies.http://www.grsproadsafety.org/themes/default/pdfs/GRSP-Red%20Cross%20Toolkit.pdf

Istre, G.R., McCoy, M.A., Womack, K.N., Fanning, L., Dekat, L., Stowe, M., 2002. Increasing the Use of Child Restraints in Motor Vehicles in a Hispanic Neighborhood, American Journal of Public Health, 92(7), 1096-1099.

Johnston LD. Alcohol and illicit drugs: The role of risk perceptions. In: Romer D, ed. Reducing Adolescent Risk: Toward an Integrated Approach. Thousand Oaks, CA: Sage, 2003: 56–74.

Johnson, R. B., & Onweugbuzie, A. J. (2004). Mixed methods research: A researchparadigm whose time has come. *Educational Researcher*, 33, 14–26.

Juarez, P., Schlundt, D.G., Stinson Jr, N., 2006. A conceptual framework for reducing risky teen driving behaviors among minority youth. Injury Prevention, 12(Suppl I): i49–i55.

Lewis-Evans, B., 2010. Crash involvement during the different phases of the New Zealand 47 Graduated Driver Licensing System (GDLS). Journal of Safety Research, 41(48), pp. 359-365.

Lotan, T., Toledo, T., 2007. Driving patterns of young drivers within a graduated driver licensing system. Preprints of the Transportation Research Board 86th Annual Meeting CD-ROM, No., 07-1080.

Madarisna, 2013. Importance of applying the approach to the teaching of road safety among school students. http://www.madarisna.info/home/index.php/2013-05-22-13-17-13/2013-05-29-05-42-59/29013-2012-12-27-07-25-48-sp-197. (retrieved, November, 4th 2013).

University of Haifa, 199 Abba Khoushy, Mount Carmel, Haifa | 3498838 אוניברסיטת חיפה, רח' אבא חושי 199, חיפה
Phone: 972-4-8288675 : טל' E-mail: gassas@univ.haifa.ac.il : דוא"ל Fax: 972-4-8288673 :פקס

NHTSA, 2009. Traffic Safety Facts, 2008. U.S. Department of Transportation, National Center for Statistical Analysis, Washington, D.C.

OECD/ECMT, 2006. Young drivers: the road to safety. European Conference of Ministers of Transport, OECD Publishing.

Prato, C., Toledo, T., Lotan, T., Taubman-Ben-Ari, O., 2010. Modeling the behaviour of novice young drivers during the first year after licensure. Accident Analysis and Prevention, 42(2), 480-486.

Qatar University, 2013. http://www.qataru.com/vb/showthread.php?t=157362. (retrieved, November, 4th 2013).

Retting, R. A., & Williams, A. F. (2000). Red light cameras and the perceived risk of being ticketed. *Traffic engineering & control*, *41*(6), 224-227.

Rumar, K. (1985). The Role of Perceptual and Cognitive Filters in Observed Behavior. Human Behavior in Traffic Safety, eds. L. Evans and R. Schwing, Plenum Press.

SHRP2 – Strategic Highway Research Program (Entrance day: 16.2.2012): http://wiki.fot-net.eu/index.php?title=SHRP2.

Shinar D. 2007. Traffic Safety and Human Behavior. Amsterdam: Elsevier Science.

Simons-Morton, B.G., Hartos, J.L., Leaf, W.A., 2002. Promoting parental management of teen driving. Injury Prevention, 8, 23-24.

Steinbach R, Edwards P, Green J, and Grundy C (2007) Road Safety of London's

Steinberg, L., 2004. Risk-taking in adolescence: What changes, and why? Annals of the New York Academy of Sciences, 1021, 51–58.

Steinberg, L., 2007. Risk taking in adolescence new perspectives from brain and behavioral science, Current Directions in Psychological Science 16(2), 55-59.

Steinbach, R., Green, J., Edwards, P., and Grundy, C., 2010. 'Race'or place? Explaining ethnic variations in childhood pedestrian injury rates in London. Health & Place, 16(1), 34-42.

Taubman - Ben-Ari, O., Mikulincer, M., Gillath, O., 2005. From parents to children—similarity in parents and offspring driving styles. Transportation Research Part F, 8, 19–29.

Taubman - Ben-Ari, O., and Katz-Ben-Ami, L. 2012. The contribution of family climate for road safety and social environment to the reported driving behavior of young drivers. Accident Analysis and Prevention, 47, 1-10.

University of Haifa, 199 Abba Khoushy, Mount Carmel, Haifa | 3498838 אוניברסיטת חיפה, רח' אבא חושי 199, חיפה
Phone: 972-4-8288675 : טל' E-mail: gassas@univ.haifa.ac.il : דוא"ל Fax: 972-4-8288673 :פקס

Taubman - Ben-Ari, O., and Katz-Ben-Ami, L., 2013. Family climate for road safety: A new concept and measure. Accident Analysis and Prevention, 54, 1-14.

Vaillant, G.E. (Ed) (1992). Ego mechanisms of defence: A guide for clinicians and researchers, Washington, D.C. American Psychiatric Press.

WHO (World Health Organization), World report on road traffic injury prevention, edited by Margie Peden et al., 2004.

Yechiam, E., & Busemeyer, J.R. (2006). The effect of foregone payoffs on underweighting small probability events. Journal of Behavioral Decision Making, 19, 1-16.

University of Haifa, 199 Abba Khoushy, Mount Carmel, Haifa | 3498838 אוניברסיטת חיפה, רח' אבא חושי 199, חיפה
Phone: 972-4-8288675 : טל' E-mail: gassas@univ.haifa.ac.il : דוא"ל Fax: 972-4-8288673 :פקס

נספחים

University of Haifa, 199 Abba Khoushy, Mount Carmel, Haifa | 3498838 אוניברסיטת חיפה, רח' אבא חושי 199, חיפה
Phone: **972-4-8288675** : טל' E-mail: gassas@univ.haifa.ac.il : דוא"ל Fax: **972-4-8288673** :פקס

נספח א

דוגמאות לתוכניות התערבות בנוגע לנהיגה באוכלוסייה הערבית:

שם התוכנית	סיפורה של רחאב
יוצרי התוכנית	עמותת שורוק פקיעין
מיון התוכנית	הצגה (נכתבה בעקבות סיפור אמיתי של בחורה שהיום היא משתמשת בכיסא גלגלים).
משך (דקות)	60 דק'
קהל היעד	ו-י"ב להצגה יש שתי גרסאות בהתאם לגיל הילדים: 6-12 יותר אלמנטים של קומדיה בהתחלה. 13-18 בהתאם לסיפור האמיתי ויותר דרמה.
שפה מקורית	ערבית
מטרות	להגביר את המודעות של הנהגים הצעירים שלא לנסוע במהירות מופרזת.
תקציר על מהלך התוכנית	ההצגה לקוחה מסיפור אמיתי של נערה מחורפיש בשם רחאב בדר שנדרסה על ידי בן נוער בגיל 17 שנה שאיבד שליטה על הרכב. הרופאים ברמב"ם אמרו שהיא לא תחיה יותר מ-40 יום. אך הבחורה שרדה אך התאונה גרמה לה לנכות. ההצגה מראה איך רחאב היתה לפני התאונה ואיך החיים שלה אחרי התאונה.
אסטרטגיות	יצירת הזדהות עם רחאב ומה קרה לה אחרי התאונה. והפחדה לבני הנוער בהקשר של נהיגה במהירות מופרזת.
התייעצות עם מומחים	לא
דרכי שיווק	קיימים פליירים (ישלחו במייל).
הערכה (מדעית)	אין
התאמה	נעשתה התאמה לפי הגיל של הילדים
חומרי הפעלה	אין

שם התוכנית	הטעות האחרונה
יוצרי התוכנית	עמותת האומנים לקידום התיאטרון וההצגות
מיון התוכנית	הצגה
משך (דקות)	60 דק'
קהל היעד	ז-י"ב
שפה מקורית	ערבית
מטרות	הדרכת התלמידים לגבי הזהירות בדרכים.
תקציר על מהלך התוכנית	הצגה שמספרת על שני בני נוער שנהגו בטרקטורון והיו מעורבים בתאונת דרכים שבעקבותיה נפגעו ולא רצו לחזור לבית הספר. ההצגה מתארת את מצב הבחורים אחרי התאונה ואת תהליך ההתמודדות שלהם.
אסטרטגיות	הזדהות עם בני הנוער שנפגעו בתאונת הדרכים.
התייעצות עם מומחים	לא
דרכי שיווק	דרך תיאטרון כפרון - עמותת האמנים לקידום התיאטרון

University of Haifa, 199 Abba Khoushy, Mount Carmel, Haifa | 3498838 אוניברסיטת חיפה, רח' אבא חושי 199, חיפה
Phone: 972-4-8288675 : טל' E-mail: gassas@univ.haifa.ac.il : דוא"ל Fax: 972-4-8288673 פקס:

הערכה (מדעית)	אין
התאמה	-
חומרי הפעלה	אין

שם התוכנית	**חגורת בטיחות – מתקן הדמייה**
יוצרי התוכנית	א.ד.ר בטיחות בדרכים
מיון התוכנית	סימולאטור
משך (דקות)	45 דק'
קהל היעד	א-ט+קהילה
שפה מקורית	עברית ומתורגם לערבית (כולל המצגת לפני ההתנסות)
מטרות	הגברת המודעות של הצעירים שחגורת בטיחות מצילה חיים ולמגר את הבעייתיות הזאת של חוק ואכיפה בעיקר בכפרים.
תקציר על מהלך התוכנית	הרצאה מקדימה על חגורות בטיחות, מה זה עושה, כריות אוויר, סטטיסטיקות כמה חוגרים (הנהג, ליד הנהג, ומאחורה). לאחר מכן התנסות במתקן הדמיה – סימולאטור, הילדים נכנסים לרכב חוגרים חגורה והרכב מתהפך 360 מעלות. הדגשת חשיבות החוקים ושמירה על החוקים.
אסטרטגיות	הפחדה (הרכב המתהפך)– במטרה להדגים מה קורה בהתהפכות אם לא משתמשים בחגורת הבטיחות.
התייעצות עם מומחים	לא
דרכי שיווק	כספקים של הרשות הלאומית לבטיחות בדרכים – התוכנה מופיעה באתר הרשות. וגם באתר של א.ד.ר בטיחות בדרכים.
הערכה (מדעית)	אין
התאמה	לא
חומרי הפעלה	אין

University of Haifa, 199 Abba Khoushy, Mount Carmel, Haifa | 3498838 אוניברסיטת חיפה, רח' אבא חושי 199, חיפה
Phone: **972-4-8288675** : טל' E-mail: gassas@univ.haifa.ac.il : דוא"ל Fax: **972-4-8288673** פקס:

שם התוכנית	הסדנה לנהיגה בריאה
יוצרי התוכנית	טכנודע-דור ס"ת
מיון התוכנית	התנסות אישית
משך (דקות)	4 שעות
קהל היעד	ט-י"ב
שפה מקורית	עברית (לא תורגמה לערבית)
מטרות	להגביר את המודעות למגבלות הפיזיולוגיות של הנהג, לחלוקת קשב, זמן תגובה, וטיפול בנפגע לאחר תאונת הדרכים.
תקציר על מהלך התוכנית	הרצאות בנושאים שונים בבטיחות בדרכים, זמני תגובה, השפעת אלכוהול, מסיחי דעת והתנסות חוויתית.
אסטרטגיות	האסטרטגיה הייתה לקחת את התופעה של התאונות בדרכים ופירוקה לגורמי סיכון : זמן תגובה, אלכוהול, מסיחי דעת, וכו'.
התייעצות עם מומחים	הצוות כולל פקמדיק ודו"ר לחינוך
דרכי שיווק	כספקים של הרשות הלאומית לבטיחות בדרכים – התוכנה מופיעה באתר הרשות.
הערכה (מדעית)	אין. התוכנית לא יצאה לפועל.
התאמה	נעשתה התאמה לשפה בלבד על ידי ההיעזרות במתרגם לשפה הערבית.
חומרי הפעלה	אין

שם התוכנית	**בכביש אין מועד ב'** (סיפור אישי- פסיכולוג חינוכי מספר את סיפורו בעבר שחקן כדוררגל)
יוצרי התוכנית	שפיק אלהוזייל
מיון התוכנית	התנסות אישית
משך (דקות)	שעתיים וחצי
קהל היעד	ז' - י"ב
שפה מקורית	ערבית
מטרות	לספק לבני הנוער כלים ואסטרטגיות לשם התמודדות עם מצבי סיכון, תוך כדי העצמתם לכיוון התנהגות חיובית בכביש.
תקציר על מהלך התוכנית	שחקן כדוררגל לשעבר מספר את הסיפור האישי שלו במעורבות בתאונות.
אסטרטגיות	נעשה שימוש באסטרטגיית ההפחדה, כי אני עברתי בעצמי תאונת דרכים ורציתי לתת תיאור מפורט לכאב, ה=והסבל שלי כגון האשפוזים והשיקום שהגיעו בעקבות התאונה ואשר פגעו קשות באיכות החיים שלי. נעשה גם שימוש באסטרטגיית ההזדהות, ניסיתי ליצור מצב שבו התלמידים מזדהים איתי, להיות כוכב עבר בכדוררגל כך שהם יבינו כי אם לי זה קורה, הרי שזה יכול לקרות לכל אחד.
התייעצות עם מומחים	לא.
דרכי שיווק	פנייה אישית לבתי הספר ומוסדות חינוך שונים.

University of Haifa, 199 Abba Khoushy, Mount Carmel, Haifa | 3498838 אוניברסיטת חיפה, רח' אבא חושי 199,
Phone: 972-4-8288675 : טל' E-mail: gassas@univ.haifa.ac.il : דוא"ל Fax: 972-4-8288673 פקס:

	הספק של הרשות הלאומית לבטיחות בדרכים – התוכנית מופיעה באתר הרשות
הערכה (מדעית)	אין.
התאמה	-
חומרי הפעלה	אין.

שם התוכנית	**אסייארה (המכונית)**
יוצרי התוכנית	עמותת אלפרח פקיעין
מיון התוכנית	הצגה
משך (דקות)	60 דק'
קהל היעד	ז' – יב' + קהילה
שפה מקורית	ערבית
מטרות	הצגת דרמה העוסקת בנושא חינוך לערכים אצל בני הנוער, התרחקות מאלימות ונהיגה ללא רישיון.
תקציר על מהלך התוכנית	מדובר בעלילה המבוססת על סיפור דמיוני לתלמיד המקיף בשם נזאר חכם וחרוץ בלימודים שמנסה להשתלב בתוך החברה ולהתיידד לבחורה בשם פיירוז ומנסה לרצות אותה דרך נהיגה בפניהה ..והוא מצליח לקחת אותה בסיבוב מלא הפתעות וכאב בתאונה שמאבד בה את אהובתו ומקבל עונש מאסר של 15שנה. לשוטר חוקר יש דמות מרכזית.
אסטרטגיות	הרתעה והפחדה לגבי נהיגה ללא רישיון
התייעצות עם מומחים	
דרכי שיווק	פרסום דרך עלונים שמפרסמים לבתי הספר
הערכה (מדעית)	אין
התאמה	
חומרי הפעלה	אין
אתר	

שם התוכנית	**הדיי (תירגע)**
יוצרי התוכנית	עמותת אלפרח פקיעין
מיון התוכנית	הצגה
משך (דקות)	60 דק'
קהל היעד	ז'-יב' + קהילה
שפה מקורית	ערבית
מטרות	הדגשת הנושאים של אלכוהול, עייפות, מהירות, אופניים, לחץ חברתי
תקציר על מהלך התוכנית	היא הצגה על נער שמקבל את הרישיון לפני חודש .. משכנע תלמידים מהכיתה שלו לנסוע אתו וכשהוא שתויי מתנגש במשאית נהרגים ארבעה תוך החקירה שלו במשטרה אנו נחשפים לעוד מקרה אלימות בנהיגת האופניים והטרקטורון שלו (נערים אין משחקים). הוא נכנס לכלא.
אסטרטגיות	הרתעה והפחדה

University of Haifa, 199 Abba Khoushy, Mount Carmel, Haifa | 3498838 אוניברסיטת חיפה, רח' אבא חושי 199, חיפה
Phone: 972-4-8288675 : טל' E-mail: gassas@univ.haifa.ac.il : דוא"ל Fax: 972-4-8288673 פקס:

התייעצות עם מומחים	
דרכי שיווק	פרסום דרך עלונים שמפרסמים לבתי הספר
הערכה (מדעית)	אין
נושאי הדיון	
התאמה	
חומרי הפעלה	אין

שם התוכנית	**הגורמים לתאונות דרכים**
יוצרי התוכנית	סאבת סוויד
מיון התוכנית	הרצאה
משך (דקות)	שעה וחצי
קהל היעד	ט' - י"ב
שפה מקורית	ערבית
מטרות	הגדלת המודעות בקרב בני נוער לסכנות בנושא נהיגה: 1. נהיגה ללא רישיון. 2. הפנמה פנימית לבני הנוער לעתיד שלו שתהיה להם מודעות לסכנות. 3. השפעת בני הנוער על ההורים הנוהגים. ילדים כגורם לשינוי בדפוסי התנהגות ההורים.
תקציר על מהלך התוכנית	בהתחלה הרצאה משולבת עם סרטים ודיון הדדי עם התלמידים.
אסטרטגיות	לא נעשה שימוש באסטרטגיות ההפחדה יש תמונות קשים לצפייה ואני מעדיף את הסיפור ולא את התמונות. למשל המקרה של ג'קלין ספדרו שהייתה מעורבת בתאונת דרכים ו- 62% מגופה נשרף. מעדיף לספר את הסיפור וליצור הזדהות איתה ללא שימוש בתמונות. אני לא מאמין בהפחדה אני מאמין בהזדהות ולדעתי היא יותר אפקטיבית מאשר הפחדה.
התייעצות עם מומחים	
דרכי שיווק	עובר מפה לפה בכל בתי הספר, עובר בין היועצים בבתי הספר. גם התוכנית מופיעה ברשימת הספקים של הרשות הלאומית לבטיחות בדרכים.
הערכה (מדעית)	אין
התאמה	-
חומרי הפעלה	אין

University of Haifa, 199 Abba Khoushy, Mount Carmel, Haifa | 3498838 אוניברסיטת חיפה, רח' אבא חושי 199, חיפה
Phone: 972-4-8288675 : טל' E-mail: gassas@univ.haifa.ac.il : דוא"ל Fax: 972-4-8288673 פקס:

שם התוכנית	אלימות בכבישים
יוצרי התוכנית	תדהר – קבהא דאווד
מיון התוכנית	
משך (דקות)	2 שעות
קהל היעד	ז' - י"ב
שפה מקורית	ערבית
מטרות	
תקציר על מהלך התוכנית	
אסטרטגיות	
התייעצות עם מומחים	
דרכי שיווק	
הערכה (מדעית)	
נושאי הדיון	
התאמה	
חומרי הפעלה	

שם התוכנית	חינוך ותרבות - סמים, אלכוהול ואלימות
יוצרי התוכנית	תדהר
מיון התוכנית	
משך (דקות)	
קהל היעד	
שפה מקורית	
מטרות	
תקציר על מהלך התוכנית	
אסטרטגיות	
התייעצות עם מומחים	
דרכי שיווק	
הערכה (מדעית)	
נושאי הדיון	
התאמה	
חומרי הפעלה	

University of Haifa, 199 Abba Khoushy, Mount Carmel, Haifa | 3498838 אוניברסיטת חיפה, רח' אבא חושי 199, חיפה
Phone: 972-4-8288675 : טל' E-mail: gassas@univ.haifa.ac.il : דוא"ל Fax: 972-4-8288673 פקס:

שם התוכנית	נהג חדש - חינוך תעבורתי ותיאוריה
יוצרי התוכנית	תדהר
מיון התוכנית	
משך (דקות)	2 שעות
קהל היעד	ז' - י"ב
שפה מקורית	ערבית
מטרות	
תקציר על מהלך התוכנית	
אסטרטגיות	
התייעצות עם מומחים	
דרכי שיווק	
הערכה (מדעית)	
נושאי הדיון	
התאמה	
חומרי הפעלה	

שם התוכנית	הסעות תלמידים - הסעות, מסיעים ותחבורה ציבורית
יוצרי התוכנית	תדהר
מיון התוכנית	
משך (דקות)	שעה וחצי
קהל היעד	ט' - י"ב
שפה מקורית	ערבית
מטרות	
תקציר על מהלך התוכנית	
אסטרטגיות	
התייעצות עם מומחים	
דרכי שיווק	
הערכה (מדעית)	
נושאי הדיון	
התאמה	
חומרי הפעלה	

University of Haifa, 199 Abba Khoushy, Mount Carmel, Haifa | 3498838 אוניברסיטת חיפה, רח' אבא חושי 199, חיפה
Phone: 972-4-8288675 : טל' E-mail: gassas@univ.haifa.ac.il : דוא"ל Fax: 972-4-8288673 פקס:

שם התוכנית	הכשרת מד"צים - נאמני בטיחות ומנהיגות צעירה
יוצרי התוכנית	תדהר
מיון התוכנית	
משך (דקות)	2 שעות
קהל היעד	ז' - ט'
שפה מקורית	
מטרות	
תקציר על מהלך התוכנית	
אסטרטגיות	
התייעצות עם מומחים	
דרכי שיווק	
הערכה (מדעית)	
נושאי הדיון	
התאמה	
חומרי הפעלה	

שם התוכנית	אמצעי המחשה ומיגון ברכב
יוצרי התוכנית	תדהר
מיון התוכנית	
משך (דקות)	שלוש שעות
קהל היעד	א' - י"ב
שפה מקורית	
מטרות	
תקציר על מהלך התוכנית	
אסטרטגיות	
התייעצות עם מומחים	
דרכי שיווק	
הערכה (מדעית)	
נושאי הדיון	
התאמה	
חומרי הפעלה	

University of Haifa, 199 Abba Khoushy, Mount Carmel, Haifa | 3498838 אוניברסיטת חיפה, רח' אבא חושי 199, חיפה
Phone: 972-4-8288675 : טל' E-mail: gassas@univ.haifa.ac.il : דוא"ל Fax: 972-4-8288673 פקס:

שם התוכנית	רכיבה נכונה על אופניים וקולנועיות
יוצרי התוכנית	תדהר
מיון התוכנית	
משך (דקות)	3 שעות
קהל היעד	ד' - ט'
שפה מקורית	
מטרות	
תקציר על מהלך התוכנית	
אסטרטגיות	
התייעצות עם מומחים	
דרכי שיווק	
הערכה (מדעית)	
נושאי הדיון	
התאמה	
חומרי הפעלה	

שם התוכנית	ניתוח תאונות בישובים ובכפרים
יוצרי התוכנית	תדהר
מיון התוכנית	
משך (דקות)	2 שעות
קהל היעד	ז' - י"ב
שפה מקורית	
מטרות	
תקציר על מהלך התוכנית	
אסטרטגיות	
התייעצות עם מומחים	
דרכי שיווק	
הערכה (מדעית)	
נושאי הדיון	
התאמה	
חומרי הפעלה	

University of Haifa, 199 Abba Khoushy, Mount Carmel, Haifa | 3498838 אוניברסיטת חיפה, רח' אבא חושי 199, חיפה
Phone: 972-4-8288675 : טל' E-mail: gassas@univ.haifa.ac.il : דוא"ל Fax: 972-4-8288673 :פקס

נספח ב

פרוטוקול שלוש קבוצת מיקוד: פיילוט עם בני נוער

הראיונות יעשו עם בני נוער

סוג הריאיון: חצי מובנה

<u>פתיחה:</u> הצגת שם המנחה . קבוצות המיקוד תעסוק בתפיסות לגבי נהיגה. מחקר מטעם האוניברסיטה בחיפה בנושא עמדות צעירים לגבי נושאי נהיגה.

<u>הבטחת אנונימיות:</u> המנחה ידגיש בפני הנוכחים כי מה שהמשתתפים בקבוצות מספרים חשוב מאד , אבל – שכל מה שהם מספרים ,יופיע בתיעוד ללא שם, אפילו לא שם פרטי. מחקר זה לא קשור בכלל לבית הספר. את מה שנלמד, נכתוב כדו"ח מקיף והם גם יוכלו אם הם רוצים, לקרוא ולהגיב.

<u>שאלת "חימום":</u> מה העיסוקים החביבים עליכם?(סבב קצר)

<u>זכירה של קמפיינים</u>

האם אתם זוכרים נושאים/ מסרים ברדיו או בטלוויזיה בנושא תאונות דרכים?

האם יש קמפיינים בתקשורת שמופנים לצעירים ?

<u>תוכניות התערבות בית ספריות</u>

מה את/ה חושב/ת על פעילויות שנעשות בנושא נהיגה בבית הספר שלך?

מה חושבים לדעתכם החברים שלכם על הפעילות של בית הספר בנושא נהיגה?

מה נראה לכם כסוג הפעילות לזהירות ולמניעת תאונות הטובה ביותר לבני נוער בגילכם?

איזו תכניות התערבות אתה זוכר במיוחד בנהיגת צעירים(הרצאה, הצגה, סרט, סימא ולטור ,עדות אישית?) ומדוע לדעתך אתה זוכר דווקא תוכנית זו?

<u>שותפות בני הנוער בבחירת התוכנית</u>

האם שותפתם בבחירת תכונית התערבות בנושא נהיגה- האם התייעצו אתכם, ביקשו את חוות דעתכם ?

University of Haifa, 199 Abba Khoushy, Mount Carmel, Haifa | 3498838 אוניברסיטת חיפה, רח' אבא חושי 199, חיפה
Phone: 972-4-8288675 : טל' E-mail: gassas@univ.haifa.ac.il : דוא"ל Fax: 972-4-8288673 פקס:

<u>תפיסות לגבי נהיגה(אתם יכולים לפתח סוגיות אלה במהלך הראיון בהתאם לזרימת הראיון)</u>

מה "נהיגה" מסמלת עבורכם?(כיווני מחשבה לפיתוח הדיון: מפחידה, מרתיעה, כיפית, מקום לשחרור ,עצמאות...)

מי נחשב בעיניכם ל "נהג טוב"?(**המראיין מחלק פתקים שבתוכם כתוב:** שולט ברכב, מהיר, מציית לחוקים, בעל ניסיון, יודע לצאת ממצבים מסוכנים, זהיר, לא פוחד מהכביש...) לפתח את הדיון

האם לדעתכם בישוב , כפר, לא צריך תמיד לחגור חגורת בטיחות?

מה אתם חושבים על הנהג הערבי בישראל?(מה מאפיין אות? מייחד אותו?)

מה אתם חושבים על הנהיגה של הוריכם?(אבא? אימא?)

מה אתם חושבים על הנהיגה של צעירים במשפחה שלכם? הייתם רוצים לנהוג כמותם? (פרטו מדוע כן, ומדוע לא)

האם שמעתם על חבר או שאתם התנסיתם בנהיגה ברכב כלשהוא לפני רישיון? ספרו לנו על כך...

האם נהיגה ללא רישיון זה דבר "מקובל" לדעתכם אצל צעירים בחברה הערבית, מתי ההורים תומכים בזה?

האם לדעתכם יש נהגים שיכולים לשתות ולנהוג כי הם שולטים ברכב?

האם אתם משוחחים עם הוריכם על נהיגה? או שתייה ונהיגה?

איך הייתם רוצים שההורים ידברו אתכם על נושא הנהיגה?

האם יצא לכם להיות ברכב כשצעיר נוהג ?

האם אתם חושבים שצעירים נוהגים אחרת ליד החברים שלהם?

האם הייתם בסיטואציה שלא רציתם להיות בה ברכב והייתם במבוכה להעיר לחברכם או הוריכם על הנהיגה שלו?

מה דעתם על הנהיגה של נשים? האם יש הבדלים בין נהיגה של נשים לנהיגה של גברים?

האם נסיעה במהירות בכפר "נסיעת שוויץ" עושה רושם על הבנות?

האם הבנים נוהגים באופן מסוים כי זה תואם את התדמית הגברית שלהם?

אוניברסיטת חיפה, רח' אבא חושי 199, חיפה 3498838 | University of Haifa, 199 Abba Khoushy, Mount Carmel, Haifa
פקס: 972-4-8288673 Fax: דוא"ל : E-mail: gassas@univ.haifa.ac.il טל' : 972-4-8288675 Phone:

استبيان ثلاث مجموعات بؤرية: مقابلة تجريبيه مع شباب

تجري المقابلات مع أبناء الشبيبة

نوع المقابلة : شبه توجيهي

الافتتاح: - تعارف- مجري البحث يعرف على نفسه

- المشاركون يعرفون عن انفسهم : الاسم, العمر

موضوع البحث :بحث من قبل جامعة حيفا بشأن موقف الشباب إزاء مواضيع السياقة.

هدف المجموعة البؤرية : إدراك المفاهيم بشأن السياقة.

ضمان سرية : البحث سري, رأيكم هام جدا, ولكن كل ما يقال يذكر بدون أسماء، ولا حتى الاسم الأول.

البحث لا يتعلق إطلاقا بالمدرسة. المعلومات التي نحصل عليها نكتبها في تقرير شامل يمكنكم أن تقرأوه وتعبروا عن رأيكم فيه.

سؤال تحضيري: ما هي الاهتمامات المحببة لديكم (باختصار)

تذكير بأمور ذات علاقة:

هل تذكرون مواضيع أو بيانات في الإذاعة أو التلفزيون عن حوادث الطرق ؟

وهل هناك حملات في وسائل الإعلام موجهة إلى الشباب ؟ .

برامج مدرسيه :

ما رأيكم في النشاطات التي تتعلق بموضوع السياقة في مدرستكم ؟

ما رأي أصدقائكم حسبما تعرفون في نشاط المدرسة بموضوع السياقة ؟ .

ما هو برأيكم نوع النشاطات الأفضل للحذر ومنع الحوادث بالنسب للشباب من جيلكم ؟

ما هي البرامج التي تتذكرها بشكل خاص في موضوع سياقة الشباب

(محاضرات، تمثيل ، فيلم ، تجارب شخصية ؟)

ولماذا حسب رأيك تتذكر هذا البرنامج بشكل خاص ؟

إشراك شباب في اختيار برنامج:

هل سبق وشاركتم في اختيار برنامج في موضوع السياقة ، وهل استشرتم أو طلب إليكم إبداء رأيكم ؟

مفاهيم حول سياقة (تستطيعون تطوير هذه الأمور خلال مقابلة حسب مجرى لقاء)

ماذا ترمز السياقة بالنسبة لكم ؟

(وجهات نظر لتطوير النقاش هل هي مخيفة، منفرة ، ممتعة ، وسيلة للتحرر والاستقلال).

University of Haifa, 199 Abba Khoushy, Mount Carmel, Haifa | 3498838 אוניברסיטת חיפה, רח' אבא חושי 199, חיפה
Phone: 972-4-8288675 : טל' E-mail: gassas@univ.haifa.ac.il : דוא"ל Fax: 972-4-8288673 פקס:

من الذي تعتبرونه " سائق جيد " (يوزع مدير اللقاء بطاقات مكتوب فيها) :(المتحكم بالسيارة، السريع، الذي يسوق حسب قوانين السير، صاحب التجربة، الذي يحسن التخلص من ظروف خطيرة، الحذر، الذي لا يخاف من الشارع ..)

يمكن تطوير النقاش وطرح سؤال ما إذا كان من الضروري في قريتكم أو مكان سكناكم وضع حزام الأمان دائماً ؟

ما رأيكم بالسائقين في مجتمعنا؟ ماذا يميزهم؟

ما رأيكم في سياقة الوالدين ؟ (الأب ؟ والأم ؟)

ما رأيكم في سياقة الشباب من عائلتكم ؟ هل تريدون أن تسوقوا مثلهم ؟

(اشرح لماذا تجيب بنعم أو لا).

هل سمعتم عن صديق ساق سيارة قبل الحصول على رخصة ؟ هل سقتم أنتم سيارة قبل حصولكم على رخصة؟ تكلموا عن هذا ..

هل تعتقدون أن هناك سائقين يستطيعون أن يشربوا الكحول ويسوقوا لأنهم متحكمون بالسيارة ؟

هل تتحدثون مع أهلكم عن السياقة ؟ أو عن الشرب والسياقة ؟

كيف كنتم تريدون أن يتحدث الوالدان معكم عن موضوع السياقة ؟

هل حدث لكم أن كنتم في سيارة يسوقها شاب صغير ؟

هل تعتقدون أن الشباب يسوقون بشكل مختلف بجانب رفاقهم ؟

هل حدث لكم أن كنتم في وضع محرج, لم تريدوا أن تكونوا فيه في سيارة. وارتبكتم بشأن انتقاد أسلوب سياقة الوالد أو الصديق ؟

ما رأيكم في سياقة النساء ؟ وهل هناك فرق بين سياقة النساء وسياقة الرجال ؟

هل يسوق الشباب الرجال بشكل مختلف لأن هذا يلائم شخصيتهم الرجولية ؟

University of Haifa, 199 Abba Khoushy, Mount Carmel, Haifa | 3498838 אוניברסיטת חיפה, רח' אבא חושי 199, חיפה
Phone: 972-4-8288675 : טל' E-mail: gassas@univ.haifa.ac.il : דוא"ל Fax: 972-4-8288673 :פקס

נספח ג

שאלון המחקר

שלום רב,

שאלון זה מועבר במסגרת מחקר שנערך בקרב בני נוער בנושא נהיגה. מטרת המחקר להבין מה חושבים ויודעים בני נוער בנושאים שונים הקשורים לתחום זה. לפניכם מגוון שאלות, אנא השתדלו לענות עלן כולן חשוב לנו מאד מה אתם חושבים . אין זה מבחן, וכמובן שאין כאן תשובה "נכונה" או " לא נכונה". **התשובה המתאימה היא זו המשקפת את דעתך והערכתך.**

השאלון ימולא בעילום שם. אין חובה למלא את השאלון וזכותו של תלמיד/ה שהחל/ה למלא להפסיק את מילויו בכל עת מבלי שיינזק באופן כלשהו בעקבות החלטתו. התשובות שלכם יעזרו להבין את הנושא מנקודת ראות בני נוער והפרטים **לא יועברו לידיעת אנשי בית הספר או גורם אחר**.

אנא קראו בעיון כל שאלה וסמנו את התשובה המתאימה ביותר לדעתכם. בבקשה אל תדלגו על שאלות. השאלות מנוסחות לעיתים בלשון זכר לשם הנוחיות בלבד, והן מיועדות גם לבנות.

במידה ויש לכם שאלות בעת מילוי השאלון, הרימו את ידכם – אנו נשמח לסייע!

נודה על שיתוף הפעולה.

ד"ר ענת גסר אדלסבורג

רכזת המחקר: ד"ר ופא אליאס

ויתר צוות המחקר אוניברסיטת חיפה ואור ירוק

1. אקרא בפניך רשימה של משפטים, סביר כי חלק מהם נכון וחלק מהם לא נכון לגביך. לגבי כל משפט ציין בבקשה אם אתה מסכים או לא מסכים עם מה שנאמר בו

	מסכים בהחלט	די מסכים	די לא מסכים	כלל לא מסכים
1.1 נהיגה תגרום לי הנאה רבה				
1.2 נהיגה ברכב בכפר מפחידה אותי				
1.3 נהיגה ברכב מחוץ לכפר מפחידה אותי				
1.4 חוקי התנועה יפריעו לי ליהנות מהנהיגה				
1.5 מי שיש לו רישיון נהיגה הוא גבר' cool'				
1.6 מי שלא מצליח להוציא רישיון נהיגה הוא לא גבר				
1.7 אני כבר מחכה לרגע שיהיה לי רישיון נהיגה				

2. האם אתה מקנא או לא מקנא במי שיש לו רישיון נהיגה?
   1) מקנא מאד
   2) די מקנא

University of Haifa, 199 Abba Khoushy, Mount Carmel, Haifa | 3498838 אוניברסיטת חיפה, רח' אבא חושי 199, חיפה
Phone: 972-4-8288675 : טל' E-mail: gassas@univ.haifa.ac.il : דוא"ל Fax: 972-4-8288673 פקס:

3) די לא מקנא
4) כלל לא מקנא

3. האם אתה חושש או לו חושש שחלילה תקרה לך תאונת דרכים?
1) חושש מאד
2) די חושש
3) די לא חושש
4) כלל לא חושש

4. האם רוב החברים שלך חוששים או לא חוששים מנהיגה מחוץ לכפר או בשכונה?
1) כולם חוששים
2) רובם חוששים
3) חלק חוששים וחלק לא חוששים
4) חלק קטן חוששים
5) אף אחד לא חושש

5. האם אנשים שמפחדים מנהיגה מחוץ לכפר מתביישים או לא מתביישים להודות בכך?
1) כולם מתביישים
2) רובם מתביישים
3) חלק מתביישים וחלק לא מתביישים
4) חלק קטן מתביישים
5) אף אחד לא מתבייש

6. ממה שאתה מרגיש, האם חגורת בטיחות מגבילה או לא מגבילה אותך?
1) מגבילה מאד
2) די מגבילה
3) די לא מגבילה
4) כלל לא מגבילה

7. עם איזה מהדעות הבאות אתה מסכים ביותר ?
1) צעיר עם רישיון נהיגה מקובל יותר בחברה (בין החבר׳ה) מאשר צעיר בלי רישיון
2) צעיר עם רישיון מקובל פחות בחברה (בין החבר׳ה)
3) אין קשר בין רישיון נהיגה לבין מקובלות בחברה

8. אקרא בפניך רשימה של משפטים, לגבי כל משפט ציין בבקשה אם אתה מסכים או לא מסכים אתו

אוניברסיטת חיפה, רח' אבא חושי 199, חיפה 3498838 | University of Haifa, 199 Abba Khoushy, Mount Carmel, Haifa
פקס: 972-4-8288673 Fax: דוא"ל : E-mail: gassas@univ.haifa.ac.il טל' : Phone: 972-4-8288675

	מסכים בהחלט	די מסכים	די לא מסכים	בהחלט לא מסכים
8.1 אם אנהג ולא אקפיד על כל כללי הבטיחות הוריי יענישו אותי				
8.2 נהג צעיר חייב להקפיד על כללי הבטיחות יותר מנהג ותיק				
8.3 נהג מנוסה יכול להרשות לעצמו לא לשמור על כללי הבטיחות				
8.4 כשיהיה לי רישיון נהיגה אעשה רושם על בני המין השני				
8.5 אם אחשוב שהמשטרה לא תתפוס אותי לא אשים חגורת בטיחות				
8.6 בדרך כלל מי ששם חגורת בטיחות הוא פחדן שפוחד מהמשטרה				
8.7 אדם שנוהג אחרי ששתה משקה חריף הוא חסר אחריות				
8.8 חשוב לנהוג בזהירות, לא להשוויץ לחבר׳ה ולשמור על כללי הבטיחות בנהיגה גם כאשר אין סיכוי שהמשטרה תתפוס את הנהג				
8.9 אם צעיר יודע לנהוג זה בסדר שינהג בכפר או בשכונה שלו גם אם אין לו רישיון נהיגה				
8.10 אם צעיר יודע לנהוג זה לא מסוכן שינהג גם אם אין לו רישיון נהיגה				
8.11 להשמיע מוסיקה ברדיו בעוצמה גבוהה תורם לנהיגה				

9. מהו המאפיין החשוב ביותר לדעתך כדי לתאר נהג או נהגת טוב\ה? נא לסמן תשובה אחת בלבד
   1) נהג שמציית תמיד לחוקי התנועה
   2) נהג ששולט טוב במכונית
   3) נהג שיודע לצאת ממצבים מסוכנים
   4) נהג לא ׳פראייר׳
   5) מי שנוהג בביטחון גם אם הוא עובר על כללי הבטיחות
   6) נהג בעל ניסיון בנהיגה

10. ומהו המאפיין השני בחשיבותו שמתאר נהג טוב \ ה
   1) נהג שמציית תמיד לחוקי התנועה
   2) נהג ששולט טוב במכונית
   3) נהג שיודע לצאת ממצבים מסוכנים
   4) נהג לא ׳פראייר׳
   5) מי שנוהג בביטחון גם אם הוא עובר על כללי הבטיחות

University of Haifa, 199 Abba Khoushy, Mount Carmel, Haifa | 3498838 אוניברסיטת חיפה, רח' אבא חושי 199, חיפה
Phone: 972-4-8288675 : טל' E-mail: gassas@univ.haifa.ac.il : דוא"ל Fax: 972-4-8288673 פקס:

6) נהג בעל ניסיון בנהיגה

11. מה מהדברים הבאים נכון ביותר לגבי נהיגה לאחר שתיית משקה חריף?
1) אם שותים עד שתי כוסיות מותר לנהוג
2) כל אחד מכיר את הגוף שלו ואם אדם מרגיש שיש לו שליטה במכונית הוא יכול לנהוג
3) אחרי ששותים כוסית אחת אסור לנהוג

12. האם לדעתך יש הבדלים בין נשים לגברים לגבי טיב הנהיגה או שהמגדר של הנהג אינו רלוונטי לטיב הנהיגה שלו?

1) נשים נוהגות הרבה יותר טוב (עבור לשאלה 14)
2) נשים נוהגות יותר טוב (עבור לשאלה 14)
3) המגדר של הנהג לא רלוונטי לטיב הנהיגה שלו (עבור לשאלה 15)
4) גברים נוהגים יותר טוב (שאלה הבאה)
5) גברים נוהגים הרבה יותר טוב (שאלה הבאה)

13. מדוע אתה חושב שגברים נוהגים יותר טוב? לגבי כל אחד מהמאפיינים הבאים ציין בבקשה אם לדעתך הוא מהווה או לא מהווה סיבה לכך שגברים נוהגים טוב יותר מנשים

	מהווה סיבה	לא מהווה סיבה
13.1 לגברים יש יותר ניסיון		
13.2 גברים מעזים יותר מנשים		
13.3 גברים פוחדים פחות מהכביש		
13.4 גברים לוקחים יותר סיכונים		
13.5 האם לדעתך יש סיבה נוספת בגללה גברים נוהגים טוב יותר מגברים.		

עבור לשאלה 15

14. מדוע אתה חושב שנשים נוהגות יותר טוב? לגבי כל אחד מהמאפיינים הבאים ציין בבקשה אם לדעתך הוא מהווה או לא מהווה סיבה לכך שנשים נוהגות טוב יותר מגברים

	מהווה סיבה	לא מהווה סיבה
14.1 נשים זהירות יותר		
14.2 נשים מתחשבות יותר באחרים		
14.3 נשים מציתות יותר לחוקים		
14.4 נשים נכנעות פחות ללחץ קבוצתי		
14.5 האם לדעתך יש סיבה נוספת בגללה נשים נוהגות טוב יותר מגברים.		

אוניברסיטת חיפה, רח' אבא חושי 199, חיפה 3498838 | University of Haifa, 199 Abba Khoushy, Mount Carmel, Haifa
טל' : 972-4-8288675 Phone: דוא"ל : gassas@univ.haifa.ac.il E-mail: פקס: 972-4-8288673 Fax:

15. במדינת ישראל קורות הרבה תאונות דרכים. מהו לדעתך הגורם העיקרי לכך? (נא לסמן תשובה אחת בלבד)
   1) התשתיות לא טובות
   2) חוסר זהירות של נהגים
   3) אין מספיק אכיפה של המשטרה
   4) הנהגים לא מיומנים מספיק
   5) חוסר מזל
   6) הנהגים עצבנים

16. ומהו הגורם השני בחשיבותו?
   1) התשתיות לא טובות
   2) חוסר זהירות של נהגים
   3) אין מספיק אכיפה של המשטרה
   4) הנהגים לא מיומנים מספיק
   5) חוסר מזל
   6) הנהגים עצבנים

17. האם אתה מאמין או לא מאמין שחגורת בטיחות יכולה להציל את החיים במקרה של תאונת דרכים?
   1) מאמין בהחלט
   2) נוטה להאמין
   3) נוטה לא להאמין
   4) כלל לא מאמין

18. האם אתה לוקח לפעמים את המכונית של ההורים או של חברים ונוהג בה בכפר/ בסביבת מקום מגוריך?
   1) לעתים קרובות
   2) לפעמים
   3) לעתים רחוקות
   4) אף פעם
   5) לא רלוונטי, להורים או לחברים שלי אין מכונית

19. כשאתה נוסע עם חברה צעירים כשאחד מכם נוהג האם אתם עושים או לא עושים כל אחד מהדברים הבאים

	עושים תמיד	עושים בדרך כלל	לפעמים עושים זאת לפעמים לא	עושים רק לעתים רחוקות	אף פעם
21.1 חוגרים חגורת בטיחות					
21.2 שותים משקאות חריפים					
21.3 נותנים לנהג לשתות משקאות חריפים					

University of Haifa, 199 Abba Khoushy, Mount Carmel, Haifa | 3498838 אוניברסיטת חיפה, רח' אבא חושי 199, חיפה
Phone: 972-4-8288675 : טל' E-mail: gassas@univ.haifa.ac.il : דוא"ל Fax: 972-4-8288673 פקס:

21.4 משמיעים מוסיקה בפול וליום					
21.5 משכיבים את מושב הנהג					
21.6 מבקשים מהנהג שינהג בזהירות					
21.7 מעירים לנהג אם הוא לא נוהג בזהירות					
21.8 לוחצים על הנהג שייתן גז					
21.9 כשמכונית נוסעת לפנינו לאט עוקפים גם אם יש קו הפרדה					

20. כשאתה נוסע בתוך הכפר/ בסביבת מקום מגוריך , האם אתה חוגר או לא חוגר חגורת בטיחות?
   1) תמיד חוגר
   2) בדרך כלל חוגר
   3) לפעמים חוגר
   4) לעתים רחוקות חוגר
   5) אף פעם לא חוגר

21. האם נסעת לאחרונה עם נהג צעיר ששתה משקה חריף לפני הנהיגה ?
   1. כן
   2. לא (עובר לשאלה 24)

22. מתי זה קרה בפעם האחרונה ?
   1. לפני מספר ימים
   2. לפני כשבוע
   3. לפני שבועיים
   4. לפני שלושה שבועות
   5. לפני כחודש
   6. לפני יותר מחודש

23. האם הערת לנהג ששתה משקה חריף לפני הנהיגה שאסור לו לנהוג?
   1. הערתי
   2. חשבתי להעיר אך לא הרגשתי נוח להעיר
   3. לא חשבתי שיש צורך להעיר

24. האם נסעת לאחרונה עם נהג צעיר שנסע במהירות מופרזת?
   1. כן
   2. לא (עובר לשאלה 27)

University of Haifa, 199 Abba Khoushy, Mount Carmel, Haifa | 3498838 אוניברסיטת חיפה, רח' אבא חושי 199, חיפה
Phone: 972-4-8288675 : טל' E-mail: gassas@univ.haifa.ac.il : דוא"ל Fax: 972-4-8288673 פקס:

25. מתי זה קרה בפעם האחרונה ?
   1. לפני מספר ימים
   2. לפני כשבוע
   3. לפני שבועיים
   4. לפני שלושה שבועות
   5. לפני כחודש
   6. לפני יותר מחודש

26. האם הערת לו?
   1. הערתי
   2. חשבתי להעיר אך לא הרגשתי נוח להעיר
   3. לא חשבתי שיש צורך להעיר

27. האם החברים שלך שהם בגילך ואין להם רישיון נהיגה, לוקחים לפעמים את המכונית מההורים או מחברים ונוהגים בכפר או בסביבת מקום מגוריהם?
   1) כולם
   2) רובם
   3) כמחציתם המשך בשאלה הבאה
   4) חלק קטן
   5) אף אחד (עבור לשאלה 29)

28. האם ההורים שלהם יודעים שהם נוהגים בכפר/ בסביבת מקום מגורים ברכב ללא רישיון ?
   1) כל ההורים יודעים
   2) רוב ההורים יודעים
   3) חלק מההורים יודעים
   4) רוב ההורים לא יודעים
   5) כל ההורים לא יודעים

29. באיזו מידה אתה מסכים או לא מסכים עם כל אחד מהמשפטים הבאים?

	מסכים בהחלט	די מסכים	די לא מסכים	בהחלט לא מסכים
29.1 רוב הקרובים שלי נוהגים מעל המהירות המותרת				
29.2 רוב הקרובים שלי נוהגים בזהירות				
29.3 רוב הקרובים שלי חוגרים חגורת בטיחות גם כשהם נוסעים בכפר				
29.4 תאונות דרכים הן רק עניין של מזל רע				

אוניברסיטת חיפה, רח' אבא חושי 199, חיפה 3498838 | University of Haifa, 199 Abba Khoushy, Mount Carmel, Haifa
פקס: 972-4-8288673 Fax: דוא"ל : E-mail: gassas@univ.haifa.ac.il טל' : 972-4-8288675 Phone:

29.5 לא ניתן לדעת מי יהיה מעורב בתאונת דרכים., הכל נקבע על ידי הגורל				
29.6 להשמיע מוסיקה ברדיו בפול ווליום מסוכן בעת נהיגה				

30. באיזו מידה אתה מסכים או לא מסכים עם כל אחד מהמשפטים הבאים. אם משפט מסוים לא רלבנטי לגביך ציין זאת באמצעות סימון בעמודה 'לא רלוונטי'

	מסכים בהחלט	די מסכים	די לא מסכים	בהחלט לא מסכים	לא רלוונטי
30.1 הנהיגה שלי מושפעת מהנהיגה של ההורים שלי					
30.2 אבא שלי שולט ברכב גם כשהוא נוהג במהירות					
30.3 אבא שלי חוזר ואומר לי שאסור לנוהג במהירות מופרזת					
30.4 לאימא שלי אין רישיון נהיגה אבל בתוך הכפר היא נוהגת בלי רישיון					
30.5 אימא שלי אומרת לי שלנהג צעיר אסור לנהוג במהירות					
30.6 כשאבא שלי נוסע בכפר הוא לא חוגר חגורת בטיחות					
30.7 אבא שלי אומר לי שצריך לחגור תמיד חגורת בטיחות					
30.8 אימא שלי אומרת לי שצריך לחגור תמיד חגורת בטיחות					
30.9 אימא שלי שולטת ברכב גם כשהיא נוהגת במהירות					

31. אם ההורים שלך יגידו לך לנהוג במהירות לא גבוהה , האם תציית או לא תציית להם?
   1) בטוח שאציית
   2) חושב שאציית
   3) חושב שלא אציית
   4) בטוח שלא אציית

32. אם ההורים שלך יגידו לך לא לנסוע עם חברים שנוסעים מהר, האם תציית להם או לא תציית להם?
   1) בטוח שאציית
   2) חושב שאציית
   3) חושב שלא אציית
   4) בטוח שלא אציית

אוניברסיטת חיפה, רח' אבא חושי 199, חיפה 3498838 | University of Haifa, 199 Abba Khoushy, Mount Carmel, Haifa
טל' : 972-4-8288675 Phone: דוא"ל : gassas@univ.haifa.ac.il E-mail: פקס: 972-4-8288673 Fax:

33. האם אתה חושש או לא חושש לנסוע עם נהג ששתה משקה חריף לפני הנהיגה?
    1) חושש מאוד
    2) די חושש
    3) די לא חושש
    4) כלל לא חושש

34. עם איזו משתי הדעות אתה מסכים יותר ?
    1) מסוכן לנסוע עם נהג ששתה משקה חריף, אפילו אם הוא לא שיכור.
    2) אם נהג שתה משקה חריף אבל כמות שאינה גורמת לשכרות אין סכנה לנסוע אתו.

35. מהם לדעתך הסיכויים שנהג ששתה לפני הנהיגה ייתפס ע"י המשטרה?
    1) גבוהים מאוד
    2) גבוהים
    3) די גבוהים
    4) בינוניים
    5) די בינוניים
    6) נמוכים
    7) נמוכים מאוד

36. אם תדע לנהוג טוב לפני שיהיה לך רישיון נהיגה, האם תנהג בכפר או בשכונת מגוריך עוד לפני קבלת רישיון נהיגה?
    1) בטוח שאנהג (עבור לשאלה 38)
    2) חושב שאנהג(עבור לשאלה 38)
    3) חושב שלא אנהג (המשך לשאלה הבאה)
    4) בטוח שלא אנהג (המשך לשאלה הבאה)

37. מדוע לא תנהג לפני שיהיה לך רישיון גם אם תדע לנהוג טוב? ציין את הסיבה העיקרית.
    1) אפחד שהמשטרה תתפוס אותי
    2) ההורים לא ירשו לי
    3) מפני שזה לא אחראי אסכן בכך את חיי ואת חיי אנשים אחרים
    4) אחר. פרט/י_____

38. האם קורה בכפר/שכונה שלכם שמציעים למי שאין רישיון נהיגה שינהג רק בכפר/שכונה?
    1) לעיתים קרובות (המשך לשאלה הבאה)
    2) לפעמים (המשך לשאלה הבאה)
    3) לעיתים רחוקות (המשך בשאלה הבאה)
    4) אף פעם(עבור לשאלה 40)

University of Haifa, 199 Abba Khoushy, Mount Carmel, Haifa | 3498838 אוניברסיטת חיפה, רח' אבא חושי 199, חיפה
Phone: 972-4-8288675 : טל' E-mail: gassas@univ.haifa.ac.il : דוא"ל Fax: 972-4-8288673 פקס:

39. כיצד מגיבים האנשים שאין להם רישיון נהיגה כאשר מציעים להם לנהוג רק בכפר/שכונה?
    1) כולם מסרבים
    2) רובם מסרבים
    3) חלק מסרבים וחלק מסכימים
    4) רובם מסכימים
    5) כולם מסכימים

40. יש הורים שמתגאים בילדים או בילדות שלהם שהם שולטים ברכב גם בלי לשמור על כללי הבטיחות. לעומתם, יש הורים שאומרים כי הילדים צריכים לנהוג בזהירות מרבית, ויש הורים שאין להם בעיה שהילדים שלהם מידי פעם נוהגים בצורה לא זהירה, אך לפעמים דורשים מהם לשמור על כללי הבטיחות. על איזה סוג נמנים ההורים שלך.
    1) אומרים שהילדים או הילדות שולטים ברכב ויכולים לנהוג גם בלי לשמור תמיד על החוקים
    2) לפעמים כך ולפעמים כך
    3) ההורים אומרים שמוכרחים לנהוג בזהירות

41. האם אבא שלך 'מסמס' לפעמים בעת נהיגה?
    1) לעיתים קרובות
    2) לפעמים
    3) לעיתים רחוקות
    4) אף פעם
    5) אבי אינו נוהג

42. האם אימא שלך 'מסמסת' לפעמים בעת נהיגה?
    6) לעיתים קרובות
    7) לפעמים
    8) לעיתים רחוקות
    9) אף פעם
    10) אימי אינה נוהגת

43. האם במכונית של הוריך יש דיבורית או בלוטוס?
    1) יש
    2) אין
    3) להורי אין מכונית

44. אם איזו משתי הדעות הבאות אתה מסכים יותר?
    1) עקיפה על קו לבן אינה מסוכנת אם בודקים היטב שלא באות מכוניות ממול.
    2) עקיפה על קו לבן תמיד מסוכנת

45. אם חבר שלך ינהג במכונית וינסה לעקוף על קו לבן, האם תעיר לו או לא תעיר לו על כך?
    1) בטוח שאעיר

אוניברסיטת חיפה, רח' אבא חושי 199, חיפה 3498838 | University of Haifa, 199 Abba Khoushy, Mount Carmel, Haifa
פקס: 972-4-8288673 Fax: דוא"ל : E-mail: gassas@univ.haifa.ac.il טל' : Phone: 972-4-8288675

2) חושב שאעיר
3) חושב שלא אעיר
4) בטוח שלא אעיר

46. האם הסיכויים של נהג צעיר להיות מעורב בתאונת דרכים גבוהים או נמוכים לדעתך?
1) גבוהים מאד
2) די גבוהים
3) בינוניים
4) די נמוכים
5) נמוכים מאד

47. האם יש לך רישיון נהיגה?
1) יש (המשך בשאלה הבאה)
2) אין (עבור לשאלה 53)

48. מתי הוצאת רישיון נהיגה ?
תאריך _____
אם אינך זוכר תאריך ציין לפני כמה חודשים

49. האם בשלושת החודשים הראשונים לאחר הוצאת רישיון נהיגה יצא לך לנהוג ללא מלווה בעל ניסיון בנהיגה?
1) יצא יותר מפעם אחת
2) יצא פעם אחד
3) לא יצא

50. ובשלושת החודשים שאחרי זה, האם יצא לך לנסוע בלילה ללא מלווה בעל ניסיון בנהיגה?
1) יצא יותר מפעם אחת
2) יצא פעם אחד
3) לא יצא

51. האם אתה אוהב או לא אוהב לנהוג?
1) אוהב מאוד
2) די אוהב
3) די לא אוהב
4) מאוד לא אוהב

52. מה נהיגה עושה לך ? מה אתה מרגיש כשאתה נוהג?
_____

University of Haifa, 199 Abba Khoushy, Mount Carmel, Haifa | 3498838 אוניברסיטת חיפה, רח' אבא חושי 199, חיפה
Phone: 972-4-8288675 : טל' E-mail: gassas@univ.haifa.ac.il : דוא"ל Fax: 972-4-8288673 פקס:

_____

(עבור לשאלה 55)

53. האם אתה מתכוון או לא מתכוון להוציא רישיון נהיגה?
   1) מתכוון
   2) לא מתכוון

54. ממה שנראה לך, מה נהיגה עושה לצעירים שנוהגים?

_____

55. האם אתּ\ ה
   1)בן
   2) בת

56. האם אתּ\ה
   1) מוסלמי שאינו בדואי
   2) מוסלמי בדואי
   3) נוצרי
   4) דרוזי
   5) צ'רקסי

אנחנו מודים לך מאוד על שיתוף הפעולה!!

University of Haifa, 199 Abba Khoushy, Mount Carmel, Haifa | 3498838 אוניברסיטת חיפה, רח' אבא חושי 199, חיפה
Phone: 972-4-8288675 : טל' E-mail: gassas@univ.haifa.ac.il : דוא"ל Fax: 972-4-8288673 :פקס

<u>שאלון המחקר</u>

اسم المدرسة ----------

الصف----------

تحية واحتراماً .....

يقدم هذا الاستبيان في سياق بحث يجرى في أوساط الشبان بشأن السياقة . هدف البحث هو فهم ما يفكر به الشبان وما يعرفونه عن مختلف المواضيع المتعلقة بالبحث. أمامكم أسئلة مختلفة. رجاءاً حاولوا الإجابة عليها جميعاً. يهمنا جداً كيف يفكرون وهذا ليس امتحاناً . لذلك ليس هنا إجابة صحيحة أو " غير صحيحة " . الجواب الملائم هو ذاك الذي يعكس رأيك أو تقديرك.

تتم الإجابة بدون معرفة الاسم. وملء الاستبيان ليس إلزاميا . ومن حق الطالب الذي بدأ بالإجابة أن يتوقف في أي وقت دون أن يتعرض لأي ضرر جراء قراره . إنما أجوبتكم تساعد على فهم الموضوع من وجهة نظر الشباب. أما التفاصيل فلا تعطى لأجهزة المدارس أو أي طرف آخر.

لذلك فالرجاء أن تقرؤوا باهتمام كل سؤال وأن تشيروا إلى الإجابة الملائمة أكثر حسب رأيكم. والرجاء ألا تقفزوا عن بعض الأسئلة. توجه الأسئلة أحياناً بصيغة المذكر بقصد التسهيل فقط، مع أنها موجهة أيضاً إلى الإناث.

إذا كانت لديكم أسئلة في أثناء ملء الاستبيان فتوقفوا ونحن مستعدون للمساعدة.

د . عنات نصر أدلسبورغ

د . وفاء الياس

شكرا جزيلاً على تعاونك.

أمامك لائحة فرضيات جمل. يمكن أن يكون بعضها صحيحاً والبعض الآخر غير صحيح بالنسبة لك. ضع إشارة مقابل كل جملة إذا كنت توافق على ما ذكر.

.57

	موافق بالتأكيد	موافق تقريباً	غير موافق تقريباً	غير موافق بالمرة
1.1 سياقة السيارة تسعدني كثيراً				
1.2 قيادة سيارة بالقرية يخيفني				
1.3 قيادة سيارة خارج حدود القرية يخيفني				
1.4 قوانين السير تعكر استمتاعي بقيادة السيارة				
1.5 الذي لديه رخصة قيادة رجل 'cool'				
1.6 الذين لا يستطيع الحصول على رخصة القيادة ليس رجلا				
1.8 أنا في انتظار لحظة الحصول على رخصة قيادة				

אוניברסיטת חיפה, רח' אבא חושי 199, חיפה 3498838 | University of Haifa, 199 Abba Khoushy, Mount Carmel, Haifa
פקס: 972-4-8288673 Fax: דוא"ל : E-mail: gassas@univ.haifa.ac.il טל' : 972-4-8288675 Phone:

58. هل تحسد أو لا تحسد شخصا لدية رخصة قيادة؟

5) احسده كثيرا
6) احسده أحياناً
7) لا احسده
8) لا احسده بالمرة

59. هل يساورك شعور بالخوف من أن تتعرض لحادثة طرق؟

5) أخاف كثيراً
6) أخاف أحياناً
7) عادة لا أشعر بذلك
8) لا أشعر بالخوف أبداً

60. - ألديك انطباع أن الشبان في قريتك أو الحي الذي تسكنه والذين يملكون رخص سياقة يخشون أو لا يخشون السياقة خارج القرية ؟

1) الجميع يخشون
2) أكثرهم يخشون
3) البعض يخشون والبعض الآخر لا يخشون
4) قسم صغير يخشون

61. هل الناس الذين يخافون من القيادة خارج القرية يشعرون بالحرج أو الخجل من الاعتراف بذلك؟

6) الجميع يخجلون
7) معظمهم يخجلون
8) البعض يشعرون بالحرج وبعضهم لا يشعر بالحرج
9) جزء صغير منهم يشعر بالحرج
10) لا أحد يخجل

62. هل تشعر أن حزام الأمان يضايقك أم لا ؟؟

5) يضايقني
6) يضايقني إلى حد ما
7) لا يضايقني كثيراً
8) لا يضايقني بتاتاً

University of Haifa, 199 Abba Khoushy, Mount Carmel, Haifa | 3498838 אוניברסיטת חיפה, רח' אבא חושי 199, חיפה
Phone: 972-4-8288675 : טל' E-mail: gassas@univ.haifa.ac.il : דוא"ל Fax: 972-4-8288673 פקס:

63. مع أي من الآراء التالية توافق أكثر ؟

4) الشاب الذي يملك رخصة سياقة مقبول أكثر في المجتمع (بين الأصدقاء)

5) الشاب الذي لا يمتلك رخصة سياقة أقل قبولاً في المجتمع (بين الأصدقاء)

6) لا علاقة بين رخصة السياقة ودرجة القبول في المجتمع (بين الأصدقاء)

64. أماك قائمة من العبارات. ضع قبالة كل منها ما إذا كنت توافق أم لا.

	موافق بالتأكيد	موافق تقريباً	غير موافق تقريباً	غير موافق بالمرة
8.12إذا أسوق ولا أتقيد بكل أنظمة السير يعاقبني أبي				
8.13على السائق الشاب أن يتقيد بأنظمة السير أكثر من السائق القديم				
8.14السائق المجرب يستطيع أن يسمح لنفسه بخرق أنظمة السير وقوانينه				
8.15عندما احصل على رخصة سياقة استطيع ان اثير اعجاب الفتيات				
8.16إذا كنت اعتقد أن الشرطة لن□مسك بي لن اضع حزام الأمان				
8.17 عموما السائق الذي يضع حزام الأمان هو جبان□يخاف من الشرطة				
8.18الذي يسوق بعد شرب الكحول هو عديم المسؤولية				
8.19المهم هو السياقة بحذر والحفاظ على أنظمة الأمان أثناء السياقة حتى عندما لا يكون احتمال وجود الشرطة				
8.20إذا كان شاب يتقن السياقة ولكنه لا يمتلك رخصة هل يستحسن أن يسوق في الحي أو القرية				
8.21إذا كان شاب يتقن سياقة الموتور سيكل هل يستحسن أن يسوق في القرية أو الحي وهو لا يملك رخصة				
8.22 بث الموسيقى بصوت عال يفيد السياقة				

65. أي من بين الأمور التالية يصف من هو السائق الجيد أ□ السائقة الجيدة؟

7) السائق الذي يخضع دائماً لقوانين السير

8) السائق الذي يسيطر على السيارة ويسوق بسرعة

9) السائق الذي يعرف كيف يتخلص من المواقف الخطرة

10) السائق الذي يمتلك ثقة بالذات حتى لو كان يخالف قوانين السير

אוניברסיטת חיפה, רח' אבא חושי 199, חיפה 3498838 | University of Haifa, 199 Abba Khoushy, Mount Carmel, Haifa
פקס: 972-4-8288673 Fax: דוא"ל : E-mail: gassas@univ.haifa.ac.il טל' : 972-4-8288675 Phone:

11) السائق صاحب تجربة في السياقة

66. وما هو الأمر الثاني الذي يصف سائق جيد؟

7) السائق الذي يخضع دائماً لقوانين السير
8) السائق الذي يسيطر على السيا□ة ويسوق بسرعة
9) السائق الذي يعرف كيف يتخلص من المواقف الخطرة
10) السائق الذي يمتلك ثقة بالذات حتى لو كان يخالف قوانين السير
11) السائق صاحب تجربة في السياقة

67. ما الأمر الأصح من بين الأمور التالية بالنسبة للسياقة بعد شرب الكحول؟

4) بعد شرب كأسين السياقة مسموح بها
5) كل سائق يعرف جسمه وإذا شعر أن له القدرة للسيطرة على السيارة فليسق
6) بعد شرب كأس واحدة ممنوعة السياقة

68. هل تعتقد أن هناك اختلافات بين الرجل والمرأة فيما يتعلق بكيفية السياقة أو جنس السائق ليس له صلة بكيفية السياقة؟

6) النساء أفضل بكثير (انتقل إلى السؤال رقم 14)
7) النساء أفضل (انتقل إلى السؤال رقم 14)
8) جنس السائق غير مهم (انتقل إلى السؤال رقم 15)
9) الرجال أفضل (انتقل إلى السؤال التالي)
10) الرجال أفضل بكثير (انتقل إلى السؤال التالي)

69. لماذا تعتقد أن الرجال يسوقون أفضل من النساء؟ أشر من فضلك قبالة الأسباب التالية إذا ما كانت تشكل سبباً لأن يسوق الرجال أفضل من النساء

	يشكل سبباً	لا يشكل سبباً
13.6 الرجال لديهم اكثر خبرة		
13.7 يجرؤ الرجال أكثر من النساء		
13.8 الرجال يخافون أقل من الطريق		
13.9 الرجال يخاطرون أكثر		
13.10 هل تعتقد أن هناك سبب آخر لماذا الرجال قيادة أفضل من النساء		

70. لماذا تعتقد أن النساء يسقن بشكل أفضل؟

	هو سبب	لا يشكل سبب
14.6 النساء أكثر حذراً		
14.7 النساء أكثر اهتماماً بالآخرين		

University of Haifa, 199 Abba Khoushy, Mount Carmel, Haifa | 3498838 אוניברסיטת חיפה, רח' אבא חושי 199, חיפה
Phone: 972-4-8288675 : טל' E-mail: gassas@univ.haifa.ac.il : דוא"ל Fax: 972-4-8288673 פקס:

14.8 النساء ينصعن أكثر لقوانين السير		
14.9 النساء أقل خضوعاً للضغوط الاجتماعية		
14.10 هل تعتقد أن هناك سبب آخر لماذا يسقن النساء أفضل من الرجال		

71. يقع في إسرائيل الكثير من حوادث الطرق. بحسب رأيك على من يقع اللوم ؟

7) البنية التحتية ليست جيدة
8) قلة حذر السائقين
9) لا يوجد تطبيق كافي لقوانين السير من الشرطة
10) السائقين تنقصهم التجربة
11) سوء الحظ
12) عصبية السائقين

72. وما هو الأمر الثاني بالأهمية؟

7) البنية التحتية ليست جيدة
8) قلة حذر السائقين
9) لا يوجد تطبيق كافي لقوانين السير من الشرطة
10) السائقين تنقصهم التجربة
11) سوء الحظ
12) عصبية السائقين

73. هل تعتقد أو لا تعتقد أن حزام الأمان ينقذ الحياة في حال وقوع حادث سير؟

5) اعتقد بالتأكيد
6) اعتقد
7) لا اميل إلى الاعتقاد
8) لا اعتقد بالمره

74. هل تأخذ أحياناً سيارة الوالدين أو أحد الرفاق وتسوقها في القرية؟

6) أحياناً متقاربة
7) بعض الأحيان
8) في أحيان متباعدة

University of Haifa, 199 Abba Khoushy, Mount Carmel, Haifa | 3498838 אוניברסיטת חיפה, רח' אבא חושי 199, חיפה
Phone: 972-4-8288675 : טל' E-mail: gassas@univ.haifa.ac.il : דוא"ל Fax: 972-4-8288673 פקס:

9) قطعاً لا

10) حين تسافر مع رفاق وأحدكم يسوق فهل تفعلون أو لا تفعلون واحداً من الأمور التالية ؟

	نفعل دائماً	نفعل عادة	نفعل ذلك أحياناً وأحياناً لا	نفعل ذلك في أحيان متباعدة	لا صله لذلك مطلقاً
تربطون أحزمة الأمان					
تشربون الكحول					
تقدمون الكحول للسائق					
تشغيل الموسيقى بأعلى صوت					
ارجاع ظهر الكرسي الى الوراء					
تطلبون من السائق يقود بحذر					
تلفتون نظر السائق إلى أنه لا يسوق بحذر					
تضغطون على السائق ليسرع					
حين تسير سيارة أمامكم ببطء تتجاوزها حتى لو كان خط فاصل أبيض					

75. حين تسوق داخل القرية هل تربط حزام الأمان أم لا ؟

6) أحياناً متقاربة

7) بعض الأحيان

8) في أحيان متباعدة

9) قطعاً لا

76. هل في الاونه الاخيره ذهبت مع□ائق شاب شرب الكحول قبل القياده؟

4) نعم

5) لا (انتقل إلى سؤال 24)

77. متى كانت آخر مرة ذهبت مع سائق شاب شرب الكحول قبل القياده؟

1) قبل عده ايام

2) قبل اسبوع

3) قبل اسبوعين

4) قبل شهر

5) قبل اكثر من شهر

אוניברסיטת חיפה, רח' אבא חושי 199, חיפה 3498838 | University of Haifa, 199 Abba Khoushy, Mount Carmel, Haifa
פקס: 972-4-8288673 Fax: דוא"ל : E-mail: gassas@univ.haifa.ac.il טל' : 972-4-8288675 Phone:

78. هل نبهته بانه ممنوع ان يسوق؟
    4. نبهته
    5. لم انبهه
    6. لم يكن حاجه للتنبيه

79. هل في الآونة الأخيرة ذهبت مع سائق شاب يسوق سرعة فائقة؟

    1) نعم
    2) لا (انتقل إلى سؤال 27)

80. متى كانت آخر مرة ذهبت مع سائق شاب يسوق سرعة فائقة؟
    1) قبل عده ايام
    2) قبل اسبوع
    3) قبل اسبوعين
    4) قبل شهر
    5) قبل اكثر من شهر

81. هل نبهته
    4. نبهته
    5. لم انبهه
    6. لم يكن حاجه للتنبيه

82. هل يأخذ رفاق لك في مثل سنك ولا يملكون رخص سياقة سيارات من رفاقهم أو من أهلهم ويسوقون في القرية ؟

    6) جميعهم
    7) معظمهم
    8) نصفهم انتقل إلى السؤال التالي
    9) قسم صغير منهم
    10) لا أحد (انتقل إلى السؤال 29)

83. هل يعرف أهلهم أنهم يسوقون في القرية دون رخص؟
    6) كل الآباء يعرفون
    7) معظمهم يعرفون
    8) بعضهم يعرفون

אוניברסיטת חיפה, רח' אבא חושי 199, חיפה 3498838 | University of Haifa, 199 Abba Khoushy, Mount Carmel, Haifa
פקס: 972-4-8288673 Fax: דוא"ל : E-mail: gassas@univ.haifa.ac.il טל' : 972-4-8288675 Phone:

9) معظم الآباء لا يعرفون

10) جميع الآباء لا يعرفون

84. إلى أي حد توافق أو لا توافق مع كل من العبارات التالية

	موافق بالتأكيد	موافق تقريباً	غير موافق تقريباً	غير موافق بالمرة
29.7 معظم أقاربي يسوقون بأعلى من السرعة المسموحة				
29.8 معظم أقاربي يسوقون بحذر				
29.9 معظم أقاربي يستعملون حزام الامان في داخل القرية				
29.10 حوادث الطرق هي مسألة حظ سيْ				
29.11 لا يمكن معرفة من سيكون متورط في حادث طرق ,الكل متعلق بالقدر				
29.12 الاستماع الى الموسيقه بصوت عالي جدا وقت السياقة خطر				

85. إلى أي حد توافق أو لا توافق مع كل من العبارات التالية : إذا كانت واحدة منها غير هامة أو ذات اعتبار لديك أشر إلى ذلك .

	موافق بالتأكيد	موافق تقريباً	غير موافق تقريباً	غير موافق بالمرة	**لا صله** لذلك مطلقاً
30.10 سياقتي متأثره بسياقة والدي					
30.11 والدي يتحكم بالسيارة حين يسوق بسرعه					
30.12 ابي يكرر ويقول لي ممنوع السياقة بسرعه فائقة					
30.13 امي لا يوجد لديها رخصه سياقه لكنها تسوق بداخل القرية بدون رخصه					
30.14 أمي تقول لي أنه لا يجوز للسائق الشاب أن يسوق بسرعه					
30.15 حين يسوق أبي في القرية لا يضع حزام الأمان					
30.16 أبي يقول لي ان اضع حزام الأمان					
30.17 أمي تقول لي ان اضع حزام الأمان					
30.18 أمي تتحكم بالسيارة حين تسوق بسرعه					

86. إذا والديك يقولون لك الا تسوق بسرعة عالية , هل تطيع او لا؟

5) بالتأكيد اطيع

6) افكر ان اطيع

אוניברסיטת חיפה, רח' אבא חושי 199, חיפה 3498838 | University of Haifa, 199 Abba Khoushy, Mount Carmel, Haifa
פקס: 972-4-8288673 Fax: דוא"ל : gassas@univ.haifa.ac.il E-mail: טל' : 972-4-8288675 Phone:

7) افكر ان لا اطيع
8) بالتأكيد لن اطيع

87. إذا والديك يقولون لك الا تسافر مع اصدقاء يسوقون بسرعه هل تطيع او لا؟
5) بالتأكيد اطيع
6) افكر ان اطيع
7) افكر ان لا اطيع
8) بالتأكيد لن اطيع

88. هل تخاف ان تسافر مع سائق شرب الكحول قبل السياقة او لا؟
5) اخاف كثير
6) اخاف
7) لا اخاف
8) لا اخاف بالمرة

89. مع أي من الفكرتين توافق أكثر؟
3) من الخطورة بمكان السفر مع سائق شرب مشروباً كحولياً حتى لو لم يكن سكران
4) إذا شرب سائق كمية لا تودي للسكر لا خطر في السفر معه.

90. ما هي احتمالات وقوع سائق شرب قبل السفر في أيدي الشرطة؟
8) عالية جداً
9) عالية
10) عالية بالتقريب
11) متوسطة
12) متوسطة بالتقريب
13) منخفضة
14) منخفضة جداً

91. إذا كنت تتقن السياقة قبل حصولك على رخصة فهل تسوق في قريتك أ حارتك قبل حصولك على رخصة سياقة ؟
5) أسوق بالتأكيد (انتقل إلى السؤال 38)
6) أعتقد إني سأسوق (انتقل إلى السؤال 38)
7) أعتقد أني لن أسوق (انتقل إلى السؤال التالي)
8) بالتأكيد لن أسوق (انتقل إلى السؤال التالي)

University of Haifa, 199 Abba Khoushy, Mount Carmel, Haifa | 3498838 אוניברסיטת חיפה, רח' אבא חושי 199, חיפה
Phone: 972-4-8288675 : טל' E-mail: gassas@univ.haifa.ac.il : דוא"ל Fax: 972-4-8288673 פקס:

92. لماذا لا تسوق قبل الحصول على رخصة حتى لو كنت تتقن السياقة ؟ حدد السبب الأساسي

5) أخشى أن تضبطني الشرطة
6) والدي لا يسمحان لي بذلك
7) لأن ذلك يتسم بعدم المسؤولية
8) اخر/ فصل----------

93. هل حدث أن طلب ممن لا يحمل رخصة سياقة أن يسوق في قريتكم أو حارتكم ؟

5) في أحيان متقاربة (انتقل إلى السؤال التالي)
6) أحياناً (انتقل إلى السؤال التالي)
7) في أحيان متباعدة (انتقل إلى السؤال التالي)
8) أبداً على الإطلاق (انتقل إلى السؤال 40)

94. كيف يرد من ليس لديهم رخصة سياقة حين يطلب إليهم أن يسوقوا في القرية أو الحي فقط؟

6) يرفضون أجمعين
7) أكثريتهم يرفضون
8) يرفض قسم ويوافق قسم
9) يوافق أكثريتهم
10) يوافقون كلهم

95. يوجد اهل يفتخرون بابنائهم بانهم رجال ويسيطرون على السيارة بدون المحافظه على قواعد الامان. من الجهة الاخرى

يوجد اهل يقولون ان على الاولاد ان يسوقوا بحذر, ويوجد اهل ليس عندهم مشكلة ان يسوق اولادهم احيانا بشكل غير حذر, لكن احيانا يطلبون منهم المحافظة على قواعد الامان. من بين هؤلاء كيف تصنف اهلك ؟

4) يقولون ان الاولاد يسيطرون على السيارة ويمكنهم السياقة بدون مراعاة قوانين
5) احيانا هكذا و احيانا ذاك
6) الاهل يقولون انه يجب السياقة بحذر

96. هل والدك يرسل رسائل خلال السياقة؟

11) في أحيان متقاربة
12) أحياناً
13) في أحيان متباعدة
14) ولا مره

University of Haifa, 199 Abba Khoushy, Mount Carmel, Haifa | 3498838 אוניברסיטת חיפה, רח' אבא חושי 199, חיפה
Phone: 972-4-8288675 : טל' E-mail: gassas@univ.haifa.ac.il : דוא"ל Fax: 972-4-8288673 פקס:

15) ابي لا يسوق

97. هل امك ترسل رسائل خلال السياقة؟
1) في أحيان متقاربة
2) أحياناً
3) في أحيان متباعدة
4) ولا مره
5) ابي لا يسوق

98. هل يوجد بسيارة أبيك هاتف خلوي مع سماعه او بلوتوس؟
1) نعم يوجد
2) لا
3) لوالدي لا يوجد سياره

99. باي من كلا الرأيين توافق اكثر؟
3) التجاوز على خط ابيض ليس خطر اذا فحصنا جيدا انه لا يوجد سيارة من الجهة المقابلة
4) التجاوز على خط ابيض خطر دائما

100. اذا كان صديقك يسوق وحاول التجاوز على خط ابيض ,هل تنبهه ام لا ؟
5) انبهه بالتأكيد
6) افكر باني سأنبهه
7) افكر باني لن أنبهه
8) لن أنبهه بالتأكيد

101. هل احتمالات تعرض سائق حديث لحادثة طرق وهو يسوق عالية أو منخفضة حسب رأيك ؟
6) عالية جداً
7) عالية إلى حد ما
8) متوسطة
9) متوسطة إلى حد ما
10) منخفضة جداً

102. هل لديك رخصة سياقة سيارة ؟
3) نعم توجد (انتقل إلى السؤال التالي)

University of Haifa, 199 Abba Khoushy, Mount Carmel, Haifa | 3498838 אוניברסיטת חיפה, רח' אבא חושי 199, חיפה
Phone: 972-4-8288675 : טל' E-mail: gassas@univ.haifa.ac.il : דוא"ל Fax: 972-4-8288673 פקס:

4) لا توجد (انتقل إلى السؤال 53)

103.متى حصلت على رخصة سياقة ؟

التاريخ _____

إذا كنت لا تذكر التاريخ اذكر كم شهراً بالتقريب_____

104.هل جرى لك خلال الشهور الثلاثة الأولى بعد الحصول على رخصة السياقة أن سقت بدون مرافق ذي تجربة ؟

4) حدث أكثر من مرة

5) حدث مرة واحدة

6) لم يحدث

105.وبثلاثة الشهور التالين لذلك هل جرى لك أن سقت في الليل مع مرافق ذي خبرة في السياقة؟

1) حدث أكثر من مرة

2) حدث مرة واحدة

3) لم يحدث

106.هل تحب السياقة او لا ؟

5) احب كثيرا

6) احب

7) لا احب

8) اكره

107.ماذا تسبب لك السياقة ؟ ماذا تشعر عندما تسوق ؟

_____

_____

(انتقل إلى السؤال 55)

108.هل تنوي أو لا تنوي الحصول على رخصة سياقة؟

3) أنوي ذلك

4) لا أنوي

109.مما ترى , ماذا يشعر الشباب عند السياقة وما تسبب لهم السياقة ؟ _____

110.هل أنتَ \ أنتِ

אוניברסיטת חיפה, רח' אבא חושי 199, חיפה 3498838 | University of Haifa, 199 Abba Khoushy, Mount Carmel, Haifa
פקס: 972-4-8288673 Fax: דוא"ל : gassas@univ.haifa.ac.il E-mail: טל' : 972-4-8288675 Phone:

1) صبي
2) بنت

111. هل أنتَ \ أنتِ
6) مسلم غير بدوي
7) مسلم بدوي
8) مسيحي
9) درزي
10) شركسي

شكرا جزيلاً على تعاونك!!.

אוניברסיטת חיפה, רח' אבא חושי 199, חיפה 3498838 | University of Haifa, 199 Abba Khoushy, Mount Carmel, Haifa
פקס: **972-4-8288673** :Fax דוא"ל : E-mail: gassas@univ.haifa.ac.il טל' : **972-4-8288675** :Phone

נספח ד

שאלון ראיון רכז/ת חינוך תעבורתי/ רכז/ת חינוך חברתי של בתי ספר מיפוי תוכניות

תאריך: **זמן התחלה:** **זמן סיום:**

שמות המראיינים:

שם בית הספר:

שם המרואיין/ת:

תפקיד:

משך זמן הראיון:

1. רקע מקצועי:

א. איזה מקצוע הוראה אתה מלמד בבית הספר?

ב. האם מנהל בית הספר פנה אלייך להיות רכז התעברותי (מכרז, יוזמה אישית)

ג. כמה זמן אתה עוסק בתפקיד רכז חינוך התעבורתי?

ד. האם הוכשרת לתפקיד רכז החינוך התעברותי ?

ה. היכן?(בהשתלמות, קורס, מפגש)

מהו אורך ההשתלמות?

ו. האם תוכל לפרט לי מי העביר את ההשתלמות לרכזים ?

ז. האם תוכל לתאר לי אילו תכנים נלמדו בהשתלמות זו ?

ח. באילו מהתכנים אתה משתמש? האם יש תכנים מסוימים בהם אתה משתמש לעיתים קרובות?

2. תוכניות התערבות רשמיות (תוכניות פדגוגיות- ממשרד החינוך):

א. האם אתה מעביר את התוכניות לכיתות ט'-י"א?

מי העביר את השעות שניתנות ממשרד החינוך?

University of Haifa, 199 Abba Khoushy, Mount Carmel, Haifa | 3498838 אוניברסיטת חיפה, רח' אבא חושי 199, חיפה
Phone: 972-4-8288675 : טל' E-mail: gassas@univ.haifa.ac.il : דוא"ל Fax: 972-4-8288673 פקס:

ב. מה לדעתך הייתה מידת האפקטיביות שלהן בשנים הקודמות?

האם התלמידים שיתפו פעולה ? הגיעו לביה"ס בשעת העברת

התוכנית? האם התלמידים התעניינו , השתעממו?

ג. מהן לדעתך היו חוזקות התוכנית , אילו חלקים לדעתך "עבדו" בשנים הקודמות?

מהם החלקים הפחות טובים של התוכנית (אילו חלקים היו חסרים)?

ד. איך בני הנוער מגיבים לשעות האלה של התוכנית השנה? מהן לדעתך עובד או בעייתי השנה?

ה. מהם החלקים הפחות טובים של התוכנית (אילו חלקים היו חסרים)?

3. <u>הזמנת תוכניות מגופים חיצוניים לבית הספר (עיריה, הרשות, סל תרבות)</u>

<u>בחירת תוכניות התערבות</u>

א. האם הזמנת תוכניות התערבות (גם בשנים הקודמות)?

ב. אם כן, מה הייתה ההתרשמות שלך מהתוכניות הקודמות ?

ג. האם התוכניות מעוברות גם בבתי ספר יהודים?

ד. האם מלבד שינוי השפה- התוכנית עברה התאמה?

ג. האם אתה מכיר את התוכנית שהזמנת השנה? מהי התרשמותך?

ה. מה התהליך של בחירת התוכנית? (האם ביקשת או התחשבת

בהמלצות קודמות?)

ו. ממה קיבלת המלצה לגבי התוכנית שהזמנת?

ז. האם צפית בתוכנית שהזמנת?

מטרות התוכניות שהוזמנו :

א. על פי ניסיונך, מהן המטרות בשימוש בתוכניות התערבות בנושא

נהיגה בבתי ספר?

ב. מהן מטרותיה של תוכנית ההתערבות הספציפית שהזמנת?

<u>חומר לגבי התוכנית :</u>

א. האם קבלתם חומר כלשהו לגבי התוכנית ? אם כן, מה?

ב. אם כן, מהי התרשמותך מהחומר שנשלח? (האם הוא נתן לך מספיק

מידע? האם הוא היה אטרקטיבי?)

ג. כאשר הזמנת את התוכנית בנושא מניעת תאונות דרכים– עם מי

עמדת בקשר?

University of Haifa, 199 Abba Khoushy, Mount Carmel, Haifa | 3498838 אוניברסיטת חיפה, רח' אבא חושי 199, חיפה
Phone: 972-4-8288675 : טל' E-mail: gassas@univ.haifa.ac.il : דוא"ל Fax: 972-4-8288673 פקס:

ד. האם היו לך בקשות מיוחדות? אם כן, מה הן?

ה. האם אנשי התוכנית בקשו לדעת אינפורמציה לגבי בית הספר? אם כן, מה הם רצו לדעת?

ו. האם היה מקרה בעבר בו אתה או בוני התוכנית החלטתם שתוכנית התערבות מסוימת לא התאימה לאחר ששוחחתם ביניכם לגביה?

<u>קריטריונים לתוכנית התערבות בנושא נהיגת צעירים</u>:

א. איזו תוכנית נחשבת כתוכנית התערבות טובה בנושא מניעת תאונות דרכים, לפי שיפוטך?

<u>הערכת השפעה של התוכנית</u>:

א. כיצד אתה יודע אם התוכנית "עובדת"?

ב. לו יכולת לשנות משהו בתוכנית הזו שהזמנת, מה היית משנה?

ג. איך התלמידים הגיבו לתוכנית? האם אתה יכול לספר על תגובות של בני נוער לתוכנית שראו במסגרת בית הספר(למשל – ניגשו למנחה התוכנית, בקשו להמשיך לשוחח בכיתה, פנו אליך אחרי סיום ההשתתפות בתוכנית וכו')?

<u>תוכנית אידיאלית</u>

א. לו היית יכול להזמין כל תוכנית שהיית רוצה למניעת תאונות דרכים, איזה סוג של תוכנית היית מבקש?

<u>השתלבות בתכנית המניעה</u>:

א. האם התוכנית שהזמנת היא חלק מפעילויות נוספות למניעת תאונות דרכים?

ב. האם התוכנית שהזמנת פותחת את הפעילות, היא באמצע, או סוגרת, או שזה לא משנה?

ג. האם ישנה הכנה לקראת השתתפות בתוכנית?

ד. איזה חומר ניתן לתלמידים?

ה. אלו דברים חשובים לדעתך למדת בתוכנית ששימשו אותך בבחירת התוכניות?

4.נהיגה ותרבות

האם יש מאפיינים תרבותיים שמשפעים על הנהיגה באוכלוסייה הערבית?

University of Haifa, 199 Abba Khoushy, Mount Carmel, Haifa | 3498838 אוניברסיטת חיפה, רח' אבא חושי 199, חיפה
Phone: 972-4-8288675 : טל' E-mail: gassas@univ.haifa.ac.il : דוא"ל Fax: 972-4-8288673 פקס:

האם אתה תופס את הבנים כפוטנציאל סיכוני גדול יותר מבנות בנוגע להתנהגות סיכונית בכביש?

מיהו לדעתך "נהג טוב"?(מה המאפיינים שלו)

מי נחשב בחברה הערבית- לנהג טוב?

<u>הערות, הצעות נוספות של המרואיין:</u>

אוניברסיטת חיפה, רח' אבא חושי 199, חיפה 3498838 | University of Haifa, 199 Abba Khoushy, Mount Carmel, Haifa
פקס: **972-4-8288673** Fax: דוא"ל : E-mail: gassas@univ.haifa.ac.il טל' : **972-4-8288675** Phone:

נספח ה

מאפייני קבוצות מיקוד

מס קבוצה	מיקום	שם בית הספר	מס' משתתפים	כיתות	בנים	בנות
1	טורעאן	מתנ"ס עירוני	13	ח',ט', י'	7	6
2	קלנסוה	תיכון עתיד	9	י', י"א	6	3
3	שפרעם	תיכון שפרעם	9	י'	4	5
4	כפר יאסיף	ב"ס חטיבת ביניים	11	ח', ט'	4	7
5	כפר יאסיף	ב"ס תיכון	10	י"א, י"ב	4	6
6	כפר נחף	ב"ס חטיבת ביניים "אלרסאלה"	9	ח', ט'	4	5
7	כפר נחף	ב"ס תיכון "אבן סינא"	8	י', י"א	4	4
8	חיפה	ב"ס תיכון אורתודוקסי	11	י', י"א, י"ב	5	6
9	נצרת	ב"ס פפטיסטי, חטיבת ביניים	8	ח', ט'	5	3
10	נצרת	ב"ס פפטיסטי, תיכון	8	י', י"א	4	4
11	טירה	ב"ס תיכון עתיד	10	י', י"א, י"ב	6	4
12	נצרת	ב"ס "מפתן" לנוער בסיכון	6	גיל 13-16	6	-
13	נצרת	ב"ס "מפתן" לנוער בסיכון	5	גיל 17-18	5	-
14	טירה	ב"ס חטיבת ביניים א	8	ח', ט'	4	4
15	אום-אלפחם	ב"ס "אלתסאמוח"	8	ח', ט'	4	4
16	אום-אלפחם	ב"ס אלתסאמח"	8	י', י"א	4	4
17	חיפה	ב"ס חטיבת ביניים אלמותנבי	9	ט'	2	7
18	חיפה	ב"ס תיכון "אלמותנבי"	7	י', י"א	3	4

University of Haifa, 199 Abba Khoushy, Mount Carmel, Haifa | 3498838 אוניברסיטת חיפה, רח' אבא חושי 199, חיפה
Phone: 972-4-8288675 : טל' E-mail: gassas@univ.haifa.ac.il : דוא"ל Fax: 972-4-8288673 פקס: